STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 04183

DEM PASHA'S YERUSHE

Jules Verne

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol
of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from
a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights
in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain
or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.
If you hold an active copyright to this work – or if you know who does –
please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

דעם פּאַשאַ'ס ירושה

אָדער

די פערזונקענע אוצרות

פון

זשול ווערן

איבערזעצט פון

א. טאנענבוים

New York
HEBREW PUBLISHING COMPANY
50-52 Eldridge Street
1920

פאָרוואָרט

"דעם פאַשאַ'ס ירושה", וועלכע מיר געבען איצטער ארויס פאר דיא אידישע לעזער, בעלאנגט צו יענע ווערק פון זשול ווערן, וואָס האָבען דעם גרויסען שרייבער געמאכט בעריהמט און בעליעבט איבער דער גאנצער וועלט.

וויא אין דיא מייסטע ווערק פון זשול ווערן, איז אויך "דעם פאַשאַ'ס ירושה" אין איין און דערזעלבער צייט אי א שפאנענדער ראָמאַן אי אינטערע־סאַנטע פּאָפּולערע וויסענשאפט. דאָס איז א רייזע איבער דיא פערוואָר־פענסטע ווינקעלעך פון דעם ערד־קוגעל, און אויף דער רייזע בעקענט זיך דער לעזער מיט וואונדערבארע נאטור־בילדער, מיט זעלטענע בעשעפענישען, מיט נייע מענשען, לעבענספאָרמען און מנהגים. דאָס איז אָבער אויך א רייזע אין דיא טיעפענישען פון דער מענשליכער נשמה מיט איהרע געפיהלען פון ליעבע און האס און מיט איהרע שטורעמדיגע ליידענשאפטען.

זשול ווערן האָט דיא זעלטענע פעהיגקייט צו פערבינדען דאָס ניצליכע מיט דעם אנגענעהמען, צו מאכען דאָס שווערע לייכט, דאָס לאַנגוויילינגע העכסט שפאנענד און דאָס שפאנענדע בעלעהרענד. און דערפאר קענען יעדען פון זיינע ראָמאַנען לעזען אלע מענשען אָהן אויסנאהמע, וויא פערשיעדען זיי זאָלען ניט זיין אין יאָהרען, אין כאראקטער אָדער אין בילדונג.

זשול ווערן'ס ווערק זיינען איבערזעצט אין אלע שפראכען און ווערען געלעזען פון אלע קלאסען. זיי זיינען א נויטווענדיגקייט צוליעב זייער רייכען בעלעהרענדען אינהאלט פאר דיא יעניגע וואָס האָבען ניט געהאט קיין געלעגענ־הייט צו קריגען פיעל בילדונג. זיי זיינען דער פאסענדסטער לעזע־שטאָף פאר דיא יעניגע וואָס זיינען ניט פערקאָכט אין ראָמאַנען און האָבען דאָך ניט קיין צייט אָדער געדולד צו לעזען וויסענשאפטליכע ווערק. און זיי זיינען דאָס אינטערעסאנטסטע וואָס עס קען זיך ווינשען א ראָמאַנען־לעזער.

און אויב זשול ווערן'ס ווערק זיינען צוליעב דיא דערמאָהנטע אורזאכען א דרינגענדע נויטווענדיגקייט ביי דיא אומות העולם איבער דער גאנצער וועלט, זיינען זיי, גלויבען מיר, ניט ווענינגער נויטווענדיג פאר דעם אידישען לעזער אין אמעריקא.

זשול ווערן'ס ווערק בכלל און "דעם פאַשאַ'ס ירושה" בפרט בעפרידיגען א בעדירפניס ביים לעזענדען עולם, וועלכע קיין אנדערע ביכער פון קיין אנדערען שרייבער קענען ניט בעפרידיגען.

1טעם קאפיטעל.

דיא געהיימניספאָלע שיף

עס איז דער 9טער סעפּטעמבער 1831 גאנץ פריה. אויף דעם מעער פאָהרט לאנגזאם א ניט גרויסע, אָבער זעהר שעהנע זעגעל שיף.

דאָס מעער איז גלאַט וויא א שפּיגעל. קיין ווינטעלע וועהט, קיין הויך רעגט אויף זיינע וואסערען. דיא זון האָט זיך נור וואָס געוויעזען אין אָסטען און האָט מיט איהרע העל־רויטליכע שטראהלען בעלויכטען דיא גרויסע, ברייטע וואסער וויסטע. וויא וויים דאָס אויג קען גרייכען, זעהט עס נור הימעל און וואסער. דער הימעל איז ריין, קלאָהר און בלוי, דיא לופט איז שטיל און ווארעם.

אויך אויף דער שיף איז אלעס שטיל און רוהיג, נור אויף דעם בריקעל שטעהט אן אלטער מאטראָז ביים רודער און דרעהט לאנגזאם דאָס גרויסע ראָד.

א טהיר פון א קאיוטע האָט זיך געעפענט און דער שיפסקאפּיטאן איז ארויסגעקומען. ער איז צוגעגאנגען צו דעם אלטען מאטראָז ביי דעם שטייער־רודער און האָט געזאָגט:

— סאלעם!

— סאלעם! האָט געענטפערט דער אלטער מאטראָז.

— זייט ווען שטעהסט דוא ביים רודער? האָט דער שיפסקאפּיטאן געפרעגט.

— זייט פיער אוהר, איז געוועזן דיא אנטוואָרט.

— האָסט דוא עפּעס געזעהען?

— מיט א שטונדע צוריק האָט זיך געוויעזען א שיף אין נאָרד־אָסט (צפונית מזרחית), איך האָב אויסגעדרעהט אונזער שיף נאָך זיד־וועסט (דרומית מערבית), איז געווען דיא אנטוואָרט.

— דוא האָסט גוט געטהאָן, האָט געזאָגט דער שיפסקאפּיטאן.

יעצט איז ער ארויפגעגאנגען אויף דעם בריקעל, האָט גענומען זיין גרויסען טעלעסקאָפּ קווינט און האָט אָנגעהויבען צו קוקען אין אלע זייטען. עס איז געווען דייטליך, אז ער זוכט עפּעס, אז ער פאָרשט עפּעס אויס. אזוי וויא ער האָט אָבער גאָר ניט געפונען, האָט ער זיך אָנגעבויגען צו א רעהר און האָט אויסגע־רופען:

— אַלע אַרויף!

אין אייניגע מינוטען זיינען אַרויפגעקומען פון אונטען פופצעהן מאַטראָזען.

דער שיפסקאַפּיטאַן האָט זיי געהייסען איינציהען די זעגעל, זעהן אויב די שיף געפינט זיך אין אָרדנונג און געהן עסען פריהשטיק. ער אַליין איז געבליבען שטעהן ביים רעדעל און האָט פון צייט צו צייט געקוקט אויף די ווייטע, שטילע גלענצענדע וואַסערען פון דעם אונענדליכען מעער.

וואָס איז דאָס פאַר אַ שיף? איז עס אַ שיף פון מעער רויבער? דאָס קען ניט זיין. עס איז וואָהר, אַז אין אַ ווינקעלע זיינען געשטאַנען צוויי קליינע קאַנאָנען, אָבער מיט פופצעהן מאַן קען מען ניט פיהרען אַ שיף פון מעער רויבער.

זאָל עס זיין אַ שיף פון שמוגלער? אויך דאָס איז אונמעגליך, ווייל אין די קאַמערען פון דער שיף האָבען זיך קיינע וואַרען ניט געפונען. נור אין איין קאַמער זיינען געשטאַנען פיער שטאַרקע פעסלעך מיט אייזערנע רייפען. עס איז וואָהר, אַז אין די שפּייז־קאַמערען האָט זיך געפונען פּראָוויאַנט אויף אייניגע מאָנאַטען, אָבער דאָס איז קיין קאָנטראַבאַנד.

אַלזאָ, וואָס איז דאָס פאַר אַ שיף? קיינער ווייס עס ניט, זאָגאַר די מאַטראָזען ווייסען ניט, וואוהין די שיף געהט און וויא לאַנג זיא וועט נאָך אַרומפאָהרען אויף דעם אונענדליכען מעער. אַלעס איז אַ געהיימניס אויף דיעזער זאָנדערבאַרער שיף. און דיעזע געהיימניס ווייסען נור צוויי מענשען: דער שיפסקאַפּיטאַן און אַ הויכער אַלטער מאַן, וועלכער איז נור וואָס אַרויסגעקומען אויף'ן דעק.

ער איז אַ מאַן פון אַ יאָהר זעכציג, מיט אַ שעהנער ווייסער באָרד, מיט אַ טורבאַן אויף'ן קאָפּ, אָנגעטהאָן אין לאַנגע קליידער, וויא אַן עכטער אַראַבער. דאָס איז אָבער קיין נייעס ניט. אויך דער שיפסקאַפּיטאַן טראָגט אַ פעס אויף'ן קאָפּ און איז אָנגעטהאָן וויא אַ טערק. ער טראָגט ניט קיין לאַנגע ברייטע קליידער, ווייל זיין בעשעפטיגונג ערלויבט עס ניט, אָבער זיין געזיכט צייגט דייטליך, אַז ער איז אַן עכטער טערק.

— געפונען?

— נאָך ניט, הויכער העדר!

אויף דעם געזיכט פון דעם אַלטען מאַן האָט זיך געוויזען אַ פינסטערער וואָלקען. עס איז געווען דייטליך, אַז ער איז זעהר ניט צופריעדען מיט דעם ענטפער.

לאַנגזאַם, דעם קאָפּ אַראָבגעלאָזען אויף דער ברוסט, פערטראַכט און אונצופריעדען, איז ער אַראָבגעגאַנגען אין זיין קאַיוטע, וועלכע איז געווען פערציערט און אויסגעפּוצט מיט אַלע רייכטהימער. ער האָט זיך אוועקגעזעצט אויף אַ ניעדריגען דיוואַן, די פיס אונטער זיך, וויא די אַראַבער זיצען, דאַן

האָט ער אָנגעשפּארט דעם קאָפּ אָן קישען, האָט פערמאכט דיא אויגען און האָט זיך פערטראכט. מען וואָלט געקענט מיינען, אז ער שלאָפט, ער איז אָבער ניט געשלאָפען, ווייל פון צייט צו צייט פלעגען זיינע פינגער א ציטער טהאָן, גלייך וויא זיי וואָלטען וועלען עפּעס בעשיצען, עפּעס פעסטהאלטען.

געגען א האלבע שטונדע שפּעטער איז ארויפגעקומען אויף דיא שפּיץ פינגער א יונג פון א יאָהר פופצעהן מיט א זילבערנע טאַץ, אויף וועלכער עס איז געשטאנען דער פריהשטיק פאר דעם אלטען מאן. דאָס געשיער איז געווען פון גאָלד און זילבער. דיא געריכטען זיינען בעשטאנען פון דיא טהייערסטע, זעלטענסטע זאכען, וועלכע מען קען נור בעקומען אין דער וועלט. יעדעס גע־ריכט האָט געשמעקט און געדופטעט, אז עס וואָלט געקענט מאכען אפּעטיט א רוימישען קייזער.

דער יונג האָט אנידערגעשטעלט דיא זילבערנע טאַץ מיט דיעזע זעלטענע און טהייערע שפּייזען אויף א קליין טישעלע פאר דעם אלטען מאן.

דער אלטער האָט געעפענט דיא אויגען אויף איינינע אויגענבליקע, האָט בעטראכט דיא שפּייזען און האָט ווידער פערמאכט דיא אויגען. ער האָט זיך זאָגאר ניט צוגעריהרט צו דיעזע זעלטענע און אויסגעצייכענטע עסענס.

דער יונג איז ארויסגעגאנגען שטילערהייט און אויף דיא שפּיץ פינגער, וויא ער איז אריינגעקומען.

ערשט שפּעטער, געגען מיטאָג, האָט דער זאָנדערבארער מאן געעפענט דיא אויגען, זיך אומגעקוקט, גענומען א פּאָאר ביסען פון א זילבערנעם טע־לער, דאן האָט ער אָנגעקלונגען מיט א זילבערנעם גלעקעלע. דער זעלבער יונג איז אריינגעקומען אויף דיא שפּיץ פינגער, האָט צוגענומען דעם פריהשטיק און האָט אריינגעבראכט א גאנץ קליינע טאסע שווארצע, געדיכטע קאפע און א נארגילעה, א טערקישע ליולקע, ריכטיגער נאָך, א רויך מאשין.

דער אלטער האָט אויסגעטרונקען דיא קאפע, האָט פעררויכט דיא נאר־גילעה און האָט ווידער זיך פערטראכט.

ווען ער האָט אויסגערויכט זיין נארגילעה, האָט ער זיך אויפגעהויבען, איז צוגעגאנגען צו א וואנד פון דער קאיוטע, וועלכע איז געווען פערהאנ־גען מיט א זעהר טהייערען פערזישען טעפּיך (קארפּעט), האָט איהם אויפ־געהויבען און האָט געעפענט א טהיר. דורך דיעזער טהיר איז ער ארויסגע־גאנגען אין א שמאָלען, פינסטערען קארידאָר און איז ווייטער געגאנגען, ביז ער איז געקומען צו דעם צימער, וואו עס זיינען געשטאנען דיא פיער ניט גרויסע, אָבער זעהר פעסטע, מיט שטארקע אייזערנע רייפען בעשלאָגענע פעס־לעך.

אין דיעזען צימער איז געווען גאנץ ליכטיג. א קיילעכדיג פענסטער פון איין שויב, פון א גאנץ שטארקען גלאָז, אויף דעם דעק, האָט אריינגעלאָזען אין

דיעזען צימער אזוי פיעל ליכטיגקייט, אז מען האָט אונטען נעקענט גאנץ דייט־ליך זעהן אלעס.

איניגע מינוטען האָט דער אלטער בעטראכט דיא זאָנדערבארע פיער פעס־לעך, דאן האָט ער געזאָגט צו זיך אליין:

— ווען איך וועל ניט געפינען אזא אינזעל, וויא איך וויל, וועל איך מוּ־זען זיי אריינוואַרפען אין מעער. דאָס איז דאָך א שאדע! פיער מיליאָן פונט סטערלינג, 20 מיליאָן אמעריקאנער דאָלאר, אָדער הונדערט מיליאָן פראנק. אלעס אריינוואַרפען אין מעער!... און דער פראנצויז דאָראן?... און דער באנקיר זאמבוקאָ?... שאדע!... און דאָך מוז איך עס טהאָן!

איניגע מינוטען איז ער נאָך געשטאנען פערטראכט טרויעריג, דאן האָט ער א ציטער געטהאָן, איז אַרויסגעגאנגען פון דעם קליינעם צימער, האָט פער־מאכט דיא טהיר, אין צוריקגעגאנגען אין זיין קאיוטע, האָט זיך אומגעקוקט, אויב אַלעס איז אין אָרדנונג, און איז לאנגזאם ארויפגעגאנגען אויף'ן דעק.

דער הימעל איז געבליעבען קלאָהר און ריין. דיא לופט שטיל און ווארעם, דאָס מעער רוהיג און גלאַט, וויא א שפּיעגעל.

ווען דער שיפסקאפּיטאן האָט דערזעהען דעם אלטען, איז ער באלד צוגע־קומען צו איהם און האָט געפרעגט:

— ווינשט עפּעס אייער האָהייט?

— עפּעס אויסגעפונען? האָט דער אלטער געפרעגט.

— דערוויילֿ נאָך גאָר ניט.

דער אלטער מאן איז ארויסגעגאנגען אויף דעם קאפּיטאן'ס בריקעל און א מאטראָז האָט איהם צוגעבראכט א גרויסען, ווייכען שטוהל, אויף וועלכען דער אלטער האָט זיך אנידערגעזעצט און האָט בעטראכט דאָס אונענדליכע מעער ארום איהם.

דער שיפסקאפּיטאן האָט גענומען זיין גרויסען שטארקען טעלעסקאָפּ און האָט אָנגעהויבען צו קוקען אין אלע זייטען.

א צעהן מינוטען האָבען ביידע געשוויגען. אויף דער שיף איז געוואָרען אזוי שטיל, אז יעדער האָט געקענט הערען, וויא זיין הארץ קלאפּט.

דער שיפסקאפּיטאן האָט געקוקט און געזוכט און גאָר ניט אויסגעפונען. ער האָט צונויפגעלעגט דעם טעלעסקאָפּ, האָט איהם אויפגעהאנגען אין א גרויסען לעדערנעם בייטעל לעבען ראָד און האָט א קוק געטהאָן אויף דעם דעק. אלע מאטראָזען זיינען געווען אונטען.

פּלוצלונג האָט זיך דער אלטער אָבגערופען:

— יוסוף, קום אהער.

דער שיפסקאפּיטאן האָט זיך געשטעלט פאר איהם.

— ווייסט דוא, יוסוף, גאנץ געגוי, וואו מיר געפינען זיך יעצט? האָט דער אַלטער געפרעגט.

— איך ווייס עס, האָהייט, איז געווען דיא אַנטוואָרט.

מיט דיעזע ווערטער האָט ער ארויסגענומען פון א גרויסען און שווע־רען קאַסטען א מעער־קארטע מיט פראַנצויזישע בוכשטאַבען, האָט זיא צוזאַמ־מענגעלעגט און געוויזען דעם אַלטען, אין וועלכען פונקט דיא שיף געפינט זיך יעצט.

— וויא ווייט זיינען מיר יעצט פון יענעם אינזעל?

— אונגעפעהר פופציג מייל.

— און וויא ווייט זיינען מיר פון א לאַנד?

— אונגעפעהר דריי הונדערט מייל.

— ווייס ווער פון דיא מאַטראָזען, וואו מיר געפינען זיך יעצט?

— קיינער ווייס עס ניט, אויסער אייער האָהייט און איך.

— און דער שטייערמאַן?

— ער ווייס עס אויך ניט, ווייל איך אַליין פיהר דיא שיף יעדע נאַכט ביז צוועלף אוהר.

— און דאָך האָב איך מורא, אז דער שטייערמאַן קען וויסען, וואו מיר געפינען זיך.

— מיר האָבען אויף דער שיף נור פראַנצויזישע מעער און לאַנד־קאַרטען, דער שטייערמאַן אָבער קען לעזען נור טירקיש און אַראַביש, וויא קען ער ווי־סען, וואו מיר געפינען זיך?

— ווייס יעמאַנד פון דיא מאַטראָזען, אויף וועלכען מעער מיר געפי־נען זיך? האָט דער אַלטער ווייטער געפרעגט.

— זיי קענען עס ניט וויסען, ווייל איך זעלבסט האָב אָפט אריינגעפיהרט דיא שיף פון איין מעער אין דאָס אַנדערע ביינאַכט. איהר ווייסט דאָך, האָהייט, אז מיר זיינען דורכגעפאָהרען דעם גיבראַלטאַר ביינאַכט.

— איך ווייס עס, יוסוף, דוא ביסט מיר געטריי און ערגעבען מיט לייב און זעעלע, האָט דער אַלטער געזאָגט פריינדליך, גלייך וויא ער האָט געוואָלט זיך פערענטפערען פאר זיינע פיעלע פראַגען.

יוסוף האָט צוגעלעגט דיא האַנד צום הארצען, וויא אַלע אָריענטאַלען טהוען, ווען זיי ווילען איינעם דאַנקען.

— און דענקסט דוא, יוסוף, אז מיר וועלען דאָ, אין דיעזער געגענד, געפי־נען אזא אינזעל, וועלכער איז נאָך ניט פערצייכענט אויף קיין מעער־קארטע?

— אַללאַה איז גרויס!

— אך! פאר וואָס האָט אַללאַה, אָדער דאָס שיקזאַל, ביז אהער ניט בע־האַלטען פאר אונז א קליינעם אינזעל אָדער זאָגאר א שטיין אין מעער, וואו איך זאָל קענען בעגראָבען מיינע טאָגען אוצרות? האָט דער אַלטער מאַן גע־

זיפצט. איך וועל מוזען אלעס אריינוואַרפען אין מעער... בעסער אין מעער איידער עס אוועקגעבען צו מיינע פיינד...

ער האָט זיך ווידער פערטראַכט איינינע מינוט, נור פּלוצלונג האָט ער זיך געווענדעט צום שיפסקאַפּיטאַן און האָט געזאָגט:

— יוסוף, איך מוז אריינוואַרפען מיינע מיליאָנען אין מעער.

— ווען איהר וועט זיי אריינוואַרפען אין מעער, וועט איהר זיי דאָך קיין מאָל ניט קענען צוריק בעקומען.

— זאָלען זיי פערלאָרען געהן! זאָלען זיי בעסער ליגען אויף דעם גרונד פון'ם מעער איידער מיינע פיינד זאָלען זיי ביי מיר צונעהמען.

— אללאה איז גרויס! האָט דער שיפסקאַפּיטאַן געענטפערט.

— הער נור, יוסוף, אויב מיר וועלען ניט געפינען אזא אינזעל ביז מאָרגען מיטאָג, וועל איך אריינוואַרפען מיינע פעסלעך אין מעער.

— אללאה איז גרויס און מחמד איז זיין פּראָפעט! האָט דער פרומער שיפסקאַפּיטאַן אויסגערופען.

דער אלטער מאַן איז לאַנגזאַם אראָבגעגאַנגען פון דעם קאַפּיטאַן'ס ברי־קעל און האָט א פּאָר מאָל ארומגעשפּאַציערט אויף'ן דעק, דאַן איז ער אראָב אין זיין קאַיוטע.

דער שיפסקאַפּיטאַן האָט ווידער גענומען זיין טעלעסקאָפּ און האָט גע־קוקט אין אלע זייטען.

עס איז געוואָרען שפּעט, דיא זון איז געשטאַנען אזוי ניעדריג, אז עס האָט זיך אויסגעוויזען, אז זיא ריהרט אָן דאָס וואַסער. עס האָט זיך אויפגע־הויבען א לייכטער ווינד.

— ארויפציהען דעם הויכען זעגעל! האָט דער שיפסקאַפּיטאַן קאָמאַנדירט אויף אראַביש.

עטליכע ברוינע הענד האָבען ארויפגעצויגען דעם זעגעל, וויא דער שיפס־קאַפּיטאַן האָט געהייסען.

— שטעה ביים ראָד, איבראהים, און רודער נאָך זיד־וועסט (דרומית־מערבית), האָט דער שיפסקאַפּיטאַן געזאָגט צו דעם אלטען מאַטראָז, וועלכען ער האָט געטראָפען היינט גאַנץ פריה ביים ראָד.

דיא זון האָט אָנגעהויבען אונטערצוגעהן. דער שיפסקאַפּיטאַן האָט אויס־געדרעהט זיין טעלעסקאָפּ נאָך וועסט (מערב זייט) און האָט געקוקט, וויא דיא זון לאָזט זיך אראָב אין דיא בלויע וואַסערען.

— וואָס איז דאָס? איז עס מעגליך? האָט ער געמורמעלט. וואָס בע־דייטעט יענער קליינער פלעק, וועלכען איך זעה דאָרט אין מערב זייט, וואו דיא זון געהט יעצט אונטער? זאָל דאָס זיין אן אינזעל? אונמעגליך!

ער האָט ארויסגענומען זיין מעער־קאַרטע און האָט זיא גוט בעטראַכט,

גלייך וויא ער וואָלט פערלאַנגט פון איהר אַן ענטפער אויף זיינע זאָנדער־בארע פראַגען. ווען ער האָט געגוי אויסגעשטודירט זיין מעער־קארטע און האָט דאָרט ניט געפונען אַ שפּור, אַ צייכען, אַז אין דיעזער געגענד געפינט זיך אַ שטיין, אַ קליינער אינזעל אָדער אַ ריף פון קאָראַלען, האָט ער געזאָגט צו זיך אליין:

— עס האָט זיך מיר אויסגעוויעזען. ווען עס זאָל זיך דאָרט געפינען אַזאַ אינזעל אָדער אַזאַ שטיין, וואָלט עס געווען פערצייכענט אויף דער מעער־קארטע. דיעזעס מעער איז אַם בעסטען בעקאַנט. דיא עלטסטע שיפער זיינען געפאָהרען אויף איהם, דיא עלטסטע פעלקער האָבען געפיהרט זייערע שלאַכטען אויף איהם. יעדער פעהיגער מאַטראָז האָט עס אויסגעפאָרשט, יעדער שיפסקאַפּיטאַן קען עס, וויא זיין אייגען הויז, און מיין פראַנצויזישע מעער־קארטע איז דיא בעסטע און דיא גענויעסטע אין דער וועלט.

דיא זון איז אונטערגעגאַנגען. עס איז געוואָרען פינסטער, אויף דיא צווייטעבסטע זעגעל בוימער האָט מען אויפגעצויגען צוויי לאַנטערנען. דיא מאַטראָזען האָבען אָבגעטהאָן זייער ארבייט און האָבען זיך געזעצט אויף'ן דעק.

וויא עס איז געווען איינגעריכטעט ביז אהער, אַזוי האָט מען אויך געטהאָן היינט. דער שיפסקאַפּיטאַן האָט זיך געשטעלט ביים ראַד און אַ מאַטראָז האָט זיך געזעצט אויף דעם באָדען לעבען איהם. ביז האַלבע נאַכט פלעגט דער שיפסקאַפּיטאַן אַליין פיהרען דיא שיף, דאַן פלעגט ער געהן שלאָפען און דער שטייערמאַן, זיין ערשטער אָפיציער, פלעגט איבערנעהמען דאָס רעדעל.

דיא נאַכט איז פערגאַנגען שטיל און רוהיג, דיא לבנה האָט ניט געשיינט, אָבער דער הימעל איז געבליעבען קלאָר און ריין, און מיליאָנען שטערען האָבען זיך אָבגעשפּיעגעלט אין דיא שטילע וואַסערען פון מעער.

גאַנץ פריה, ווען עס איז נור וואָס טאָג געוואָרען און דער הימעל אין מזרח איז רויט געוואָרען פון דיא ערשטע שטראַהלען פון דער יונגער זון, האָט דער שטייערמאַן פּלוצלונג אויסגערופען:

— האָ! אהאָי!

דער מאַטראָז, וועלכער איז געזעסען לעבען איהם, איז באַלד אראָבגעלאָפען און האָט אויפגעוועקט דעם שיפסקאַפּיטאַן, וועלכער איז באַלד ארויפגעקומען און האָט געפרעגט:

— וואָס איז נייעס, איבראַהים?

— לאַנד אין נאָרד־וועסט! האָט איבראַהים געענטפערט.

דער שיפסקאַפּיטאַן האָט ארויסגענומען זיין טעלעסקאָפּ, איז ארויפגעקראָכען אויף דיא שטריק־לייטער און האָט געקוקט אין דעם פונקט, וואו איבראַהים האָט איהם געוויעזען.

— ער האָט רעכט, האָט דער שיפסקאַפּיטאַן געזאָגט, עס איז ווירקליך אַ

גאנץ קליינער אינזעל. זאָל עס זיין דער שווארצער פלעק, וועלכען איך האָב גע־זעהן נעכטען פארנאכט? אָבער וואָס איז דער אונטערשיעד? עס איז אַן אינזעל און גראדע אזא אינזעל, וויא מיין הערר קיאמיל פּאשא זוכט.

ער איז אראָבגעגאנגען פון דעם שטריק־לייטער און האָט געהייסען דעם שטייערמאן פיהרען דיא שיף גלייך צו יענעם אינזעל. ער אליין איז אראָב־געגאנגען אין דער קאיוטע פון זיין האָהייט און האָט אָנגעהויבען צו קראצען דיא טהיר.

זיין האָהייט איז שוין ניט געשלאָפען און האָט איהם געהייסען אריינ־קומען.

— סאלעם! האָט געזאָגט דער שיפסקאפּיטאן.

— סאלעם (שלום)! האָט געענטפערט דער אלטער מאן. וואָס איז נייעס?

— א אינזעל געפינט זיך ניט וויים.

— אין וואָס פאר א זיים?

— אין נאָרד־וועסט.

— געפינט זיך ניט דיעזער אינזעל אויף דיין מעער־קארטע?

— ניין.

— אָבער וויא איז עס מעגליך?

— עס קען זיין א גאנץ נייער אינזעל, האָט דער שיפסקאפּיטאן געענט־פערט.

— וואָס מיינסט דוא דערמיט? איך פערשטעה דיך ניט.

— אין דיעזער געגענד ארביים נאָך א וואולקאנישער פייער אונטער דער ערד און עס מאכט זיך אמאָל, אז גאָר פּלוצלונג הויבט זיך אויף פון מעער א שטיין אָדער א קליינער אינזעל.

— איך וואָלט געוועזן העכסט צופריעדען, ווען עס וואָלט זיין וואהר וואָס דוא זאָגסט, איך דארף גראדע אזא אינזעל, וועלכער איז נאָך קיינעם ניט בעקאנט.

— איך קען זאָגען פאר זיכער, אז דאָס איז א גאנץ נייער אינזעל.

— אלזאָ געהערט ער נאָך צו קיינעם ניט?

— אויף וויפיעל איך וויים דיא געזעצע פון פעלקער־רעכטע אויף דעם מעער, געהערט אזא אינזעל צו דעם ערשטען מענשען, וועלכער נעהמט איהם אָב.

— אלזאָ קען זיין, אז דיעזער אינזעל וועט געהערען צו מיר?

— געוויס, האָהייט!

— דאן פאָהר גלייך צו יענעם אינזעל.

— איך מוז ווארטען, ביז עס וועט ווערען גרויסער טאָג, ווייל עס קען זיין, אז ארום דעם אינזעל געפינען זיך שטיינער אונטער'ן וואסער. מען מוז זיין זעהר פאָרזיכטיג, ווען מען קומט צו צו א גאנץ אונבעקאנטען אינזעל.

— דאָס איז דיין זאַך, יוסף.

דער שיפסקאפּיטאַן האָט זיך פערנייגט און האָט געוואָלט אוועקגעהן.

— וואַרט אַ ווײַלע, יוסף, האָט דער אַלטער מאַן געבעטען.

דער שיפסקאפּיטאַן איז געבליבען שטעהן.

— האָסט דו אַ בײַ זיך דיין מעער־קאַרטע? האָט דער אַלטער געפרעגט.

— איך האָב זיא בײַ מיר.

— וואָס וועל איך טהאָן, ווען איך וועל דאָ פערגראָבען מיינע מיליאָנען און איך וועל פּילייכט אַמאָל וועלען זיי צוריקנעהמען? וויא וועל איך זיי געפינען?

— דאָס איז גאַנץ אייֶנפאַך, האָט יוסף געענטפערט. איך וועל אויסרעכע־נען גאַנץ גענוי דיא לענג און דיא ברייט, וואו דיעזער אינזעל געפינט זיך, און וועל עס גאַנץ גענוי בעצייכענען אויף מיין מעער־קאַרטע. דיעזע מעער־קאַרטע וועל איך אייך געבען. ווען אייער האָהייט וועט אַמאָל דאַרפען צוריק־נעהמען אייערע אוצרות און איך וועל לעבען, וועל איך פאָהרען מיט אייך און וועל אייך ווייזען דעם וועג. זאָל איך אָבער מעהר ניט לעבען דאַמאָלס, איך בין דאָך נור אַ מענש און מיט אַ מענשען קען דאָך אַלעס פּאַסירען, דאַן וועט יעדער שיפסקאַפּיטאַן אייך קענען פיהרען צום אינזעל, ווען איהר וועט איהם ווייזען מיין מעער־קאַרטע.

— דו האָסט רעכט, מיין גוטער יוסף, אויף דיר קען איך זיך פערלאָזען, האָט דער אַלטער מאַן געזאָגט טיעף גערידהרט.

דער שיפסקאַפּיטאַן האָט זיך פערנייגט און איז אַרויפגעגאַנגען אויף'ן דעק.

דיא ערשטע שטראַהלען פון דער זון האָבען זיך בעוויזען און האָבען גע־פאַרבט דיא בלויע וואַסערען פון מעער ראָזע־רויט. דער אינזעל איז געווען איינגעוויקעלט אין רויך.

דער שיפסקאַפּיטאַן האָט זיך געשטעלט ביים געלענדער און האָט געקוקט אויף דעם אינזעל. אין אונזערע צייטען, ווען ריעזען דאַמפּף־שיפען פאָהרען אַרום אויף אַלע וואַסערען, וואָלט מען געקענט מיינען, אַז דאָס איז דער דיקער רויך פון אַ גרויסען דאַמפּפער, אָבער דאַמאָלס, אין 1831, פלעגען נאָך זעהר ווייניג גרויסע דאַמפּף־שיפען אַרומפאָהרען און דער שיפסקאַפּיטאַן האָט זיך געוואונדערט, פאַר וואָס דער נייער אינזעל איז אַרומגערינגעלט מיט אַ רויך אָדער מיט אַ דאַמפּף.

עס איז נאָך ווייט געווען צו דעם אינזעל.

דער שיפסקאַפּיטאַן האָט געלאָזען דעם ערשטען אָפיציער פיהרען דיא שיף און אַליין האָט ער בעטראַכט דיא געגענד און דעם אינזעל.

לאַנגזאַם און פאָרזיכטיג האָט דער פעהיגער איבראַהים געפיהרט דיא שיף,

אָבער ערשט גענגען עלף אוהר האָט דיא זון צוטריבען דיא וואָלקענס און דעם רויך ארום דעם אינזעל. ערשט יעצט האָט מען געקענט זעהן, אז אויף דעם אינזעל געפינט זיך ניט קיין בוים, קיין בלאט און קיין גרעזעלע. דער גאנצער אינזעל בעשטעהט פון דריי בערגעלעך פון שטיינער.

— אראָבלאָזען דעם אנקער! האָט דער שיפסקאפּיטאן קאָמאנדירט.

יעצט איז דער אלטער ארויפגעקומען פון זיין קאיוטע און איז צוגעגאנגען צום שיפסקאפּיטאן. אין דער צייט ווען דיא מאטראָזען האָבען פעראנקערט דיא שיף, האָט דער אלטער געפרעגט:

— נו, האָסט דוא זיך איבערצייגט, אז עס איז א נייער אינזעל?

— איך בין זיכער, אז עס איז א גאנץ נייער אינזעל.

— פון וואנען ווייסט דוא עס?

— ווייל איך זעה אויף איהם ניט קיין בוים און קיין גראָז.

— און ער געהערט נאָך צו קיינעם ניט?

— ער געהערט נאָך צו קיינעם ניט.

— פון וואנען ווייסט דוא עס?

— ווייל איך געפין ניט קיין שפור, קיין צייכען פון א מענשען אויף דעם גאנצען אינזעל.

— דאָס האָב איך געזוכט, האָט דער אלטער געזאָגט וויא צו זיך אליין.

2טעם קאפּיטעל.

דער בעל־הבית פון דער געהיימניספאָלער שיף

עס איז דער דריטער מערץ 1799. פאר דער שטאָדט יפו אין פאלעסטינא קאָכט און רוישט א בלוטיגע שלאכט. נאפּאָלעאָן אָדער גענעראל באָנאפּארטע, וויא מען פלעגט איהם דאמאָלס רופען, איז געקומען פון עגיפּטען (מצרים) מיט אן ארמעע פון צוועלף טויזענד מאן און ער נעהמט אָב סיריען און פאלעסטינא. דיא טירקען פערטהיידיגען זיך פיעל זיי קענען, אָבער עס איז ניט לייכט זיך צו שטעלען געגען דעם גרויסען קריעגס־טאלאנט פון א נאפּאָלעאָן.

דעם 20טען פעברואר 1799 איז פאָרגעקומען א בלוטיגע שלאכט ביי דעם שטעדטעל על אריש. דיא טירקען האָבען געקעמפּפט וויא העלדען, נאפּאָלעאָן אָבער האָט זיי דאָך געשלאָגען, האָט איינגענומען דיא שטאָדט און האָט געפאנגען דעם קליינעם טירקישען גארניזאָן, וועלכער איז בעשטאנען פון פופצעהן הונדערט מאן. צווישען דיא טירקישע אָפיציערען האָט זיך געפונען אן אָבערסט (פּאָלקאָווניק) מיט'ן נאָמען קיאמיל פאשא. דאָס איז געווען א יונגער מאן פון א יאָהר עטליכע און צוואנציג. ווען נאפּאָלעאָן האָט געפאָדערט פון דיא טירקישע געפאנגענע, אז זיי זאָלען שווערען ביים קאָראן (דיא תורה פון דיא

מאחמאדאנער), אז זיי וועלען קיין מאָל ניט פיהרען קריעג געגען איהם אָדער געגען פראנקרייך, איז דער יונגער קיאמיל פאשא אויפגעשפרונגען און האָט אויסגערופען:

— גענעראל פון דיא פראנצויזען! איך שווער, אז ווען איך וועל קענען און וואו איך וועל קענען, וועל איך אויפהויבען מיין שווערד געגען דיא פראנ־צויזען.

נאפּאָלעאָן האָט גאָר ניט געענטפערט, זאָנדערן האָט געהייסען, מען זאָל אָבפיהרען דעם יונגען פרעכען פאשא אין געפענגניס. ער האָט געוויס געוואָלט הייסען איהם שיסען. דאָס האָט אויך פערשטאנען קיאמיל פאשא און דארום איז ער דיעזעלבע נאכט אנטלאָפען פון געפענגניס און איז געקומען צו אבּ־דאללאה פאשא, דעם אָבער־קאָמאנדיר פון דער טירקישער ארמעע אין סיריען. אבדאללאה פאשא האָט אויפגענומען דעם אנטלאָפענעם קיאמיל זעהר פריינד־ליך און אזוי וויא ער האָט איהם געקענט און האָט געוואוסט, אז קיאמיל איז א פעהיגער, מוטהיגער און טאפּפערער אָפיציער, האָט ער איהם געשיקט אלס קאָמענדאנט פון דער שטאָדט יפו.

דעם 26טען פעברואר האָט נאפּאָלעאָן אָבגענומען דיא שטאָדט עזה אָדער גאזא, וויא זיא הייסט אויף טירקיש, און דעם 3טען מערץ אין דער פריה איז ער אָנגעקומען אין דער שטאָדט יפו, וואו קיאמיל פאשא האָט קאָמאנדירט א גארניזאָן פון פיער טויזענד מאן.

קוים האָבען זיך דיא פראנצויזען אָבגערוהט און אָבגעגעסען זייער מיטאָג, האָט נאפּאָלעאָן קאָמאנדירט, אז מען זאָל אטאקירען דיא שטאָדט יפו און מען זאָל זיא איינגעהמען מיט שטורם. קיאמיל פאשא האָט פערטהיידיגט די שטאָדט מיט אלע מעגליכע מיטעל. פינף שטונדען לאנג האָט ער אויסגעהאלטען דעם פייעריגסטען שטורם פון דער גאנצער פראנצויזישער ארמעע. ענדליך האָט אָבער נאפּאָלעאָן דאָך געזיעגט און האָט איינגענומען דיא שטאָדט. דריי טויזענד פינף הונדערט טירקישע סאָלדאטען און אָפּיציערען און אויך דער קאָמענדאנט קיאמיל פאשא זיינען אריינגעפאלען אין זיינע הענד אלס קריעגס־געפאנגענע.

— וואָס זאָלען מיר טהאָן מיט אזוי פיעל געפאנגענע? האָט געפרעגט נאפּאָלעאָן'ען זיין פריינד און בעסטער גענעראל קלעבער. מיר קענען זיי ניט האל־טען, ווייל מיר האָבען ניט קיין פּראָוויאנט. מיר קענען זיי ניט לאָזען פריי, ווייל דאן וועלען זיי קעמפּפען אלע געגען אונז.

א פינסטערער וואָלקען האָט זיך בעוויזען אויף נאפּאָלעאָן'ס געזיכט. ער האָט געטראכט אייניגע מינוטען. דאן האָט ער ארויסגעגעבען דעם אונמענש־ליכען בעפעהל:

— מען זאָל אלע געפאנגענע דערשיסען.

דער בעפעהל איז געוועזן גרויזאם, אונמענשליך און געגען אלע רעגעלען

פון קריעג, ער איז אָבער דאָך אויסגעפיהרט געוואָרען מיט שרעקליכער פּינקט־ליכקייט.

געגען 6 אוהר פארנאכט האָט מען אויסגעשטעלט אַלע געפאנגענע טירקען אויף דעם ברעג פון מעער ביי דער שטאָדט יפו. פראַנצויזישע סאָלדאטען האָ־בען זיי ארומגערינגעלט און אויף דעם בעפעהל פון א פראַנצויזישען אָפיציער: "פייער!" האָבען זיי אָנגעהויבען צו שיסען. אין אייניגע מינוטען זיינען פער־בלוטיגטע לייכען געבליבען ליעגען אויף'ן זאמד.

געגען אכט אוהר אבענד איז צוגעקומען צום ברעג א באָאט מיט פיער מענשען. דאָס איז געווען טהאָמאס דאָראן, דער שיפסקאפּיטאן פון א פראַנ־צויזישער שיף, וועלכע האָט געפיהרט פּראָוויאנט פאר נאפּאָלעאָן'ס ארמעע, זיין ערשטער אָפיציער און צוויי מאטראָזען. דיא צוויי מאטראָזען זיינען גע־בליבען אין באָאט און דער שיפסקאפּיטאן דאָראן מיט זיין ערשטען אָפיציער זיינען ארויסגעגאנגען אויף דעם ברעג און האָבען זיך געלאָזט געהן נאָך יפו.

זייער וועג האָט זיי געפיהרט לעבען דעם הויפען דערשאָסענע טירקישע סאָלדאטען. עס איז געווען א שטילע, העלע מערץ נאכט. דיא לבנה האָט גע־שיינט אויף א קלאָרען הימעל און האָט בעלויכטען דיא טרויעריגע, בלוטיגע סצענע. דריי טויזענד פינף הונדערט פערבלוטיגטע לייכען זיינען געלעגען אין הויפען אויף דעם ווייסען זאמד.

ניט ווילענדיג האָבען דיא צוויי פראַנצויזען בעטראכט דיעזע שרעקליכע, שוידערהאפטע סצענע, וועלכע איז קוים גלויבליך, איז אָבער היסטאָריש וואהר.

פּלוצלונג האָט עפּעס א ציטער געטהאָן צווישען דיא ערמאָרדעטע. א ווייסע האנד האָט זיך אויסגעשטרעקט און פינף לאנגע, שעהנע פינגער האָבען אָנגעהויבען צו ציטערען און צו ריהרען זיך, גלייך וויא זיי וואָלטען עפּעס געזוכט.

— דער איז נאָך ניט טויט, האָט שיפסקאפּיטאן דאָראן געזאָגט צו זיין בעגלייטער.

— לאָמיר זעהען, האָט דער בעגלייטער געענטפערט.

זיי זיינען צוגעגאנגען צו דעם הויפען טויטע, האָבען אָנגעריהרט דיא ווייסע האנד און שיפסקאפּיטאן דאָראן האָט געזאָגט:

— דיא האנד איז ווארעם, ער לעבט נאָך. לאָמיר איהם רעטען!

שטילערהייד און פאָרזיכטיג האָבען זיי ארונטערגענומען דעם הויפען טויטע, ביז זיי זיינען צוגעקומען צו דעם מאן פון דער ווייסער האנד. דאָס איז געווען א גאנץ יונגער מאן אין דעם מונדיר פון א העכערען טירקישען אָפי־ציער. ער האָט נאָך געלעבט, אָבער ער איז געווען בעוואוסטלאָז.

— שאדע אזא יונגען מענשען! האָט קאפּיטאן דאָראן געזאָגט. איך מוז איהם רעטען.

ער האָט אויפגעהויבען דעם פערוואונדעטען, האָט איהם גענומען אויף זיינע פּלייצעס און האָט איהם צוגעטראָגען צו זיין באָאט. יעצט האָט דער פערוואונדעטער געעפענט דיא אויגען און האָט געזאָגט שטילערהייט:

— וואסער!

ער האָט עס אָבער געזאָגט אויף טירקיש און שיפסקאפּיטאן דאַראן האָט דיעזע שפּראך ניט פערשטאנען.

— וואָס פערלאנגט איהר? האָט ער געפרעגט דעם פערוואונדעטען אויף פראנצויזיש.

— וואסער! וואסער! האָט דער פערוואונדעטער געענטפערט אויף פראנצויזיש.

— רודערט שנעל צו אונזער שיף! האָט דאַראן קאָמאנדירט זיינע מאטראָזען.

א פיערטעל שטונדע שפּעטער האָט שיפסקאפּיטאן דאַראן מיט זיינע מאטראָזען ארויפגעטראָגען דעם פערוואונדעטען אויף זיין שיף, האָט איהם אריינגעלעגט אין זיין קאיוטע און האָט בעטראכט דיא וואונד. דיא קוגעל האָט געטראָפען דעם יונגען טירקישען אָפיציער אין דער פּלייצע, אָבער זיא איז ניט געווען לעבענס געפעהרליך. אלס אלטער, ערפאהרענער שיפסקאפּיטאן האָט דאַראן געוואוסט, וויא אזוי ארומצוגעהן ארום אזא וואונד. יעדער גוטער שיפס־קאפּיטאן אין יענע צייטען האָט געמוזט פערשטעהן אביסעל מעדיצין, בעזונדערס וויא אזוי צו בעהאנדלען א פערוואונדעטען.

ווען דער פערוואונדעטער איז געקומען צו זיך אזוי ווייט, אז ער האָט געקענט רוהיג רעדען, האָט ער דערצעהלט קאפּיטאן דאַראן זיין לעבענסגעשיכטע.

ער הייסט קיאמיל פּאשא און ער איז דער געוועזענער קאָמענדאנט פון דער שטאָדט יפו. ער איז אן עכטער טערק, אָבער זיינע עלטערען און זיינע אור־עלטערען האָבען געוואָהנט אין עגיפּטען. זיין פאָטער, קאמליק פּאשא איז א זעהר רייכער מאן און א זעהר אנגעזעהענער מאן אין קאָנסטאנטינאָפּאָל. סולטאן אבדול האמיד דער ערשטער האָט געמאכט זיין פאָטער פאר פּאשא פון עגיפּטען. ער, קיאמיל, איז זיין איינציגער זוהן.

אלס רייכער מאן און אלס פּאשא האָט קאמליק פּאשא געגעבען זיין זוהן דיא בעסטע ערציהונג, וועלכע א טערק קען נור געבען זיין זוהן. ער האָט איהם געלאָזען לערנען טירקיש, אראביש, פערזיש און אייניגע אייראָפּעאישע שפּראַכען, וויא פראנצויזיש, איטאליעניש און ענגליש. אזוי וויא זיין פאָטער קאמליק פּאשא האָט איהם בעשטימט פאר דער ארמעע, האָט ער איהם געלאָזען לערנען אויך מאטהעמאטיק און דיא קריעגס קונסט.

ווען ער, קיאמיל איז אלט געוואָרען צוויי און צוואנציג יאָהר, האָט ער שוין געהאט דעם ראנג (טשין) פון אן אָבערסט (פּאָלקאָווניק) אין דער טיר־

קישער ארמעע. ער האָט זיך געשלאָגען געגען דיא פראנצויזען אין עגיפּטען, דאן אין דער שטאָדט על אריש, דאן אין יפו, וואו מען האָט איהם דערשאָסען צוזאמען מיט אלע אנדערע טירקישע געפאנגענע.

שיפסקאפּיטאן דאָראן האָט געהאַלטען ביי זיך דעם פערוואונדעטען קיאַמיל פּאשא צוויי מאָנאטען. ווען קיאמיל פּאשא איז געזונד געוואָרען אזוי ווייט, אז ער האָט געקענט ארויסגעהן, האָט ער געבעטען זיין רעטער, דעם שיפּסקאפּיטאן דאָראן, ער זאָל איהם פיהרען נאָך קאָנסטאנטינאָפּאָל. שיפּס־קאפּיטאן דאָראן האָט איהם צוליעב געטהאָן און האָט איהם געבראכט נאָך קאָנסטאנטינאָפּאָל.

ווען זיי האָבען געדארפט זיך צושיידען, האָט קיאמיל פּאשא געזאָגט צו זיין רעטער:

— דוא האָסט מיר געראַטעוועט דאָס לעבען, איך וועל דיר אייביג דאנקבאר זיין. ליידער האָב איך ביי זיך גאָר ניט, מיט וואָס צו צייגען אז יעדער מאַח־מאדאנער איז פּונקט אזוי דאנקבאר וויא א קריסט. זאָג מיר, וואו דוא וואהנסט אין פראנקרייך און וואו איך וועל דיך קענען געפינען, ווען איך וועל דארפען.

שיפסקאפּיטאן דאָראן האָט איהם געזאָגט וואו ער וואָהנט און וואו מען קען איהם געפינען.

קיאמיל פּאשא האָט זיך אלעס פערשריבען, האָט בעדאנקט דעם קריסט, וועלכער האָט איהם געראַטעוועט דאָס לעבען, און איז אוועקגעגאנגען צום סול־טאן.

דאמאָלס האָט געהערשט אין טירקיי סולטאן סעלים דער דריטער. ער האָט אויפגענומען זעהר פריינדליך קיאמיל פּאשא, ווען ער האָט געקענט פּערזענליך, האָט איהם געגעבען א בעזונדער וואָהנונג ביי זיך אין הויף און האָט איהם געהייסען בלייבען אין קאָנסטאנטינאָפּאָל, ביז ער וועט געפינען פאר איהם א פּאסענדע שטעלע אלס גענעראל אין דער טירקישער ארמעע.

קיאמיל פּאשא איז אין א קורצער צייט פאָלקאָמען געזונד געוואָרען און האָט געשיקט בריינגען זיינע צוויי פרויען פון דאמאסקוס (דמשק), וואו ער האָט געוואָהנט איידער דער קריעג האָט זיך אָנגעפאנגען.

קיאמיל פּאשא האָט געהאַט צוויי פרויען, וועלכע ער האָט געליעבט מיט דער גאנצער קראפט פון א יונגען מאחמעדאנער. ליידער, איז סולטאן סעלים געוואהר געוואָרען, אז קיאמיל פּאשא האָט צוויי שעהנע פרויען, און ער האָט זיי צוגענומען ביי איהם.

קיאמיל פּאשא איז געווען פערצווייפעלט און איז אוועקגעפאָהרען אהיים נאָך עגיפּטען, וואו זיין פאָטער האָט געוואָהנט.

אין עגיפּטען זיינען אָבער פאָרגעקומען פיעלע ענדערונגען. מחמד אלי פּאשא און זיין זוהן איבראהים פּאשא האָבען זיך אויפגעהויבען געגען דער

טירקישער רעגיערונג און האבען אבגענומען גאנץ סיריען און פאלעסטינא. ווען סולטאן סעלים וואלט ניט געהאנדעלט אזוי שלעכט געגען איהם און וואלט ניט צוגענומען זיינע פרויען, וואלט קיאמיל פאשא געווים געפאהרען נאך קאנסטאנטינאפאל און וואלט געווים ווידער אריינגעטראטען אין דער ארמעע, אבער יעצט האט ער עס ניט געקענט.

אונטערדעסען איז זיין פאטער קאמליק פאשא געשטארבען און האט איהם איבערגעלאזען זיין גאנצעס פערמעגען.

וויא גרוים איז געווען דיעזעס פערמעגען? דאס האט קיינער ניט געוואוסט. מען האט געוואוסט, אז אמאל האט דיעזע פאמיליע געהאט פיעל גיטער און לענדער אין עגיפטען און סיריען. מען האט אויך געוואוסט, אז דער קלוגער און פארזיכטיגער קאמליק האט ביסלעכווייז און ביי יעדער גינסטיגער געלעגענהייט פערקויפט זיינע גיטער און זיינע לענדער. אין יענע צייטען זיינען ניט געווען קיין בייאנק אין עגיפטען און סיריען. וואו האלט אלזא קאמליק פאשא זיין געלד? דאס האט אויך קיינער ניט געוואוסט.

קיאמיל פאשא האט געהאט א שוועסטערקינד מיט'ן נאמען מוראד ביי, וועלכער איז געווען ארים. אזוי וויא קאמליק פאשא איז געווען א לייבליכער אנקעל פון מוראד ביי, האט מוראד ביי גערעכענט, אז דער רייכער אנקעל וועט איהם געווים איבערלאזען א גרויסע סומע געלד נאך זיין טויט. קאמליק פאשא האט עס אבער ניט געטהאן און ער האט געהאט גענוג אורזאכען עס ניט צו טהאן.

קאמליק פאשא איז געווען אן עכטער טערק. ער האט געוואלט אז דאס טירקישע קייזערטהום זאל ווערען אלע מאל שטארקער און מעכטיגער, און דארום איז ער געווען געגען מחמד אלי פאשא, וועלכער איז אויפגעשטאנען געגען דעם סולטאן און האט געפיהרט קריעג געגען סולטאן סעלים. מוראד ביי אבער איז געווען א פריינד און א טעלער-לעקער פון מחמד אלי פאשא, וועלכער האט געגרינדעט דאס קעניגרייך עגיפטען און איז געווארען דער ערשטער כעדיוו אין עגיפטען.

קאמליק פאשא האט פיינט געהאט זיין נעפע מוראד ביי פאר זיינע פאליטישע מיינונגען, און דארום האט ער איהם ניט איבערגעלאזען א פיאסטער נאך זיין טויט. דאס האט זעהר געקריינקט מוראד ביי.

מחמד אלי פאשא האט עטליכע מאל געזיעגט איבער דיא ארמעען פון סולטאן סעלים דעם דריטען, און ווען דער קייזער אלעקסאנדער דער ערשטער פון רוסלאנד וואלט זיך ניט אם ענדע אריינגעמישט, וואלט מחמד אלי געוואָרען הערשער איבער אלע טירקישע לענדער אין אפריקא און אזיען.

"אום צו פיהרען קריעג מוז מען האבען דריי זאכען: געלד, געלד און

געלד״, האט געזאגט נאפאלעאן דער ערשטער, און מחמד אלי פאשא האט עס אויך געוואוסט, אבער וואו נעהמט מען געלד?

מוראד ביי האט איהם דערצעהלט, אז קאמליק פאשא האט געלד און מחמד אלי האט געשיקט זיין ערשטען מיניסטער צו קאמליק פאשא מיט דער ביטע, ער זאל איהם אויסבארגען עטליכע מיליאן. קאמליק פאשא האט העפליך, אבער אויך גאנץ פעסט זיך אבגעזאגט פון דער עהרע צו לייהען געלד דעם כעדיוו פון עגיפטען.

ווען קאמליק פאשא איז געשטארבען און זיין איינציגער זוהן קיאמיל פאשא האט איבערגענומען זיין גאנצעס פערמעגען, האט מחמד אלי געשלאסען פריעדען מיט דעם סולטאן און מחמד אלי האט אליין ניט געהאט קיין געלעגענהייט צו בעטען געלד ביי איהם, אבער ער האט פון איהם ניט אראבגעלאזען קיין אויג.

קיאמיל פאשא האט געוואלט ארויספאהרען פון עגיפטען, ווייל ער איז ניט געווען צופריעדען מיט מחמד אלי׳ס הערשאפט, מחמד אלי האט איהם געשיקט א שטרענגען בעפעהל, ער זאל בלייבען אין דער היים. קיאמיל פאשא איז געווען א געפאנגענער אין זיין אייגענער היים. ער האט אפילו געמעגט פאהרען איבער גאנץ עגיפטען, אבער ער האט גוט געוואוסט, אז מוראד ביי שיקט איהם נאך שפיאנען איבעראל.

אונטערדעסען איז געווארען סולטאן מחמד דער צווייטער, וועלכער האט ניט געקענט ניט קאמליק פאשא, ניט קיאמיל פאשא. דאס איז געווען א שטארקער קלאפ פאר קיאמיל, ווייל ביז אהער האט ער וויינינגסטענס אין אייסערסטען פאל זיך געקענט ווענדען צום סולטאן און בעטען ביי איהם שוץ און גערעכטיגקייט, יעצט האט ער זיך געפונען אין דיא הענד פון זיינע פיינד מוראד ביי און מחמד אלי.

צום גליק האט ער זיך בעקענט מיט איינינע ענגלענדער און פראנצויזען, וועלכע האבען אין דער לעצטער צייט זיך בעזעצט אין עגיפטען. דורך זיי האט ער געקויפט א שיף און האט איינגעפאקט זיין גאנצעס פערמעגען, פיער מיליאן פונט סטערלינג אדער 20 מיליאן דאלאר, אין פיער שטארקע פעסער.

דאס האט איהם געראטהען א קלוגער פראנצויז, וועלכער האט געהאנדעלט מיט פראנצויזישע וויינען. דיא פראנצויזישע וויינען, וועלכע ווערען געשיקט אין ווייטע לענדער, ווערען געשיקט אין דאפעל פעסער. אונטען איז א גאנץ שטארקע קליינע פאס, און אום זיא צו בעשיצען אויף׳ן לאנגען וועג, שטעלט מען אריין דיא קליינע פאס אין א גרעסערער.

דער פראנצויז האט געלאזט מאכען פאר קיאמיל פאשא אזעלכע פעסער און האט אויף זיי אנגעשריבען נעמען פון טהייערע פראנצויזישע וויינען, וויא שאטא לאפיט, שאטא לאראז און דערגלייכען.

אויף דיעזען אופן איז עס לייכט געוועזען פאר קיאמיל פאשא אוועקצושיקען דיעזע פיער פעסער מיט זיין פערמעגען אויף זיין שיף. קיינער האט ניט געקענט וויסען, אז אין דיעזע פעסער געפינען זיך גאָלד, דימאנטען און בריליאנטען, וועלכע זיינען ווערטה מעהר וויא 20 מיליאָן דאָלאר.

אין יאהר 1830 האט מחמד אלי וויעדער ערקלערט קריעג סולטאן מחמד דעם צווייטען און וויל ער האט געדארפט האבען געלד, האט ער געשיקט צו קיאמיל פאשא בעטען ער זאל איהם לייהען א פאאר מיליאָן. קיאמיל פאשא האט זיך אבגעזאגט און מוראד ביי האט אונטערגעהעצט דעם ווילדען איבראהים פאשא, דעם זוהן פון מחמד אלי, ער זאל ארעסטירען קיאמיל פאשא.

קיאמיל פאשא איז דערפון געוואהר געווארען און איז אנטלאָפען נאך אלעקסאנדריע. דארט האט ער זיך פערשטעלט פאר א מאטראָז און איז אוועק־געפאהרען מיט זיין שיף.

דאס איז אין קורצע ווערטער דיא געשיכטע פון דיא 20 מיליאָן דאָלאר, וועגען וועלכע מיר וועלען דערצעהלען אין דיא פאָלגענדע קאפיטלעך.

3טעם קאפיטעל.

דער אוצר איז גוט בעהאלטען

דאס מעער איז געוועזען שטיל, רוהיג און גלאט וויא א שפיעגעל. דיא זון איז נור וואס אויפגעגאנגען און האט בעלויכטען דעם קליינעם אינזעל. מען האט דייטליך געזעהן, אז דער גאנצער אינזעל בעשטעהט פון גרויסע אָנגעוואָרפע־נע שטיינער.

— זאָל איך אראבלאָזען דאס גרויסע באָאט? האט דער שיפסקאפיטאן יוסוף געפרעגט.

— ניין, דאס קליינע באָאט און נור מירביידע וועלען פאהרען זעהן, וואס עס טהוט זיך אויף דיעזען אינזעל.

קאפיטאן יוסוף האט געהייסען אראבלאָזען דאס קליינע באָאט. ער און קיאמיל פאשא האבען זיך אריינגעזעצט און זיינען צוגעפאָהרען צום אינזעל.

א שטיק צייט האבען זיי געזוכט א קליינע בוכטע, א פלאץ, וואו דאס באָאט זאָל קענען צוקומען צום אינזעל. ביי דיעזער געלעגענהייט זיינען זיי ארומ־געפאהרען דעם גאנצען אינזעל, וועלכער איז געוועזען ניט גרויס, אין גאנצען ביי א מייל דיא ברייט און דיא לענג. דיא וואסערען פון מעער האבען זיך אָנגעשלאָ־גען אָן דיא הארטע שטיינער און אין ערטער איז עס שווער געוועזען צוצוקומען צום אינזעל.

— מיר דאכט, אז גאָט אליין האט בעשאפען דיעזען אינזעל פון מיינעט־וועגען, האט קיאמיל פאשא געזאגט ערנסט.

ענדליך האָבען זיי געפונען א קליינע בוכטע, אַן איינשניט אין שטיין, וואו א באָאט האָט געקענט צוקומען.

דאָס באָאט איז אריינגעפאָהרען אין דיעזער קליינער בוכטע און ביידע מענער זיינען ארויפגעגאנגען אויף׳ן לאנד. קאַפּיטאַן יוסוף האָט צוגעבונדען דאָס באָאט צו א שטיין און קיאמיל פּאשא איז ארויפגעגאנגען אויף א שטיין בעטראכטען דאָס לאנד, וועלכעס געהערט יעצט צו איהם, ווייל ער האָט עס ענטדעקט און עס אָבגענומען. דאָס לאנד איז געווען וויסט און טרויעריג, קיין שפור פון א מענשען, קיין צייכען, אז דאָ איז אמאָל געווען א מענש, קיין בלעטעלע, קיין גרעזעלע.

— עס איז א זאָנדערבארער אינזעל, האָט קיאמיל פּאשא געזאָגט וויא צו זיך אליין. מיר וויסען, אז זאָגאר אויף א נאקעטען שטיין בילדעט זיך אביסעל ערד און פויגעל אָדער ווינטען ברענגען זאמען (זריעה) פון פלאנצען, וועל־כע נעהמען זיך אָן און וואקסען. וויא קומט עס, וואָס אויף דיעזען אינזעל גע־פינט מען ניט קיין שפור פון פלאנצען, פון א גרעזעלע, פון מאָאָס (מאָך)?

— דאָס וואונדערט מיך אויך, האָט קאַפּיטאַן יוסוף געענטפערט.

— גיב מיר דיין טעלעסקאָפּ, יוסוף, האָט קיאמיל פּאשא געבעטען.

יוסוף האָט איהם דערלאנגט זיין טעלעסקאָפּ. קיאמיל פּאשא האָט אָנגע־הויבען צו קוקען אין אלע זייטען וויט ארויף דאָס מעער.

וויא וויט מען האָט געקענט זעהן דורך דעם שטארקען טעלעסקאָפּ, האָט מען ניט געקענט געפינען קיין אינזעל אין דער נאכבארשאפט, קיין לאנד און מען האָט אויך ניט געקענט זעהן א שיף פאָהרען.

— מיר דאכט, אז דאָ בין איך גאנץ זיכער און מיין פערמעגען וועט דאָ זיין גוט פערבאָרגען, האָט קיאמיל פּאשא ענדליך געזאָגט.

— איך געפין, אז דאָס איז דער זיכערסטער פּלאץ אין דער וועלט, האָט קאַפּיטאַן יוסוף בעשטעטיגט.

— ווייסט דוא גאנץ זיכער, וואו מיר זיינען יעצט?

— איך בין גאנץ זיכער, אָבער אום אייער זיכערהייט זאָל זיך איבערצייגען, אז איך וועל ריכטיג און גענוי בעצייכענען דעם אָרט, וואו דיעזער אינזעל גע־פינט זיך, האָב איך מיטגעבראכט אונזער מעער־קארטע און מיינע אסטראָנאָ־מישע אינסטרומענטען. איך וועל נאָך אמאָל גאנץ גענוי אויסרעכענען, וואו מיר געפינען זיך יעצט.

— טהו עס, יוסוף.

יוסוף האָט ארויסגענומען זיין מעער־קארטע און האָט געוויזען קיאמיל פּאשא, וואו דער אינזעל געפינט זיך און וויא מען קען צוקומען צו איהם.

— וויא קומט עס אָבער, וואָס דיעזער אינזעל געפינט זיך ניט אויף קיין מעער־קארטע? האָט קיאמיל פּאשא געפרעגט.

— דער איינציגער ענטפער, וואָס איך קען געבען אויף דיעזער פראַגע, איז, אַז דיעזער אינזעל האָט זיך ניט לאַנג געבילדעט. אין דיעזען מעער קומט פּאַר זעהר אָפט, אַז גאָר פּלוצלונג הויבט זיך אויף פון דעם גרונד פון מעער אַ קלייגער אינזעל, ריכטיגער נאָך, אַ גרויסער שטיין. עס קען זיין, אַז דיעזער אינזעל איז אַלט נור עטליכע יאָהר, פיליייכט נור אַ יאָהר.

— פיליייכט איז עס נאָך בעסער פאַר מיר, האָט קיאַמיל פּאַשאַ געזאָגט צו זיך אַליין. דערווייל ווייס נאָך פון איהם קיינער ניט. עס איז זעהר מעגליך, אַז ביז דיא איצטיגע טרויעריגע צייטען וועלען פאַריבערגעהן, וועט קיינער ניט קומען אהער, און איך וועל נאָך קענען טהאָן מיט מיין פערמעגען וואָס איך וויל און וואָס איך מוז טהאָן.

— איך גלויב, אַז דאָ וועט אייער פערמעגען זיין גאַנץ זיכער, האָט יוסף בעשטעטיגט.

— אהער וועט געוויס ניט קומען ניט דער געלד־זיכטיגער מחמד אלי, ניט זיין ווילדער זוהן איבראַהים און ניט מיין שלעכטער קרוב מוראַד ביי. אַך, דיעזער מוראַד ביי! וויא פיעל האָב איך שוין געליטען דורך איהם! דיעזער טויגעניכטס האָט זיך איינגערעדט, אַז ער איז מיין איינציגער יורש, ווייל איך האָב קיין קינדער ניט. ניין! איך וועל בעסער אַריינוואַרפען מיינע מי־ליאָנען אין מעער, איידער זיי איבערלאָזען אַזאַ טויגעניכטס...

ער האָט געטראַכט איניגע מינוטען. זאָנדערבאַרע געדאַנקען זיינען איהם געקומען אין קאָפּ, בילדער און עראינערונגען פון פערגאַנגענע צייטען זיינען לעבעדיג געוואָרען און האָבען זיך געשטעלט פאַר איהם, האָבען פון איהם עפּעס געפאָדערט, עפּעס פערלאַנגט.

האָט ער זיך דערמאָנט אָן דעם פראַנצויזישען שיפסקאַפּיטאַן, וועלכער האָט איהם אַרויסגענומען אַ האַלב טויטען פון דעם הויפען לייכען אויף דעם ברעג פון מעער לעבען יפו? האָט ער איהם פערגעסען? האָט ער זיך דער־מאָנט, וואָס ער האָט געזאָגט צו איהם, ווען זיי האָבען אַבשיעד גענומען אין קאָנסטאַנטינאָפּאָל? וועער וויים עס? וועער קען עס זאָגען?

— קום, יוסף! האָט ער פּלוצלונג אויסגערופען. קום! לאָמיר זוכען אַ פּלאַץ, וואו צו בעגראָבען מיינע אוצרות.

זיי האָבען ניט געדאַרפט לאַנג זוכען. פּונקט אין דער מיט פון דעם אינ־זעל האָט זיך געפונען אַ גרויסער שטיין, דער שפּיץ, דער העכסטער פּונקט פון דעם אינזעל. זיי זיינען צוגעקומען צו איהם, האָבען איהם בעטראַכט און האָ־בען געפונען אַז ער איז לויז, אַז ער איז ניט צונויפגעוואַקסען מיט די אַנדערע שטיינער פון דעם אינזעל.

— דאָס איז דער פּלאַץ, האָט קאַפּיטאַן יוסף געזאָגט, דאָ קען מען לייכט אויפהויבען דיעזען שטיין און מאַכען אַ הייל פאַר דיא פּיער פּעסלעך.

קיאמיל פאשא האט בעטראכט דאס ארט, וואס יוסוף האט איהם אנגע־וויזען.

— יא, איך גלויב אויך, אז דאס איז דער בעסטער פלאץ, האט קיאמיל פאשא געזאגט.

זיי האבען נאך אמאל בעטראכט דאס ארט און האבען געפונען, אז מען קען לייכט אויפהויבען א צווייטען שטיין און מאכען א הייל.

— אלזא קום, לאמיר מאכען אן ענדע! האט קיאמיל פאשא געבעטען.

— איך בין פערטיג, האט יוסוף געזאגט.

— ווייסען אונזערע מאטראזען וואו מיר געפינען זיך?

— ניין! קיינער ווייס זאגאר ניט, אויב מיר געפינען זיך אין אמעריקא אדער אין אייראפא, אין אזיען אדער אין אויסטראליען. פערגעסט ניט, אז זייט 15 מאנאטען רייזען מיר ארום אויף אלע מעערען, אין אלע וועלט טהיילען.

— איך האב עס ניט פערגעסען, אבער איך וויל זיין פארזיכטיג, ווייל איך האב פיעלע זאכען צו בעזארגען.

— וואס דענקט אייער האהייט צו טהאן, ווען מיר וועלען פערזארגען דעם פערמעגען? האט יוסוף געפרעגט. וועלען מיר צוריק פאהרען נאך סי־ריען, נאך קאנסטאנטינאפאל, אדער ערגעץ אין א לאנד אין אייראפא?

— דוא ווייסט דאך, יוסוף, וויא איך האב פיינט אייראפא מיט איהרע ווילדע פילאזאפען, מיט איהר ציוויליזאציאן, מיט איהרע בלוטיגע קריעגע און מיט איהרע שרעקליכע רעוואלוציאנען. נאך סיריען קען איך ניט קומען, דארט וועט מיך דער ווילדער איבראהים אריינווארפען אין א געפענגניס און מיך פייניגען און מאטערען, איך זאל איהם אוועקגעבען מיינע מיליאנען. נאך קאנ־סטאנטינאפאל? ניין! מיין פוס וועט מעהר ניט בעטרעטען דאס פערדארבענע סטאמבול.

— זייט ניט אזוי פערצווייפעלט, האהייט! האט יוסוף געטרייסט זיין פריינד. דיא צייטען ענדערען זיך. דאס הייליגע לאנד פון דיא גלויביגע אין מחמד וועט זיך בערוהיגען. דער סולטאן איז א גוטער מענש.

— אבער א שוואכער הערשער, האט איהם קיאמיל פאשא אונטערבראכען. אללאה איז גרויס און מחמד איז געווען זיין הייליגער פראפעט, אבער דיא מענשען ווילען ניט לעבען, וויא אללאה האט געבאטען און וויא דער הייליגער מחמד האט אנגעשריבען אין זיין תורה — דעם קאראן, האט קיאמיל פאשא געזאגט טרויעריג.

— אלזא, וואו דענקט איהר זיך צו בעזעצען?

— אין ערגעץ ניט, איז געווען דיא אנטווארט, מיר וועלען ווייטער ארומ־פאהרען אויף אלע מעערען און וועלען בעטראכטען גאט'ס וואונדער אין דיא טיעפע וואסערען.

— וויא איהר וועט מיר בעפעהלען, האָהייט! איהר האָט מיר גערעטעט דאָס לעבען אין סטאמבול, ווען סולטאן סעלים האָט געהייסען מיך טויטען. דער הענקער האָט שוין אויפגעהויבען זיין האַק איבער מיין קאָפּ, און איהר האָט מיך גערעטעט. מיין לעבען געהערט אייך. אייער וואונש איז א בעפעהל פאר מיר און וויא לאנג איך וועל לעבען, וועל איך פאָלגען אלעס, וואָס איהר וועט מיר הייסען...

זיי זיינען צוריק געגאנגען צו זייער באָאט, האָבען זיך אויפגעזעצט און זיי־נען צוריק געפאָהרען צו דער שיף.

קוים זיינען זיי אָנגעקומען אויף דער שיף, האָט קאפּיטאן יוסוף געהייסען דיא מאטראָזען אראָבלאָזען דאָס גרויסע באָאט, אריינלייגען אין איהם אלער־ליי אינסטרומענטען, מיט וועלכע מען קען אויפברעכען א שטיין און צעהן שטארקע מאטראָזען זאָלען זיך אריינזעצען און צופאָהרען צום אינזעל.

דאן האָט ער געעפענט דיא קאמער, וואו עס האָבען זיך געפונען דיא פיער פעסלעך, און האָט געהייסען זיי אראָבלאָזען אין דעם קליינעם באָאט.

אין א האלבער שטונדע איז אלעס פערטיג געווען. ביידע באָאטע זיינען צוגעפאָהרען צום אינזעל. קאפּיטאן יוסוף און קיאמיל פּאשא זיינען געזעסען אין דעם קליינעם באָאט מיט דיא פיער פעסלעך.

ביידע באָאטע זיינען אריינגעפאָהרען אין דער קליינער בוכטע, וואו מען האָט זיי צוגעבונדען צו א שטיין. דאן האָט מען ארויסגעקייקעלט דיא פעס־לעך און מען האָט זיי ארויפגעבראכט צו דעם גרויסען שטיין, וואו קיאמיל פּאשא און קאפּיטאן יוסוף האָבען געפונען, אז דאָ איז דער בעסטער פּלאַץ צו פערגראָבען 20 מיליאָן.

יעצט ערשט האָט זיך אָנגעהויבען דיא שווערע ארבייט. עס איז ניט לייכט געווען אויפצוהויבען דעם צווייטען קלענערען שטיין. מען האָט געמוזט איהם האַ־קען און שפּאַלטען.

קאפּיטאן יוסוף האָט קאָמאנדירט און געהייסען דיא מאטראָזען טהאָן זיי־ער ארבייט אזוי און אזוי. קיאמיל פּאשא אָבער האָט זיך אנידערגעזעצט אויף א שטיין ניט וויים און האָט זיך פערטראכט, גלייך וויא דיא גאנצע געשיכטע וואָלט איהם גאָר ניט אָנגעגאנגען.

וואָס האָט דיעזער מאן געטראכט? האָט עס איהם לייד געטהאָן, וואָס ער האָט געמוזט איבערלאָזען דאָס גרויסע פערמעגען פון זיינע עלטערען דאָ אויף דיעזען איינזאמען אינזעל? האָט ער געטראכט וועגען דער שלעכטיגקייט פון דיא מענשען, וועלכע האָבען איהם געצוואונגען צו פערגראָבען זיינע מיליאָ־נען? האָט ער געטראכט פון דעם, וואָס ער זאָל יעצט טהאָן? ער איז יעצט צוויי און זעכציג יאָהר אלט, וויא לאנג נאָך קען ער לעבען? וואָס וועט ווערען פון זיינע מיליאָנען נאָך זיין טויט?

פינף שטונדען נאָכאַנאַנד האָבען די מאַטראָזען געאַרבייט זעהר שווער, ביז זיי האָבען אויסגעהאַקט אין שטיין אַ הייל, וואו עס האָבען געקענט אַריינגעהן אַלע פיער פעסלעך, און די גאַנצע צייט איז קיאַמיל פּאַשאַ געזעסען פערטראַכט גלייך וויא ער וואָלט געווען פערשטיינערט און פערגליווערט.

ענדליך, ווען מען האָט די פעסלעך אַריינגעקייקעלט אין הייל, האָט ער זיך אויפגעהויבען, האָט אויף זיי אַ קוק געטהאָן צום לעצטען מאָל און האָט אַ מאַך געטהאָן מיט דער האַנד, אַ צייכען, אַז מען זאָל זיי פערשיטען.

מען האָט פערלייגט די הייל מיט גרויסע שטיינער און זיי פערשאָטען מיט די קליינע שטיינדלעך, וועלכע מען האָט אָבגעהאַקט, אַז מען זאָל ניט לייכט דערקענען, אַז מען האָט דאָ געמאַכט אַ גרוב. דערמיט איז נאָך יוסוף ניט געווען צופריעדען. ער האָט געהייסען די מאַטראָזען ברייגנען זאַמד פון ברעג און פערשיטען אַלע לעכער און אַלע שפּאַלטען.

ערשט ווען ער האָט געפונען, אַז די הייל איז גאַנץ זיכער און מען קען ניט דערקענען, אַז מען האָט זיא ניט לאַנג אויסגעגראָבען, האָט ער געהייסען אַוועקלייגען די אַרבייט.

אום מען זאָל אָבער דערקענען דאָס אָרט, ווען מען וועט קומען צוריק מיט עטליכע יאָהר שפּעטער — און דאַן, קען דאָך זיין, אַז דער אינזעל וועט שוין זיין בעוואַקסען מיט גראָזען און מיט בוימער — האָט קיאַמיל פּאַשאַ געהייסען, אַז אויבען, אויף דעם גרויסען שטיין, וועלכער האָט געבילדעט דעם דאַך פון דער הייל, זאָל מען אויסקריצען אַ דאָפּעל "קיי", די ערשטע בוכשטאַבען פון די נעמען קיאַמיל און קאַמליק.

דאָס איז געווען אַ לייכטע אַרבייט. אין אַ קורצער צייט זיינען אויסגעקריצט געוואָרען אין דעם אויבערשטען שטיין צוויי גרויסע בוכשטאַבען, די דאָפּעל "ק".

מעהר האָט מען ניט געהאַט וואָס צו טהאָן אויף'ן אינזעל. די מאַטראָזען זיינען געווען מיעד און הונגעריג, מען האָט געמוזט צוריקפאָהרען.

ווען מען איז צוריקגעקומען אויף דער שיף, האָט יוסוף געהייסען די מאַטראָזען געהן עסען און ער איז אַרויפגעגאַנגען אויף זיין בריקעל, לעבען ראָד און האָט נאָך אַמאָל געקוקט דורך זיין שטאַרקען טעלעסקאָפּ, אויב מען זעהט ניט ערגעץ אַ שיף.

קיאַמיל פּאַשאַ איז צוגעקומען צו איהם און האָט געפרעגט:

— ביסט דוא זיכער, אַז דוא האָסט ריכטיג פערצייכענט אויף דיין מעער־קאַרטע דעם אינזעל?

— גאַנץ זיכער.

— און וואו איז דיין טאָגעבוך?

— ביי מיר אין דער קאַיוטע.

— איז פערשריעבען אין דיין טאגעבוך דער וועג, וועלכען מיר האָבען דורכגעמאכט דיא גאנצע צייט, זייט מיר פאָהרען ארום אויף דיא מעערען?

— געוויס, האָהייט! יעדער שיפסקאפּיטאן מוז פערשרייבען און פערצייכענען גאנץ גענוי דעם וועג, וועלכען ער פאָהרט און אלעס, וואָס עס פּאַסירט מיט זיין שיף.

— דאן גיב מיר דיא מעער־קארטע און דאָס טאגעבוך.

קאפּיטאן יוסוף האָט ניט געענטפערט א וואָרט. ער איז אראָבגעלאָפען אין זיין קאיוטע און האָט ארויפגעבראכט דיא מעער־קארטע און זיין טאגעבוך און האָט זיי איבערגעגעבען קיאמיל פּאשא.

— ברענג מיר ארויף א לאנטערנע מיט א ברענענדען לאָמפּ, האָט געזאָגט קיאמיל פּאשא.

קאפּיטאן יוסוף האָט געבראכט וואָס קיאמיל פּאשא האָט געפאָדערט.

קיאמיל פּאשא האָט גענומען דאָס טאגעבוך, האָט אויסגעריסען איין בלאט נאָך'ן אנדערען און האָט זיי פערברענט אויף דעם פייער פון דעם לאָמפּ און פון דער לאנטערנע. ווען דאָס לעצטע שטיקעל פּאפּיער איז פערברענט געוואָרען, האָט ער געזאָגט רוהיג:

— פערצייה מיר, יוסוף! איך האָב עס געטהאָן ניט ווייל איך גלויב דיר ניט, זאָנדערן ווייל דוא ביסט דאָך נאָר א מענש. א מענש קען קראנק ווערען, מיט א מענשען קען אלעס פּאסירען. אין א צייט פון אונרוה קען אזא טאגעבוך אריינפאלען צו מענשען, וועלכע דארפען ניט וויסען פון איהם, דארום האָב איך איהם פערברענט.

— איך וויים, אז איהר געטרויט מיר און איהר דארפט זיך ניט ענטשולדיגען פאר מיר, האָט יוסוף געענטפערט.

— יעצט קום עסען.

ביידע זיינען אראָבגעגאנגען אין קיאמיל פּאשא'ס קאיוטע און האָבען זיך געזעצט עסען. נאָך'ן עסען זיינען זיי ווידער ארויפגעקומען אויף'ן דעק.

עס איז געווען פינף אוהר נאָכמיטאָג. אין וועסטען (מערב זייט) האָבען זיך געוויזען קליינע וואָלקענס און עס האָט זיך אויפגעהויבען א ווינטעל.

— איך דענק, אז מיר וועלען האָבען א שטורם נאָך היינט ביינאכט אָדער מאָרגען אין דער פריה, האָט קאפּיטאן יוסוף געזאָגט.

— דאן לאָמיר פאָהרען.

— איך וועל הייסען אויפהויבען דעם אנקער.

קיאמיל פּאשא האָט זיך האסטיג אומגעקעהרט צו איהם און האָט געפרעגט שארף און אונרוהיג:

— ביזט דוא זיכער, אז דוא האָסט ריכטיג פערצייכענט אויף דער מעער־קארטע, וואו דיעזער אינזעל געפינט זיך?

— אזוי זיכער, וויא איך בין זיכער, אז איך בין מיין מוטער'ס זוהן.

— דאן היים אויפהויבען דעם אנקער.

קאפיטאן יוסוף האט געהייסען דיא מאטראָזען ארויפציהען דעם אנקער. ער אליין האט זיך געשטעלט ביים ראד און האט אנגעהויבען צו פיהרען דיא שיף.

קיאמיל פאשא איז צונעגאנגען צום געלענדער און האט זיך געשטעלט קוקען אויף'ן אינזעל, וואו ער האט פערגראָבען זיינע מיליאָנען, און איז געבליבען שטעהן אזוי לאנג, ביז דער אינזעל האט אויסגעזעהן נור וויא א דונקעלער פלעק אין וויטען מעער.

4טעם קאפיטעל.

קאפיטאן דאראן

אין זיין שעהנעם, ריינעם צימער זיצט קאפיטאן זשאק דאראן לעבען א גרויסען טיש, אויף וועלכען עס זיינען אנגעוואָרפען אלערליי לאנד־קארטען און מעער־קארטען. ער רויכט א קליינע, קורצע ליולקע און לאָזט ארויס גאנצע זיילען בלויען רויך.

עס איז רייטליך, אז ער איז אויפגערעגט. יעדעס מאָל, ווען קאפיטאן דאראן הויבט אָן צו בלעטערען און צו זוכען אין זיינע לאנד־קארטען און מעערקארטען, ווערט ער בייז און אויפגערעגט.

— צום טייפעל מיט דיעזער ברייט! האט ער אויסגערופען. אט איז עס! אט שטעהט עס גאנץ דייטליך: פיער און צוואנציג גראד, ניין און פופציג מינוט נאָרדליכער ברייט. דאכט זיך, דייטליך גענוג, און דאָך, געה זוך, געה געפין!

ער איז אויפגעשפרונגען פון זיין שטוהל, וויא א וואהנזיניגער, האט אויפגעריסען א גרויסען קאסטען, האט פון איהם ארויסגענומען א שטיק פערגאמענט (פארמעט) און האט אנגעהויבען צו לעזען: 24 גראד 59 מינוט נאָרד.

— צום טייפעל! דאס געהט ניט! אזוי קען איך עס ניט געפינען! האט ער געשריען.

דערמיט איז ער אבער נאָך ניט צופריעדען געוועז, ער האט גענומען אלע ביכער און אלע לאנד־קארטען פון זיין טיש און האט אנגעהויבען זיי צו שליידערען צו דער ערד, גלייך וויא זיי וואָלטען איהם עפעס שלעכטס געטהאן.

ער האט געמאכט אזא ליארם, אז דיא טהיר פון זיין צימער האט זיך האסטיג געעפענט און צוויי פרויען זיינען אריינגעקומען: אן עלטערע פרוי פון א יאָהר 50 און א יונג מעדכען פון א יאָהר ניינצעהן.

— אהא! איהר זייט דאָ! נאנאָן! זשוליעט! האט קאפיטאן דאראן געשריען ניט מיט זיין קול. אבער וואָס דארפט איהר?

— וואס איז מיט אייך, ליעבער אנקעל? האט זשוליעט, דאס יונגע מעד־כען געפרעגט.

— וואס איז שוין עפעס נייעס? האט געפרעגט דיא עלטערע פרוי. וואס ביסט דוא היינט אזוי אויפגערעגט, זשאק?

— וואס איך בין אויפגערעגט? האט דאראן געשריען. איך וויים, וואו דיא ברייט איז, וואו איז אבער דיא לענג?

וויא עס וויזט אויס, האט נאנאן, דיא עלטערע פרוי, זשאק דאראן'ס שוועסטער שוין געוואוסט, פון וואס איהר ברודער רעדט, ווייל זיא האט גע־ענטפערט פריינדליך און מילד, וויא אן עכטע פרוי:

— נו, דוא וועסט שוין געפינען דיא לענג.

— אבער, ליעבער אנקעל, איך זעה גאר ניט, פאר וואס איהר זאלט צו־ברעכען מיין וואזע מיט בלומען דערפאר, וואס איהר קענט ניט געפינען דיא לענג.

— דיין וואזע? האט דאראן געשריען.

— יא, אנקעל, עס איז מיין וואזע, האט זשוליעט געענטפערט.

— און ווער האט זיא צובראכען?

— איך.

— נו, האב איך זיא געוואלט צוברעכען! האט דאראן זיך געקאכט.

— זשוליעט האט בעקומען דיזע וואזע אלס פרעזענט, האט נאנאן, זשו־ליעט'ס מוטער ערקלערט.

— עס האט געמעגט זיין טויזענד מאל א פרעזענט, האט דאראן געשריען. איך האב זיא צובראכען, ווייל איך האב זיא צובראכען.

— וואס וועט אבער זאגען דארויף פראנסואו? האט דאס מעדכען גע־פרעגט.

— ער וועט גאר ניט זאגען! לאז ער נור פרובירען עפעס זאגען! האט דאראן געשריען און האט זיך אוועקגעקעהרט גלייך וויא ער וויל מעהר ניט ריידען מיט ווייבער.

ביידע פרויען האבען אנגעהויבען צו מאכען ארדנונג אין צימער. זשוליעט האט אויפגעקליבען דיא שערבלעך פון דער וואזע און נאנאן האט אויפגעהויבען און צונויפגעלייגט אויף'ן טיש דיא ביכער און דיא לאנד־קארטען.

פלוצלונג האט זיך דאראן געווענדעט צו דיא פרויען און האט א פרעג געטהאן:

— וואו איז פראנסואו?

— איהר ווייסט דאך, אנקעל, אז ער איז געפאהרען נאך נאנט.

— ער איז געפאהרען נאך נאנט? וואס איז דאס? צו וואס איז ער גע־פאהרען נאך נאנט?

— ליעבער אַנקעל! איהר האָט דאָך איהם אַליין געשיקט אהין, האָט זשוליעט געזאָגט מיט פערדרוס.

— איך האָב איהם געשיקט? צו וואָס?

— ער זאָל דאָרטען אויסהאַלטען עקזאמען אויף שיפסקאַפּיטאַן פון לאַנגע רייזען.

— אזוי? ער וויל ווערען א שיפסקאַפּיטאַן אויף א וועלט־מעער־שיף? צו וואָס דאַרף ער עס? קען ער דען ניט זיין א שיפסקאַפּיטאַן אויף א שיף, וועלכע מאַכט קורצע רייזען?

— אָבער, ליעבער זשאַק, דוא אַליין האָסט דאָך איהם געראַטהען ער זאָל אויסהאַלטען אזא עקזאמען, ווייל דאַן קען מען קריעגען א העכערע שטעלע.

— איך האָב איהם געראַטהען! איך האָב איהם געהייסען! פאָלגט איהר דען שטענדיג אַלעס וואָס איך הייס אייך?

— געוויס, אַנקעל.

— נו, דאַן וועט פראַנסוא ניט אויסהאַלטען זיין עקזאמען.

— אָה, ניין, אַנקעל! פראַנסוא האָט גוט געלערנט, ער וועט יא אויס־האַלטען זיין עקזאמען.

— איך זאָג דיר, אז ער וועט דורכפאַלען און לאָז ער נאָר דורכפאַלען, איך וועל איהם דאַן שוין וועיזען, ווער עלטער איז.

פראַנסוא איז געווען א פערוואַנדטער פון זשאַק דאַראַן, ער איז געווען א פעהיגער, טיכטיגער יונגער מאַן, מיט וועמען קאַפּיטאַן דאַראַן פלעגט שטענ־דיג שטאַלצירען, אָבער היינט איז ער געווען אזוי בייז און אזוי אויפגערעגט, אז ער האָט געוואָלט קרענקען דיא גוטע זשוליעט.

קאַפּיטאַן דאַראַן האָט גאַנץ גוט געוואוסט, אז פראַנסוא און זשוליעט זיינען פערליעבט און האָבען געשוואָרען צו הייראַטהען. זשוליעט'ס מוטער נאַנאָן וויים דערפון און איז פאָלקאָממען צופריעדען דערמיט. ער אַליין, זשאַק דאַראַן האָט אויך איינגעוויליגט, אז זיי זאָלען הייראַטהען, אָבער נור אונטער דער בעדינגונג, אז פראַנסוא זאָל אויסהאַלטען עקזאמען אויף א שיפסקאַפּיטאַן פון א וועלט־מעער־שיף, אָדער וויא עס הייסט געוועהנליך, א שיפסקאַפּיטאַן פון לאַנגע רייזען, וועמען מען קען פערטרויען א שיף מיט פּאַסאַזשירען אויף א רייזע פון עטליכע וואָכען. דאָס איז דער שווערסטער עקזאמען, וועלכען א שיפסקאַפּיטאַן קען אויסהאַלטען.

זשאַק דאַראַן האָט ליעב געהאַט זיין ניכטע זשוליעט און ער האָט געוואָלט, אז זיא זאָל גליקליך זיין. ער האָט אויך ליעב געהאַט זיין פערוואַנדטען פראַנ־סוא און האָט גאַנץ גוט געוואוסט, אז פראַנסוא איז פעהיג אויסצוהאַלטען אזא עקזאמען און וועט איהם געוויס אויסהאַלטען. ער איז אָבער היינט געווען אזוי בייז און אזוי אויפגערעגט, אז ער האָט געוואָלט זיא קרענקען.

— עס איז שוין צעהן אוהר, האָט ער פלוצלונג אויסגערופען, פראנסוא וואָלט שוין געדארפט זיין צוריק פון נאנט. דער צוג קומט אָן האלב נאָך ניין. נו, וואו איז ער? פאר וואָס איז ער נאָך ניטאָ? ער האָט פערשפעטיגט דעם צוג! איך קען איהם שוין.

— אָנקעל, עס איז ערשט נאָך ניין, האָט זשוליעט געענטפערט.

— עס איז שוין צעהן!

— אָבער, אָנקעל...

— איך וויים שוין! דוא ווילסט מיך קרענקען! ווען איך זאָג, אז עס איז טאָג, מוזט דוא זאָגען, אז עס איז נאכט.

— ניין, ליעבער אָנקעל...

— זאָג ניט "ניין"! האָט דאָראן געשריען אויסער זיך.

נאנאָן האָט א וואונק געטהאָן צו איהר טאָכטער, זיא זאָל שווייגען. זיא האָט גוט געוואוסט, אז ווען איהר ברודער איז אויפגערעגט, קען מען מיט איהם גאָר ניט רעדען.

ביידע פרויען האָבען געוואָלט ארויסגעהן.

— רופט מיר גילדאס טרעגאָמעין! האָט זשאק דאָראן געזאָגט שטרענג.

אין דער צייט ווען דיא פרויען זיינען געגאנגען רופען גילדאס טרעגאָמעין, ווילען מיר בעשרייבען דיא הויפט פערזאָן פון אונזער ראָמאן און וואו מיר געפינען זיך יעצט.

סען מאלאָ איז א קליין שטעדטעל אין פראנקרייך. איהרע איינוואָהנער זיינען אלע מאטראָזען, שיפסקאפיטאנען אָדער פישער. סען מאלאָ ווערט בעטראכט אלס א פאָרט שטאָדט, אָבער ניט אלס א האנדעלס שטאָדט. ווען מען שטעהט אויף דיא דאקס פון סען מאלאָ, זעהט מען זעהר אָפט גרויסע שיפען פארבייגעהן, אָבער זיי פאָהרען אלע נאָך ענגלאנד און נור זעלטען, ווען עס פאסירט עפּעס אָן אונגליק אויף א שיף, קומט זיא צו צום פאָרט פון סען מאלאָ.

וויא אין יעדער קליינער שטאָדט, האָט אויך אין סען מאלאָ יעדער איינוואָהנער זיין אייגען הויז. דער פלאַץ איז ביליג, דיא וואָהנונגען זיינען ביליג און דיא הייזער זיינען ביליג.

קאפּיטאן זשאק דאָראן וואָהנט אין זיין אייגענעם הויז ניט ווייט פון דיא דאקס. זיין פאָטער טהאָמאס דאָראן איז געוועזען שיפסקאפיטאן פון זיין אייגענער שיף. ער פלעגט קויפען אלערליי וואארען אין פראנקרייך, פלעגט מיט זיי ארומפאָהרען אויף דעם מיטעללענדישען מעער און פלעגט זיי פערקויפען אין דיא שטעדט פון אזיען און אפריקא, וועלכע געפינען זיך ארום דעם מיטעללענדישען מעער.

ווען מיר וואָלטען געווען אמעריקאנער, וואָלטען מיר געקענט זאָגען, אז

קאפיטאן טהאָמאס דראַן איז געווען א פעדלער, ווייל ער פלעגט ווירקליך פעד־לען אָדער הויזירען מיט זיינע וואארען.

אין דיא יאָהרען 1798—1799, ווען נאפאָלעאָן באָנאפארטע האָט גע־פיהרט קריעג אין עגיפּטען און סיריען, האָט טהאָמאס דראַן צוגעשטעלט פּראָוויאנט, לעבענס-מיטעל, פאר דער פראנצויזישער ארמעע.

דעם 3טען מערץ 1799 איז ער מיט זיין שיף געשטאנען לעבען דער שטאָדט יפו און דאָרט צופעליגערווייזע גערעטעט א יונגען טירקישען אָפיציער, וועל־כער האָט געזאָגט, אז ער הייסט קיאמיל פאשא. ער האָט איהם גערעטעט דאָס לעבען און האָט איהם געבראָכט נאָך קאָנסטאנטינאָפּאָל.

אלס עכטער מאטראָז האָט ער ליעב געהאט דאָס מעער און האָט זיין איינציגען זוהן זשאק געלאָזען לערנען זיין אייגענע האנדווערק: פיהרען א שיף. זשאק דראַן האָט געלערענט אין דער מארין שולע אין דער שטאָדט נאנט און האָט ענדליך אויסגעהאלטען עקזאמען אלס שיפסקאפּיטאן פון א שיף, וועלכע מאכט קורצע רייזען.

זשאק דראַן איז אויך געוואָרען א שיפסקאפּיטאן פון שיפען, וועלכע זיי־נען געפאָהרען אין דעם ענגלישען קאנאל, נאָך האָלאנד, נאָך דייטשלאנד, נאָך שפאניען און פּאָרטוגאל.

אין דער צייט אָבער ווען ער האָט געדיענט אלס צווייטער און שפּעטער אלס ערשטער אָפיציער, האָט ער ארומגערייזט אלע מעערען און אלע וואסערען. ער איז געווען אין אמעריקא, אין כינא, אין יאפאן, אין אינדיען און אין אלע גרויסע פּאָרט שטעדט פון אפריקא.

זיבען אָנדערהאלבען יאָהר האָט ער זיך אָבגעזאָגט פון זיין בעשעפטיגונג אלס שיפסקאפּיטאן און איז געוואָרען א היים זיצער. ער איז ניט קיין רייכער מאן, אָבער אין א צייט פון עטליכע און צוואנציג יאָהר האָט ער אָבגע־שפּאָרט א שעהנעם קאפּיטאל און האָט צוגעלעגט צו דעם קאפּיטאל, וועל־כען ער האָט גע'ירשנ'ט פון זיין פאָטער. צוזאמען האָט עס אויסגעמאכט א שעה־נע סומע, פון וועלכער ער האָט געקענט לעבען רוהיג אין סען מאלאָ און ניט ארבייטען שווער און זיך אונטערוואַרפען אלע מעגליכע געפאהרען אלס שיפס־קאפּיטאן.

ער איז יעצט אכט און פערציג יאָהר אלט. ער האָט ניט געהייראט. אמאָל, שוין גאנץ לאנג, האָט ער אויך געטרוימט פון ליעבע, פון גליק, פון א פאמיליע, פון קינדער. עס האָט זיך איהם אויסגעוויזען, אז א שעהנע פּאָר אויגען פון א שעהנעם מיידעלשען געזיכט האָבען אריינגעקוקט טיעף אין זיין הארצען, און ער האָט געטראכט און געטרוימט, אָבער ווען ער איז צוריק־געקומען פון א לענגערער רייזע, האָט ער געפונען, אז יענע אויגען האָבען זיך

געווענדעט אין אן אנדער זייט, און זייט דאמאָלס האָט ער אויפגעהערט צו טראכטען און צו טרוימען פון ליעבע און גליק.

ער איז געווען ניט גאנץ הויך, אָבער שטארק געבויט. זיינע שווארצע האָר זיינען געווען הארט און שטייף, וויא דיא האָר אויף דעם רוקען פון א געוויסער פיער־פיסיגער חיה, וועלכע אידען און מאכמעדאנער ווילען ניט עסען. זיין געזיכט איז געווען ברוין, אויסגעגארבט פון מעער וואסער און פון דיא הייסע שטראהלען פון דער זון פון הייסע געגענדען. א פּאָר קליינע, קלוגע, שווארצע אויגען האָבען געלויכטען פון דיעזען ברוין געגארבטען געזיכט.

ער איז געווען מאגער, אָבער ווער עס האָט געהאט דיא געלעגענהייט צו בעטראכטען דיא מוסקעלען פון זיינע אָרעמס, דער וואָלט געשוואָרען, אז דיעזע הענד זיינען אים שטאנד איינצוהאלטען אן אָקס אין זיין ווילדען לויף, און דאָס איז אויך ריכטיג. זשאק דאָראן איז געווען א שטארקער מאן, וועלכער וואָלט נאָך מיט זיינע אכט און פיערציג יאָהר זיך געקענט שטעלען געגען פינף יונגע לייט פון עטליכע און צוואנציג.

נאנאָן איז געווען זיין שוועסטער, צוויי יאָהר עלטער פון איהם. איהר מאן איז געווען א בוכהאלטער אין דער קאָמפּאניע, ביי וועלכער זשאק איז געווען שיפסקאפּיטאן. ער איז אָבער געשטאָרבען יונג און האָט איבערגעלאָזען נור איין קינד, א טאָכטער זשוליעט. אזוי וויא ער איז געשטאָרבען אָרעם, האָט דזשאק דאָראן גענומען צו זיך זיין שוועסטער מיט איהר קינד און האָט זיי געהאלטען ביי זיך אין זיין שעהנעם גערוימיגען הויז, וואָס ער האָט גע'ירש'נט פון זיין פאָטער.

נאנאָן איז געווען א שטילע, רוהיגע, פלייסיגע פרוי. זייט איהר מאן איז געשטאָרבען, האָט זיא זיך צוריקגעצויגען פון דער וועלט און האָט געלעבט נור פאר איהר טאָכטער זשוליעט און פאר איהר ברודער זשאק. זיא פלעגט אויסשטעהן אלע זיינע שגעונות, אלע זיינע קאפּריזען און פלעגט קיין מאָל ניט וואגען צו רעדען א וואָרט געגען איהם.

גאנץ אנדערש איז געווען איהר טאָכטער זשוליעט. זיא פלעגט זיך שוין שטעלען געגען איהר אָנקעל און מאכען איהם פּאָרווירפע, ווען ער פלעגט ארויס־ווייזען צו פיעל קאפּריזען. זיא פלעגט עס טהאָן, ווייל זיא האָט געוואוסט, אז איהר אָנקעל וועט אויף איהר ניט בייז ווערען, ווייל זיא איז געווען דאָס שעהנסטע מעדכען אין סען מאלאָ און פאר א שעהנעם מעדכען האָט זאָגאר אן אלטער, נערוועזער אָנקעל אביסעל רעספּעקט.

זשוליעט איז געגאנגען רופען גילדאס טרעגאמעין און ער איז אויך באלד געקומען.

גילדאס טרעגאמעין האָט געוואָהנט אין דעם דריטען הויז פון זשאק דאָראן. ער איז אויך געווען א מאטראָז, ריכטיגער נאָך, א שיפסקאפּיטאן, אָבער א

שיפסקאפּיטאן פון א באַרקע, וועלכע פלעגט ארומפאַהרען נור אויף דעם טייך ראנס, א קליינער טייך, וועלכער פאלט אריין אין מעער לעבען סען מאלאָ. דיא באַרקע האַט געהערט צו גילדאס טרעגאַמעין. ער איז אלזאָ געוועזן אייגענטהי־מער און שיפסקאפּיטאן פון זיין אייגענער באַרקע, אויף וועלכער ער פלעגט פיהרען קויהלען, וויין און אנדערע פּראָדוקטען פון פראנקרייך צום פּאָרט פון סען מאלאָ, וואו מען פלעגט זיי אַנלאָדען אויף שיפען. אָבוואָהל ער איז געוועזן מאַטראָז און שיפסקאפּיטאן, איז ער קיין מאָל ניט ארויסגעפאַהרען אויף'ן מעער ווייטער פון סען מאלאָ. ער איז זאָגאר קיין מאָל ניט געוועזן אין ענגלאנד, דאָס הייסט, ער איז קיין מאָל ניט אריבערגעפאַהרען דעם קאנאל צווישען פראנק־רייך און ענגלאנד.

גילדאס טרעגאַמעין איז אלט געוועזן איין און פופציג יאָהר, אלזאָ מיט דריי יאָהר עלטער פון זשאק דאַראן. זיי האָבען זיך געקענט פון קינדהייט אָן, זיי פלעגען זיך שפּיעלען צוזאמען, געלערנט אין איין שולע און זיך אָפט צו־שלאָגען. עס איז זעהר מעגליך, אז דארום זיינען זיי געוואָרען אזעלכע גוטע פריינד, ווען זיי זיינען עלטער געוואָרען און זיינען געבליבען דיא בעסטע, דיא געטריייעסטע פריינד, וועלכע עס קען נור געבען אויף דער וועלט.

אויך גילדאס טרעגאַמעין איז שוין מעהר ניט געפאַהרען אויף זיין באַרקע. אויך ער האָט אָבגעשפּאָרט א קאפּיטאל, פון וועלכען ער האָט געקענט אָבלעבען רוהיג זיינע יאָהרען. אויך ער האָט ניט געהייראטהע און האָט געלעבט גאנץ אליין. אן אלטע פרוי, זיינע א פערוואנדטע, פלעגט פיהרען זיין ווירטהשאפט.

אין דיעזע בעציהונגען זיינען דיעזעביידע מענער געוועזן גאנץ עהנליך, אָבער דערמיט האָט דיא עהנליכקייט אויפגעהערט. אין כאראקטער זיינען זיי געוועזן גאנץ פערשיעדען. זשאק דאַראן פלעגט רעדען, שרייען, לארמען, ווערען אויפגערעגט, זיך בייזערען אויף אלעמען, און ווען ער פלעגט ווערען בייז, פלעגט ער צוברעכען אלעס, וואָס איז איהם אריינגעפאלען אין דיא הענד. גילדאס טרעגאַמעין איז געוועזן א שטילער, רוהיגער, קאלטבלוטיגער, איבערלעגטער מענש. ער פלעגט שטענדיג שמייכלען, איז שטענדיג געוועזן פרעהליך און פריינדליך געגען יעדען. ער האָט קיין מאָל קיינעם ניט געזאָגט קיין גראָב וואָרט און קיינער האָט איהם ניט געהערט זאָגען א הויך וואָרט.

זשאק דאַראן איז געוועזן מאָגער און פלינק, גילדאס טרעגאַמעין איז גע־וועזן דיק און שטארק וויא אן אָקס. ער פלעגט רעדען לאנגזאם און פלעגט זיך בעוועגען לאנגזאם. אלע האָבען ליעב געהאט דעם גוטען, שטילען, רוהיגען גילדאס טרעגאַמעין. זשוליעט האָט איהם ליעב געהאט, וויא א פאָטער. זיא פלעגט אָפט שטעהן שטונדען לאנג ביים ברעג פון דעם טייך ראנס און ווארטען אויף דער באַרקע פון אָנקעל טרעגאַמעין, ווייל זיא האָט געוואוסט, אז יעדעס

מאָל, ווען ער פלעגט צוריקקומען פון א רייזע, פלעגט ער איהר עפּעס מיטברייני־
גען. פראנסוא פלעגט איהם שעצען און אכטען אלס א קלוגען אלטען פריינד.

דאָס זיינען געווען דיא צוויי מענער, וועלכע זיינען זיך צונויפגעקומען
זונטאג, דעם 23טען פעברואר 1862 אין הויז פון זשאק דאַראן.

5טעס קאפיטעל.

דאָס געהיימניס פון דעם בעגראָבענעם אוצר

קוים האָט זיך דיא ברייטע געשטאלט פון גילדאס טרעגאָמעין געווי־
זען אין דער טהיר האָט זשאק דאַראן א געשריי געטהאָן:

— ענדליך ביזט דוא דאָך געקומען!

— איך בין געקומען, אזוי שנעל וויא דוא האָסט מיך געשיקט רופען,
האָט טרעגאָמעין געענטפערט רוהיג.

— און פריהער האָסט דוא ניט געקענט קומען?

— פריהער האָב איך ניט געקענט קומען.

— איך פערשטעה! דוא האָסט געמיינט, אז דוא שלעפסט זיך אויף דיין
בארקע "דיא שעהנע אמאליע".

אזוי האָט געהייסען טרעגאָמעין'ס בארקע און זשאק דאַראן פלעגט אָפט
לאכען פון זיין פריינד, וועלכער איז נור געווען א שיפסקאפּיטאן פון א בארקע,
וועלכע פלעגט נור ארומפאָהרען אין א טייך.

גילדאס טרעגאָמעין האָט זיך אָבער ניט בעליידיגט. ער האָט גוט געקענט
זיין פריינד און האָט געזעהען, אז ער איז היינט עפּעס אויפגערעגט.

— נו, וואָס שטעהסט דוא ביי דער טהיר? האָט זשאק דאַראן געשריען.
זעץ זיך! וואָס שטעהסט דוא וויא א קלאָץ?

גילדאס טרעגאָמעין האָט זיך אנידערגעזעצט לעבען דעם גרויסען טיש,
אויף וועלכען עס זיינען געלעגען דיא לאנד־קארטען און מעער־קארטען.

זשאק דאַראן האָט ארויסגענומען פון א שראנק א פלאש קאָניאק און צוויי
גלעזער און האָט זיי אנידערגעשטעלט אויפ'ן טיש.

— ווילסט דוא טרינקען א קאָניאק? האָט ער געפרעגט זיין פריינד.

— דוא ווייסט דאָך, זשאק, אז איך טרינק ניט, האָט טרעגאָמעין גע־
ענטפערט.

— איך האָב פערגעסען, אז א שיפסקאפּיטאן פון א בארקע און נאָך פון אזא
בארקע וויא דיא "שעהנע אמאליע" טרינקט ניט, ווייל ער איז גאָר קיין
מאטראָז ניט.

גילדאס טרעגאַמעין האָט זיך ניט בעליידיגט פון דיעזע שטעכווערטער.
זשאק דאַראַן האָט אָנגעגאָסען צוויי גלעזלעך קאָניאק און האָט זיי אויסגע־טרונקען איינס נאָך'ן אנדערען, דאן האָט ער געזאָגט:

— יעצט וועלען מיר רעדען.

— פון וואָס זאָלען מיר רעדען?

— וואָס הייסט, פון וואָס? ווייסט דוא דען ניט פון מיין געשיכטע?

— כ'לעבען, איך האָב זיא שוין פערגעסען, האָט טרעגאַמעין געענט־פערט.

זשאק דאַראַן האָט געוואָרפען אויף איהם א בייזען בליק, פול מיט שפּאָט און פעראכטונג.

— איך האָב אין גאנצען פערגעסען, אז איך רעד מיט א לאנד מויז, מיט א וואסער פויגעל, מיט א ביבער, מיט א... שיפסקאפּיטאן פון א בארקע, וועלכע אָקסען שלעפּען אין דעם טייך ראנס, האָט זשאק דאַראַן געשריען. אזא מענש קען פערגעסען, וואָס מען האָט איהם דערצעהלט. ער ווייס גאָר ניט, וואָס מען רעדט צו איהם, ווייל ער האָט דאָך גאָר ניט וואָס צו טהאָן אויף זיין בארקע.

גילדאס טרעגאַמעין האָט זיך צולאכט מיט זיין איינפאכען, גוטמוטהיגען געלעכטער.

— וואָס זאָל איך טהאָן, מיין פריינד? האָט ער געזאָגט אזוי מילד און אזוי פריעדליך, אז זאָגאר דער אויפגערעגטער זשאק דאַראַן האָט א שמייכעל געטהאָן. וואָס זאָל איך טהאָן, מיין פריינד, ווען איך בין דאָך מיין לעבען לאנג נור ארומגעפאָהרען אויף דעם טייך ראנס? איך האָב אלעס פערגעסען.

— דאן מוז איך דיר דערצעהלען נאָך אמאָל, איך מוז דערצעהלען אלעס פון אָנפאנג.

— דערצעהל, מיין פריינד, האָט גילדאס טרעגאַמעין געזאָגט גאנץ רוהיג.

— האָסט דוא געקענט מיין פאָטער, טהאָמאס דאַראַן?

— געוויס האָב איך איהם געקענט, דעם גוטען, אלטען טהאָמאס!

— ווייסט דוא, ווען מיין פאָטער איז געשטאָרבען?

— געוויס ווייס איך עס: עס איז געוועזן דער 3טער יוני 1854.

— דאן הער אויס זיין געשיכטע.

— איך הער, מיין פריינד, האָט גילדאס טרעגאַמעין געענטפערט.

עס איז שווער צו זאָגען, אויב גילדאס טרעגאַמעין האָט געוואָלט מאכען שפּאס מיט זיין פריינד, אָדער ער האָט אבזיכטליך פערלאנגט, אז זיין פריינד זשאק דאַראַן זאָל זיך אביסעל בערוהיגען דורך זיין ערצעהלונג פון זאכען, וועל־כע ער האָט איהם שוין דערצעהלט צוואנציג מאָל.

זשאק דאַראַן האָט אָנגעהויבען צו דערצעהלען:

— אין 1799 האָט מיין פאָטער צוגעשטעלט פּראָוויאנט פאר דער פראנ־צויזישער ארמעע אין סיריען און פּאלעסטינא. אם 3טען מערץ נאָך דער שלאכט ביי דער שטאָדט יאפא (יפו) האָט מיין פאָטער גערעטעט א פערוואונדעטען טיר־קישען אָפיציער. מיין פאָטער האָט איהם אויסגעהיילט און געבראכט נאָך קאָנ־סטאנטינאָפאָל. דאָרט האָט דער טערק איהם געזאָגט, אז ער הייסט קיאמיל פּא־שא און וועט קיין מאָל ניט פערגעסען וואָס מיין פאָטער האָט געטהאָן פאר איהם.

זייט דאמאָלס זיינען פערגאנגען פיעלע יאָהרען און מיין פאָטער האָט אין גאנצען פערגעסען דיא געשיכטע. ער איז אַלט געוואָרען און האָט אָנגעזאָ־מעלט אזוי פיעל געלד, אז ער האָט שוין געקענט רוהיג אָבלעבען דיא יאָהרען, וואָס עס איז איהם נאָך געבליבען צו לעבען, ביי זיך אין דער היים, אין סען מאלאָ.

דעם 5טען יוני 1842 איז איהם גאָר פּלוצלונג אָנגעקומען א בריעף מיט א טירקישער פּאָסט מארקע, מיט א שטעמפּעל "עגיפּטען". אין בריעף איז געשטאנען:

"שיפסקאפּיטאן טהאָמאס דאָראן ווערט געבעטען, ער זאָל זיך פערצייכע־נען אין זיין טאשענבוך: די ברייט פון דער וועלט 24 גראד 59 מינוטען נאָרד. דיא לענג פון דער וועלט וועט מען איהם שפּעטער מעלדען. ער וועט טהאָן זעהר גוט ניט צו פערגעסען און ניט צו פערליערען דיעזען בריעף און דיעזע נאָטיץ. דיא סומע געלד, וועלכע ער וועט בעקומען, וועט זיין דיא בעלוינונג דערפאר וואָס ער האָט גערעטעט דאָס לעבען פון דעם פערוואונדעטען אָפיציער אין יפו".

— איז דיעזער בריעף געווען אונטערשריעבען? האָט גילדאס טרעגאָ־מעין געפרעגט.

— יא, ער איז געווען אונטערשריעבען מיט א דאָפּעל "ק".

— ווייטער, האָט גילדאס טרעגאמעין געבעטען.

זשאק דאָראן האָט ווייטער דערצעהלט:

— מיין פאָטער האָט דאן אָנגעהויבען צו טראכטען: "עס איז צוואר שוין אביסעל צו שפּעט. דריי און פיערציג יאָהר זיינען פערגאנגען, זייט איך האָב גערעטעט דאָס לעבען פון דעם פערוואונדעטען טירקישען אָפיציער; דריי און פערציג יאָהר זיינען פערגאנגען, זייט דיעזער אָפיציער האָט געזאָגט צו מיר: איך וועל דיך ניט פערגעסען. ער האָט געהאלטען וואָרט: ער האָט מיך ניט פערגעסען, אָבער וויא אזוי? ער האָט מיר אָנגעצייגט דיא ברייט פון דער ערד, וואו ער האָט בעהאלטען פאר מיר א גרויס פערמעגען. וואָס האָב איך אָבער דערפון ווען איך ווייס ניט דיא לענג?"

אז דער טירקישער אָפיציער האָט איהם איבערגעלאָזען א גרויס פערמעגען, פיליכט פיעלע, פיעלע מיליאָנען, איז זעלבסט פערשטענדליך, אלא ניט, וואָלט

ער איהם דאָך ניט געשיקט אזא בריעף. וואו געפינען זיך אָבער דיעזע מיליאָנען? דאָס איז דיא פראגע.

מיין פאָטער האָט געוואָרט, אז עס זאָל ווער קומען און איהם אָנצייגען דיא לענג. צוועלף לאנגע יאָהר האָט מיין פאָטער געוואָרט. ענדליך, אין 1854, ווען מיין פאָטער איז קראנק געוואָרען און האָט געפיהלט, אז זיין ענדע איז נאָהענט, האָט ער מיך צוגערופען צו זיין בעט, האָט מיר איבערגעגעבען דעם בריעף, וועלכען ער האָט ערהאלטען אין 1842 פון קיאמיל פאשא און האָט געזאָגט צו מיר:

"מיין ליעבער זוהן, איך בין קיין רייכער מאן. איך פערמאָג נור דיעזעס הויז און צעהן טויזענד פראנק, וועלכע איך האָב אָבגעשפאָרט און וועלכע איך האַלט אין א באנק אין נאנט. דאָס איז ניט פיעל. מיט צעהן טויזענד פראנק איז א מענש ניט פערזאָרגט אויף זיין גאנצען לעבען, אָבער איך האָב דיעזען בריעף, וועלכער איז געוויס ווערטה מיליאָנען. וויא פיעל מיליאָנען? דאָס ווייס איך ניט, איך קען מיר אָבער פאָרשטעלען, אז א רייכער פאשא, ווענען איך האָב גערעטעט דאָס לעבען, האָט געוויס מיר איבערגעלאָזען אן אוצר פון מיליאָנען. אלזאָ, מיין זוהן, פערגעס ניט דיא ברייט: 24 גראד 59 מינוטען נאָרד".

איך האָב עס ניט פערגעסען. איך געדענק עס גאנץ גוט און האָב שטענדיג געטראכט דערפון.

מיין פאָטער איז באלד געשטאָרבען און מיר האָבען איהם בעערדיגט און בעטרויערט. אלע, וועלכע האָבען איהם געקענט, האָבען איהם בעדויערט און בעטרויערט.

ווען איך האָב מיך אביסעל בערוהיגט נאָך דעם טויט פון מיין פאָטער, האָב איך אָנגעהויבען צו טראכטען פון דיא מיליאָנען, וועלכע קיאמיל פאשא האָט איבערגעלאָזען מיין פאָטער. איך בין געפאָהרען נאָך אלעקסאנדריע, עגיפּטען און האָב אָנגעהויבען נאָכצופרעגען, אויב עס האָט אמאָל געלעבט אין עגיפּטען א מאן, וועלכער האָט געהייסען קיאמיל פאשא, אויב דיעזער קיאמיל פאשא איז געוועזען רייך, אויב ער האָט געהאט קינדער, ווען ער איז געשטאָרבען און וואו זיין פערמעגען איז אהינגעקומען. מען האָט מיר געענטפערט, אז קיאמיל פאשא איז געוועזען איינער פון דיא רייכסטע מענער אין עגיפּטען, ער איז געשטאָרבען אָהן קינדער, אָדער וועניגסטענס אָהן יורשים. וואו זיין פערמעגען איז אהינגעקומען, ווייס קיינער ניט. מחמד אלי פאשא, דער כעדיוו פון עגיפּטען, האָט געוואָלט צונעהמען זיין פערמעגען און האָט עס געזוכט איבעראַל, אָבער ער האָט עס ניט געקענט געפינען.

איך ווייס אלזאָ, אז איך בין א רייכער מאן, אז קיאמיל פאשא האָט איבערגעלאָזען זיין פערמעגען צו מיין פאָטער, אלזאָ צו מיר, אָבער וואו געפינט

זיך דיזעס פערמעגען? וואו ליעגט דיזער אוצר, וועלכען קיאמיל פאשא האט פערגראבען אין דער ברייט פון דער וועלט 24 גראד 59 מינוטען צו נארד פון׳ם עקוואטאר? וואו איז עס אבער? וויא איז דיא לענג?

זשאק דאראן האט גערעדט נאך א לאנגע צייט און האט ערקלערט, וואס ער האט געטהאן, וואס ער האט איבערגעטראכט און וואס ער האט איבערגעלי־טען, זייט ער איז געווארהר געווארען, אז ער איז א מיליאנער, אז ער איז פי־לייכט רייכער פון דיא ראטהשילדס, ווען ער זאל נור קענען וויסען, וואו עס געפינט זיך דער אוצר, וועלכען קיאמיל פאשא האט בעהאלטען פון זיינעט־וועגען.

ער האט זיך אבגעזאגט פון זיין שטעלע אלס שיפסקאפיטאן פון א גר־טער שיף, וועלכע האט געהערט צו דער אפריקא טראנספארט קאמפאניע, און ער טראכט, קלערט, ברעכט זיך דעם קאפ און זוכט אויסצוגעפינען, וואו עס ליעגען ערגעץ זיינע מיליאנען. עס איז אלזא גאר קיין וואונדער ניט, וואס ער איז געווארען אזוי אויפגערעגט, וואס ער ברעכט און ווארפט אלעס אין זיין צימער, ווען ער הויבט אן צו טראכטען און צו בעטראכטען דיא לאנד און מעער־קארטען, אום אויסצוגעפינען וואו עס קענען ערגעץ זיין בעהאלטען דיזע מיליאנען.

גילדאס טרעגאמעין האט געוואוסט פון דיזער געשיכטע, ניט גאנץ גענוי, וויא זיין פריינד זשאק דאראן האט עס איהם היינט דערצעהלט, אבער ער האט עס געוואוסט. זשאק׳ס פאטער, טהאמאס דאראן האט איהם געגעבען א וואונק, אז ער וועט אמאל ווערען זעהר רייך, אבער אלס רוהיגער, איבער־לעגטער מענש האט גילדאס טרעגאמעין ווענעג געגלויבט אין אזעלכע וואונדער.

ער אליין האט זיין גאנצעס לעבען לאנג געארבייט שווער און ביטער און האט זיך אויפגעלעגט פראנק צו פראנק, ביז ער האט אבגעשפארט, אבגעקארגט, זיך אבגעריסען פון מויל אזוי פיעל, אז ער זאל קענען פערברענגען זיינע עלטע־רע יאהרען אין זיין היים צווישען זיינע גוטע פריינד און פערוואנדטע, שטיל און רוהיג, ארים, אבער זיכער, אז ער וועט ניט דארפען ליידען מאנגעל און נויט.

— דוא הערסט מיך ניט? האט זשאק דאראן אויסגערופען אויסער זיך.

— איך הער דיך גאנץ גוט, מיין פריינד, איז געוועזן דיא אנטווארט.

— ווייסט דוא, וואס עס הייסט דער עקוואטאר?

— יא, עפעס וויים איך.

זשאק דאראן האט גענומען א גלאבוס (א פארשטעלונג פון דעם ערד־קוגעל) און האט איהם אנידערגעשטעלט אויף דעם טיש מיט פאלגענדע ווער־טער:

— ווייסט דוא וואס דאס איז?

— א גלאָבוס, א בילד פון דער ערד, אויף וועלכער מיר לעבען, האָט נילדאס טרעגאָמעין געענטפערט.

— זעהסט דוא ליניען, פאסען אויף דיעזען גלאָבוס?

— יא.

— וויא געהן דיעזע ליניען?

— אייניגע ליניען געהן פון נאָרד נאָך זיד, פון צפון נאָך דרום, מיט אנ־דערע ווערטער, זיי שניידען איבער דעם גאנצען גלאָבוס, דעם גאנצען קוגעל, אויף צוויי גלייכע העלפט.

— דאָס איז גאנץ ריכטיג. ווייסט דוא אָבער, אז אויף יעדער פון דיעזע ליניען מוז אויסקומען איין מאָל אין טאָג פונקט מיטאָג, דאָס הייסט, דיא זון שטעהט פונקט אויף דיעזער ליניע און דאָרט איז פונקט האלבער טאָג, און ווען א מענש אָדער א בוים זאָל שטעהען אויף א פרייען פעלד וואָלט פון איהם ניט געפאלען קיין שאָטען ניט רעכטס, ניט לינקס, זאָנדערן אונטער איהם?

— יא, דאָס וויים איך.

— אום געגוי איינצוטהיילען דיא ערד און צו וויסען געגוי, וואו עס געפינט זיך א לאנד, א שטאָדט אָדער א אינזעל, האָט מען איינגעטהיילט דעם גאנצען גלאָבוס, דאָס הייסט, דיא גאנצע ערד אין 360 אזעלכע ליניען. יעדע ליניע הייסט א מערידיאן, דאָס הייסט א פונקט, ווען דיא זון געפינט זיך אויף איהם איין מאָל אין פיער און צוואנציג שטונדען.

— יא, דאָס האָב איך אמאָל געלערנט אין שולע.

— אזוי וויא אָבער דיא ערד איז קיילעכדיג און מען קען ניט זאָגען, וועל־כער איז דער ערשטער פונקט אָדער דער ערשטער מערידיאן, האָט יעדעס פאָלק זיך אויסגעקליבען א פונקט, א מערידיאן, און האָט איהם גערופען דער ערש־טער. מיר, פראנצויזען, האָבען זיך אויסגעקליבען דעם פונקט, ווען דיא זון שטעהט פונקט איבער פאריז און האָבען איהם א נאָמען געגעבען: דער ערשטער מערידיאן. פון יענעם פונקט און ווייטער געהט דיא זון אלץ נאָך וועסט, צו מערב זייט, ביז זיא קומט צו דעם 180טען מערידיאן, דאָס הייסט, פונקט דיא העלפט פון דער ערד. ווען אין פאריז איז פונקט 12 אוהר, דאָס הייסט, ווען דיא זון גע־פינט זיך פונקט איבער פאריז, דאן איז אויף דעם 180טען מערידיאן האלבע נאכט. ווען דיא זון קומט צו דעם 180טען מערידיאן, איז דאָרט פונקט האלבער טאָג, 12 אוהר ביי טאָג און איז פאריז איז עס פונקט האלבע נאכט.

— דאָס וויים איך אויך.

— ווייסט דוא אָבער, אז אום לייכטער צו מאכען פאר מענשען אויס־צוגעפינען א געגענד, האָט מען איינגעטהיילט דיא וועלט אויף צוויי גרויסע טהיילען: אָסט און וועסט, מזרח און מערב. יעדער טהייל איז איינגעטהיילט אין 180 גראד, דאָס הייסט, 180 מערידיאנען. דער האלבער טהייל, אין וועלכען

דיא זון געהט פון פאריז נאך וועסט, צו מערב, הייסט דיא וועסטליכע לענג, דאס איז דיא לענג צו מערב־צו. דער טהייל אבער, פון וואנען דיא זון קומט אן, הייסט דיא אסטליכע לענג, דער מזרח.

— עפעס גערענק איך, אבער איך פערשטעה עס ניט גאנץ גוט, האט גיל־דאס טרעגאמעין געזאגט.

— נו, בעטראכט דעם גלאבוס, וועסט דוא באלד פערשטעהן, האט זשאק דאראן געענטפערט. דוא פאהרסט פון פאריז נאך אמעריקא. וואו גע־פינט זיך אמעריקא?

— אין אסט, מזרח פון פאריז.

— וויא פיעל מערידיאנען אדער וויא פיעל גראד אין אסטליכער לענג גע־פינט זיך אמעריקא פון פאריז?

גילדאס טרעגאמעין האט געצעהלט און האט געענטפערט:

— עפעס מעהר פון 41.

— אלזא ניו יארק געפינט זיך געגען פאריז 41 גראד ווייט אין אסטליכער לענג. דערמיט אבער קענען מיר נאך אלץ ניט וויסען גענוי, וואו א לאנד געפינט זיך. דארום האט מען געמאכט נאך אן אנדער איינטהיילונג.

דיא ערד איז א קוגעל, א קיילעכדיגע זאך. אין דער מיט איז זיא העכער. פון דיא זייטען ווערט זיא אלץ קלענער און קלענער. דעם העכסטען פונקט פון דער וועלט האט מען א נאמען געגעבען עקוואטאר, דער גלייכער, ווייל ער צו־טהיילט דיא ערד אויף צוויי גלייכע טהיילען: איין טהייל נאך נארד (צפון) און דעם אנדערען טהייל נאך זיד (דרום).

— דאס וויים איך אויך.

— אום אבער נאך גענויער צו בעשטימען, וואו עס געפינט זיך א לאנד, א אינזעל אדער א שטאדט, האט מען איינגעטהיילט דיא ערד אין 180 פארא־לעלען, גלייכע ליניען, 90 ליניען געהען פון דעם עקוואטאר צו דעם נארד פאל און זיי הייסען דיא גראדען פון נארדליכער ברייט, און 90 ליניען אדער פארא־לעלען געהען פון דעם עקוואטאר נאך זיד (דרום זייט) און זיי הייסען דיא זידליכע ברייט.

— וויא גרויס איז אבער א גראד?

— אום צו בעשטימען גענוי, וואו עס געפינט זיך א געגענד, האט מען איינגעטהיילט יעדען גראד אין 60 טהיילען. דיעזע 60 טהיילען הייסען מינוטען, יעדע מינוט אדער יעדע פון דיעזע 60 טהיילען ווערט ווידער צוטהיילט אויף 60 טהיילען אדער 60 סעקונדען. יעדע סעקונדע ווערט ווידער איינגעטהיילט אויף 60 טהיילען, וועלכע הייסען 60 טערצען. פערשטעהסט דוא?

— גאנץ גענוי פערשטעה איך עס ניט, אבער איך הויב אן צו פערשטעהן, וויא אזוי א שיפסקאפיטאן קען אויסגעפינען זיין וועג.

— דוא פערשטעהסט גאָר ניט! האָט זשאַק דאָראַן געשריען, דוא פערשטעהסט ניט און וועסט ניט פערשטעהן.

— נו, וואָס קען איך מיר העלפען? האָט גילדאס טרעגאַמעין געזאָגט גאַנץ רוהיג.

— אָבער ווייסט דוא וויינעגסטענס, אַז אין יעדער שטונדע געהט דיא זון איבער פופצעהן גראַד פון דיא 360 לענג גראַדען אָדער מערידיאַנען? פערשטעהסט דוא, אַז אין יעדער מינוט מאַכט דיא זון א וועג פון פופצעהן טהיילען פון א גראַד אָדער 15 מינוט פון א גראַד?

גילדאס טרעגאַמעין האָט מעהר ניט געענטפערט.

זשאַק דאָראַן האָט איהם אָנגעוויזען אויף א פּאַראַלעל ליניע אויף דעם גלאָבוס און האָט ווייטער געזאָגט:

— נו, בעטראַכט דיעזע ליניע, דאָס איז דיא פּאַראַלעל ליניע, וועלכע איז ווייט פון דעם עקוואַטאָר 24 גראַד 59 מינוט. זיא רינגעלט אַרום דעם גאַנצען ערד קוגעל, און שניידט איבער אַלע דריי הונדערט און זעכציג גראַדען פון דער לענג, אָבער נור אין איין פּונקט געפינען זיך דיא מיליאָנען פון קיאַמיל פּאשאַ. דוא לאַכסט?

— איך לאַך גאָר ניט.

— איך זאָג דיר נאָך אַמאָל, אַז דאָ ליעגען מיינע מיליאָנען. וויא אַזוי געפינט מען זיי אָבער? איך ווייס גאַנץ גענוי דיא ברייט, דעם פּאַראַלעל, וואו זיי געפינען זיך, וויא אַזוי געפינט מען אָבער דיא לענג?

— געדולד! מען מוז האָבען געדולד, האָט גילדאס טרעגאַמעין געענטפערט.

— געדולד? דוא קענסט האָבען געדולד, ווייל דוא ביסט אַן עקס־שיפס־קאַפּיטאַן פון א באַרקע, וועלכע מען פלעגט שלעפּען מיט אָקסען אַרויף וואַסער, דאַרום האָסט דוא זיך אויסגעלערענט צו האָבען געדולד, איך קען אָבער ניט האָבען קיין געדולד. עס קאָכט אין מיר וויא אין א קעסעל. איך מוז אויסגעפינען דיא לענג, דעם מערידיאַן.

— אין דיין דאָקומענט, אָדער בריעף, שטעהט, דאַכט זיך, גאַנץ דייטליך, אַז מען וועט קומען דיר מעלדען דיא לענג, האָט טרעגאַמעין בעמערקט.

— יאַ, יאַ! אַזוי שטעהט אין בריעף, דוא פערגעסט אָבער, אַז היינט צעהלען מיר 1862, מיין פאָטער איז געשטאָרבען אין 1854, דיעזען בריעף האָט ער ערהאַלטען אין 1842, צוואַנציג יאָהר אַלזאָ זיינען שוין פערגאַנגען, זייט מיין פאָטער און איך וואַרטען אויף א צווייטען בריעף אָדער אויף א מענשען, וועלכער זאָל קומען און אונז מעלדען, וואו דיעזער אינזעל געפינט זיך. צוואַנציג יאָהר זייט מיר זוכען צו טרעפען דיעזע זאָנדערבאַרע רעטעניש.

— צוואַנציג יאָהר! האָט גילדאס טרעגאַמעין געזאָגט וויא צו זיך אליין,

אך, וויא שנעל דיא צייט לויפט אוועק! מיט צוואנציג יאָהר צוריק בין איך נאָך געוועזען קאפּיטאַן אויף דער "שעהנער אמאליע" און איך מוז זאָגען, אז זיא איז געוועזען א גוטע בארקע. אראַב וואסער פלעגט זיא געהן גאנץ שנעל, בעזאָנדערס ווען עס איז געוועזען געגוג וואסער אין טייך ראנס.

זשאק דאַראן איז אויפגעשפּרונגען וויא אן אָבגעבריהטער און האָט אָנגעהויבען צו שרייען:

— ווער רעדט דען פון דער "שעהנער אמאליע"? וועמען קימערט דיין בארקע? דער בריעף! ערקלעהר מיר דעם בריעף פון קיאמיל פּאשא! ערקלעהר מיר דאָס רעטעניש, אָדער איך וועל בייז ווערען און וועל אין גאנצען צורייסען דעם בריעף.

— מיר דאכט, אז דאָס וואָלט געוועזען דאָס בעסטע, האָט גילדאס טרעגאָמעין געזאָגט שטילערהייד.

זשאק דאַראן האָט אָנגעכאפּט זיין פריינד ביים האלז, גלייך וויא ער וואָלט געוואָלט איהם דערווערגען, און האָט אויסגערופען:

— הערסט דוא, גילדאס! ווען דוא וועסט מיר זאָגען נאָך אמאָל, אז איך זאָל צורייסען מיין בריעף, וועל איך דיך דערווערגען! דוא ביסט מיין פריינד און דארום דארפסט דוא ניט דערלאָזען, איך זאָל פערניכטען אזא וויכטיגען דאָקומענט, וועלכער קען מיר איינברייגגען מיליאָנען.

— איך וועל עס אויך טהאָן, ווען דוא וועסט זיך בערוהיגען און וועסט רעדען, וויא א מענש, האָט גילדאס טרעגאָמעין געענטפערט. צו וואָס קאָכסט דוא זיך? פאר וואָס ווערסט דוא אזוי אויפגערעגט? וואָס קען דיר העלפען דיין קאָכען זיך?

זשאק דאַראן האָט זיך ווירקליך אביסעל בערוהיגט. ער האָט אָנגעגאָסען צוויי גלעזער קאָניאק, האָט גענומען איין גלאָז צום מויל און האָט אויסגערופען:

— פאר דיין געזונדהייט, קאפּיטאַן!

— פאר דיין געזונדהייט! האָט גילדאס געענטפערט.

נאָכדעם האָט זשאק דאַראן זיך געווענדעט צו זיין פריינד און האָט געזאָגט גאנץ רוהיג:

— בעטראכט דעם גלאָבוס.

גילדאס האָט בעטראכט דעם גלאָבוס.

— ווייסט דוא, דורך וועלכע לענדער דיא פּאראלעל ליניע 24 גראד 59 מינוט געהט?

— פון וואנען זאָל איך עס וויסען?

— דאן מוז איך עס דיר ווייזען. זעה! אָט איז סען מאלאָ, דיא שטאָדט וואו מיר געפינען זיך יעצט.

— און אָט איז דער טייך ראנס, אויף וועלכען איך פלעג ארומפאָהרען מיט מיין "שעהנער אמאליע".

— איך בעט דיך, לאָז מיך צורוה מיט דיין "שעהנער אמאליע", האָט זשאק דאָראן אויסגערופען.

— נו, גוט! איך וועל שוין מעהר ניט דערמאָהנען ניט דעם טייך ראנס, ניט דיא "שעהנע אמאליע", וועלכע איז דאָך געווען א גאנץ גוטע בארקע.

— נו, זעה. דאָרט איז פאריז, וואו עס געפינט זיך דער ערשטער מערידיאן, דער ערשטער גראד פון דער לענג פון דער וועלט. פון דיעזען מערידיאן געה אראָב צו דיא פאראלעלען אָדער דיא גראדען פון דער ברייט, ביז דוא וועסט קור־מען צו דעם 24טען גראד. זעהסט דוא? אָט איז ער!

— איך זעה איהם גאנץ גוט.

— ער געהט איבער פראנקרייך, שפאניען, פון דאָרט געהט ער אריבער נאָך אפריקא, איבער אלזשיר, דאן וייטער העכער פון דער שטאָדט טימבוק־טו. זעהסט דוא?

— געווים זעה איך.

— מיר געהען ווייטער. מיר מוזען אריבערפאָהרען דאָס רויטע מעער, דורכ־פאָהרען אראביען, דאן מוזען מיר מאכען א בעזוך דעם סולטאן פון מוסקאט און פון דאָרט אריבערשפרינגען נאָך אינדיען, לאָזען באָמביי און קאלקוטא אין אונזער רעכטער האנד און אריבערשפרינגען נאָך כינא, דורכוואנדערען דעם גרויסען אינזעל פאָרמאָזא און פאָהרען אויף דעם שטילען וועלט־מעער, מאכען א בעזוך אויף דיא אינזלען פון האוואי... זעהסט דוא? קוקסט דוא זיך גוט צו, וויא דער 24טער פאראלעל געהט?

— געווים זעה איך און קוק מיך צו...

— נו, פון האוואי מוזען מיר פאָהרען נאָך אמעריקא, דורכפאָהרען מעק־סיקאָ, דורכשפאציערען פלאָרידא, פארבייפאָהרען דעם גרויסען אינזעל קובא און אלע קליינע אינזלען ארום, דאן מוזען מיר פאָהרען אויף דעם אטלאנטי־שען וועלט־מעער, פארבייפאָהרען דיא קאנאריען אינזלען, וויעדער קומען ניט ווייט פון אפריקא, צופאָהרען צו פראנקרייך, צוקומען צו פאריז און נעהמען דעם ערשטען בעסטען צוג נאָך סען מאלאָ. אויף דיעזער ארט מוזען מיר ארומפאָה־רען דעם גאנצען ערד־קוגעל און אלץ אויף דיעזען פערדאמטען 24טען פארא־לעל.

— יא, האָט גילדאס טרעגאָמעין געזאָגט פערטראכט. יא, עס איז א ווייטע רייזע.

— דאָס אארט מיך ניט! פאר אזוי פיעל מיליאָנען מעג מען שוין מאכען א רייזע אין עק וועלט. דיא פראגע איז אָבער פאָלגענדע: אויף דעם 24טען פאראלעל געפינען זיך טויזענדער, צעהן טויזענדער אינזלען, גרויסע און קליינע.

אלזא אויף וועלכען פון דיזע אינזלען האט קיאמיל פאשא פערגראבען זיינע מיליאנען? ווען איך זאל קענען וויסען דיא לענג, דעם מערידיאן, וואלט איך עם שוין לייכט אויסגעפונען, אבער יעצט...

— ליידער, ווייסען מיר דאך דאס ניט, האט דער עקס-קאפיטאן פון דער "שעהנער אמאליע" געזאגט טרויעריג.

— אבער דאס מוז איך געפינען!

— וויא אזוי אבער? האט דער גוטער גילדאס געוואלט פרעגען.

אין דיזער מינוט אבער האט מען אנגעקלאפט אין דער טהיר.

— פילייכט קומט יעצט דער שליח פון קיאמיל פאשא, וועלכער וועט אונז זאגען דעם מערידיאן, האט גילדאס געזאגט שטילערהייט.

— איך ערווארט איהם יעדע מינוט, זייט מיין פאטער איז געשטארבען.

הויכע פרויען שטימען האבען זיך געלאזט הערען אין פארצימער.

— ער איז עס! ער איז געקומען! האט געשריען פול פרייד דיא לוסטיגע זשוליעט.

— ער איז געקומען פינקטליך, האט אויסגערופען דיא ערנסטע נאנאן.

דיא טהיר האט זיך געעפענט און א שעהנער יונגער מאן איז אריינגעקומען און האט געזאגט גאניץ העפליך:

— גוטען אבענד, אנקעל! גוטען אבענד, הערר טרעגאמעין!

— נו, זעהסט דוא, ליעבער אנקעל, פראנסוא איז געקומען פונקט צו דער מינוט, ער האט אויסגעהאלטען זיין עקזאמען מיט אן אויסצייכנונג און האט ניט פערשפעטיגט דעם צוג, האט זשוליעט אויסגערופען פול פרייד.

— יא, ליעבער אנקעל, איך האב אויסגעהאלטען.

— וואס האסט דוא אויסגעהאלטען?

— איך האב אויסגעהאלטען מיין עקזאמען אויף א שיפסקאפיטאן פון לאנגע רייזען, האט פראנסוא געענטפערט.

גילדאס טרעגאמעין האט ארומגענומען דעם יונגען מאן און האט אנגעהויבען איהם צו קושען.

— איך האב געוואוסט, אז פראנסוא וועט אויסהאלטען זיין עקזאמען, האט זשוליעט אויסגערופען. פראנסוא האט גוט געלערענט.

זשאק דאראן איז געזעסען, וויא א פערשטיינערטער. ער האט געקוקט אויף דעם גלאבוס און האט אלץ געזוכט זיין מערידיאן.

ווען אלע האבען זיך אביסעל בערוהיגט, האט נאנאן געזאגט צו איהר ברודער:

— נו, ליעבער זשאק, יעצט דארפען מיר אבריידען, ווען עס זאל זיין דיא האכצייט.

— דיא האכצייט? וואס פאר א האכצייט?

— מיר האָבען דאָך אָבגערעדט, אז ווען פראנסוא וועט אויסהאלטען זיין עקזאמען, זאָל ער הייראטהען זשוליעט, האָט נאנאָן ערקלערט.

— געוויס, אָנקעל! אזוי האָבען מיר דאָך אָבגערעדט, האָט פראנסוא בעשטעטיגט. איך בין יעצט שיפסקאפיטאן און קען קריגען א שטעלע אויף דעם גרעסטען דאמפפער.

זשאק דאָראן האָט ניט גענטפערט.

— אָבער, זשאק, זיי האָבען דאָך רעכט, האָט זיך גילדאס טרעגאָמעין אריינגעמישט. דיא יונגע לייט האָבען דאָך רעכט. איהר האָט אזוי אָבגערעדט און דוא דארפסט האלטען דיין וואָרט.

— ווען זאָל אלזאָ זיין דיא האָכצייט? האָט ענדליך געפרעגט זשאק דאָראן.

— אין אכט וואָכען ארום, האָט געענטפערט נאנאָן.

— אין אכט וואָכען? פאר וואָס ניט אין אכט טעג ארום? פאר וואָס ניט אין אכט שטונדען ארום? האָט זשאק דאָראן געשריען.

פראנסוא האָט געוואָלט ענטפערען, אז ער איז פאָלקאָמען איינפערשטאנען צו הייראטהען זאָגאר אין אכט מינוטען שפעטער, אָבער ער האָט עס ניט געזאָגט, ווייל נאנאָן האָט געענטפערט פאר איהם:

— איך האָב אָבגעלייגט דיא האָכצייט אויף אכט וואָכען, ווייל מיר מוזען מאכען געוויסע פאָרבערייטונגען. זשוליעט דארף נאָך האָבען אייניגע קליידער.

— איך מוז זיך אויך מאכען א שפאָגעל נייעם ראָק אויף דער האָכצייט, האָט גילדאס טרעגאָמעין זיך אריינגעמישט.

זשאק דאָראן האָט געטראכט אייניגע מינוט, דאן האָט ער געזאָגט:

— איך וויליג איין, אז דיא האָכצייט זאָל זיין, ווען איהר ווילט, אָבער אונטער איין בעדינגונג.

— אך, איך וויל ניט וויסען פון בעדינגונגען! האָט פראנסוא געזאָגט ערנסט.

— ניין! איך בעשטעה דארויף, האָט זשאק דאָראן געזאָגט שטרענג. איך פאָדער מיין בעדינגונג.

— וואָס פאר א בעדינגונג? האָט גילדאס טרעגאָמעין געפרעגט.

— מיין בעדינגונג בעשטעהט דארין: ווען איך וועל ביז יענער צייט ניט אויסגעפינען מיין מערידיאן, זאָלען זיי הייראטהען; וועל איך אָבער ביז יענער צייט אויסגעפינען מיין מערידיאן, דאן וועלען זיי ניט הייראטהען.

אלע האָבען אויפגעאָטהעמט פרייער. אלע האָבען געוואוסט דיא געשיכטע פון קיאמיל פאשא מיט זיינע בעהאלטענע מיליאָנען, אָבער אלע האָבען אויך געוואוסט, אז דיעזע מיליאָנען קען מען ניט געפינען, און דארום האָבען אלע אויסגערופען פרעהליך:

— יא, יא! מיר נעהמען אָן דיעזע בעדינגונג!

יעדער האָט געוואוסט ביי זיך, אז דיעזע בעדינגונג איז לייכט אויסצופיהרען, ווייל קיאמיל פאשא איז שוין געשטאָרבען און זיינע מיליאָנען ליעגען ערגעץ בעגראָבען אויף דעם 24טען פאראלעל. געה זוך זיי!

6טעם קאפיטעל.

דער שליח פון קיאַמיל פאַשאַ

א וואָך איז פערגאנגען זייט יענעם אבענד. נאנאָן און זשוליעט זיינען זעהר בעשעפטיגט. זיי דארפען זיך פאָרבערייטען אויף דער האָכצייט. זיי האָבען זאָגאר אָבגערעדט, אז זיי זאָלען פאָהרען נאָך נאנט איינקויפען אלע נויטהיגע זאכען פאר זשוליעט'ס קליידער; פראנסוא זאָל פאָהרען מיט זיי, ווייל ער איז בעסער בעקאַנט מיט אלע מאגאזינען אין נאנט.

זשאק דאָראן אָבער איז אין דיעזער צייט געוואָרען נאָך אונרוהיגער, נאָך אויפגערעגטער. ער האָט מיט קיינעם ניט געוואָלט ריידען, פלעגט זיך איינשליסען אין זיין צימער, וואו ער פלעגט שטודירען אלערליי לאנד און מעערקארטען אום אויסצוגעפינען זיין לענגען־גראד אָדער מערידיאן.

ער איז געווען א שטיק אריסטאָקראט און האָט זיך פעסט איינגערעדט, אז ווען ער זאָל קריגען קיאמיל פאשא'ס מיליאָנען, וואָלט ער פערהייראטה זיין זשוליעט, זיין איינציגע פערוואנדטע, וועלכע ער האָט ווירקליך געליעבט, מיט א פרינץ.

— עס איז היינט אריין אין דער מאָדע, אז פאר געלד הייראטה מען א פירסט אָדער א פרינץ, פלעגט ער אָפט זאָגען צו זיך אליין, פאר וואָס זאָל מיין שעהנע און גוטע זשוליעט ניט הייראטהען א דייטשען אָדער אן ענגלישען פרינץ? זיא מעג זיין א פרינצעסין. זיא איז ווערטה צו טראָגען א קרוין אויף'ן קאָפּ. פראנסוא איז טאקע א גוטער יונג, וואָס איז ער אָבער? א שיפסקאפיטאן! א גרויסע זאך א שיפסקאפיטאן! וואָס איז דען א שיפסקאפיטאן? א בעל עגלה! אמאָל פלעגען פוהרלייט פיהרען פאסאזשירען אויף זייערע גרויסע וואָגענס, היינט טהון עס דיא אייזענבאהנען און דיא שיפען. א שיפסקאפיטאן איז נור אן אָבער־קאָנדוקטאָר פון אן אייזענבאהן־צוג, ניט מעהר.

ווען ער פלעגט מיעד ווערען זוכענדיג אין דיא ביכער און אין דיא מעערקארטען, פלעגט ער ארויסגעהן שפאצירען לעבען פאָרט, אויף דיא דאקס, אין דער האָפנונג, פילייכט וועט ער בריינגען דעם געשיקטען פון קיאמיל פאשא, וועלכער וועט איהם ענדליך זאָגען דעם מערידיאן, וואו דיא מיליאָנען ליעגען פערגראָבען.

דעם 19טען מערץ איז זשאק דאראן אויפגעשטאנען גאנץ פריה, האט אבגעגעסען זיין פריהשטיק און איז ארויסגעגאנגען אויף דיא דאקס פון סען מאלא. ער איז ארומגעגאנגען א לאנגע צייט און האט זיך צוגעקוקט צו אלע שיפען, וועלכע זיינען געשטאנען אין פארט. ער האט געפונען ענגלישע, דייטשע, שוועדישע און בעלגישע שיפען, אבער קיינע טירקישע.

אזוי וויא ער האט קיין נייעס ניט געפונען אויף דיא דאקס, איז ער געגאנגען צו דער אייזענבאהן סטאציאן, וואו עס האט געדארפט אנקומען דער שנעלצוג פון פאריז.

ווען ער וואלט ניט געווען אזוי פערטראכט, וואלט ער געוויס געווען בעמערקט, אז זייט א שטונדע געהט איהם נאך א מאן מיט א רויטען פעס אויף'ן קאפ, מיט א ברייטען מאנטעל און ברייטע הויזען און אין א פאאר גרויסע טירקישע שיך.

דיעזער מאן איז נאכגעגאנגען קאפיטאן זשאק דאראן, וויא זיין שאטען, אבער ער האט ניט געוואלט אדער האט מורא געהאט צוצוגעהן צו איהם.

ענדליך, ווען דער שנעלצוג איז אנגעקומען און זשאק דאראן האט ניט געטראפען וועמען ער האט געזוכט, האט ער זיך האסטיג אויסגעדרעהט און האט זיך אנגעשטויסען אן דעם מאן מיט דעם רויטען פעס.

— צום טייפעל מיט דיר! האט זשאק דאראן געשריען. ביסט דוא א בלינדער? זעהסט דוא ניט, אז מענשען געהען?

דער פרעמדער האט זיך טיעף פערנייגט און האט געבעטען אום ענטשולדיגונג. ערשט יעצט האט זשאק דאראן דערזעהען, אז פאר איהם שטעהט א טערק, אן עגיפטער, א גרעק אדער א סיריער, און איהם איז באלד איינגעפאלען דער געדאנק:

— פיליכט?... פיעלייכט איז דאס דער שליח פון קיאמיל פאשא?

ער איז געווארען העפליכער און האט געזאגט:

— איך זעה, אז איהר זייט א פרעמדער.

— יא, איך בין א פרעמדער אין דיעזער שטאדט, און איך וויל האבען דיא עהרע צו זעהען דעם שיפסקאפיטאן זשאק דאראן.

— איך בין זשאק דאראן.

— דאס פרעהט מיך זעהר, האט דער פרעמדער געזאגט און האט זיך פערנייגט.

— און וויא הייסט איהר?

— איך הייס בן אמאר.

— אבער פון וואנען זייט איהר?

— איך בין פון עגיפטען.

— פון עגיפטען? עגיפטען איז גרויס!

— איך בין אן אדוואָקאט אין אלעקסאנדריע, דיא גרעסטע פּאָרט־שטאָדט פון עגיפּטען, האָט דער פרעמדער געענטפערט.

זשאק דאָראן האָט קיין מאָל ניט געזעהען אן אדוואָקאט מיט א רויטען פעס אויף'ן קאָפּ. ער איז געוואָהנט געווען מיט פראנצויזישע אדוואָקאטען מיט שווארצע רעק און מיט א הויכען שווארצען צילינדער הוט.

— קענט איהר מיר זאָגען, צו וואָס איהר ווילט מיך זעהען? האָט זשאק דאָראן געפרעגט.

— איך וואָלט מיך געשעצט זעהר גליקליך ווען איך זאָל קענען ריידען מיט אייך איינינגע מינוטען.

— ווילט איהר פיליכט געהן מיט מיר אהיים, הערר בן אמאר?

דער עגיפּטיאנער אדוואָקאט האָט געטראכט איינינגע אויגענבליקע, דאן האָט ער געענטפערט:

— עס וואָלט מיר פיליכט ליעבער געווען, ווען מיר זאָלען קענען רעדען אין א פּלאץ, וואו קיינער זאָל ניט קענען זיך אונטערהערען.

— אלזאָ האָט איהר מיר איבערצוגעבען א סעקרעט?

— עס איז יא א סעקרעט און ניט א סעקרעט, האָט דער עגיפּטיאנער אד־וואָקאט געענטפערט. אייגענטליך וויל איך מיט אייך מאכען א געשעפט.

זשאק דאָראן איז שיער ניט אויפגעשפּרונגען. עס איז דייטליך, אז דיע־זער מאן וויים פון דעם מערידיאן און ער וויל עס איהם פערקויפען. דער עגיפּ־טיאנער וויל געלד. זאָל ער איהם אָבער געבען געלד? וויא אזוי קען ער וויסען, אז ער וועט איהם ניט אָבנארען?

— איך מוז זיין זעהר פאָרזיכטיג מיט דיעזען אדוואָקאט פון פּרעה'ס לאנד, האָט זשאק דאָראן געזאָגט צו זיך אליין.

ער האָט זיך אומגעקוקט אין אלע זייטען און האָט געזאָגט צו דעם עגיפּ־טיאנער:

— ווען איהר ווילט מיט מיר ריידען וועגען א וויכטיגער אנגעלעגענהייט, דאן קענען מיר צוגעהן דאָרט הינטער יענעם הויז און קענען דאָרט רעדען, דאָרט וועט זיך געווים קיינער ניט אונטערהערען, וואָס מיר רעדען.

דער עגיפּטיאנער האָט זיך צוגעקוקט צו דעם אָרט, וואו זשאק דאָראן האָט איהם אָנגעוויזען, און האָט געפונען, אז עס איז ווירקליך א גאנץ פרייער פּלאץ, וואו מענשען קענען גאנץ רוהיג און גאנץ זיכער אָברעדען און אָבמאכען דיא גרעסטע און בעסטע געשעפטען.

— נו, גוט! לאָמיר צוגעהן, האָט ער ענדליך געזאָגט.

עס איז געווען ניט ווייט צו געהן, אין גאנצען הונדערט שריט. דער פּלאץ איז געווען פערלעגט מיט קלעצער און מיט שטיינער, ווייל מען האָט דאָרט געוואָלט בויען א נייעם צאָלל אמט.

ביידע מענער זיינען צוגעגאנגען צו דעם אָרט, האָבען זיך אומגעקוקט אין אַלע זייטען און אזוי וויא זיי האָבען קיינעם ניט געזעהען, האָבען זיי זיך אני־דערגעזעצט אויף א הויפען קלעצער.

— נו, וויא געפעלט אייך דיעזער פּלאַץ? האָט זשאק דאָראַן געפרעגט.

— ער געפעלט מיר גאנץ גוט, האָט בן אָמאר געענטפערט.

— דאן זאָגט מיר, וואָס איהר פערלאַנגט, זאָגט עס קורץ, שארף און דייטליך.

— איך דיינק גאָר ניט צו ריידען מיט אייך אין רעטעניזשען, איך וועל אייך ערקלעהרען קלאָר און דייטליך, וואָס איך וויל אייך זאָגען.

בן אָמאר האָט זיך אויסגעהוסט, גלייך וויא עס וואָלט איהם געקראצט אין האלז, דאן האָט ער געפרעגט:

— איהר האָט געהאט א פאָטער?

— געוויס! אין אונזער לאנד איז עס א מאָדע, אז יעדער מענש זאָל האָבען א פאָטער.

— און ער איז געשטאָרבען?

— יא, ליידער איז ער געשטאָרבען.

— אייער פאָטער האָט געמאכט פיעלע רייזען?

— געוויס! ער איז געוועזען א שיפסקאפּיטאן און איז ארומגעפאָהרען אויף אַלע מעערען.

— אזוי? האָט בן אָמאר געפרעגט פערוואונדערט. אזוי? אויף אַלע מעע־רען פלעגט ער ארומפאָהרען?

— איך האָב דאָך אייך געזאָגט, אז ער איז געוועזען א שיפסקאפּיטאן! האָט זשאק דאָראַן אויסגערופען בייז.

— איהר דארפט דאָך ניט בייז זיין, האָט דער עגיפּטיאנער געזאָגט פריינד־ליך, איך פרעג עס, ווייל איך דארף עס וויסען.

— נו, ווייסט איהר עס!

— איז ער אמאָל געוועזען אין סיריען און פאַלעסטינא?

— געוויס! ער פלעגט האנדלען מיט סיריען.

— אויף איינע פון זיינע רייזען נאָך סיריען... דאָס איז געוועזען... נו, לאָמיר זאָגען, דאָס איז געוועזען... מיט זעכציג יאָהר צוריק...

— נו? ווייטער!

— איך ווייס ניט גענוי, אָבער עס איז געוועזען מיט זעכציג אָדער מיט פינף און זעכציג יאָהר צוריק...

— נו, רעדט שוין ארויס! האָט זשאק דאָראַן געשריען.

— פערשטעהט איהר מיך, איך מוז מיך אליין דערמאָהנען... איך האָב שוין אויך פערגעסען, האָט בן אָמאר געענטפערט.

— קענט איהר זיך טאקע ניט דערמאָהנען?

— נו, ווייסט איהר ניט... קענט איהר זיך ניט עראינערען, אויב אייער פאָטער האָט א מאָל געטהאָן א טובה, אן אויסעראָרדענטליכע געפעליגקייט פאר איי'עם אין סיריען...

— איך ווייס ניט. איך געדענק ניט, האָט זשאק דאָראן געענטפערט בייז. איהם איז שטארק ניט געפעלען, וואָס דער עגיפּטיאנער וויל עפּעס אויס־פאָרשען, עפּעס ארויסציהען פון איהם.

דער אדוואָקאט פון מצרים האָט עס פערשטאנען און ער האָט זיך אויסגע־דריקט דייטליכער.

— ווייסט איהר ניט, אויב אייער פאָטער האָט אמאָל ערהאלטען א בריעף פון א געוויסען מאן מיט'ן נאָמען קיאמיל פּאשא?

— ווער איז געווען דער קיאמיל פּאשא?

— הערר זשאק דאָראן, עס האנדעלט זיך ניט, ווער קיאמיל פּאשא איז געווען און וואָס ער איז געווען, האָט בן אָמאר געענטפערט, איך פרעג אייך נור, אויב אייער פאָטער האָט אמאָל ערהאלטען א בריעף פון איהם?

— איך ווייס ניט. איך געדענק ניט.

— האָט איהר גאָר ניט איבערגעקוקט זיינע פּאפּיערען נאָך זיין טויט? האָט בן אָמאר געפרעגט. עס איז אונמעגליך, אז אייער פאָטער זאָל פערברענען אָדער צורייסען אזא בריעף, אין וועלכען עס האָט זיך געפונען א זעהר וויכ־טיגע אנגעלעגענהייט, דאָס הייסט, דיא אנגעלעגענהייט אליין איז גאָר ניט, עס האָט גאָר קיין ווערטה, אָבער עס געפינט זיך אין יענעם בריעף א פונקט, וועלכער קען זיין זעהר וויכטיג.

— פאר אייך, הערר בן אָמאר?

— אויך פאר אייך, הערר זשאק דאָראן.

— פאר מיר? וואָס פאר א ווערטה קען דיעזער בריעף האָבען פאר מיר?

— איך וועל איהם קויפען ביי אייך.

זשאק דאָראן האָט יעצט גוט פערשטאנען, וואָס דיעזער דורכגעטריבענער מצרים אָדוואָקאט וויל פון איהם.

— טויגעניכטס! האָט זשאק דאָראן געקלערט. ער וויל עס מיך אָב־נארען! ער וויל עס ביי מיר אויסנארען דעם בריעף אום ער זאָל עס געהן אויס־גראָבען דיא מיליאָנען פון קיאמיל פּאשא!... נו, דוא האָסט דאָ ניט געטראָ־פען, דוא אדוואָקאט פון פרעה'ס לאנד! דוא דורכגעטריבענער, אויסגעדארטער מצרים אדוואָקאט! יעצט ערשט מוז איך זיין פּאָרזיכטיג און ארויסשלעפּען פון איהם אלעס, וואָס מיר איז נויטיג צו וויסען. איך וועל שוין שלעפּען א צונג ביי דיעזען מצרים אדוואָקאט.

אין דיעזער מינוט האָט זשאק דאָראן געזעהען, וויא א מאן מיט א רויטען

פעם אויף'ן קאָפּ איז פאַרבייגעגאַנגען גאָר ניט ווייט פון זיי. אז דאָס איז געווען א פרעמדער און אויך א טערק, האָט מען לייכט געקענט דערקענען אָן זיינע קליידער, בעזאָנדערס אָבער אָן דעם רויטען פעס. דאָס איז געווען א יונגער מאַן פון א יאָהר עטליכע און דרייסיג מיט שווארצע האָר, מיט א גלאַט ראַזירטען געזיכט, מיט א פּאָר פייערדיגע אויגען פון א הונגעריגען וואָלף.

אויב בן אָמאר האָט אויך געזעהן דעם פרעמדען, איז געווען שווער צו זאָגען, וויל גראדע אין דיעזער מינוט האָט זיך בן אָמאר אזוי שטאַרק צוהוסט, אז עס איז קוים מעגליך געווען צו זעהן זיין געזיכט.

זשאק דאַראן האָט אָבער גאַנץ גוט בעמערקט, אז דער פרעמדער האָט זיך גוט צוגעקוקט צו איהם און צו בן אָמאר'ען. ניט ווילענדיג האָט ער זיך אליין געפרעגט:

— קענען זיך דיעזע מענשען? געהערען זיי ביידע צו איין באנדע, וועלכע וויל פון מיר אויסנארען מיין געהיימנים?... ווער וויים?... איך מוז זיין זעהר פאָרזיכטיג.

וויא פאָרזיכטיג זשאק דאַראן איז געווען, האָט ער דאָך ניט בעמערקט, וויא דער דורכגעטריבענער אדוואָקאט פון פרעה'ס לאנד האָט געגעבען א צייכען, א וואונק מיט דיא אויגען צו דעם יונגען טערק, וועלכער איז יעצט פאַרבייגעגאַנגען און איז זיך אוועקגעגאַנגען זיין וועג.

ווען בן אָמאר האָט זיך ענדליך אויסגעהוסט, האָט זשאק דאַראן געזאָגט צו איהם:

— וויא איך זעה, זוכט איהר, הערר בן אָמאר, צו בעקומען דעם בריעף, וועלכען מיין פאָטער האָט בעקומען פון קיאמיל פאשא. ווילט איהר מיר ניט ערקלעהרען, צו וועלכען צוועק דאַרפט איהר דיעזען בריעף? עס איז וואהר, אז איך וויים נאָך ניט, אויב איך האָב דיעזען בריעף. אָבער לאָמיר זיך פאָרשטעלען, אז איך וועל זוכען צווישען מיין פאָטער'ס פּאַפּיערען און וועל איהם געפינען, דאַן ווילט איהר איהם אָבקויפען; צו וואָס? צו וועלכען צוועק?

— מיין גוטער, ליעבער קאַפּיטאַן דאַראן! האָט בן אָמאר אויסגערופען, איך בין אַן אדוואָקאט און קיאמיל פאשא איז געווען איינער פון מיינע קליענטען.

— ער איז געווען? אלזאָ יעצט איז ער ניט אייער קליענט?

— ער איז געשטאָרבען.

— נו, ווען ער איז געשטאָרבען, דאַרף ער דאָך אייך ניט מעהר קימערען.

— איך בין אָבער אויך דער אדוואָקאט פון זיינע יורשים, האָט בן אָמאר ערקלעהרט.

— אזוי? ער איז געשטאָרבען און האָט געלאָזען יורשים, האָט זשאק דאַראן געזאָגט גאַנץ שטילערהייט צו זיך אליין, דאָס מוז איך וויסען.

בן אָמאר האָט איהם ניט געלאָזען פיעל טראכטען.

— אלזאָ איהר האָט דעם בריעף? האָט ער געפרעגט.

— ניין, איך האָב איהם ניט.

— דאָס איז א שאָד! האָט בן אָמאר אויסגערופען. דאָס איז צו בע־דויערען.

— וואָס איז צו בעדויערען? האָט זשאק דאַראן געפרעגט.

— פערשטעהט איהר מיך, הערר זשאק דאַראן, האָט דער מצרים אדוואָ־קאט געזאָגט מיט א רחמנות פנים, פערשטעהט איהר מיך, דיא יורשים פון קיאמיל פאשא, וועלכע האָבען איהם זעהר ליעב געהאט, זוכען יעצט צו זאמ־לען אלע שריפטען, אלע פאפיערען און אלע בריעף, וועלכע זיי קענען בעקומען פון איהם. זיי ווילען האלטען דיעזע שריפטען און דיעזע בריעף אלס הייליגעם אנדענקען פון אזא גרויסען און בעריהמטען מאן.

— אזוי? האָט זשאק דאַראן אויסגערופען, דיעזע בריעף האָבען א ווערטה נור אלס אנדענקען! נור אלס עראינערונג! דאָס איז שוין גאנץ וואָס אנדערש! יעצט פערשטעה איך וויא פערוואנדעטע ווייסען וויא אזוי צו שעצען דאָס אנדענקען פון א פערשטאָרבענעם.

— נו יא! האָט בן אָמאר אויסגערופען. עס האנדעלט זיך ניט מעהר וויא צו האָבען דיעזע בריעף אלס אנדענקען.

— וויא פיעל אלזאָ וואָלטען זיי געגעבען פאר יענעם בריעף? האָט זשאק דאַראן געפרעגט.

— וואָס מאכט עס אייך אויס, ווען איהר האָט גאָר ניט יענעם בריעף?

— איהר מעגט דאָך אָבער זאָגען, פיעלייכט וועל איך איהם דאָך געפינען.

— וואָס קען ווערטה זיין א בריעף, וועלכען מען וויל קויפען נור אום איהם צו האלטען אלס עראינערונג פון א טויטען?

— אָבער דאָך?

— נו, לאָמיר זאָגען, זיי וועלען געבען פאר איהם צוויי הונדערט פראנק.

— דאן איז עס ניט ווערטה דיא מיה איהם צו זוכען, האָט זשאק דאַראן געזאָגט און האָט א מאך געטהאָן מיט דער האנד.

— פיעלייכט וואָלטען זיי זיך ענטשלאָסען צו געבען פינף הונדערט פראנק, האָט בן אָמאר געזאָגט לאנגזאם.

זשאק דאַראן האָט פערצויגען דיא אקסלען.

בן אָמאר האָט געטראכט איינינגע אויגענבליקע, דאן האָט ער געזאָגט:

— איך ווייס עס ניט פאר געוויס, איך מוז שרייבען צו זיי, פיעלייכט וועלען זיי זיך זאָגאר ענטשליסען צו געבען פאר דיעזען בריעף א פאָר טויזענד פראנק. איך זאָג עס ניט פאר געוויס, איך דענק נור, אז עס קען זיין.

זשאק דאַראן האָט שוין מעהר ניט געקענט אויסהאלטען. ער איז אויפגע־

שפּרונגען, האָט אָנגעכאַפּט בן אָמאר'ען ביים האלז, האָט איהם צוגעדריקט צו זיך און האָט געזאָגט אין זיין אויער:

— יא! איך האָב דעם בריעף!

— אזוי? איהר האָט איהם יא?

— איך האָב איהם יא! ער איז אונטערגעשריעבען מיט א דאָפּעל קיי.

— א דאָפּעל קיי? ריכטיג! אזוי פּלעגט זיך אמאָל אונטערשרייבען מיין קליענט.

— ניט נור האָב איך דיעזען בריעף, זאָנדערן איך האָב איהם אויך געלעזען ניט איין מאָל, נאָר הונדערט מאָל, טויזענד מאָל! איך וויים, וואָס עס שטעהט אין איהם און איך פערשטעה גאַנץ גוט, אז איהר דאַרפט איהם ניט נור אלס עראינערונג, זאָנדערן...

— וואָס רעדט איהר? גוטער, ליעבער קאפּיטאן דאָראן!

— וואָס איך רייד? איך וויל אייך זאָגען, אז איהר וועט איהם ניט אויסנארען ביי מיר.

— ווער רעדט דען פון אויסנארען? האָט געפרעגט בן אָמאר מיט א זויערער מיענע, גלייך וויא ער וואָלט זיך געפיהלט שטארק בעליידיגט, וואָס מען קען גאָר דענקען, אז ער, אן אדוואָקאט פון פּרעה'ס לאנד, וויל גאָר אויסנארען א דאָקומענט.

— רעדט ניט קיין דומהייטען! מאכט אייך ניט נאריש! האָט זשאק דאָראן געשריען אין דער הויך, איהר וועט ביי מיר ניט אויסנארען דעם בריעף, אָבער איך וויל אייך איהם פערקויפען.

— וויפיעל פערלאַנגט איהר פאר איהם? האָט בן אָמאר געפרעגט און האָט אריינגעשטעקט זיין האנד אין איינער פון זיינע טיעפע קעשענעס, גלייך וויא ער וואָלט געוואָלט ארויסנעהמען געלד און בעצאָהלען.

— פופציג מיליאָן, האָט זשאק דאָראן געזאָגט גאַנץ רוהיג.

יעצט איז דער אדוואָקאט פון מצרים אויפגעשפּרונגען, וויא אן אָבגעבריהטער, האָט געעפענט דאָס מויל, האָט אויסגעגלאָצט דיא אויגען און האָט ניט געקענט ארויסזאָגען א וואָרט פאר שרעק און שטוינען.

— בערוהיגט אייך, הערר בן אָמאר! האָט זשאק דאָראן געבעטען, איהר מעגט קויפען דעם בריעף אָדער ניט. דאָס איז מיין פּרייז.

— פופציג מיליאָן? האָט קוים ארויסגעקייכט דער אדוואָקאט פון מצרים.

— אייער דינגען זיך וועט זיין גאַנץ אומזיסט, האָט זשאק דאָראן געזאָגט רוהיג, איהר וועט ביי מיר ניט אָבדינגען א האלבען פראנק; נאָך מעהר, איך וועל אייך ניט געבען א האלבען פראנק קאָמיסיאָן.

— פופציג מיליאָן! האָט בן אָמאר ווידערהאָלט. אללאה! אללאה! פופציג מיליאָן?

— אזוי פיעל פערלאנג איך פאר מיין בריעף. איהר קענט מיר אויסצאָה־לען באארעם געלד אָדער מיר געבען א טשעק פון ראָטשהשילד אָדער פון דער באנק פון פראנקרייך.

בן אָמאר האָט זיך צוריקגעזעצט אויף א קלאָץ און האָט זיך פערטראכט. ער האָט יעצט גוט פערשטאנען, אז דיעזער שיפסקאפּיטאן וויים גאנץ גוט, וואָס פאר א ווערטה דיעזער בריעף האָט, אז ווען איינער וויים, אין וואָס פאר א לענג, א מערידיאן, דיא מיליאָנען פון קיאמיל פאשא ליעגען פערגראָבען, קען ער זיי דאָך ניט געפינען, ווען ער וויים ניט דיא ברייט אָדער דעם פּאראַ־לעל. ווען דיעזער שיפסקאפּיטאן פערלאנגט פופציג מיליאָן, וויים ער געוויס, אז קיאמיל פאשא'ס אוצרות זיינען פיעל מעהר ווערטה. דאן וועט עס אונמעגליך זיין איהם אָבצונארען און ארויסצוקריגען פון איהם דעם בריעף פאר א קלייניג־קייט. אלזאָ, וואָס טהוט מען?

דער דורכגעטריבענער עגיפּטיאנער האָט געטראכט א לאנגע צייט, ענדליך האָט ער געזאָגט מיט א פריינדליכער, בעטענדער שטימע:

— איהר פערלאנגט פופציג מיליאָן פאר א בריעף? דאָס איז אזוי קינ־דיש און אזוי לעכערליך, אז איך קען מיר גאָר ניט פאָרשטעלען, אז איהר מיינט עס ערנסט.

— אזוי? איהר געפינט אז דאָס איז לעכערליך? ווילט איהר הערען נאָך א מעהר לעכערליכע און נאָך א מעהר זאָנדערבארע געשיכטע?

— געוויס, הערר זשאק דאָראן!

— דאן מוז איך אייך זאָגען, אז איהר זייט דער גרעסטער שווינדלער און דער ערגסטער בעטריגער פון גאנץ עגיפּטען. איהר זייט אן עכטער קראָקאָדיל פון דעם טייך נילוס. איהר זייט ניט אן אדוואָקאט, זאָנדערן א באנדיט, א...

— מיין הערר! איך בין ניט געקומען אהער אום צו הערען פון אייך גראָבהייטען.

— ווען איהר ווילט ניט, וועל איך אייך מעהר ניט זאָגען, האָט זשאק דאָ־ראן געענטפערט. איך וויל אייך נור זאָגען קורץ און שארף. איהר מיינט, אז איהר וועט קענען גאנץ לייכט כאפּען פיש אין דעם טריבען וואסער פון סען מאלאָ און איהר האָט א טעות. איהר ווילט ארויסקריגען פון מיר מיין געהיימניס און איהר ווילט מיר ניט זאָגען אייער געהיימניס.

— וויא איך זעה, האָט איהר זיך איינגערעדט, אז איך האָב א געהיימניס. פון וואנען ווייסט איהר עס?

— איך וויים עס, ווייל איך וויים עס.

— איהר ווייסט גאָר ניט, איהר האָט זיך נור איינגערעדט, האָט בן אָמאר געזאָגט ערנסט.

— גענוג ריידען נארישקייטען! דוא אלטער נאר! האָט זשאק דאָראַן געשריען.

— שוין ווידער גראָבהייטען?

— ענטשולדיגט מיר, הערר אדוואָקאט פון דעם טייך נילוס! עס האָט זיך ביי מיר ארויסגעבאפּט אן איבריג וואָרט. איהר זייט געוויס קיין נאר. איהר דארפט גאָר ניט אזוי נויטהיג דעם בריעף, איהר ווילט נור וויסען דיא פיער ווערטער, וועלכע געפינען זיך אין איהם.

— פיער ווערטער? פון וועלכע פיער ווערטער רעדט איהר?

— איהר ווייסט גאנץ גוט פון וועלכע פיער ווערטער איך רייד. דיעזע פיער ווערטער וועל איך ניט פערקויפען ביליגער פון צוועלף און א האלב מי־ליאָן פיר יעדעס וואָרט. אזוי פיעל פערלאנג איך און דאָס איז אלעס! מעהר האָב איך ניט צו ריידען מיט אייך.

מיט דיעזע ווערטער האָט ער זיך אויפגעהויבען און האָט געזאָגט צום עגיפּטיאנער:

— א גוטען טאָג, הערר אדוואָקאט!

דאן האָט ער אריינגעשטעקט זיינעביידע הענד אין דיא קעשענעס און איז זיך אוועקגעגאנגען.

בן אָמאר איז געבליעבען זיצען וויא פערשטיינערט. ער, דער קלוגער, דער דורכגעטריבענער אדוואָקאט, וועלכער איז געווען העכסט איבערציינט, אז ער וועט אריינגארען אין זאק דעם פראנצויזישען מאטראָז וויא ער פלעגט ארייג־נארען און בעשווינדלען דיא פעלאכען פון עגיפּטען, — ער האָט ניט געקענט ארויסקריגען א קליין שטיקעל פּאפּיער פון אזא קליין שטעדטעלדיגען פראנ־צויזישען מאטראָז! דאָס וואָלט זיך איהם קיין מאָל ניט גע׳חלום׳ט.

פּלוצלונג איז זשאק דאָראַן געבליבען שטעהן. א נייער געדאנק איז איהם געקומען אין קאָפּ. ער האָט זיך האסטיג אומגעקעהרט און האָט געזאָגט אין דער הויך:

— הערר בן אָמאר!

— וואָס ווילט איהר זאָגען, הערר דאָראַן?

— איך האָב עפּעס פערגעסען.

— וואָס האָט איהר פערגעסען?

— איך האָב אייך פערגעסען צו זאָגען דעם נומער.

— וועלכען נומער?

— דעם נומער פון מיין הויז. איך וואָהן נומער 3 דעסאלל שטראסע. איך דענק, אז איהר ווילט געוויס וויסען, וואו מיך צו געפינען, ווען איהר וועט קומען צו מיר מיט...

— מיט וואָס?

— מיט דיא פופציג מיליאָן, האָט זשאק דאָראן געענטפערט גאנץ רוהיג.

מיט דיעזע ווערטער האָט ער זיך אויסגעדרעהט און איז זיך גאנץ רוהיג ווייטער געגאנגען.

— אללאה איז גרויס! האָט בן אָמאר אויסגערופען.

7טעם קאפיטעל.

קיאָמיל פאָשאָ'ם צואה און זיינע יורשים

דיא געסט פון דעם האָטעל דע פאריז וואָלטען געוויס ניט געקענט שלאָפען דיעזע נאכט, ווען דיא טהירען פון דעם צימער נומער 14 וואָלטען ניט געווען פערשלאָסען און פון אינעווייניג פערהאנגען מיט שווערע פאָרהענגע.

אין דיעזען צימער זיינען געזעסען נור צוויי מענער און האָבען גערעדט, ריכטיגער נאָך, איינער האָט געשוויגען, דער אנדערער האָט אָבער זיך געקאָכט, האָט זיך געבייזערט, האָט געשאָלטען און געדראָהעט און איז שיער ניט געשפרונגען פון דער הויט. דער צווייטער דאגעגען האָט נור פון צייט צו צייט עפּעס געענטפערט און האָט געזוכט צו בערוהיגען דעם ערשטען.

וויא פערהאנגען דיא טהיר איז געווען און וויא פערשלאָסען זיא איז געווען, האָבען דאָך דיא לאָקייען און דיא קעלנער פון דעם האָטעל פאריז געהערט, וויא איינער בייזערט זיך און קאָכט זיך, און אזוי וויא אלע קעלנער זיינען זעהר נייגעריג, האָבען אויך דיא קעלנער פון האָטעל דע פאריז זיך צוגעהערט אין נומער 14, אָבער זיי האָבען ניט פערשטאנען א וואָרט, ווייל מען האָט דאָרטען גערעדט און זיך געבייזערט אויף אראביש אָדער אויף טירקיש, שפראַכען, וועלכע זאָגאר קעלנער פון א האָטעל אין סען מאלאָ האָבען ניט פערשטאנען.

אין קאמין האָט געברענט א פייער און אויף א קליינעם טישעלע פאר דעם קאמין האָט געברענט א סטעאַרין ליכט.

פון א זייט טישעלע לעבען פייער איז געזעסען אונזער בעקאנטער בן אָמאר. אזוי וויא ער איז געווען א מאן פון א יאָהר עטליכע און פופציג ביז זעכציג און עס איז גראדע געווען א קאלטער טאָג, איז ער געזעסען איינגעהויקערט און איינגעבויגען מיט'ן רוקען צום פייער, וואו עס האָט זיך איהם ווערמענס געקענט אויסוויזען, אז ער געפינט זיך אין דעם ווארעמען עגיפּטען.

פון דער אנדערער זייט טישעלע איז געזעסען, ריכטיגער נאָך, געשטאנען דער יונגער טערק, וועמען מיר האָבען געזעהן פארבייגעהן, ווען בן אָמאר האָט גערעדט מיט זשאק דאָראן אויף דיא קלעצער, ניט ווייט פון דער אייזענבאהן־סטאציאָן.

— אזוי? האָט דער יונגער מאַן געשריען, אזוי? דוא ביסט דורכגע־פאַלען? מיאוס דורכגעפאַלען?

— יא, גנעדיגער העדר! אללאה איז גרויס! אללאה איז מיין עדות, אז איך...

— איך פערלאַנג יעצט ניט, אז אללאה זאָל געהן עדות זאָגען פאַר דיר! האָט זיך געקאָכט דער יונגער מאַן. איך פרעג דיך נור: ביזט דוא דורכגע־פאַלען?

— לײדער! לײדער! האָט בן אַמאר געזיפצט.

— דיעזער לומפּ, דיעזער טויגעניכטס, דיעזער נארישער פראַנצויז זשאַק דאַראַן וויל ניט אוועקגעבען דעם בריעף?

— ער וויל ניט און וויל ניט.

— וויל ער איהם ניט פערקויפען?

— פערקויפען? יא... ער וויל איהם פערקויפען —

— אָבער דוא האָסט איהם ניט געקויפט? דוא אַלטער נאַר! דוא האָסט געוואָלט מאַכען דערביי עטליכע בײטעל פּיאסטער? דוא...

— ווייסט איהר אָבער, גנעדיגער העדר, וויא פיעל ער פערלאַנגט פאַר איהם?

— ווער פרעגט דיך? וואָס מאַכט עס מיר אויס, וויא פיעל ער פערלאַנגט? דוא האָסט איהם געדאַרפט געבען, וויא פיעל...

— ער פערלאַנגט פופציג מיליאָן פראַנק.

— פופציג מיליאָן, האָט דער יונגער מאַן אויסגערופען, דיעזער דשאור (ווער עס גלויבט ניט אין מחמד)! דיעזער הינזשור (חזיר)! דיעזער טויגע־ניכטס! דיעזער גראַבער קאָפּ!

דער יונגער טערק האָט אויסגעשאָטען א גאַנצען זאַק טירקישע און אַראַ־בישע שימפּפווערטער, בעליידיגונגען און קללות, וועלכע עס איז אונמעגליך איבערצוגעבען אויף אן אייראָפּעאישער שפּראַך.

בן אַמאר האָט אַלעס אויסגעהערט גאַנץ רוהיג און האָט געשוויגען.

ענדליך, ווען דער יונגער מאַן האָט שוין אויסגעגאָסען זיין גאַנצען צאָרן און האָט אויסגעשאָטען זיין גאַנצען באַגאַזש שימפּפווערטער, קללות און חרמות, האָט ער געפרעגט אביסעל רוהיגער:

— אַלזאָ דענקסט דוא, אז דיעזער לומפּיגער מאַטראָז וויים, וואָס פאַר א ווערטה דיעזער בריעף האָט?

— לײדער! ער ווײם עס זעהר גוט, האָט בן אַמאר געזיפצט.

— מחמד און אַלע זיינע ענגעל זאָלען איהם דערווערגען און דיך אויך! האָט זיך געבייזערט דער יונגער טערק. דיך פריהער, ווייל דוא ביסט שולדיג.

— איך זעה ניט איין, פאר וואָס איך בין שולדיג, גנעדיגער פאשא! האָט בן אָמאר זיך פערטהיידיגט, איך קען דאָך ניט דיא געהיימניסע פון קיאמיל פאשא. איהר ווייסט דאָך, אז ער איז געווען א פערשלאָסענער, פערביסענער מענש.

— דוא האָסט געמוזט וויסען אלע זיינע געהיימניסע, ווייל דוא ביסט געווען זיין אדוואָקאט, זיין נאָטאריוס. דוא פלעגסט שרייבען פאר איהם אלע געזעצליכע דאָקומענטען.

און דער יונגער מאן האָט ווידער אָנגעהויבען צו שימפפען און שילטען.

אין דער צייט, וואָס ער זידעלט זיך, קאָכט זיך און שילט אלעמען, ווילען מיר בעקאנט מאכען דיא לעזער מיט דיעזער פערזאָן, וועלכע שפּיעלט אויך א וויכטיגע ראָלע אין אונזער ערצעהלונג.

דיעזער יונגער מאן איז סואד פאשא. ער איז דער זוהן פון מוראד ביי, קיאמיל פאשא'ס נעפע. ער איז יעצט איין און דרייסיג יאָהר אלט און ער האָט א זעהר הויכען ראנג (טשין) אין עגיפּטען.

אזוי וויא קיאמיל פאשא איז געשטאָרבען אָהן קינדער, איז מוראד ביי געבליעבען זיין איינציגער יורש, און אזוי וויא מוראד ביי איז אויך געשטאָרבען און האָט איבערגעלאָזען איין איינציגען זוהן, סואד, איז דיעזער סואד דער איינ־ציגער יורש פון דעם גרויסען פערמעגען פון קיאמיל פאשא.

מיר מוזען אייך דערצעהלען, וואָס עס האָט ווייטער פּאסירט מיט קיאמיל פאשא און ווידער אויפהויבען א בלעטעל פון דער וועלט געשיכטע.

אין 1831 האָט איבראהים פאשא, דער זוהן פון מחמד אלי פאשא, קעניג פון עגיפּטען, ערקלעהרט קריעג סולטאן מחמד דעם צווייטען און איז ארויסגע־גאנגען געגען איהם מיט צוויי און צוואנציג קריעגס שיפען און אן ארמעע פון דרייסיג טויזענד מאן.

אין א קורצער צייט האָט ער אָבגענומען דיא שטעדט עזה (גאזא), יפו, חיפה און אקר אָדער עכו. דעם 27טען מערץ 1832 איז מחמד אלי פאשא געווען הער־שער איבער גאנץ סיריען און פאלעסטינא און ער איז געווען בערייט צו שיקען זיין פעהיגען זוהן, איבראהים פאשא, דער גרעסטער און פעהיגסטער גענעראל און אדמיראל, וועלכען טירקיי האָט געהאט, זייט זיא עקזיסטירט, אָבצונעהמען קאָנסטאנטינאָפּאָל.

ווען קייזער ניקאָלאי דער ערשטע פון רוסלאנד וואָלט זיך דאמאָלס ניט אריינגעמישט און וואָלט ניט געהייסען איבראהים פאשא בלייבען אין סיריען און ניט געהן נאָך קאָנסטאנטינאָפּאָל, וואָלט טירקיי געוואָרען איינע פון דיא גרעסטע מעכטע אין אייראָפּא, ווייל איבראהים פאשא איז געווען א צווייטער נאפּאָלעאָן אלס קריעגס העלד, עס האָבען איהם נור געפעהלט דיא ארמעען פון פראנקרייך און דאָס געלד פון פראנקרייך. מענער, וועלכע קענען דיא

קריעגס קונסט, בעהויפטען זאגאר, אז איבראהים פאשא איז געווען פיעל פער־
הינער פון נאפאלעאן דעם ערשטען.

וויא מיר האבען שוין פריהער דערצעהלט, האט קיאמיל פאשא פערגראַ־
בען זיינע רייכטהימער אויף א קליינעם ניט בעוואהנטען אינזעל, דאן איז ער
ארומגעפאהרען אויף זיין שיף אויף אלערליי מעערע.

מיר ווייסען ניט גענוי, אין וועלכע געגענדען ער איז געפאהרען און וואס
ער האט געטהאן דיא גאנצע צייט פון סעפטעמבער 1831 ביז דעם 3טען יולי
1834. מיר ווייסען נור, אז דעם 3טען יולי 1834 איז קיאמיל פאשא מיט זיין
שיף געפאהרען אויף דעם מיטעללענדישען מעער און איז צופעליגערווייזע צו־
געקומען צו דעם קליינעם פארט חיפה אדער האיפא אין פאלעסטינא אום צו
פערזארגען זיין שיף מיט וואסער.

צום אונגליק זיינען אנגעקומען איבראהים פאשא'ס צוויי קריעגס־שיפען,
וועלכע האבען אויפגעהאלטען קיאמיל פאשא'ס שיף און געפאדערט פון דעם
שיפסקאפיטאן א פאספארט. יעדע שיף מוז האבען א פאספארט פון א רע־
גיערונג, אין וועלכען עס שטעהט דייטליך, ווער זיא איז, צו וועמען זיא געהערט,
ווער עס איז איהר שיפסקאפיטאן, פון וואנען זיא קומט און וואוהין זיא געהט.
אזא פאספארט האט דיא שיף ניט געהאט.

צום אונגליק נאך האט זיך אויף איינער פון איבראהים פאשא'ס קריעגס־
שיפען געפונען מוראד ביי, קיאמיל פאשא'ס פערוואנדטער.

קוים האט מוראד ביי דערקענט קיאמיל פאשא און זיין שיפסקאפיטאן
יוסוף, האט ער געהייסען זיי ארעסטירען. אזוי וויא מוראד ביי איז געווען
פריוואט סעקרעטער ביי איבראהים פאשא, האט ער לייכט אויסגעווירקט ביי
איהם א בעפעהל, אז קיאמיל פאשא זאל מען אוועקשיקען אין א געפענגניס אין
קאירא, דיא הויפט שטאדט פון עגיפטען און דעם ארימען יוסוף זאל מען
אוועקשיקען אין א געפענגניס אין דמשק.

מוראד ביי איז געווען זיכער, אז יעצט וועט ער שוין בעקומען דיא רייכ־
טהימער פון קיאמיל פאשא. אין א געפענגניס אין טירקיי אדער אין עגיפטען
מעג מען זיך שוין ערלויבען ארויסצוריי‏סען און ארויסצומאטערן א געהיימניס
פון א געפאנגענעם.

וואס עס איז פארגעקומען מיט קיאמיל פאשא אין זיין געפענגניס, ווייס
קיינער ניט. מען ווייס נור, אז מען האט איהם געהאלטען געפאנגען גאנצע אכט
יאהר, פון 1834 ביז 1842. אין דיעזער צייט איז איהם געלונגען אנצושרייבען
עטליכע בריעף. ער האט אונטערגעקויפט איינעם פון זיינע וועכטער, וועלכער
האט בעזארגט דיא בריעף, דאס הייסט, זיי אוועקגעשיקט מיט דער פאסט.

איינער פון דיעזע בריעף איז געווען געשריבען אין 1842 און אדרעסירט
צו קאפיטאן טהאמאס דאראן אין סען מאלא, פראנקרייך. דיא פינקטליכע

פראנצויזישע פּאָסט, האָט געטהאָן איהר פּפליכט און האָט ריכטיג צוגע־שטעלט דעם בריעף צו קאַפּיטאַן טהאָמאס דאָראַן.

אין יענער צייט האָט יעדע גרויסמאכט, וויא רוסלאנד, ענגלאנד און פראנק־רייך, געהאט איהר אייגענע פּאָסט אין עגיפּטען און ווען איינער האָט געוואָלט שיקען א בריעף נאָך פראנקרייך, האָט ער איהם געשיקט מיט דער פראנצויזישער פּאָסט. האָט איינער געוואָלט שיקען א בריעף נאָך ענגלאנד, האָט ער איהם גע־שיקט מיט דער ענגלישער פּאָסט, ווייל נור אויף אזא ארט האָט מען געקענט זיין זיכער, אז דער בריעף וועט ריכטיג אָנקומען, און וויא מיר האָבען געזעהען, האָט טהאָמאס דאָראַן אויך גאַנץ ריכטיג בעקומען דעם בריעף פון קיאמיל פאשא.

קאַפּיטאַן יוסוף איז געשטאָרבען אין 1838. ער איז געשטאָרבען אין גע־פענגנים. וויא מען האָט איהם געמאַטערט און וויא מען האָט איהם געפּלאגט, האָט ער דאָך ניט ארויסגעגעבען דאָס געהיימניס פון זיין הערר און פריינד קיאמיל פאשא.

מוראד ביי איז געשפּרונגען פון דער הויט. ער האָט געוואָלט ארויסקריי־גען פון דעם געטרייען יוסוף, וואו קיאמיל פאשא האָט פערבאָרגען אָדער אהינגעטהאָן זיינע רייכטהימער, אָבער יוסוף האָט עס ניט אויסגעזאָגט און פיליכט האָט ער עס אויך ניט געקענט זאָגען, ווייל ער האָט איבערגעגעבען קיאמיל פאשא דיא מעער־קארטע, אויף וועלכער עס איז געווען פערצייכענט דער קליינער אינזעל, וואו קיאמיל פאשא האָט פערבאָרגען זיינע מיליאָנען.

קיאמיל פאשא האָט אויסגעהאלטען לענגער. ער איז אויך געשטאָרבען אין געפענגניס אין קאַאירא, אָבער ערשט אין 1852.

דער איינציגער מענש, וועלכער פלעגט קומען איהם בעזוכען אין גע־פענגניס, איז געווען מוראד ביי. וואָס צווישען דיעזעביידע מענשען איז פאָר־געקומען וויים מען ניט. דיא מויערען פון געפענגניס אין עגיפּטען זיינען שטיל וויא דער טוידט.

א יאָהר שפּעטער, אין 1853, איז אויך מוראד ביי געשטאָרבען און האָט איבערגעלאָזען איין איינציגען זוהן, סואד פאשא. זיין פאָטער האָט פאר איהם אויסגעווירקט דעם טיטול פאשא און א הויכע שטעלע אין דעם הויף פון דעם כעדיוו פון עגיפּטען.

סואד פאשא האָט געלעבט ברייט, פיעל העכער פון זיינע מיטעל. אזוי וויא עס האָבען זיך דאַן בעזעצט פיעלע אייראָפּעער אין עגיפּטען און דערצו נאָך אלערליי סאָרטען מענשען, האָט זיך סואד פאשא מיט זיי בעקאַנט און האָט אָנגעהויבען צו פיהרען א לוסטיגען לעבען. ער האָט זיך אויסגעלערענט צו שפּיעלען אין קאָרטען און צו בעזוכען גאַנץ אָפט דאָס פרעהליכע פּאריז.

אום צו פיהרען אזא לעבען, מוז מען האָבען געלד און פיעל געלד. אלס

הויכער בעאמטער אין עגיפטען האט ער צוואר געמאכט גענוג געלד. אן אנדע־רער אויף זיין פלאץ וואלט רייך געווארען און וואלט זיך געקויפט לאנד און שלעסער, סואד פאשא אבער האט פערשוועגדעט זיין געלד אין קארטען שפיע־לען און אויף אנדערע פאריזער פערגעניגען.

עס איז אלזא ניט קיין וואונדער וואס ער פלעגט שטענדיג דארפען געלד, און אזוי וויא ער האט עס ניט געהאט, האט ער געמוזט לייהען און בארגען. ענדליך איז ער אבער געוועזען אזוי פיעל שולדיג, אז קיינער האט איהם מעהר ניט געוואלט לייהען א פיאסטער.

אין דיעזער טרויעריגער לאגע האט ער זיך דערמאנט אן זיין גרויס־אנקעל קיאמיל פאשא און אן זיין גרויסעס פערמעגען. וואו נעהמט מען אבער דיע־זעם פערמעגען? וויא אזוי געפינט מען אויס וואו דיעזעס פערמעגען געפינט זיך?

סואד פאשא האט געטראכט, געקלערט, זיך געבראכען דעם קאפ און האט ניט געקענט מעהר אויסגעפינען, וויא זיין פאטער מוראד ביי.

אין א שעהנעם פריהמארגען אין 1862 האט ער בעקומען מיט דער פאסט א קליין בריוועלע, אין וועלכען עס איז געשטאנען פאלגענדעס:

„דער אדוואקאט בן אמאר פון אלעקסאנדריע ווינשט צו זעהען זיין גנאדען סואד פאשא וועגען א זעהר וויכטיגער אנגעלעגענהייט".

מען קען זיך לייכט דענקען, וויא איבערראשט סואד פאשא איז געווארען, ווען ער האט ערהאלטען דיעזעס בריוועלע. ער איז באלד אוועקגעפאהרען נאך אלעקסאנדריע און איז געקומען צום אדוואקאט בן אמאר.

— וואס פערלאנגסט דוא פון מיר? צו וואס דארפסט דוא מיך? האט ער געפרעגט.

בן אמאר האט זיך טויזענד מאל ענטשולדיגט, וואס ער האט געוואגט צו רופען צו זיך אזא גרויסען פאשא און האט גאנץ אונטערטהעניג געבעטען סואד פאשא זיך זעצען און איהם רוהיג אויסהערען.

סואד פאשא האט זיך אנידערגעזעצט און האט אויסגעהערט.

— גנעדיגער הערר און פאשא! האט בן אמאר אנגעהויבען, קענט איהר מיר ניט זאגען, אויב איהר זייט דער איינציגער יורש פון קיאמיל פאשא?

— וואס פרעגט איהר? ווייסט איהר דען ניט, אז קיאמיל פאשא האט קיין קינדער ניט געלאזען און מיין פאטער מוראד ביי איז געווארען דער איינ־ציגער יורש פון זיין גאנצען פערמעגען?

— דאס ווייס איך, איך וויל אבער וויסען, אויב עס געפינט זיך ניט נאך א יורש, עס קען זיין א פרעמדער, קיין פערוואנדטער פון קיאמיל פאשא, אבער דאך א יורש, ווייל קיאמיל פאשא האט דאך געמעגט איבערלאזען א טעס־

טאמענט (א צואה), אז ער שענקט אוועק אָדער לאָזט איבער זיין פערמעגען צו א פרעמדען.

— דאָס קען ניט זיין! דאָס איז אונמעגליך! האָט סואד פאשא גע־שריען און זיך געבייזערט.

— בערוהיגט אייך, גנעדיגער הערר און פאשא! האָט בן אָמאר געבעטען. אויף דער וועלט קומען אָפט פאָר רעכט זעלטענע זאכען. עס קען זיין, אז קיאמיל פאשא האָט איבערגעלאָזען נאָך אנדערע יורשים.

סואד פאשא איז אויפגעשפרונגען און האָט אָנגעהויבען צו שרייען און צו שילטען.

בן אָמאר האָט געעפענט א געהיימען שופלאָד פון זיין גרויסען אלט־מאָ־דישען שרייב־טיש, האָט פון דאָרט ארויסגענומען א פערזיגעלטען בריעף און האָט איהם דערלאנגט סואד פאשא.

— וואָס איז דאָס? האָט סואד פאשא געפרעגט.

— דאָס טעסטאמענט פון קיאמיל פאשא, איז געווען דיא אנטוואָרט.

— וויא קומט עס צו אייך? קיאמיל פאשא איז דאָך געשטאָרבען אין געפענגניס.

— א וועכטער פון געפענגניס האָט מיר געבראכט דיעזען דאָקומענט מיט א בריעף פון קיאמיל פאשא.

— ווען איז עס געווען?

— אין 1842.

— אלזאָ, שוין זייט צוואנציג יאָהר? און איהר האָט דיא גאנצע צייט געשוויגען? איהר האָט עס קיינעם ניט געזאָגט?

— לעזט איבער דיעזע פאפיערען, וועט איהר מעהר ניט שטעלען אזעלכע פראגען, האָט בן אָמאר געענטפערט.

סואד פאשא האָט אויפגעריסען דעם אויבערשטען קאָנווערט פון דעם בריעף און האָט דערזעהען, אז אונטען געפינט זיך א צווייטער קאָנווערט. אויף דיעזען צווייטען קאָנווערט איז געשטאנען אויף אראביש, אז דער טעסטאטאָר, דער מאן, וועלכער האָט געלאָזען דיעזע צואה, בעשווערט יעדען ביים הייליגען קבר פון דעם פראָפעט מחמד, אז ער זאָל ניט עפענען דיעזען בריעף פאר צעהן יאָהר נאָך זיין טויט.

— נו, זעהט איהר, גנעדיגער הערר און פאשא, אז ביז היינט האָב איך ניט געקענט און ניט געטאָרט ארויסגעבען דיעזען דאָקומענט. קיאמיל פאשא איז געשטאָרבען אין 1852, היינט האָבען מיר 1862, אלזאָ פונקט צעהן יאָהר נאָך זיין טויט. ערשט יעצט אלזאָ קען מען עפענען דיעזען בריעף און לעזען קיאמיל פאשא׳ס טעסטאמענט.

— פערדאמטער אדוואָקאט! פאר וואָס האָסט דוא מיר עס ניט געמעל־

דעם באלד נאך מיין פאטער'ס טויט? איך וואלט דאך שוין ביז יעצט גע־קענט זיין א גאנץ רייכער מאן.

— ווייסט איהר דען פאר געוויס, אז קיאמיל פאשא האט אייך איבערגע־לאזען זיין פערמעגען?

— ווערמען דען, עזעל? איך בין זיין איינציגער יורש.

מיט דיעזע ווערטער האט ער געוואלט אויפרייסען דעם צווייטען קאנ־ווערט און לעזען דאס טעסטאמענט.

— ענטשולדיגט מיר, גנעדיגער הערר און פאשא! האט בן אמאר גע־בעטען. דאס געזעץ זאגט, אז א טעסטאמענט דארף געלעזען ווערען פאר עדות. איך מוז אלזא שיקען אריינרופען צוויי עדות, וועלכע זאלען זיך איבערצייגען, אז דער קאנווערט איז געבליבען גאנץ, אז קיינער האט איהם פריהער ניט געלעזען און דארום האט איהם קיינער ניט געקענט פעלשען.

סואד פאשא האט אנגעהויבען זיך צו קאכען און האט ניט געוואלט הערען פון עדות, בן אמאר אבער האט איהם געגעבען צו פערשטעהן, אז ווען עס ווע־לען זיך געפינען עדות ביים עפענען פון דעם טעסטאמענט, קען מען שפעטער, אין פאל ווען מען מוז פיהרען א פראצעס, בעווייזען דורך דיא עדות, אז דאס איז ווירקליך דער ריכטיגער, אריגינעלער טעסטאמענט.

— דאן ברענג מיר עדות! האט סואד פאשא געשריען.

בן אמאר האט געשיקט אריינרופען צוויי קויפלייטע, וועלכע האבען גע־וואהנט ניט ווייט.

ווען זיי זיינען אריינגעקומען, האט בן אמאר זיי געוויזען דעם בריעף, אז ער איז גאנץ, אז דיא אויפשריפט איז ריכטיג און אז ער איז ניט געענדערט.

ווען דיעזע צערעמאניע האט זיך געענדיגט, האט סואד פאשא געעפענט דעם בריעף.

עס איז געווען א ניט לאנגער בריעף. געשריעבען אויף פראנצויזיש, און אין איהם איז געשטאנען פאלגענדעס:

„איך בעשטים בן אמאר, דער זוהן פון מחמד, אדוואקאט און נאטאריוס אין אלעקסאנדריע, אלס עקזעקוטאר פון מיין צוואה. איך האב א פערמעגען פון פיער מיליאן פונט סטערלינג, דיעזעס פערמעגען בעשטעהט אין גאלדענע מינ־צען, ענגלישע און טירקישע, דיאמאנטען און אנדערע טהייערע שטיינער.

„אין סעפטעמבער 1831 האב איך געהאלטען מיין גאנצעס פערמעגען אין פיער קליינע, שטארקע פעסלעך, וועלכע איך האב פערגראבען אויף א קליינעם אינזעל אין א געוויסען מעער, דיעזען אינזעל קען מען לייכט אויס־געפינען, ווען מען ווייסט דיא לייננג און דיא ברייט, דעם מערידיאן און דעם פאראלעל פון דער וועלט קארטע. דער מערידיאן איז 54 גראד 57 מינוט

אָסטליכער לענג. דיא ברייט אָבער, דעם פּאראלעל, האָב איך געשיקט צום שיפס־קאפּיטאן טהאָמאס דאָראן אין סען מאלאָ, פראנקרייך.

"איך בעט דעם אדוואָקאט בן אָמאר, ער זאָל אליין פאָהרען נאָך פראנקרייך און זאָל דאָרט אויסגעפינען טהאָמאס׳ען אָדער זיין יורש. אזוי וויא בן אָמאר וועט האָבען דיא לענג, און טהאָמאס דאָראן וועט האָבען דיא ברייט, וועלען זיי ביידע לייכט אויסגעפינען דעם אינזעל, וואו מיין פערמעגען ליעגט פערגראָבען.

"בן אָמאר זאָל בעקומען פאר זיין מיה איינס פּראָצענט פון דעם גאנצען פערמעגען. דעם רעסט זאָל בעקומען טהאָמאס דאָראן אָדער זיין יורש לויט דעם דאָקומענט, וועלכען איך האָב איבערגעלאָזען אין אן אנדער אָרט.

"איך בעט און בעפעהל, אז מיין נעפע מוראד ביי און זיין פערדאָרבענער זוהן סואד זאָלען ניט בעקומען אַ פּיאסטער פון מיין פערמעגען. איך ערקלער, אז דיעזע מענשען האָבען מיך פערפאָלגט, געפייניגט און געמאטערט און דארום בעט איך און בעפעהל אלע גוטע מענשען און אלע ריכטער און געריכטע, אז זיי זאָלען ניט געבען קיין איין־איינציגען פּיאסטער פון מיין פערמעגען ניט צו מוראד ביי און ניט צו זיין זוהן סואד.

"דאָס איז מיין לעצטער ווילען, מיין טעסטאמענט. איך בין קראנק און איך וויים, אז איך וועל שוין לאנג ניט לעבען.

"געשריבען מיט מיין אייגענער האנדשריפט אין געפענגניס פון קאאירא, דעם 9טען פעברואר, 1842.

"קיאמיל פאשא, זוהן פון קאמליק פאשא, זוהן פון אבדול רחמן פאשא".

מען קען זיך לייכט פאָרשטעלען, וויא סואד פאשא האָט געטאנצט און געשפרונגען, ווען ער האָט איבערגעלעזען דיעזען זאָנדערבארען דאָקומענט. מען קען זיך לייכט דענקען וואָס דער קארגער בן אָמאר האָט געפיהלט, ווען ער האָט דערהערט, אז ער וועט בעקומען דיא אויפזיכט איבער פיער מיליאָן פונט סטערלינג אָדער 20 מיליאָן אַמעריקאנער דאָלאר.

אייניגע מינוטען האָבען אלע אנוועזענדע געשוויגען. קיינער האָט ניט געוואוסט וואָס צו זאָגען און וואָס צו רעדען פון אזא זאָנדערבארען טעסטאמענט.

ענדליך, ווען אלע האָבען זיך אביסעל בערוהיגט, האָט בן אָמאר געזאָגט:

— וואָס ווערט דען דערפון? ווען דיא מיליאָנען זאָלען שוין זיין דאָ אין אלעקסאנדריע, וואָלט איך צופריעדען געווען. זיי זיינען דאָך אָבער ניטאָ, מען דארף זיי ערשט זוכען. מען מוז פריהער אויסגעפינען דעם אינזעל, וואו דיעזע מיליאָנען ליעגען בעגראָבען. איך מוז צוערשט פאָהרען נאָך פראנקרייך אויסזוכען דיעזען טהאָמאס דאָראן, און ווען איך וועל איהם שוין געפינען, וועלען מיר ערשט מוזען פאָהרען זוכען דעם אינזעל. דאָס איז א לאנגע געשיכטע.

בן אָמאר איז שוין באלד געווען בערייט זיך אָבצוזאָגען פון זיין קאָמי־

סיאָן אום ניט ארומצופאָהרען זוכען א פראנצויז מיט'ן נאָמען דאָראַן, דאַן ערשט פאָהרען מיט איהם ערגעץ אויף אַן אינזעל. דאָס איז געווען צו פיעל ארבייט פאר אזא מאַן, וויא בן אָמאר, וועלכער האָט זעהר ניט ליעב געהאַט צו פאָהרען אויף'ן מעער, ווייל ער פלעגט שרעקליך ליידען פון דער זעע־קראנקהייט.

גאַנץ אנדערש האָט אָבער געטראכט פון דיעזער אנגעלעגענהייט סואד פּאַ־שאַ. קוים האָט ער זיך אביסעל בערוהיגט פון דעם ערשטען שרעק נאָך דעם איבערלעזען פון דעם טעסטאמענט, האָט ער אויסגערופען:

— ניין! דאָס וועל איך ניט דערלאָזען! דאָס וועט דער בעדיוו ניט דערלאָזען און דאָס וועט דער סולטאַן ניט דערלאָזען! א פראנצויז, א דזשאור, זאָל ירשנ'ען אזא פערמעגען פון א מאָסלים, פון א פרומען מאחמאדאנער? איך מוז בעקומען קיאמיל פּאשאָ'ס מיליאָנען, ווייל איך בין זיין איינציגער געזעצליכער יורש.

ער האָט געטראכט און געקלערט און האָט אויך אויסגעקלערט א פּלאַן, וויא אזוי צו בעקומען קיאמיל פּאשאָ'ס מיליאָנען. ער האָט דערצעהלט זיין פּלאַן בן אָמאר'ען און האָט געזאָגט צו איהם:

— וועסט דוא מיך פאָלגען און מיר וועלען בעקומען דיא מיליאָנען, וועסט דוא בעקומען צעהן פראָצענט פון דעם גאַנצען פערמעגען, וועסט דוא עס אָבער ניט טהאָן, וועל איך דיך דענאַנסירען (פער'מסר'ן) ביים בעדיוו און דוא וועסט ענדיגען דיין לעבען אין געפענגנים, וויא קיאמיל פּאשאַ.

נאָך לאַנגען רעדען און איינרעדען האָט בן אָמאר איינגעוויליגט צו אר־בייטען צוזאמען מיט סואד פּאשאַ.

דורך דעם פראנצויזישען קאָנסול זיינען זיי געוואָהר געוואָרען, אז טהאָ־מאס דאָראַן איז געשטאָרבען אין 1854 און האָט איבערגעלאָזען א זוהן מיט'ן נאָמען זשאַק, וועלכער וואָהנט אין סען מאלאָ, אין זיין פאָטער'ס הויז. מען האַלט איהם פאר א רייכען מאַן און ער האָט ניט קיין קינדער, ווייל ער האָט קיין מאָל ניט געהייראטה.

קוים זיינען דערפון געוואָהר געוואָרען סואד פּאשאַ און בן אָמאר, האָבען זיי זיך באַלד ענטשלאָסען צו פאָהרען נאָך פראנקרייך, זיך צו זעהען מיט זשאַק דאָראַן און אויסצונאַרען ביי איהם זיין בריעף, אין וועלכען עס גע־פינט זיך דיא ברייט פון דעם אינזעל מיט דיא מיליאָנען.

סואד פּאשאַ און בן אָמאר זיינען געווען פעסט איבערצייגט, אז זשאַק דאָראַן וועט זיי פערקויפען זיין בריעף פאר א קלייניגקייט, ווייל וואָס פאר א ווערטה האָט דיעזער בריעף? וואָס קען ער טהאָן מיט דיעזען בריעף? וויא קען ער אויסגעפינען דעם אינזעל מיט דיא מיליאָנען, ווען אין בריעף שטעהט

נור דיא ברייט, ניט דיא לענג? וואָס קען איהם העלפען, וואָס ער ווייס דעם פּאראלעל, ווען ער ווייס ניט אויף וועלכען מערידיאן דער אינזעל ליעגט?

מען קען זיך לייכט פאָרשטעלען, וויא איבערראשט בן אָמאר איז געוואָרען, ווען זשאק דאָראן האָט איהם ערקלערט, אז ער פערלאנגט גאָר פאר דעם בריעף פופציג מיליאָן פראנק!

יעצט זיינען זייביידע אין צימער נומער 17 האָטעל דע פּאריז און סואד פאשא קאָכט זיך, בייזערט זיך, שימפּפט, זידעלט און שילט זיך, וויא א גאסען יונג.

— דוא ביזט שולדיג! האָט זיך סואד פאשא געקאָכט, א גוטער פעהיגער אדוואָקאט וואָלט אין דריי ווערטער אויסגענארט דעם בריעף פון אזא נאַרישען פראנצויז. איך זאָג דיר נאָך אמאָל: וועה דיר, בן אָמאר, ווען איך וועל ניט בעקומען קיאמיל פאשא'ס מיליאָנען! עס וועט דיך טהייער קאָסטען! דוא ווייסט, וואָס איך קען טהאָן ביים כעדיוו!

— אָבער, גנעדיגער הערר און פאשא! וואָס בין איך שולדיג?

— דוא ביזט שולדיג! דוא ביזט שולדיג! האָט געשריען ניט מיט זיין קול סואד פאשא, פאר וואָס האָסט דוא ניט אויסגענארט דעם בריעף ביי דיעזען פראנצויזישען מאטראָז?

— אָבער, גנעדיגער הערר און פאשא, דיעזער פראנצויז איז גאָר ניט אזא נאר וויא אונזערע פעלאכען. מען קען איהם ניט אָבנארען און מען קען איהם ניט איבערשרעקען.

— נארישקייטען!

— עס איז גאָר ניט קיין נארישקייטען. זשאק דאָראן איז א שטארקער, קרעפטיגער מאן, וועלכער ווערט צוקאָכט פון יעדען וואָרט און איז גרייט צו זאָגען אלערליי גראָבהייטען, צו זידלען זיך און זאָגאר צו שלאָגען, וויא...

ער האָט געוואָלט ענדיגען: "וויא איהר, הערר סואד פאשא", אָבער ער האָט זיך פערכאפּט און האָט געשוויגען.

אייניגע אויגענבליקע האָבען ביידע געשוויגען, ענדליך האָט בן אָמאר געזאָגט:

— מיר דאכט, אז מיר מוזען זיך אָבזאָגען פון דער גאנצער געשיכטע.

— זיך אָבזאָגען? אויפגעבען אזוי פיעל מיליאָנען? אויף קיין פאל! עס ליעגען פאר מיר מיליאָנען; איך קען זיי דערגרייכען מיט דער האנד און איך זאָל זיך אָבזאָגען פון זיי? דאָס וועט סואד פאשא ניט טהאָן!

— וויא אזוי קומט מען אָבער צו דיעזע מיליאָנען?

— מען מוז טראכטען און קלערען און אויסגעפינען א מיטעל וויא אזוי ארויסצוקריגען דעם בריעף פון זשאק דאָראן.

— פּילייכט וואָלט גלייך געווען, אז מיר זאָלען איהם אָנבאָטען, ער זאָל

ביי אונז אָבקויפֿען דיא לענג, האָט בן אָמאר געקלערט. מיר קענען נאָר ניט מאכען מיט אונזער מערידיאַן, ער קען נאָר ניט מאכען מיט זיין פּאַראַלעל. ער פערלאַנגט פֿאַר זיין פּאַראַלעל פֿופֿציג מיליאָן פֿראַנק. לאָמיר פֿערלאַנגען פֿאַר אונזער מערידיאַן פֿופֿציג מיליאָן פֿראַנק.

— עזעל! האָט א געשריי געטהאָן סואד פּאַשא, וואו וועט דער לומפּי־נער פֿראַנצויז דיר נעהמען פֿופֿציג מיליאָן פֿראַנק?

בן אָמאר האָט פּרובירט מאכען אנדערע פּלענער, סואד פּאַשא האָט זיי אָבער ניט אָנגענומען, ווייל עס איז געוועזן דייטליך, אז בן אָמאר וואָלט גע־וועזן צופֿריעדען מיט עטליכע טויזענד פֿראַנק אום לויז צו ווערען פֿון דער גאַנצער געשיכטע.

ענדליך האָט סואד פּאַשא אויסגעטראַכט א פּלאַן און האָט געהייסען דעם אדוואָקאַט איהם אויספֿיהרען מאָרגען אין דער פֿריה.

דער פּלאַן איז בעשטאַנען אין פֿאָלגענדען: ערשטענס, בן אָמאר זאָל געהן מאָרגען אין דער פֿריה צו זשאַק דאַראַן און זאָל איהם מאכען א פֿאָרשלאַג, אז זיי זאָלען זיך טהיילען מיט קיאַמיל פּאַשאַ'ס מיליאָנען. דאַן זאָל זשאַק דאַראַן איבערגעבען בן אָמאר'ען דעם פּאַראַלעל און בן אָמאר וועט איהם איבערגעבען דעם מערידיאַן.

סואד פּאַשא האָט דערביי גאַנץ ריכטיג אויסגערעכענט, אז קוים וועט ער וויסען גענוי, וואו עס געפֿינט זיך דער אינזעל מיט דיא מיליאָנען, וועט ער טהאָן אלעס מעגליכע, אז ער זאָל אָנקומען אהין פֿריהער פֿון זשאַק דאַראַן און וועט אלעס צונעהמען פֿאַר זיך אליין.

צווייטענס, אין פֿאַל זשאַק דאַראַן וועט ניט איינשטימען דאַרויף, זאָל מען איהם אָנבאָטען, אז ביידע צוזאַמען זאָלען פֿאָהרען זוכען דעם אינזעל מיט דיא מיליאָנען, דאָס הייסט, יעדער זאָל האַלטען ביי זיך זיין געהיימניס, ביז מען וועט צוקומען צום אינזעל. ווען מען וועט געפֿינען דעם אינזעל מיט דיא מיליאָנען, וועט מען שוין מוזען זיך צוטהיילען גלייך אויף גלייך.

— און מיינע פּראָצענטען? האָט בן אָמאר געפֿרעגט.

— דאַן בעקומסט דוא פֿינף פּראָצענט פֿון אלע מיליאָנען, האָט סואד פּאַשא געענטפֿערט.

— ווען זשאַק דאַראַן וועט דאַרויף איינשטימען, בין איך צופֿריעדען, האָט בן אָמאר ערקלערט.

מען האָט זיך נאָך איבערלעגט אייניגע צייט און ענדליך האָט מען אָנ־גענומען דיעזען פּלאַן. אויב ער איז גוט אָדער שלעכט, קען מען ניט זאָגען; אויב ער וועט געלינגען, איז ער גוט.

סואד פּאַשא האָט נאָך געהאַט א געהיימען פּלאַן און דאָס איז: אויב דער אינזעל מיט דיא מיליאָנען געפֿינען זיך ערגעץ לעבען א לאַנד פֿון מאַהמאַדאַנער,

וועט ער שוין געפינען מיטעל, וויא אזוי לויז צו ווערען פון דעם פראנצויז, דעם דזשאור, דעם לומפ, וועלכער גלויבט ניט אין מחמד'ען.

עס איז אן אלטע געשיכטע, אז ווען עס האנדעלט זיך וועגען געלד, ווערט מען פרום און מען ערלויבט זיך זאגאר א קליינעם מארד אום צו צונעהמען יענעמ'ס געלד: "ער גלויבט דאך ניט אין דעם גרויסען גאט בראהאמא", זאגט דער פרומער בראהמין. "ער גלויבט דאך ניט אין דעם הייליגען קאנפוציוס", זאגט דער כינעזער, "און ווען ער גלויבט ניט, וויא איך וויל, און ער וויל ניט אוועקגעבען זיין געלד, מעג מען דאך שטילערהייט איהם אריינשטעכען א מעסער צווישען דיא ריפען אדער איהם פערברענען אויף דעם שייטער הויפען".

סואד פאשא האט אלזא געהאט פאלקאמען רעכט צו דענקען, אז ביי א געלעגענהייט קען מען לויז ווערען פון זשאק דאראן, ווייל ער איז א דזשאור, ער גלויבט ניט אין מחמד'ען.

— דיא הויפטזאך איז, אז מיר טארען ניט לאזען דעם פערדאמטען פראנצויז אליין אפילו אויף איין איינציגע מינוט, האט סואד פאשא געענדיגט זיין פלאן.

— דאס איז גאנץ ריכטיג, האט בן אמאר בעשטעטיגט. וויא אזוי אבער קענט איהר מיטפאהרען מיט אונז? וויא אזוי קען איך אייך פארשטעלען פאר'ן פראנצויז און איהם ערקלערען, אז איהר מוזט פאהרען מיט אונז?

— דאס איז גאנץ לייכט.

— אבער וויא אזוי?

— איך וועל פאהרען אלס דיין שרייבער, האט סואד פאשא ערקלערט.

— דאס איז א גוטער איינפאל! האט בן אמאר אויסגערופען, אבער דאן קען איך דאך ניט אייך פארשטעלען אלס סואד פאשא?

— דאס איז גאר ניט נויטהיג! שטעל מיך פאר אלס דיין שרייבער, פריוואט סעקרעטער נאזים, גאר אהן א טיטול.

— אייך? אייך, גנעדיגער הערר און פאשא?

— וואס געהט עס דיך אן? איך וויל זיין דיין שרייבער נאזים בן אבדאלאה! פערשטעהסט דוא מיך?

— יא, איך פערשטעה אייך.

שפעט ביי נאכט זיינען דיעזע צוויי מענשען געגאנגען שלאפען, סואד פאשא אין נומער 17 און בן אמאר אין נומער 16 פון האטעל דע פאריז.

8טעם קאפיטעל.

דער פלאַן ווערט אויסגעפיהרט

זשאק דאַראן איז געקומען אהיים גאנץ שטיל און רוהיג. ער האָט ניט גע־זעהן אַדער האָט ניט געוואָלט זעהן, אז לעבען פענסטער זיינען געזעסען פראנ־סוא און זשוליעט און זיינען געווען אזוי פערטיעפט אין זייער געשפּרעך, אז זיי האָבען איהם ניט בעמערקט.

נאנאָן איז געווען בעשעפטיגט אין קיך. זיא האָט היינט געקאָכט א בע־זונדערס גוטען מיטאָג, ווייל זיא איז נעכטען געווען אין דער שטאָדט נאנט און האָט איינגעקויפט פיעלע זאכען פאר איהר איינציגער טאָכטער זשוליעט.

געוועהנליך, ווען זשאק דאַראן פלעגט קומען אהיים פון א שפּאציער פאר מיטאָג, פלעגט ער באלד פרעגען, אויב דאָס עסען איז שוין פארטיג און ווען נאנאָן פלעגט איהם ענטפערען, אז עס וועט באלד פערטיג ווערען, פלעגט ער שרייען, זיך בייזערען, מאכען געוואלדען און פערביטערען דער אָרימער נא־נאָן דאָס לעבען, היינט אָבער איז ער געווען גאנץ שטיל. ער האָט זיך אויף קיינעם ניט אומגעקוקט און האָט קיינעם ניט געפרעגט, אויב דער מיטאָג איז שוין פארטיג.

פראנסוא האָט פּרובירט עטליכע מאָל רעדען צו איהם, אָבער ער האָט זיך געמאכט ניט הערענדיג, פיליכט האָט ער אויך ניט געהערט, און האָט ניט געענטפערט.

זשוליעט איז צוגעקומען צו איהם און האָט איהם געזאָגט: גוט מאָרגען! ער האָט איהר ניט געענטפערט.

— וואָס איז מיט אייך, אָנקעל? האָט זיא איהם געפרעגט פריינדליך.

ער האָט איהר ניט געענטפערט און זיא האָט עס דערצעהלט איהר מוטער.

דאָס עסען איז באלד פארטיג געוואָרען און מען האָט זיך געזעצט צום טיש, נאנאָן האָט איהם גערופען. ער איז געגאנגען עסען. ער האָט שטענדיג געהאט א גוטען אפּעטיט. דאָס מאָל אָבער האָט ער געגעסען זעהר װעניג און אין דער גאנצער צייט פון דעם מיטאָג־עסען האָט ער ניט ארויסגעזאָגט א וואָרט.

דיא גוטע נאנאָן איז געוואָרען אונרוהיג. זיא האָט גוט געקענט איהר ברו־דער און האָט געוואוסט, אז דאָס איז געגען זיין כאראקטער. זיא האָט זיך ניט געקענט איינהאלטען און האָט איהם ענדליך געפרעגט:

— וואָס איז מיט דיר, זשאק? פעהלט דיר עפּעס?

— עס איז מיר גאָר ניט, איז געווען דיא אנטוואָרט.

מעהר האָט מען פון איהם ניט געקענט ארויסקריגען א וואָרט. נאָך׳ן עסען האָט ער זאָגאר פערגעסען צו פערריכטען זיין ליולקע. ער פלעגט שטענדיג רויכען זעהר שטארק.

ער האָט זיך אויפגעהויבען, האָט זיך אויף קיינעם ניט אומגעקוקט און איז ארויפגעגאנגען אין זיין צימער אויף׳ן צווייטען שטאָק.

— עפּעס איז נייעס מיט׳ן אָנקעל, האָט דיא שעהנע זשוליעט געזאָגט צו איהר מוטער און צו איהר געליעבטען, ווען זשאק דאָראן איז ארויסגעגאנגען פון צימער.

— עפּעס איז ער מיר צו שטארק פערטראכט, האָט נאנאָן בעשטעטיגט.

— איך מיין, אז מיר זאָלען רופען טרעגאָמעין, מיט איהם וועט ער רעדען, איהם וועט ער אלעס דערצעהלען.

און אין דער צייט איז זשאק דאָראן ארומגעגאנגען אין זיין צימער און האָט גערעדט צו זיך אליין:

— איך האָב פיליכט ניט גליך געטהאָן, וואָס איך האָב אזוי אָבגעזי־דעלט דעם עגיפּטער. עס איז דאָך דייטליך, אז ער איז דער איינציגער מענש, וועלכער ווייס פון מיין געהיימניס. ער ווייס דיא לענג פון דער וועלט, וואו עס געפינען זיך מיינע מיליאָנען. פאר וואָס בין איך ניט געווען פריינדליך צו איהם? פאר וואָס האָב איך איהם געזידעלט און גערופען "לומפּ", "קראָקאָדיל" און נאָך אזעלכע שעהנע נעמען? פאר וואָס האָב איך ניט געזוכט צו מאכען מיט איהם א געשעפט, אויסצונארען ביי איהם דעם מערידיאן, וויא ער האָט געוואָלט אויסנארען ביי מיר דעם פּאראלעל? וואָס וועט זיין, ווען דיעזער מצרים־אדוואָקאט וועט איינפּאקען זיינע זיעבען זאכען און וועט אוועקפאָה־רען? דאן וועל איך מוז פאָהרען נאָך עגיפּטען איהם זוכען, דאן אָבער וועט ער שוין וועלען ארויסקוועטשען פון מיר דיא נשמה.

מיט דיעזע געדאנקען איז ער ארומגעגאנגען דעם גאנצען טאָג.

נאנאָן האָט עטליכע מאָל געוואָלט שיקען רופען טרעגאָמעין, ער זאָל ארויפגעהן צו איהר ברודער און איהם פרעגען, וואָס עס פעהלט איהם, זיא האָט אָבער מורא געהאט פאר זשאק׳ען.

ענדליך איז נאכט געוואָרען און זשאק דאָראן איז ניט ארויפגעקומען צום אבענד־עסען. פראנסוא האָט זיך שוין ניט געקענט איינהאלטען. ער איז אוועקגעלאָפען צו טרעגאָמעין, איהם בעטען ער זאָל קומען אויסרעדען אָדער איבעררעדען מיט זשאק דאָראן, אָבער טרעגאָמעין איז גראדע ניט געווען אין דער היים. ער איז געווען איינגעלאָדען אויף א האָכצייט און האָט געדארפט קומען אהיים גאנץ שפּעט.

דער אבענד איז פערגאנגען לאנגווייליג און טרויעריג. נאנאָן וואָלט שוין געווען מעהר צופריעדען, איהר ברודער זאָל זיך בייזערען און זאָל שרייען אויף

איהר. זיא איז עטליכע מאָל ארויפגעגאנגען און האָט איהם געבעטען, ער זאָל געהן עסען, ער האָט אָבער איהר געענטפערט קורץ און שארף:

— געה שלאָפען! ווען איך וועל וועלען עסען, וועל איך דיך אויפוועקען.

מען האָט געמוזט זיך לעגען שלאָפען גאנץ פריה, אָבער דיא גוטע נאנאָן האָט ניט געקענט שלאָפען. זיא איז עטליכע מאָל אויפגעשטאנען פון איהר גע־לעגער און האָט זיך צוגעהערט: איהר ברודער איז א גאנצע נאכט ארומגעגאנגען אין זיין צימער. ער האָט אויך ניט געשלאָפען.

זיא האָט קוים דערלעבט דעם טאָג. קוים איז עס ליכטיג געוואָרען, האָט זיא אויפגעוועקט פראנסוא און האָט איהם געשיקט רופען גילדאס טרעגאָמעין.

— וועק איהם אויף! שלעפ איהם ארויס פון בעט! ער מוז באלד קומען! האָט זיא געזאָגט צו איהר צוקינפטיגען איידעם.

פראנסוא האָט אויך אזוי געטהאָן. טרעגאָמעין איז געקומען שפעט פון א האָכצייט און האָט געוואָלט זיך אויסשלאָפען. פראנסוא האָט געמוזט איהם ארויסשלעפען פון בעט.

ער האָט איהם דערצעהלט, וואָס עס האָט פאסירט מיט זשאק דאָראן און וויא ער וויל מיט קיינעם ניט רעדען.

לאנגזאם האָט זיך דער עקס־קאפיטאן פון דער בארקע "דיא שעהנע אמאליע" אָנגעטהאָן און האלב פערשלאָפען איז ער ארויסגעגאנגען פון זיין שטוב. דיא פרישע קיהלע מאָרגען לופט האָט איהם אָבער אין גאנצען אויסגע־ניכטערט און דערפרישט.

דיא זון איז שוין געשטאנען הויך אין הימעל, ווען גילדאס טרעגאָמעין איז ארויפגעקומען צו זשאק דאָראן. ער האָט אָנגעקלאפט אין דער טהיר און זשאק דאָראן האָט איהם אויך באלד געעפענט.

— דוא ביסט עס? האָט זשאק דאָראן אויסגערופען. ווער האָט דיך גע־בראכט צו מיר?

— דער ווינד, האָט טרעגאָמעין געענטפערט.

— און דיעזער ווינד וועט, דאכט זיך, מיך ארויסטרייבען.

— דוא ווילסט ערגעץ אוועקפאָהרען?

— ווען איך וועל דארפען, וועל איך מיך ביי דיר ניט אָנפרעגען, האָט זשאק דאָראן געענטפערט גראָב.

— דוא מעגסט דאָך אָבער מיר זאָגען וואוהין דוא ווילסט פאָהרען.

— איך וועל פאָהרען, וואוהין איך דארף.

— איך גלויב, אז ווען דוא וועסט ערגעץ פאָהרען, וועסט דוא מיך מיטנעה־מען.

— פאר וואָס גלויבסט דוא אזוי?

— ווייל איך קען דיך!

דאָס איז געווען א ריכטיגער ענטפער. גילדאס טרעגאַמעין האָט גאַנץ גוט געקענט זיין פריינד און האָט גאַנץ גוט געוואוסט, אז ווען ער זאָל ווירקליך וועלען ערגעץ פאָהרען, וועט ער זיך געוויס פריהער בעראטהען מיט איהם.

ער האָט אזוי לאַנג גערעדט איבער איהם, ביז זשאק דאָראן האָט איהם דערצעהלט אלעס, וואָס מיט איהם האָט נעכטען פאסירט מיט בן אַמאר'ען, וויא דיעזער טערק האָט געוואָלט אויסנארען ביי איהם זיין פּאראלעל און אז ער האָט פערלאנגט פאר איהם פופציג מיליאָן פראנק.

— דוא האָסט זיך אביסעל איבעראיילט, מיין פריינד, האָט טרעגאַמעין געזאָגט, דוא האָסט געדארפט אויספאָרשען ביי איהם, וויא פיעל ער וועט דיר אָנבאָטען.

— איך האָב עס שפּעטער בערייהעט, האָט זשאק דאָראן געזאָגט, עס איז ווירקליך געווען א נארישקייט פון מיר צו אנטלויפען פון איהם. איך בין אָבער געווען בייז, עס האָט מיך פערדראָסען פאר וואָס ער האָט מיך געוואָלט אָבנאָ־רען. איך ווארט שוין אזוי לאנג אויף א שליח פון קיאמיל פאשא, אז דיא אויגען זיינען מיר שיער ארויסגעקראָכען ווארטענדיג, און ענדליך, ווען ער איז שוין יא געקומען, וויל ער גאָר מיך אָבנארען.

— זאָל עס ווירקליך זיין וואהר? האָט טרעגאַמעין געזאָגט צו זיך אליין. זאָל דיא געשיכטע מיט דיא מיליאָנען ניט זיין א טרוים, אן איינבילדונג?

ער האָט עס אפילו געזאָגט גאַנץ שטיל, אָבער זשאק דאָראן האָט עס דאָך דערהערט און האָט אויפגעהויבען ביידע הענד, גלייך וויא ער וואָלט געוואָלט שלאָגען זיין פריינד. אָבער אין דיעזער מינוט איז נאָנאָן אריינגעקומען אין צימער.

זשאק דאָראן איז אויפגעשפּרונגען און האָט א געשריי געטהאָן אויף זיין שוועסטער:

— נו, וואָס ווילסט דוא? וואָס קריכסט דוא צו מיר? פאר וואָס שטערסט דוא מיר?

— עס איז געקומען א פרעמדער, וועלכער וויל עפּעס ריידען מיט דיר, האָט נאָנאָן זיך פערענטפערט.

— א פרעמדער? ווער איז ער? וואָס וויל ער?

— ער האָט מיר געגעבען זיין קארטע.

מיט דיעזע ווערטער האָט זיא דערלאַנגט איהר ברודער א קליינע קארטע. זשאק דאָראן האָט איבערגעלעזען:

— **בן אָמאר, אדוואָקאט, אלעקסאנדריע.**

— דאָס איז ער! דאָס איז מיין מאן! האָט זשאק דאָראן געשריען.

— ווער איז ער? האָט טרעגאַמעין געפרעגט.

— **בן אָמאר! דער שליח פון קיאמיל פאשא!**

— אזוי? ווען ער איז געקומען צו דיר, איז עס דאָך א בעוויז, אז ער דארף דיך, האָט טרעגאַמעין געזאָגט.

זשאק דאַראן האָט זיך געמאכט ניט הערענדיג.

— רוף איהם ארויף אהער! האָט ער געזאָגט צו זיין שוועסטער.

— ער איז אָבער ניט אליין, האָט נאנאָן בעמערקט.

— ניט אליין? ווער איז דען דאָ מיט איהם?

— א יונגער מאן, וועלכער ווייזט אויס אויך צו זיין א פרעמדער.

— אזוי? זיי זיינען צוויי? נו, גוט! מיר זיינען אויך צוויי, אלזאָ צוויי געגען צוויי! האָט זשאק דאַראן אויסגערופען.

ער האָט זיך דאן געווענדעט צו זיין שוועסטער און האָט געזאָגט צו איהר:

— שיק זיי ביידען ארויף! און דוא, טרעגאַמעין, בלייב ביי מיר. איך וויל, אז דוא זאָלסט הערען, וואָס איך וועל מיט זיי ריידען.

— ווען דוא ווילסט, וועל איך בלייבען ביי דיר, האָט טרעגאַמעין געזאָגט רוהיג.

אייניגע מינוטען שפּעטער האָט נאנאָן אריינגעפיהרט אין צימער בן אַמאר'ען מיט זיין בעגלייטער.

זשאק דאַראן האָט איהר געהייסען ארויסגעהן און האָט פערשלאָסען דיא טהיר הינטער איהר.

קוים זיינען זיי געבליעבען אליין, האָט זשאק דאַראן אויסגערופען:

— איהר זייט עס, הערר בן אַמאר?

דאָס מאָל האָט ער שוין גערעדט פיעל פריינדליכער מיט דעם עגיפּ־טיאנער.

— יא, איך בין עס, הערר דאַראן.

—און ווער איז דיעזער הערר?

— דאָס איז מיין הויפּט שרייבער, מיין געשעפטס־פיהרער, האָט בן אַמאר געענטפערט.

אלס העפליכער מענש האָט ער געפונען פאר נויטהיג פאָרצושטעלען זיין שרייבער:

— הערר שיפסקאפּיטאן זשאק דאַראן! הערר נאזים בן אבדאלאה!

סואד פאשא און זשאק דאַראן האָבען זיך פערנייגט איינער פאר דעם אנדערען.

— איז אייער שרייבער בעקאנט מיט אונזער אנגעלעגענהייט? האָט זשאק דאַראן געפרעגט.

— ער איז בעקאנט מיט אלע מיינע געשעפטען און ער פערזאָרגט אויך אלע מיינע געשעפטען.

— זאָל זיין אזוי, האָט זשאק דאָראן געזאָגט, ווען איהר פערשטעהט, אז איהר מוזט האָבען אייער שרייבער ביי זיך, בין איך אויך צופריעדען.

— מעג איך וויסען, ווער איז דיעזער הערר? האָט בן אָמאר געפרעגט און געוויזען אויף טרעגאָמעין.

— דאָס איז מיין פריינד, גילדאס טרעגאָמעין! און דאָס איז דער אדוואָקאט פון עגיפּטען, הערר בן אָמאר! האָט יעצט זשאק דאָראן פאָרגעשטעלט.

— איך האָב אָבער געוואָלט רעדען מיט אייך אליין, האָט בן אָמאר בעמערקט.

— מיין פריינד טרעגאָמעין איז אויך גוט בעקאנט מיט אונזער אנגעלעגענהייט און איך האַלט עס פאר נויטהיג ער זאָל זיין דערביי, ווען מיר וועלען רעדען, אזוי וויא איהר געפינט פאר נויטהיג, אז אייער שרייבער זאָל זיין דערביי.

בן אָמאר איז געווען שטארק אונצופריעדען. ווען ער האָט דערזעהען טרעגאָמעין'ס ברייטע פּלייצעס און זיינע שטארקע פאָר הענד, אָבער ער האָט זיך ניט געקענט העלפען: ווען ער האָט מיטגעבראכט זיין שרייבער, מעג דאָך זשאק דאָראן לאָזען ביי זיך זיין פריינד.

אייניגע מינוטען האָבען אלע געשוויגען. יעדער האָט פערשטאנען, אז אזא געשעפט וויא זשאק דאָראן און בן אָמאר הויבען אָן צו פערהאנדלען, ווערט געוועהנליך אָבגעמאכט אונטער פיער אויגען, און דאָך האָט יעדער געוואוסט, אז דאָס מאָל מוז עס אָבגעמאכט ווערען אונטער אכט אויגען. דאָס איז אונאנגענעהם, אָבער עס קען דאָך ניט אנדערש זיין.

ענדליך האָט זשאק דאָראן אונטערבראָכען דאָס אונאנגענעהמע שווייגען. ער האָט זיך געווענדעט צו בן אָמאר'ען און האָט געפרעגט:

— אייער שרייבער רעדט געוויס פראנצויזיש?

— ניין, הערר דאָראן, ער רעדט נור טירקיש און אראביש.

— אָבער ער פערשטעהט פראנצויזיש?

— ער פערשטעהט נור עטליכע ווערטער.

דאָס איז געווען א ליגען. סואד פּאשא האָט גערעדט פראנצויזיש וויא אן עכטער פאריזער, אָבער ער האָט נעכטען בייגאכט אָבגערעדט מיט בן אָמאר'ען אז ער וועט זיך פערשטעלען, אז ער פערשטעהט ניט קיין פראנצויזיש און וויים גאָר ניט וואָס מען רעדט צו איהם אין דיעזער שפּראך.

— נו, ליעבער הערר בן אָמאר, האָט זשאק דאָראן געזאָגט, איך דענק, אז איהר זייט געקומען צו מיר אום פאָרטצוזעצען דעם געשפּרעך, וועלכען מיר האָבען נעכטען אָנגעפאנגען.

— גאנץ ריכטיג, הערר דאָראן.

— דאן האָט איהר נעווים מיטגעבראכט א טשעק אויף צעהן מיליאָן, איך מיין פופציג מיליאָן פראנק.

— לאָמיר רעדען ערנסט, האָט בן אָמאר געענטפערט.

— גאנץ ריכטיג, הערר בן אָמאר! לאָמיר רעדען ערנסט. מיין פריינד טרע־גאַמעין האָט פיינד צו פערברענגען זיין צייט אומזיסט. ניט וואהר, הערר טרעגאַמעין?

טרעגאַמעין האָט זיך פערשעהמט און האָט אראָבגעלאָזען דיא אויגען.

— הערר בן אָמאר, לאָמיר פערשטעהען איינער דעם אנדערען, האָט זשאק דאַראן ווייטער געזאָגט. צו וואָס זאָלען מיר זיך פערשטעלען און צו וואָס זאָלען מיר וועלען אָבנארען איינער דעם אנדערען? איהר ווייסט, ווער איך בין און איך וויים ווער איהר זייט...

— איך בין אן אדוואָקאַט.

— איהר זייט אָבער דאך אויך געשיקט צו מיר פון קיאמיל פאשא, האָט איהם זשאק דאַראן אונטערבראָכען, מיין פאָטער און איך האָבען אייך ערוואר־טעט זייט צוואנציג יאָהר.

— איהר מוזט מיר ענטשולדיגען, הערר זשאק דאַראן, פאר וואָס איך בין ניט געקומען פריהער, איך האָב ניט געקענט קומען פריהער...

— ווארום?

— ווייל ערשט גאָר ניט לאנג, ערשט מיט א מאָנאט צוריק, האָב איך געקענט עפענען קיאמיל פאשא'ס טעסטאמענט, פון וועלכען איך בין געוואָהר געוואָרען, אז אייער פאָטער האָט ערהאלטען אזא בריעף פון קיאמיל פאשא.

— אָה! איהר מיינט דעם בריעף, וועלכער איז אונטערשריעבען מיט א דאָפעל "קיי"? נו, גוט! יעצט קומען מיר צום ריכטיגען פונקט. איהר זייט געקומען אויסשליסליך אום צו בעקומען דיעזען בריעף?

— יא, איך בין געקומען אהער אום אייך צו זעהען און צו ערפאהרען אויב איהר האָט ווירקליך ערהאלטען דיעזען בריעף.

— נור וועגען דעם?

— נור וועגען דעם.

אין דער צייט ווען דאַראן האָט גערעדט מיט בן אָמאר'ען, האָט טרעגאַמעין ניט אראָבגעלאָזען קיין אויג פון נאזים בן אבדאלאה, בן אָמאר'ס שרייבער. ער האָט אויף איהם אכטונג געגעבען אום צו זעהען, פיליכט ניט ער א וואונק אָדער מאכט עפעס א צייכען צו בן אָמאר'ען. נאזים איז אָבער געזעסען, וויא אן אָבגעמאָלטער און טרעגאַמעין וואָלט געקענט שווערען, אז דער שרייבער פערשטעהט גאָר ניט, וואָס מען רעדט און פון וואָס מען רעדט.

— אויב עס איז אזוי, האָט זשאק דאַראן געזאָגט, אויב איהר זייט געקו־מען נור אום מיר איבערצוגעבען דעם לעצטען ווילען, דיא צוואה פון קיאמיל

פאשא, דאן האב איך פאר אייך דעם גרעסטען רעספעקט און וועל מיר מעהר ניט ערלויבען אייך צו זאגען א גראב ווארט. איך בעדויער זעהר, וואס איך האב אייך נעבטען גערופען "קראקאדיל", "טויגעניכטס" און נאך אזעלכע ניט שעהנע נעמען. אבער איך מוז אייך דאך זאגען, אז איהר האט נור וואס געזאגט א ליגען.

— א ליגען? וואס רעדט איהר? ווען האב איך אייך געזאגט א ליגען?

— נור וואס, האט זשאק דאראן אויסגערופען. איהר האט נור וואס געזאגט, אז איהר זייט געקומען אהער אום מיר איבערצוגעבען דעם לעצטען ווילען פון קיאמיל פאשא, און דאס איז א ליגען.

— אבער איך קען אייך שווערען, אז...

— שווערט ניט, מיין קלוגער אדוואקאט! איהר זייט ניט געקומען אהער פון דעם אלטען עגיפטען אום מיר איבערצוגעבען קיאמיל פאשא'ס צואה, זאנדערן אום געוואהר צו ווערען, וואס עס שטעהט אין מיין בריעף.

— גלויבט מיר, הערר דאראן!...

— איך גלויב אייך ניט, הערר בן אמאר, איך וויים, אז איהר זייט געקומען וועגען א געוויסען צוועק.

— וואס פאר א צוועק קען איך דען האבען?

— דאס וויים איך ניט גענוי, אבער איך וויים, אז ווען איהר זאלט גע־ווען קומען נור אום מיר איבערצוגעבען דעם אינהאלט פון קיאמיל פאשא'ס טעסטאמענט, וואלט איהר מיר געדארפט איבערגעבען מינדליך אדער שריפט־ליך געוויסע ציפערען.

— ציפערען? האט בן אמאר געפרעגט פערוואונדערט. וועלכע ציפערען? וואס פאר א ציפערען קען איך אייך איבערגעבען?

זשאק דאראן האט זיך לענגער ניט געקענט איינהאלטען.

— איהר דארפט מיר איבערגעבען די גענויע ציפערען פון א מערידיאן! האט ער ענדליך ארויסגעפלאצט. קיאמיל פאשא האט געשריעבען צו מיין פאטער, אז עס וועט קומען צו איהם א מאן, וועלכער וועט איהם איבערגעבען די לענג פון דער וועלט, וואו...

— בראוואָ! האט אויסגערופען טרעגאמעין. דאס הייסט, גערעדט צו דער זאך!

— איך וויל נאך ווייטער געהן, הערר בן אמאר, האט זשאק דאראן אויס־גערופען, איהר וואלט געדארפט מיר איבערגעבען דעם מערידיאן, איהר זייט אבער געקומען אום אויסצונארען ביי מיר מיין פאראלעל, מיט אנדערע ווער־טער, אום מיך צו בערויבען.

— בערויבען! האט וויא פראטעסטירט בן אמאר.

— נו, זאָל זיין אויסנאַרען, איהר ווילט ביי מיר אויסנאַרען מיין פּאַראַ־לעל אום צו בעקומען דיא מיליאָנען פון קיאמיל פּאשא.

בן אָמאר האָט יעצט גוט פערשטאנען, אז ער איז אריינגעפאלען, אז דער פראנצויז פערשטעהט מעהר, וויא איהם האָט זיך אויסגעוויזען. ער האָט אלזאָ געזוכט זיך אויסצודרעהען און האָט געזאָגט:

— גלויבט מיר, הערר דאַראן, אז איך מיין עס גאָר ניט. גיט מיר אייער בריעף און איך וועל אייך איבערגעבען דעם מערידיאן, וועלכען איהר ווינשט.

— אלזאָ זייט איהר זיך מודה, אז איהר ווייסט, וואָס עס שטעהט אין מיין בריעף? איך האָב דעם פּאראלעל פון דעם אינזעל, וואו עס געפינען זיך קיאמיל פּאשא'ס מיליאָנען, און איהר האָט דעם מערידיאן. מיט אנדערע ווער־טער, איך וויים דיא ברייט פון דער וועלט, וואו יענער אינזעל געפינט זיך, און איהר ווייסט דיא לענג.

בן אָמאר האָט אראָבגעלאָזען דיא אויגען, וויא א שוהל אינגעל, וועמען מען האָט נור וואָס געכאפּט ביי א גנבה און ער קען זיך ניט ארויסדרעהען. וויא קלוג, וויא דורכגעטריבען ער איז געווען, וויא געוואָהנט ער איז געווען צו אלע מעגלי־כע אדוואָקאטען דריידלעך, האָט ער דאָך דיעזעס מאָל ניט געוואוסט, וויא אזוי זיך אויסצודרעהען פון דיעזען איינפאכען פראנצויז.

זשאק דאַראן האָט איהם אויסגעהאָלפען.

— לאָמיר זיין אָפענהערציג, הערר בן אָמאר, האָט ער געזאָגט, מיר האָ־בען גענוג געשפּיעלט זיך אין בעהעלטעניש, לאָמיר אמאָל רעדען ערנסט און אָפענהערציג.

— לאָמיר רעדען ערנסט, האָט בן אָמאר געזאָגט שטילערהייד.

אלס אדוואָקאט איז ער אפילו ניט געוואָהנט געווען צו רעדען עהרליך און אָפענהערציג. אָבער "נויט ברעכט אייזען", און נויט קען אויך ברעכען דאָס פערשטעלען זיך און בלאָפען פון אן אדוואָקאט. ער האָט ענדליך געמוזט ארויסטרעטען מיט זיין פארב און ער האָט עס אויך געטהאָן.

ער האָט געעפענט זיין גרויסען פּאָרטפעל און האָט פון איהם ארויסגענו־מען אן אלטע, געל געוואָרענע שריפט. דאָס איז געווען דאָס טעסטאמענט פון קיאמיל פּאשא, דאָס זעלבע, וואָס סואד פּאשא האָט געלעזען אין אלעקסאנדריע אין דער געגענוואַרט פון עדות.

אזוי וויא דיעזער דאָקומענט איז געווען געשריבען אין פראנצויזיש, האָט זשאק דאַראן איהם געקענט לעזען. ער האָט איהם געלעזען אזוי הויך, אז טרע־גאָמעין האָט געקענט הערען יעדעס וואָרט, און ווען ער איז געקומען צו דעם פּונקט, וואו קיאמיל פּאשא גיט אָן דעם מערידיאן, האָט טרעגאָמעין גענומען א שטיק פּאפּיער און האָט זיך נאָטירט: לענג 54 גראד 57 מינוטען אָסט.

זשאק דאַראן האָט צוריקגעגעבען דעם דאָקומענט דעם אדוואָקאט, וועל־

כער האָט איהם צוגענומען, אריינגעלייגט אין זיין פּאָרטפעל און דערלאנגט דעם פּאָרטפעל זיין הויפּט שרייבער נאָזים. מען וואָלט געקענט מיינען, אז נאזים איז געבליבען גלייכגילטיג ביי דער גאנצער געשיכטע, אז עס האָט איהם ווענִיג גע־קימערט, וואָס דאָ איז פּאָרגעקומען. וויא אן עכטער טערק איז ער געזעסען מיט אראָבגעלאָזענע אויגען, פערטראכט און פערטיעפט אין זיינע געדאנקען.

דאגעגען אָבער איז זשאק דאָראן געוואָרען אונגעדולדיג. יעצט, ווען ער האָט שוין דיא לענג און דיא ברייט, דעם מערידיאן און דעם פּאראלעל פון דעם אינזעל, וואו עס געפינען זיך קיאמיל פּאשא'ס מיליאָנען, דארף ער שוין ניט דיא טערקען. ער האָט זיך אויפגעהויבען און האָט זיך פערנייגט פאר זיי, דאָס הייסט, ער האָט זיי געגעבען א וואונק, אז זיי מעגען זיך געהן.

בן אָמאר און זיין שרייבער זיינען אָבער געבליבען זיצען, גלייך וויא זיי וואָלטען ניט געזעהען אָדער ניט פערשטאנען דעם וואונק, וואָס מען האָט זיי געגעבען. גאנץ אונבעמערקט האָט נאזים געגעבען א וואונק דעם אדוואָקאט, ער זאָל עפּעס זאָגען.

— איך האָב אלזאָ אויסגעפאָלגט דעם וואונש פון קיאמיל פּאשא...

— און יעצט דארפען מיר נעהמען אבשיעד איינער פון דעם אנדערען, האָט איהם זשאק דאָראן אונטערבראָכען, איך קען אייך אזוי פיעל זאָגען, אז דער ערשטער בעסטער צוג געהט אָב פּונקט 10 אוהר 37 מינוט.

— זייט נעכטען געהט ער אָב פּונקט 10 אוהר 25 מינוט, האָט איהם טרענגאָמעין אויסגעבעסערט.

— נאָך בעסער, האָט זשאק דאָראן אויסגערופען, ווען ער געהט אָב אום 10 אוהר 25 מינוט, מוזט איהר זיך איילען. איהר קענט זאָגאר לאָזען אייער באַ־גאזש אין האָטעל, איך וועל עס שוין פערזאָרגען.

נאזים האָט אָנגעהויבען צו שארען מיט דיא פיס, גלייך וויא עס וואָלט זיך עפּעס געפונען אונטער איהם.

בן אָמאר איז געזעסען, וויא אויף דערנער. דאָס האָט ער ניט ערוואר־טעט. עס איז איהם גאָר ניט איינגעפאלען, אז דער פראנצויז זאָל זיין אונ־העפליך.

— ענטשולדיגט מיר, הערר דאָראן, האָט ער געזאָגט, איך האָב נאָך ניט געזאָגט אלעס, וואָס איך האָב אייך צו זאָגען.

— איהר האָט א גרויסען טעות, הערר בן אָמאר, איך בין גאנץ צופריעדען מיט דעם, וואָס איהר האָט מיר געזאָגט און איך פערלאנג ניט מעהר צו וויסען.

— און דאָך מוז איז אייך נאָך עפּעס פרעגען...

— איך זעה ניט איין, וואָס איהר האָט מיך נאָך צו פרעגען, אָבער ווען איהר פערלאנגט עס, וועל איך אייך צוליעב טהאָן. וואָס ווילט איהר מיך פרעגען?

— איך האָב אייך איבערגעגעבען דיא לענג, דעם מערידיאן...

— גאנץ ריכטיג! האָט זשאק דאָראן געזאָגט, איך און מיין פריינד טרע־גאָמעין האָבען עס שוין נאָטירט.

— דאן אָבער דארפט איהר מיר געבען דיא ברייט אָדער דעם פּאראלעל, וויא עס שטעהט אין דעם בריעף, וועלכען אייער פאָטער האָט ערהאלטען פון קיאמיל פּאשא.

— אין דעם בריעף צו מיין פאָטער?

— געוויס.

— ענטשולדיגט מיר, הערר בן אָמאר! האָט זשאק דאָראן אויסגערופען, זאָגט מיר דיא ווארהייט, האָט איהר ניט געהאט א בעפעהל פון קיאמיל פּאשא צו קומען אהער און מיר איבערגעבען דיא לענג?

— יא, און איך האָב עס געטהאָן.

— געוויס! איהר האָט עס געטהאָן, וויא אן עהרליכער און געטרייער אדוואָקאט. דאָס איז זעהר שעהן און זעהר בראוו פון אייך, אָבער איך וויים ניט, פון וואנען האָט איהר עס גענומען, אז איך דארף אייך איבערגעבען דיא ברייט? איך זעה עס ניט, ניט אין דעם בריעף צו מיין פאָטער, ניט אין דעם טעסטאמענט פון קיאמיל פּאשא.

— און דאָך... האָט בן אָמאר אָנגעהויבען.

זשאק דאָראן האָט איהם אונטערבראָכען און האָט אויסגערופען:

— און דאָך?... ווען איהר האָט א בעפעהל פון קיאמיל פּאשא וועגען דיעזער אנגעלעגענהייט, בין איך בערייט אייך אויסצוהערען.

— ווען מיר ריידען אָפענהערציג און ווילען האנדלען איינער געגען אנ־דערען, וויא דזשענטעלמען, מוז מען אלעס גענוי איבעררעדען און אָברעדען.

— איך פערשטעה ניט, וואָס איהר מיינט, הערר בן אָמאר! וואָס נאָך האָ־בען מיר דען צו רעדען?

זשאק דאָראן איז שוין בייז געוואָרען און איז שוין בערייט געווען ארויס־צופּלאצען און זאָגען עפּעס א גראָבהייט.

טרעגאָמעין האָט עס פערשטאנען און אום אויסצומיידען א קריעג און גע־שרייען, האָט ער געעפענט דיא טהיר, גלייך וויא ער וואָלט דערמיט געבעטען דיא הערען טערקען ארויסצוגעהן.

בן אָמאר און זיין שרייבער נאזים זיינען אָבער געבליבען זיצען, גלייך וויא זיי וואָלטען געווען צוגעשמידט.

— איך זעה מיט פערדרוס און בעדויערען, אז איהר האָט ניט קיין צוטרויען צו מיר, הערר דאָראן, האָט בן אָמאר געזאָגט מיט א פריינדליכער, בעטענדער שטימע.

— **פערגעסט ניט, הערר בן אָמאר, אז אין דעם בריעף, וועלכען קיאמיל**

פאשא האט געשיקט צו מיין פאטער, שרייבט ער אויסדריקליך, אז ער זאל עס האלטען פאר א געהיימניס, און מיין פאטער האט עס מיר אויך איבערגעגעבען אלס א געהיימניס, וויא קען איך אלזא פיעל ריידען דערפון?

— ווילט איהר אננעהמען פון מיר א גוטען ראטה? האט בן אמאר געפרעגט.

— א גוטען ראטה וועל איך געוויס אננעהמען, האט דאראן געענטפערט.

— דאן ראטה איך אייך, איהר זאלט גאר ניט טהאן אין דיעזער אנגעלעגענהייט.

— וואס מיינט איהר דערמיט?

— איך מיין דערמיט, אז איהר זאלט ניט פאהרען זוכען דיא מיליאנען.

— פאר וואס?

— ווייל איהר קענט זיך צוזאמענקומען מיט א מענשען, וועלכער וועט מאכען, אז איהר וועט עס בערייהען.

— מעג איך וויסען, ווער דיעזער מענש איז?

— דיעזער מענש הייסט סואד פאשא. ער איז דער איינציגער געזעצליכער יורש פון קיאמיל פאשא, אבער קיאמיל פאשא האט ביי איהם אוועקגענומען זיין געזעצליכע ירושה און האט זיא אייך איבערגעגעבען. דאס איז ניט רעכט נאך דיא געזעצע פון עגיפטען, און סואד פאשא איז א מאן, וועלכער וועט שוין וויסען זיך צו פערשאפען זיין רעכט. מיט איהם טאר מען ניט שפאסען.

— קענט איהר דיעזען סואד פאשא?

— איך קען איהם ניט, אבער איך האב געהערט פון איהם; מען האט מיר געזאגט, אז ער איז א געפעהרליכער מענש.

— דאן ווען איהר וועט איהם בעגעגנען אין אייער עגיפטען, זאגט איהם, אז איך הער איהם, וויא דאס פערפלאסענע וואסער פון דעם טייך נילוס, און איך האב קיין מורא ניט פאר א גאנצער ארמעע סואדס און עגיפטישע פאשאס. וויא עס ווייזט אויס, איז אין עגיפטען דא מעהר פאשאס, וויא מענשען.

בן אמאר איז געבליעבען זיצען, וויא א דערשלאגענער. נאזים האט זיך געמאכט, אז ער פערשטעהט ניט וואס מען רעדט.

— נאנאן! האט פלוצלונג זשאק דאראן א געשריי געטהאן.

בן אמאר האט זיך אויפגעהויבען. זיין שרייבער איז געווארען אזוי לעפיש, אז ווען ער איז אויפגעשטאנען האט ער איבערגעקעהרט דעם שטוהל, אויף וועלכען ער איז געזעסען.

— נאנאן! האט געשריען זשאק דאראן צום צווייטען מאל.

בן אמאר איז צוגעגאנגען ביז צו דער טהיר, איז דארט געבליבען שטעהן און האט זיך אומגעקעהרט צו זשאק דאראן.

— נו, פאהרט געזונד! האט דאראן אויסגערופען.

— הערר דאראן, איהר האט געוויס פערגעסען, אז אין טעסטאמענט פון קיאמיל פאשא געפינט זיך א געוויסער פונקט.

— וואס נאך פאר א פונקט?

— אז איך זאל פאהרען מיט אייך און שטעהן דערביי, ווען מען וועט אויסגראבען דיא פעסלעך מיט דיא מיליאנען, ווייל מיר קומט מיין קאמיסיאן.

— איך וועל האלטען דיעזען פונקט, איהר מעגט פאהרען מיט מיר, אבער אויף אייערע הוצאות.

— דאן מוז איך דאך וויסען, ווען און אויף וואס פאר א וועג איהר פאהרט.

— איהר מעגט עס וויסען.

— דאן זאגט עס מיר.

— איך וועל אייך שוין לאזען וויסען.

— ווען?

— ווען איך וועל עס געפינען פאר נויטהיג.

— פערגעסט אבער ניט, אז איך קען ניט פאהרען אליין, איך מוז מיט־נעהמען מיין שרייבער.

— נעהמט מיט, וויא פיעל שרייבער איהר ווילט.

אין דיעזער מינוט איז נאנאן ארויפגעקומען פון דער קיך.

— נאנאן! צינד אן א ליכט און וויז דיעזע הערען דעם וועג, האט זשאק דאראן אויסגערופען.

— א ליכט? האט נאנאן געפרעגט פערוואונדערט און ערשטוינט. א ליכט? יעצט איז האלבער טאג.

— איך הייס דיר וויזען דיעזע הערען דעם וועג, וויא אזוי אראבצוגעהן פון דיא טרעפ.

בן אמאר און סואד פאשא האבען געמוזט ארויסגעהן פון צימער. זשאק דאראן האט א קלאפ געטהאן מיט דער טהיר און האט זיא פערמאכט מיט אזא ליארם, אז דיא ווענט האבען געציטערט.

יעצט, ווען דאראן האט געזעהען, אז ער איז לויז געווארען פון זיינע געסט, האט ער אנגעהויבען צו לאכען אזוי הויך, אז מען האט געוויס געהערט זיין גע־לעכטער אויף דער גאס אוןביידע טערקען האבען געוויס געהערט איהם לאכען.

יעצט האט ער שוין זיין מערידיאן! יעצט איז ער שוין זיכער, אז ער וועט אויך געפינען דיא מיליאנען פון קיאמיל פאשא. יעצט וועלען שוין זיינע גוטע פריינד מעהר ניט לאכען פון איהם און טרעגאמעין וועט שוין ניט וואגען צו זאגען, ער זאל זיך ארויסשלאגען פון קאפ דיעזע נארישע געדאנקען.

—פיער מיליאן פונט סטערלינג! צוואנציג מיליאן דאלאר! הונדערט מי־ליאן פראנק! האט ער אויסגערופען איין מאל נאך דעם אנדערען. יעצט בין איך איינער פון דיא רייכסטע מענער אין פראנקרייך!

— יא... דאָס איז א גרויסע סומע געלד, האָט דער עקס־קאַפּיטאַן פון דער בארקע געזאָגט צו זיך אליין. אָבער מען מוז עס פריהער האָבען אין קעשענע, דערווייל איז עס נאָך אויף'ן פּאַפּיער.

— דוא האָסט א טעות, פריינד טרעגאָמעין! האָט זשאַק דאַראַן אויסגערופען, עס זיינען עכטע גוטע צוואַנציג מיליאָן! איך בין א מיליאָנער!

מיט דיעזע ווערטער האָט ער ארומגענומען דעם גוטען, שטילען גילדאַס טרעגאָמעין און האָט אָנגעהויבען צו טאַנצען און צו זינגען:

— איך בין א מיליאָנער!

9טעם קאַפּיטעל.

דיא יאָגעניש נאָך דעם אוצר

אין דער צייט, ווען זשאַק דאַראַן האָט אונטערהאַנדעלט מיט בן אָמאר'ען, זיינען פראַנסוא און זשוליעט געגאַנגען מאַכען פאָרבערייטונגען פאר זייער האָכצייט. ניט פראַנסוא און ניט זשוליעט האָט געוואוסט, אז גאָר פּלוצלונג איז ארויפגעקומען פון עגיפּטען א וואָלקען אויף זייער גליקס הימעל און אז דיעזער וואָלקען וועט ברענגען א שרעקליכען שטורם אין זייער לעבען.

זיי האָבען געליעבט איינער דעם אנדערען מיט דעם גאַנצען פייער פון זייער יונגער ליעבע און זיי האָבען זיך געפיהלט איבערגליקליך. פראַנסוא האָט ערשט מיט א טאָג פריהער בעקומען א בריעף פון א גרויסער שיפסקאָמפּאַניע אז ער וועט באַלד האָבען א שטעלע פון א שיפסקאַפּיטאַן אויף א דאַמפּף־שיף, וועלכע מאַכט רייזען צווישען מארסעל און מעלבורן, אויסטראַליען. דאָס איז געווען א וויכטיגע שטעלע, וועלכע האָט זיך דערצו נאָך זעהר גוט בעצאָהלט.

פראַנסוא איז אלזאָ געווען דאָפּעלט גליקליך. ער האָט דערגרייכט זיין ציעל: ער איז שוין שיפסקאַפּיטאַן פון א שיף, וועלכע מאַכט ווייטע רייזען, און באַלד וועט ער זיך פעראייניגען מיט זיין היים געליעבטער זשוליעט.

זשוליעט איז אפילו געווען ניט אזוי שטאַרק צופריעדען דערפון, וואָס איהר חתן האָט שוין בעקומען א שטעלע און וועט מוזען א קורצע צייט נאָך דער האָכצייט אוועקפאָהרען אויף אייניגע מאָנאַטען. זיא וואָלט געווען פיעל מעהר צופריעדען, ווען איהר פראַנסוא וואָלט געבליבען אין דער היים וויינינגסטענס א גאַנץ יאָהר נאָך דער האָכצייט. אין סען מאַלאָ אָבער, וואו כמעט אלע אייגּוואָהנער זיינען געווען מאַטראָזען און פישער, זיינען דיא פרויען שוין געוואָהנט דערצו, אז זייערע מענער זאָלען אוועקפאָהרען אויף וואָכען און מאָנאַטען.

פראַנסוא און זשוליעט פלעגען דארום פערברייננגען דיא צייט צוזאַמען. זיי פלעגען א גאַנצען טאָג ארומגעהן צוזאַמען, פלעגען פערזאָרגען אלעס, וואָס אין

נויטהיג געווען צו דער האָכצייט, בעזאָנדערס אָבער זייער נייע וואָהנונג. דאָ פלעגען זיי ביידע ווירטהשאַפטען. זשוליעט פלעגט מאכען א פּלאַן, אז אין דיעזען צימער זאָלען זיך געפינען פראנסוא'ס ביכער, אינסטרומענטען און סאָוועגירס, עראינערונגען, זעלטענע זאכען, וועלכע ער וועט ברענגען פון זיינע וייטע רייזען; פראנסוא אָבער פלעגט געפינען, אז דיעזעס צימער פּאַסט בעסער פאר אן עס־צימער און אן אנדער צימער פּאַסט גאָר פאר זיין שטודיר־צימער.

גילדאס טרעגאָמעין פלעגט קומען זעהר אָפט זעהן און הערען, וויא דיא יונגע לייט קריעגען זיך און ליעבען זיך. פאר איהם פלעגען זיי אלעס דערצעהלען און ער פלעגט זיי ראטהען, וויא אזוי צו טהאָן און וואָס צו טהאָן. זיי האָבען איהם געליעבט וויא א פאָטער און ער האָט זיי געליעבט וויא זיינע אייגענע קינדער.

אלעס וואָס פראנסוא האָט ניט געקענט זאָגען און ארויסזאָגען פאר זיין אָנקעל, זשאק דאַראן, פלעגט ער ארויסזאָגען און דערצעהלען גילדאס טרעגאָמעין, און דער אלטער טרעגאָמעין פלעגט אָפט זאָגען:

— אך! איך וואָלט זעהר געוואָלט, איהר זאָלט שוין זיין פערהייראטה.

— פאר וואָס ווילט איהר עס, פאָטער גילדאס? פלעגט זשוליעט פרעגען.

— אייער אָנקעל איז אין דער לעצטער צייט עפּעס אזוי זאָנדערבאר, אז איך ווייס שוין ניט וואָס צו דענקען פון איהם. ער האָט זיך אריינגענומען אין קאָפּ א שגעון, א מאניע, אז ער האָט ערגעץ מיליאָנען, און ווען ער הויבט אָן צו רעדען פון זיינע מיליאָנען, קען מען שוין גאָר ניט אויסקומען מיט איהם.

פראנסוא האָט אויך אזוי געדענקט. ער האָט געהאלטען זשאק דאַראן פאר א גאנץ גוטען און א גאנץ קלוגען מענשען, אָבער ווען איינער רעדט זיך איין, אז ער האָט מיליאָנען און ער וועט באלד בעקומען מיליאָנען, איז עס א בעוויז, אז ביי איהם אין אויבערשטיבעל איז עפּעס ניט אין אָרדנונג.

— איך וואָלט שוין גערן דערלעבען דעם 5טען אפּריל, דעם טאָג פון מיין האָכצייט, פלעגט פראנסוא זאָגען זעהר אָפט.

עס האָט איהם אָבער ווייניג געהאָלפען. דיא האָכצייט האָט געדארפט זיין דעם 5טען אפּריל און היינט איז ערשט געווען דער 20טער מערץ.

גאנץ פריה איז ער מיט זשוליעט געגאנגען צו זייער גייסטליכען ארויסנעהמען דיא נויטהיגע דאָקומענטען, ווען זיי זיינען געבאָרען געוואָרען. ביידע זיינען זיי היינט געווען בעזאָנדערס גליקליך און בעזאָנדערס פרעהליך, וויל זיי זיינען יעצט געווען זיכער, אז קיין זאך וועט שוין ניט שטערען זייער האָכצייט.

נעגען צעהן אוהר זיינען זיי געקומען אהיים. זיי זיינען אָנגעקומען פּונקט אין דער מינוט, ווען בן אָמאר און סואד פּאשא זיינען ארויסגעגאנגען פון דאַראן'ס הויז.

פראנסוא האָט צוערשט דערזעהן די צוויי מענשען מיט רויטע פעסעס אויף'ן

קאַפּ ארויסגעהן פון דעם הויז, ביידע האָבען גערעדט אין דער חויך א פרעמדע שפּראַך, טירקיש אָדער אראביש און האָבען דערביי שטארק געמאכט מיט דיא הענד.

עס האָט איהם פערקלעמט ביים הארצען, גלייך וויא ער וואָלט דערזעהען זיין שיקזאל. אמת, ער האָט ניט געוואוסט, ווער דיעזע פרעמדע זיינען, וואָס זיי ריידען און צו וואָס זיי זיינען געווען ביי זשאק דאָראן, אָבער דאָס הארץ האָט איהם געזאָגט, אז דיעזע מענשען מיט דיא רויטע היטלען אויף'ן קאָפּ האָבען געבראכט ניט גוטעס פאר איהם און פאר זיין געליעבטער זשוליעט.

ווען פראנסוא און זשוליעט זיינען אריינגעגאנגען אין פאָרהויז, האָבען זיי דערהערט, וויא זייער אָנקעל טאנצט און זינגט ביי זיך אין צימער.

— אום נאָטעס ווילען! וואָס איז דאָס? האָט פראנסוא אויסגערופען. איז אונזער אָנקעל אראָב פון זינען?

נאנאָן האָט דערהערט פראנסוא'ס שטימע אין קיך און זיא איז ארויסגעקומען.

— וואָס איז דאָס, ליעבע טאנטע? האָט פראנסוא געפרעגט. וואָס טהוט זיך דאָ ביי אונז?

— אייער אָנקעל טאנצט, האָט דיא שטילע נאנאָן געענטפערט.

— דאָס איז אָבער אונמעגליך!

— נו, דאן טאנצט עס טרעגאָמעין, האָט נאנאָן געענטפערט.

— טרעגאָמעין טאנצט? וואָס רעדט איהר, טאנטע? דאָס קען ניט זיין!

— פיլייכט טאנצט ער אבזיכטליך אום צו קרענקען דעם אָנקעל, האָט זשוליעט בעמערקט.

— לאָמיר זעהען, וואָס דאָרטען טהוט זיך, האָט פראנסוא געבעטען.

אלע דריי זיינען אריינגעגאנגען אין זשאק דאָראן'ס צימער.

פאר זיי האָט זיך פאָרגעשטעלט א זאָנדערבארעס בילד. דער ערנסטער, בייזער, אויפגערעגטער זשאק דאָראן האָט געטאנצט, געשפּרונגען און געזונגען וויא א וואהנזיניגער. און זאָנדערבאר, אויך דער רוהיגער, איבערלעגטער, געלאסענער טרעגאָמעין האָט פון צייט צו צייט א שפּרונג געטהאָן פאר פרייד.

פראנסוא האָט אין ערשטען אויגענבליק געמיינט, אז זשאק דאָראן איז ווירקליך ארוֹב פון זינען, ווען ער האָט אָבער איהם געהערט שרייען: "איך האָב מיין לענג!" און דער רוהיגער טרעגאָמעין האָט אויך ווידערהאָלט: "ער האָט זיין מערידאַן!" דאן איז פראנסוא געוואָרען בלייך און האָט זיך דערמאָנט אָן דיא צוויי פרעמדע, וועלכע ער האָט נור וואָס בעגעגענט, ווען ער איז צוגעקומען צו זיין אָנקעל'ס הויז.

ער איז צוגעקומען צו זשאק דאָראן און האָט געפרעגט מיט א ציטערנדער שטימע:

— וואָס איז געשעהען, ליעבער אָנקעל?

— איך האָב מיין לענג!

— ער האָט זיין מערידיאן! האָט טרעגאַמעין צוגעשטימט.

— וואָס רעדט איהר? וויא איז דאָס מעגליך? האָט פראנסוא געפרעגט זיין גוטען פריינד טרעגאָמעין.

טרעגאָמעין האָט זיך אנידערגעזעצט אויף א שטוהל אזוי פעסט, אז דער שטוהל איז צובראָכען געוואָרען אונטער איהם. דאָס האָט איהם בערוהיגט, און ער האָט דערצעהלט פראנסוא און זשוליעט אלעס, וואָס עס האָט פּאסירט מיט זשאק דאָראן זייט נעכטען, וויא אזוי ער האָט בעגעגענט דעם אדוואָקאט בן אָמאר פון עגיפּטען און וויא בן אָמאר האָט ביי איהם געוואָלט אויסנארען דעם בריעף פון קיאמיל פּאשא און וויא ענדליך זשאק דאָראן האָט אָבגענארט דעם טערק.

— יעצט, ווען זשאק דאָראן ווייס שוין דעם מערידיאן און דעם פּאראַ־לעל פון דעם אינזעל, וואו קיאמיל פּאשא האָט פערגראָבען זיינע מיליאָנען, קען ער גאנץ לייכט פאָהרען און זיי נעהמען, האָט טרעגאָמעין געענדיגט זיין ערצעהלונג.

— אָבער, אָנקעל, ווען דיא צוויי עגיפּטיאנער ווייסען, וואו דיעזע מי־ליאָנען געפינען זיך, וועלען זיי קומען און אויסגראָבען דיעזע מיליאָנען פריי־הער פון איך, האָט פראנסוא בעמערקט.

— אזוי מיינסט דוא? האָט זשאק דאָראן אויסגערופען, דענקסט דוא ווירקליך אז איך בין אזא נאר און האָב זיי געגעבען מיין פּאראלעל? מיינסט דוא ווירקליך, אז זשאק דאָראן איז שוין אזא פערד, אז ער האָט זיי געגעבען דעם שליסעל צו זיין קאסע?

— און נאָך וואָס פאר א קאסע! צוואנציג מיליאָן! האָט טרעגאָמעין צוגעשטימט.

דער גוטער טרעגאָמעין האָט געווים גערעכענט, אז ער וועט דערמיט פערשאפען פרייד פראנסוא און זשוליעט; זיי וועלען אויך אָנהויבען צו טאנ־צען, וויל זייער אָנקעל איז יעצט א מיליאָנער. דיא יונגע לייט אָבער האָבען גוט געפיהלט, אז דיעזע מיליאָנען זיינען אן אונגליק פאר זיי. דיא יונגע לייט האָבען גוט פערשטאנען, אז יעצט וועלען זיי שוין ניט קענען הייראטהען דעם 5טען אפּריל און גאָט ווייס ווען זיי וועלען קענען הייראטהען. און צו וואָס דארפען זיי דיעזע מיליאָנען? זיי קענען גליקליך זיין אָהן דיא מי־ליאָנען. עס איז שוין א בעקאנטע זאך, אז ווען מען בעקומט מיט אמאָל פיעל געלד, ברענגט דיעזעס געלד קיין גליק. געלד מוז מען פערדיענען, אויף געלד מוז מען ארבייטען. פראנסוא און זשוליעט האָבען אראָבגעלאָזען דיא קעפּ און האָבען זיך פערטראכט.

זשאק דאַראַן האָט אויפגעהערט צו טאַנצען און צו שפּרינגען. ער האָט אַ קוק געטהאָן אויף זיין שוועסטער, אויף זיין ניכטע און אויף זיין פּערוואַנדטען פּראַנסוא און האָט אויסגערופען שטאָלץ:

— יעצט בין איך אַ מיליאָנער! אַ ראָטהשילד! ווער איז יעצט גלייך צו מיר? איך פערמאָג צוואַנציג מיליאָן דאָלאַר! הונדערט מיליאָן פראַנק! איהר האָט אמאָל געזעהען אַ מיליאָן אין איין האַנד? אַ מיליאָן גאָלד שטיקע, ניט נאַפּאָלעאָנס, זאָנדערן ענגלישע פונט סטערלינג.

קיינער האָט איהם ניט געענטפערט. אַלע האָבען אַראָבגעלאָזען דיא אויגען און האָבען געשוויגען.

ענדליך האָט זיך זשאַק דאַראַן געווענדעט צו זיין שוועסטער און האָט געפרעגט:

— נו, וואָס זאָגסט דוא עפּעס דערצו, נאַנאָן?

— וואָס זאָל איך זאָגען? האָט נאַנאָן געענטפערט. עס איז געווים אַ גרויסעס פערמעגען, אַ רייכטהום.

— אַ רייכטהום? עס איז מעהר וויא אַ רייכטהום! האָט זשאַק דאַראַן געשריען. עס איז לייכט ארויסצוזאָגען: הונדערט מיליאָן פראַנק! פּראָבירט אָבער איבערצעהלען הונדערט מיליאָן!... נו, וואָס זאָגסט דוא דערצו, מיין ליעבע זשוליעט? וויא געפעהלט דיר אזא פערמעגען?

— ליעבער אָנקעל, איך דענק, אז מען דאַרף גאָר ניט זיין אזוי רייך אום צו זיין גליקליך, האָט זשוליעט געענטפערט טרויעריג.

— אה, איך ווייס עס! האָט זשאַק דאַראַן אויסגערופען; איך קען שוין אייער ביכער-מאָראַל: "געלד איז נאָך ניט קיין גליק", "מען קען עסען אַ טרוקען שטיקעל ברויט און דאָך זיין גליקליך". דאָס אַלעס שטעהט אין קינדער ביכ־לעך און איז גוט פאַר קליינע קינדער. מיר מענער, ווייסען אָבער גאַנץ גוט, אז אַ מיליאָן איז אַ מיליאָן און צוואַנציג מיליאָן זיינען בעסער פון איין מי־ליאָן, און טאַקע: "ווער עס האָט געלד, דער האָט דיא וועלט", ווער עס האָט געלד, דער האָט אַלעס, אָהן געלד האָט מען גאָר קיין ווערטה ניט... נו, וואָס זאָגט איהר דערצו, מיין הערר שיפסקאַפּיטאַן פון לאַנגע רייזען?

— איך דענק, אז קיאַמיל פּאַשאַ האָט ניט שעהן געהאַנדעלט געגען אייך, האָט פראַנסוא געענטפערט.

— פאַר וואָס מיינסט דוא עס אזוי, הערר שיפסקאַפּיטאַן?

— קיאַמיל פּאַשאַ האָט נאָך געדאַרפט צולעגען דעם טיטול פּאַשאַ צו זיינע מיליאָנען, האָט פראַנסוא געזאָגט גאַנץ ערנסט. מיליאָנען אָהן אַ טיטול האָבען גאָר קיין ווערטה ניט. זאָגאַר דער נאָמען ראָטהשילד קלינגט נור דאַן גאַנץ גוט, ווען פאַר איהם שטעהט דער טיטול באַראָן אָדער לאָרד.

— אלזאָ, זשאַק דאָראַן פּאַשאַ! האָט אויסגערופען טרעגאַמעין און האָט אַרויסגעלאָזען אַ געלעכטער, אַז דאָס גאַנצע הויז האָט געציטערט.

— רוהיג דאָך! האָט זשאַק דאָראַן אויסגערופען. בלייבט דאָך רוהיג, איהר עקס־קאַפּיטאַן פון דער באַרקע דיא "שעהנע אמאַליע". מיין נעפע, הערר פראַנסואַ, מעג פערלאַנגען פאַר מיר אַ טיטול, אָבער איהר, הערר עקס־קאַפּי־טאַן, זאָלט ניט וואַגען צו לאַכען פון מיר.

— איך לאַך ניט פון דיר, מיין ליעבער גוטער, אַלטער פריינד! האָט טרע־גאַמעין געענטפערט ערנסט. דוא ביסט יעצט אַ מיליאָנער און מעגסט זיך זאָגאַר שעהמען מיט דעם אַלטען עקס־קאַפּיטאַן פון אַן אָרימער באַרקע.

— איך שעהם מיך ניט מיט דיר, מיין אַלטער פריינד! האָט זשאַק דאָ־ראַן אויסגערופען.

— נו, גוט! אויב אַזוי קענען מיר רעדען.

— רעד! זאָג, וואָס דוא ווילסט.

— לאָמיר זיך פאָרשטעלען, אַז דוא האָסט שוין דיעזע מיליאָנען, האָט טרעגאַמעין געזאָגט ערנסט.

— וואָס הייסט, לאָמיר זיך פאָרשטעלען! האָב איך דען שוין ניט דיעזע מיליאָנען? האָט דאָראַן געפרעגט.

— נו, גוט! דוא האָסט דיעזע מיליאָנען, האָט טרעגאַמעין געזאָגט. דוא ביסט געוואָהנט צו וואָהנען אין אַ קליין שטעדטעל וויא סען מאַלאָ און צו לעבען איינפאַך. דוא עסט, ווען דוא ווילסט און וואָס דוא ווילסט; דוא טרינקסט ווען דוא ווילסט און וואָס דוא ווילסט; דוא געהסט אָנגעטהאָן וויא אַלע איינוואָהנער פון סען מאַלאָ. און דוא האָסט מיט אַמאָל, גאָר פּלוצלונג, בעקומען אַזוי פיעל מיליאָנען, וואָס וועסט דוא מאַכען מיט אַזוי פיעל געלד?

— איך וועל טהאָן מיט מיין געלד, וואָס איך וועל נור וועלען! האָט דאָראַן געענטפערט שטאָלץ.

— דאָס גיב איך צו, אָבער דוא וועסט דאָך געוויס ניט וועלען אויסקוי־פען גאַנץ סען מאַלאָ?

— פאַר וואָס ניט? איך וועל אָבקויפען גאַנץ סען מאַלאָ, גאַנץ סען סער־וואַן און גאַנץ דינאַר (צוויי דערפער לעבען סען מאַלאָ). נאָך מעהר, איך וועל אָבקויפען דעם טייך ראַנס מיט אַלע באַרקעס, וועלכע געהן אויף איהם.

זשאַק דאָראַן האָט געוואָלט אַ שטאָך טהאָן זיין פריינד טרעגאַמעין און דאַ־רום האָט ער געזאָגט, אַז ער וויל אָבקויפען דעם טייך ראַנס מיט אַלע באַרקעס אויף איהם.

— נו, גוט! האָט טרעגאַמעין געזאָגט. איך גיב צו, אַז דוא וועסט אָב־קויפען דיעזע אַלע זאַכען, אָבער וואָס וועסט דערפון? וועסט דוא דען קענען אויפעסען איין ביסען ברויט מעהר, וויא פיעל דוא עסט יעצט? וועסט דוא דען

קענען אויסטרינקען איין גלאז ווײן מעהר, וויא פיעל דוא טרינקסט יעצט? דוא מוזט דיר דאן קויפען נאך א מאגען, אן איבריגען מאגען, דאס איז דאך אבער אונמעגליך.

— איך וועל קויפען, וואס איך וועל נור פערלאנגען! האט זשאק דאראן געשריען, און דוא, עקס־קאפיטאן פון א בארקע אויף דעם טייך ראנס, דארפסט מיר ניט דערצעהלען, וואס איך זאל קויפען. איך וויל ניט, אז מען זאל מיר שוין זאגען, וואס איך וועל טהאן און וואס איך זאל טהאן מיט מיינע מי־ליאנען.

דערביי האט ער א קוק געטהאן אויף דיא צוויי פערליעבטע, גלייך וויא ער האט זיי געגעבען א וואונק, אז זיי זאלען זיך ניט אריינמישען אין זיינע אנגעלעגענהייטען.

— וואס געהט עס אייך אן, וואס איך וועל טהאן מיט מיינע מיליאנען? האט ער ווידער געפרעגט. איך וועל זיי אויפעסען! איך וועל זיי פערברע־נען! איך וועל זיי ארויסווארפען אויף דער גאס! איך וועל איבערלאזען א מיליאן פאר זשוליעט און א מיליאן פאר פראנסוא.

— זאג בעסער צוויי מיליאן פארביידע.

— פאר וואס זאל איך אזוי זאגען?

— ווייל זיי וועלען דאך באלד הייראטהען, האט טרעגאמיין ארויסגע־פלאצט.

ער האט דערמיט אויסגעשטאכען דעם בלאטער. ער האט בעריהרט דיא וויכטיגסטע פראגע.

— רוהיג זיין, הערר עקס־קאפיטאן פון א בארקע! רעד קיין ווארט מעהר דערפון! געה בעסער אויף דיין בארקע דיא "שעהנע אמאליע" און פאהר ארום אויף דעם טייך ראנס!

פראנסוא און זשוליעט האבען אראבגעלאזען דיא אויגען. זיי האבען גוט געוואוסט, אז יעצט האנדעלט עס זיך וועגען זייער גליק.

טרעגאמיין האט זיך אבער וועניג איבערגעשראקען פאר זיין פריינד, וועל־כער איז פלוצלונג געווארען א מיליאנער. ער האט זיך געווענדעט צו איהם פריי און אפען און האט געזאגט:

— פערגעס ניט, זשאק, אז דוא האסט געגעבען דיין ווארט, אז דיא יונגע לייט זאלען הייראטהען דעם 5טען אפריל.

— האב איך דען ניט געשטעלט א בעדינגונג?

— וואס פאר א בעדינגונג?

— זיי זאלען הייראטהען, ווען ביז דעם 5טען אפריל וועט קיינער ניט קומען און מיר מעלדען מיין מערידיאן. עס איז אבער דאך געקומען איינער און איך האב שוין מיין מערידיאן.

— דעסטאָ בעסער! גראדע יעצט, ווען דוא ביסט געוואָרען א מיליאָנער, דארפסט דוא זעהן, אז דיעזע יונגע לייט, דיינע פערוואנדטע, דיין בלוט און פלייש, זאָלען הייראטהען און זאָלען גליקליך זיין.

— איך וויל אויך, אז זיי זאָלען גליקליך זיין און דארום וועל איך זוכען פאר מיין טהייערער זשוליעט א פרינץ פאר א מאן. זשוליעט איז ווערטה צו זיין א פרינצעסין.

— מען מוז דאָך צוערשט זוכען אזא פרינץ.

— איך וועל שוין געפינען, האָט זשאק דאָראן אויסגערופען, פאר געלד קען מען היינט קויפען גאנץ לייכט דעם בעסטען פרינץ, אויך פראנסוא זאָל הייראטהען א פרינצעסין.

— איך ווייס גאָר ניט, אויב עס וואלגערען זיך אין דיא גאסען פרינצען און פרינצעסינען, האָט טרעגאָמעין בעמערקט.

— וואָס ווייס א קאפיטאן פון א בארקע? האָט דאָראן אויסגערופען מיט פעראכטונג. "געלד איז דיא וועלט", פאר געלד קען מען זאָגאר קויפען א קעניג. היינטיגע צייטען זיינען קעניגע גאָר ניט אזוי טהייער, וויא זיי פלעגען אמאָל זיין. מען קען היינט קויפען א קרוין פיעל לייכטער, וויא בעקומען מיליאָנען.

— אָבער מען מוז דאָך פריהער זוכען, האָט זיך טרעגאָמעין שוין געבייזערט.

— מען קען זיי געפינען אין צייטונגען און אין אלמאנאכען, האָט זשאק דאָראן געענטפערט, עס איז היינט א מאָדע, מען זאָל אלעס אָנצייגען אין צייטונגען... אָבער גענוג פאר היינט! לאָזט מיך אליין!

אלע האָבען געמוזט ארויסגעהן. פראנסוא איז געווען טרויעריג, זשוליעט האָט אָנגעהויבען צו וויינען. דאָס האָט ניט געקענט אויסהאלטען דער אלטער עקס-קאפיטאן פון א בארקע.

— איך קען ניט ליידען, ווען מען וויינט, האָט ער אויסגערופען, איך בעט דיך, ליעבע זשוליעט, וויין ניט, האָט ער געזאָגט, ווען זיי זיינען אריינגעקומען אונטען אין פראָנט צימער.

— אך! יעצט איז אלעס פערלאָרען! האָט זשוליעט געוויינט, איך קען מיין אָנקעל גאנץ גוט. ווען ער האָט זיך איינגעשפארט, אז איך מוז הייראטהען א פרינץ, וועט ער ניט נאָכגעבען. דיא מיליאָנען האָבען איהם פערדרעהט דעם קאָפּ.

— ליידער, איז עס וואהר, האָט נאנאָן געזאָגט טרויעריג, מיין ברודער איז א גרויסער עקשן. ווען ער שפארט זיך עפּעס איין, קען מען איהם ניט אָבּרייסען מיט אָקסען.

— איך דארף איהם ניט! האָט פראנסוא אויסגערופען, איך קען הייראטהען אָהן זיין איינווילינונג!

— דאָס איז וואהר, האָט טרעגאָמעין געענטפערט. איהר מעגט הייראַטהען אָהן זיין איינוויליגונג, ווייל איהר זייט פאָליעהריג, זשוליעט אָבער קען עס ניט, ווייל זיא איז נאָך ניט אלט צוואנציג יאָהר. אויסער דעם איז ער איהר אַפּעקון און זיא טאָר ניט הייראַטהען אָהן זיין איינוויליגונג.

— פערגעס ניט, ליעבער פראַנסוא, אז ער איז דער הויפּט פון אונזער פאַמיליע, האָט נאַנאָן געזאָגט, מיר מוזען טהאָן, וואס ער הייסט אונז.

— הערט מיך אויס, מיינע פריינד, האָט טרעגאָמעין געבעטען, מיין מיינונג איז, אז מיר זאָלען זיך דערווייל ניט שטעלען געגען איהם. היינט איז איהם דער קאָפּ אזוי פערדרעהט פון זיינע מיליאָנען, אז ער ווייס ניט, וואָס ער רעדט. לאָמיר איהם לאָזען לויפען א געוויסע צייט; זאָל ער זיך אביסעל אויסניכטערען. איך דענק, אז זיין שגעון וועט באלד אריבערגעהן. ער וועט זיך בערוהיגען, ער וועט זיך איבערלעגען, דאַן וועט ער אליין פערשטעהן, אז עס איז א גרויסער אונזין צו וועלען פערהייראַטהען זשוליעט מיט א פּרינץ, ווען זיא ליעבט אזוי היים און אזוי שטארק איהר פערוואַנדטען פראַנסוא.

— איהר האָט רעכט, אונזער גוטער אלטער פריינד! האָט זשוליעט אויסגערופען, איך דענק אויך, אז מיט גוטען וועלען מיר מיט איהם בעסער מאכען, וויא מיט בייזען.

— פערגעסט אויך ניט, אז דערווייל האָט ער נאָך ניט זיינע מיליאָנען, האָט דער עקס־קאַפּיטאַן פון דער באַרקע בעמערקט.

— איך פערגעס גאָר ניט, האָט פראַנסוא געזאָגט ערנסט. מיט זיין מעַרידיאַן וועט ער נאָך האָבען פיעלע שוועריגקייטען אויסצוגעפינען דעם אינזעל. איך ווייס גאַנץ גוט, אז אויסגעפינען דיא לענג און דיא ברייט פון א געוויסען פונקט איז ניט אזוי לייכט. א קליינער פעהלער, א האלבע סעקונדע, איז שוין אן אונטערשיעד אין עטליכע מייל, און ווען עס זאָל שוין אלעס זיין גאָר אזוי גענוי, גאָר אזוי ריכטיג, וויא עס שטעהט אין ביידע דאָקומענטען, וועט עס נאָך אויך נעהמען פיעל צייט, ביז ער וועט בעקומען דיעזע מיליאָנען.

— מוז עס ווירקליך נעהמען אזוי פיעל צייט, ביז מען קומט אהין? האָט זשוליעט געפרעגט.

— יא, ליעבע זשוליעט, האָט פראַנסוא געענטפערט, עס מוז נעהמען זעהר פיעל צייט... אך! דיעזער אָנקעל און זיינע פערדאַמטע מיליאָנען!

— פערדאַם בעסער דיא צוויי טערקען, וועלכע זיינען היינט געקומען צו אונז, האָט נאַנאָן געבעטען. ווען איך זאָל געוועזן וויסען, אז זיי קומען פערדרעהען מיין ברודער דעם קאָפּ מיט זייער לענג און ברייט, וואָלט איך זיי ארויסגעטריבען מיט א בעזים.

— דאָס וואָלט ווענינ געהאָלפען, ליעבע טאַנטע, האָט פראַנסוא געזאָגט, בן אַמאַר וואָלט געשיקט רופען דעם אָנקעל צו זיך אין האָטעל. וויא איך פער־

שטעה, האָט ער דערביי א גרויסע אינטערעסע. ווען ער איז געקומען פון עגיפּ־טען נאָך סען מאלא אום איבערצוגעבען דעם אָנקעל עטליכע ווערטער, האָט ער עס דאָך ניט געטהאָן אומזיסט.

— אלזאָ וועט דער אָנקעל באלד אוועקפאָהרען? האָט זשוליעט געפרעגט.

— געוויס, האָט טרעגאָמיין געענטפערט. יעצט, ווען ער ווייס שוין גאנץ גענוי, וואו עס געפינען זיך זיינע מיליאָנען, וועט ער געוויס פאָהרען זיי זוכען.

— איך וועל פאָהרען מיט איהם, האָט פראנסוא געזאָגט.

— דוא, פראנסוא? דוא ווילסט פאָהרען מיט איהם? האָט זשוליעט גע־פרעגט פערוואונדערט.

— איך מוז עס טהאָן, ליעבע זשוליעט, איך מוז פאָהרען מיט איהם אום צו וואכען איבער איהם; ער קען נאָך בעגעהן א פעהלער; עס וועט איהם אויך ניט לייכט זיין אויסצוגעפינען דיעזען אינזעל, ווייל ער האָט ניט אויס־געהאלטען אַן עקזאמען פון קאָסמאָגראפיע. ער איז געווען א שיפסקאפּיטאַן פון קורצע רייזען, אָבער ניט פון לאנגע וועלט־רייזען און יעצט מוז ער מאכען א וועלט־רייזע.

— פראנסוא האָט רעכט, האָט טרעגאָמיין צוגעשטימט, אייער אָנקעל איז אזוי אויפגערעגט, אז מען קען איהם ניט לאָזען אליין. ווער ווייס, מיט וועלכע מענשען ער וועט מוזען זיך צוזאמענקומען, און פיהרען ביי זיך צוואנציג מי־ליאָן איז אויך ניט קיין קלייניגקייט.

— פערדאמט זאָלען ווערען דיעזע מיליאָנען! האָט דיא גוטע נאַנאָן גע־זיפצט. מיר וואָלטען אלע געקענט לעבען רוהיג און גליקליך, ווען ניט דיעזע צוואנציג מיליאָן.

זשוליעט האָט אָנגעהויבען צו וויינען. ערשט יעצט האָט זיא פערשטאנען, אז זיא מוז זיך צושיידען מיט איהר געליעבטען אויף א לאנגע צייט. אלע איהרע פּאָרבערייטונגען פאר דער האָכצייט זיינען געווען אומזיסט.

פראנסוא האָט געפּרובט זיא צו טרייסטען, וויא ער האָט געקענט. ער האָט איהר צוגעזאָגט, אז ער וועט איהר שרייבען בריעף זעהר אָפט, ער וועט איהר דערצעהלען אלעס, וואָס מיט זיי וועט פּאסירען און ער וועט זיך געבען אלערליי מיה איבערצורעדען דעם אָנקעל, ער זאָל ענדליך דאָך איינוויליגען צו זייער הייראטה.

— און איך וועל בלייבען דאָ און וועל דיך זעהן יעדען טאָג, האָט דער גוטער אלטער טרעגאָמיין געזאָגט, איך וועל דיר דערצעהלען וועגען מיינע רייזען אויף מיין בארקע. מענשען מיינען, אז פאָהרען אויף א בארקע איז לאנג־וויילִיג. דאָס איז א טעות. דוא וועסט הערען, וואָס מיר האָט פּאסירט און דוא וועסט וויסען, אז פאָהרען אויף'ן וואסער איז שטענדיג אינטערעסאנט.

זשוליעט האָט גוט געוואוסט, אז דיא רייזע פון דעם אלטען טרעגאָמיין

אויף זיין בארקע קען זיא וועניג אינטערעסירען, אבער זיא האט דאך איינגעזע־חען, אז עס מוז אלעס אזוי זיין. פראנסוא מוז פאהרען מיט איהר אנקעל און זיא מוז אבלעגען איהר חתונה אויף אן אונבעשטימטע צייט.

אזוי וויא אלע פיער האבען אזוי גערעדט, האט מען דערהערט פון אוי־בען זשאק דאראן'ס שטימע:

— קאפיטאן פון דער בארקע, קום נור ארויף!

— וואס איז דאס? וואס וויל ער פון מיר?

— זיין שטימע איז רוהיג, האט נאנאן געזאגט, ער איז שוין ניט בייז.

— דוא קומסט ארויף, טרעגאמעין? האט זשאק דאראן געפרעגט צום צווייטען מאל.

— איך קום באלד, האט טרעגאמעין געענטפערט.

ער איז אויך באלד ארויפגעגאנגען צו זיין פריינד.

קוים איז ער אריינגעקומען אין צימער, האט איהם זשאק דאראן אנידער־געזעצט אויף א שטוהל און האט פערריגעלט דיא טהיר הינטער איהם.

דאן האט ער ארויסגענומען לאנד און מעער־קארטען, א קאמפאס, א ציר־קעל און צוויי בליישטיפטען און האט אלעס אויסגעלעגט אויף'ן טיש.

— נעהם דוא דעם קאמפאס אין דיא הענד, האט ער געזאגט.

— פאר וואס איך? האט טרעגאמעין געפרעגט.

— וויל מיינע הענד ציטערען און דיא נאדעל פון דעם קאמפאס שטעהט ניט אויף איין ארט, איז געוועזען דיא אנטווארט.

טרעגאמעין האט גענומען דעם קאמפאס.

זשאק דאראן האט אויסגעשפרייט אויף'ן טיש א גרויסע מעער־קארטע און האט אנגעהויבען ארומצוגעהן מיט א פינגער.

— וואו זאל זיין דיעזער אינזעל? האט ער געזאגט, וויא צו זיך אליין, איך האב אלץ געזוכט דיעזען אינזעל און קען איהם ניט געפינען.

— איך זעה איהם אויך ניט, האט טרעגאמעין געברומט.

— ער מוז אבער דאך זיין!

— איך פערשטעה, אז ער מוז זיין, אבער...

— ער איז דא! מיר וועלען איהם געפינען! זוך נור, פריינד טרעגאמעין!

— וואו זאל איך זוכען?

— צווערשט זוך אויס דעם 54טען מערידיאן פון פאריז, ריכטיגער נאך דעם פינף און פופציגסטען, וויל דיעזער אינזעל געפינט זיך 54 גראד 57 מינוט.

טרעגאמעין האט געשטעלט דעם קאמפאס אזוי, אז דער מאגנעט האט געוויזען נאך נארד (צפון זייט). ווען מען וויים, וואו נארד איז, קען מען לייכט אויסגעפינען דיא אנדערע דריי זייטען פון דער וועלט: אסט, וועסט און זיד.

ער האָט דאן געזוכט איניגע צייט און האָט געזאָגט פערוואונדערט:

— איך זעה דאָ גאָר קיין אינזעל ניט.

זשאק דאָראן האָט זיך צוגעקוקט צו דער געגענד, וואו זיין פריינד האָט געזוכט, און האָט אויסגערופען:

— וואו זוכסט דוא? פערד! עזעל!

— איך זוך אויף דעם 55סטען מערידיאן, האָט טרעגאָמעין געענטפערט.

— עס זיינען דאָך אָבער דאָ צוויי 55סטע מערידיאנען: איינער אָסטליך (איז מזרח זייט) און דער אנדערער וועסטליך (אין מערב זייט), האָט זשאק דאָראן אויסגערופען. דוא זוכסט אויף דעם 55סטען מערידיאן וועסט, מיין אינזעל אָבער דאַרף זיך געפינען אויף דעם 55סטען מערידיאן אָסט.

דער עקס-קאפּיטאן פון דער בארקע דיא „שעהנע אמאליע", וועלכע פלעגט ארומפאָהרען נור אויף דעם טייך ראנס, פלעגט ניט דארפען וויסען פון א מערידיאן און פלעגט זיך ניט קימערען אויב זיין בארקע פאָהרט אָסט אָדער וועסט.

— עזעל! פערשטעהסט דוא דען ניט, אז עס איז א גרויסער אונטערשיעד צווישען אָסט און וועסט? האָט זשאק דאָראן געשריען.

דער עקס-קאפּיטאן פון דער בארקע האָט פערצויגען מיט דיא אקסלען.

— וויים אלזאָ, הערר עקס-קאפּיטאן פון דער „שעהנער אמאליע", אז אום בעסער און גענויער צו בעשטימען דיא לאגע פון א לאנד אָדער פון א שטאָדט, האָט מען איינגעטהיילט דעם גאנצען ערד-קוגעל אין דריי הונדערט און זעכציג טהייל: יעדער טהייל הייסט מערידיאן, ווייל איין מאָל אין פיער און צוואנציג שטונדען שטעהט דיא זון גראדע איבער דיעזען פונקט און עס איז דאָרט געננוי מיטאָג, גענוי צוועלף אוהר ביי טאָג. אום אָבער צו מאכען נאָך לייכטער אויסצוגעפינען א געוויסען פונקט, האָט מען איינגעטהיילט דיא מערידיאנען אויף אָסט און וועסט, ריכטיגער נאָך, מען האָט זיך פאָרגעשטעלט, אז דער גאנצער ערד-קוגעל איז צושניטען אויף צוויי טהייל: אָסטליך און וועסטליך, מזרח און מערב, און מען צעהלט הונדערט און אכציג מערידיאנען אָסטליך און הונדערט און אכציג מערידיאנען וועסטליך... פערשטעהסט דוא, בארקע-קאפּיטאן?

טרעגאָמעין האָט א שאָקעל געטהאָן מיט׳ן קאָפּ.

— נו, מיין מערידיאן ליעגט קנאפּע 55 גראד אָסט און דוא זוכסט 55 גראד וועסט!... פערשטעהסט דוא מיך?

דער עקס-קאפּיטאן פון דער בארקע דיא „שעהנע אמאליע" האָט זיך אזוי פערשעהמט און איז אזוי צומישט געוואָרען, אז ער האָט שוין גאָר ניט געוואוסט, וואָס עס טהוט זיך מיט איהם. אזוי פיעל געאָגראפיע און קאָסמאָגראפיע מיט אמאָל האָט ער ניט געקענט פערשטעהן.

זיין גאנץ געזיכט איז בעדעקט געווארען מיט גרויסע טראפען שוויים, און זיין גרויסעס, רויטעס טאשענטוך איז באלד נאס געווארען און ער האט זאגאר ניט געהאט, מיט וואס זיך אבצואווישען דאס געזיכט.

— לעג ארויף דעם קאמפאס אויף דעם 55טען מערידיאן אסט! האט זשאק דאראן געשריען!

טרעגאמעין האט גענומען דעם צירקעל און האט איין עק פון איהם גע־שטעלט אויף א פונקט פון דער קארטע, דערביי האט ער געזאגט:

— דאס איז דער 24סטער פאראלעל.

— אקס! בהמה! האט זשאק דאראן געשריען. איך דארף דעם מע־רידיאן! זוך אויס דעם מערידיאן 55 אסט, וואו ער קרייצט איבער דעם 24סטען פאראלעל!

— צו וואס זאל איך עס טהאן?

— דארט געפינט זיך דער אינזעל מיט מיינע מיליאנען! האט זשאק דא־דאן געשריען אויסער זיך פאר צארן און פערדרוס.

— נו, גוט! האט ענדליך טרעגאמעין געזאגט, אט איז דיין מערידיאן...

— וויטער!

— וויטער? וואו וויטער?

— ארויף! העכער!

טרעגאמעין האט אנגעהויבען צו ווייזען ניעדריגער און איז באלד געקור־מען צום נארד פאל.

— עזעל! אידיאט! מיט דיר איז גאר ניט צו מאכען! האט זיך גע־קאכט זשאק דאראן.

ער איז אויפגעשפרונגען, איז צוגעלאפען צו דער טהיר און האט אנ־געהויבען צו שרייען:

— פראנסוא! פראנסוא! קום נור אהער, שיפסקאפיטאן פון לאנגע רייזען!

פראנסוא, וועלכער איז געזעסען אונטען אין עס־צימער מיט זיין כלה און איהר מוטער, האט דערהערט דעם ווילדען געשריי פון זיין פערוואנדעטען און איז באלד ארויפגעלאפען זעהן, וואס דארט טהוט זיך.

— וואס ווינשט איהר, ליעבער אנקעל? האט ער געפרעגט פריינדליך.

— זאג מיר, וואו געפינט זיך דער אינזעל מיט מיינע מיליאנען? האט זשאק דאראן אויסגערופען.

— איך מוז וויסען גענוי דעם מערידיאן און דעם פאראלעל, איז געווען דיא אנטווארט.

וויא פריי און אפענהערציג זשאק דאראן איז געווען געגען זיין פריינד טרעגאמעין, אזוי צוריקגעהאלטען און געהיימניספאל האט ער געוואלט זיין

גענען זיין פערוואנדעטען. ער האט ניט געוואלט ארויסזאגען פראנסוא דיא גאנצע ווארהייט. ער האט גוט געוואוסט, אז קוים וועט ער זאגען פראנסוא גאנץ גענוי דיא לענג און דיא ברייט, וועט עס פראנסוא באלד אויסגעפינען. אלס נעלערענטער שיפסקאפיטאן פון וויטע רייזען, מוז פראנסוא קענען אלע אינזלען אין אלע מעערען.

— הויב אן פון דעם נארד פאל, האט זשאק דאראן געזאגט, ערקלעהר מיר אלע לענדער, וועלכער דער 55טער מערידיאן געהט דורך.

— גאנץ גוט, ליעבער אנקעל.

— קיינע קאמפלימענטען! זאג וואס איז דאס ערשטע לאנד, אדער דער ערשטער אינזעל, וואס דער 55טער מערידיאן געהט דורך.

— פראנץ יאזעף׳ס לאנד.

— גוט... ווייטער!

— בארענטס מעער.

— ריכטיג... ווייטער!

— נאוואיא זעמליא.

— ווייטער!

— דאס קארא מעער. דיא רוסען רופען עס קארסקאיע מאריע און עס געהערט צו רוסלאנד.

— דאס דארף איך ניט וויסען!... ווייטער!

— אזיאטישעם רוסלאנד.

— וועלכע שטעדט?

— יעקאטערינענבורג.

— ווייטער!

— דער אוראל אדער, וויא דיא רוסען רופען איהם, אוראלסקאיע מאריע.

— ווייטער! ווייטער!

— דיא שטאדט כיווא אין טורקעסטאן.

— יעצט קומען מיר שוין נעהנטער... ווייטער!

— דיא שטאדט העראט אין פערזיען.

— ווייטער!

— מאסקאט, דיא הויפט שטאדט פון דעם קעניגרייך מאסקאט אין זיד־אסט פון אראביען.

יעצט האט זיך זשאק דאראן צוגעבויגען צו דעם גלאבוס און האט א קוק געטהאן, וואו דיא שטאדט מאסקאט געפינט זיך.

— ריכטיג! האט ער אויסגערופען. דאס קעניגרייך מאסקאט געפינט

זיך אויף דעם פונקט, וואו דער 55טער מערידיאן אַסט קרייצט דורך דעם 24טען פאראלעל נאָרד.

— אַט איז עס, ליעבער אַנקעל.

— עס איז אָבער ניט גאנץ גענוי, האָט זשאק דאַראן נעזאָגט פערטראכט. קיאמיל פאשא שרייבט, אז ער האָט פערגראָבען זיינע מיליאָנען אויף אן איני זעל און דאָס קעניגרייך מאַסקאט איז ניט קיין אינזעל.

— דאן געפינט זיך דער אינזעל אין דער בוכטע אַמאן, וועלכע טהיילט אָב פערזיען פון אראביען, האָט פראנסוא געזאָגט. אין יענער גרויסער בוכ־ טע געפינען זיך פיעלע קליינע אינזלען.

— דוא האָסט רעכט, פראנסוא! עס איז אין מאַסקאט.

— מאַסקאַט? א זאָנדערבארער נאָמען! האָט טרעגאָמעין געזאָגט וויא צו זיך אליין. מאַסקאַט הייסט א זאך, וועלכע ברענגט גליק.

— עזעל! עקס־קאפיטאן פון א בארקע! ניט מאַסקאַט, זאָנדערן מאַסקאט! האָט זשאק דאַראן געשריען. ווייסט דוא דען ניט, אז עס איז דאָ אויף דער וועלט א לאנד, וועלכעס הייסט מאַסקאט און וואו עס הערשט א גרויסער סולטאן?

— לאָז זיין מאַסקאַט, האָט טרעגאָמעין געזאָגט שטילערהייד. וואָס מאכט עס מיר אויס, אויב מאַסקאַט אָדער מאַסקאט?

— דאן ביסט דוא זיכער, אז דער 55טער מערידיאן אַסט שניידט איבער אָדער קרייצט זיך מיט דעם 24טען פאראלעל נאָרד ניט וויט פון מאַסקאט?

— גאנץ געוויס, אַנקעל!

— איך מוז דיר אלזאָ זאָגען גאנץ גענוי. מיין אינזעל געפינט זיך אין דעם אָרט, וואו עס קומט זיך צונויף דער מערידיאן 55 גראד 57 מינוט אַסט מיט דעם פאראלעל, 24 גראד און 59 מינוט נאָרד.

פראנסוא האָט זיך גאנץ גענוי צוגעקוקט, האָט גענומען א בליישטיפט און האָט גערעכענט אייניגע אויגענבליקע.

— האָסט דוא עס געפונען?

— יא, ליעבער אַנקעל.

— וואו איז אלזאָ דיעזער אינזעל?

— אין דער בוכטע פון אָמאן, 70 מייל פון דער שטאָדט מאַסקאַט.

— ביסט דוא זיכער, אז עס איז אזוי?

— אזוי זיכער, אזוי וויא איך בין זיכער, אז מיר געפינען זיך יעצט אין דער שטאָדט סען מאלאָ, האָט פראנסוא געענטפערט.

— צו וועמען געהערט דיעזער אינזעל?

— צו טערקיי.

— און וויא אזוי קען מען צוקומען צו דיעזען אינזעל?

— מען מוז פאָהרען נאָך דער שטאָדט מאָסקאַט און דאָרט דינגען א באָאט אָדער א קליינע שיף, ווייל גרויסע שיפען קענען ניט געהן אין יענער בוכטע אזוי ווייט.

— דאן וועלען מיר מאָרגען שוין מאכען אונזערע פאָרבערייטונגען פאר דער רייזע נאָך מאָסקאַט, האָט זשאק דאָראן געזאָגט פעסט ענטשלאָסען.

— איהר האָט גאנץ רעכט, אָנקעל, האָט פראנסוא געזאָגט.

ער האָט גאנץ גוט פערשטאנען, אז ער קען גאָר ניט מאכען מיט זיין אָנקעל און האָט זיך פעסט ענטשלאָסען איהם נאָכצוגעבען אלע זיינע שגעונות אום צו זעהן, וואָס דיא ענדע וועט זיין.

— מיר מוזען פאָהרען נאָך פאָרט סאאיד אין עגיפּטען, האָט זשאק דאָראן ווייטער געזאָגט, פון דאָרט וועלען מיר פאָהרען איבער דאָס רויטע מעער, דאן איבער דאָס אינדישע וועלט־מעער ביז צו דער שטאָדט מאָסקאַט.

— גאנץ ריכטיג, אָנקעל.

— דאָס מוזען מיר טהאָן אזוי שנעל, וויא מעגליך. איך וועל ניט דער־לאָזען, אז דיא פערדאמטע טערקען זאָלען ביי מיר אוועקרויבען מיינע מיליאָנען.

— נו, איך גלויב, אז אזוי לייכט קען מען דיעזע מיליאָנען ניט אוועקרוי־בען, האָט טרעגאָמעין געזאָגט מיט א שמייכעל.

זשאק דאָראן האָט ניט געפונען פאר נויטהיג איהם צו ענטפערען. ער האָט זיך געווענדעט צו פראנסוא און האָט איהם געפרעגט:

— ווילסט דוא פאָהרען מיט מיר?

— געוויס, אָנקעל!

— און דוא, טרעגאָמעין? ווילסט דוא פאָהרען מיט מיר?

— איך? צו וואָס דאַרפט איהר מיך, אַן עקס־קאפּיטאן פון א בארקע?

— איך דארף דיך האָבען מיט מיר, בארקע־קאפּיטאן! האָט זשאק דאָ־ראן געזאָגט מיט א בעפעהלענדען טאָן.

— ווען דוא פערלאנגסט עס, וועל איך פאָהרען מיט דיר, האָט טרעגאָמעין געענטפערט ניט ווילענדיג.

ער האָט זעהר ניט געוואָלט פאָהרען. ער איז ניט געוואָהנט געווען צו פאָהרען אויף'ן מעער, ער האָט זאָגאר מורא געהאט פאר א לאנגע רייזע, ער האָט אָבער פערשטאנען, אז ער קען ניצליך זיין דעם אונרוהיגען אויפגערעג־טען זשאק דאָראן און דארום האָט ער זיך בעשלאָסען מיטצופאָהרען.

— אלזאָ לאָמיר אָנהויבען זיך פאָרצובערייטען צו אונזער לאנגער רייזע, האָט זשאק דאָראן געזאָגט. ווען עס וועט נור מעגליך זיין, וועלען מיר שוין מאָרגען אוועקפאָהרען.

10טעם קאפיטעל.

אויף דער רייזע נאך פארט סאאיד

אונזערע רייזענדע האבען ניט גענדארפט פיעל צייט אום זיך פארצובערייטען. זשאק דאראן האט מיטגענומען א קליינעם רייזע קאסטען. ער האט ארויסגענומען פון דער באנק צוואנציג טויזענד פראנק אויף רייזע קאסטען און האט מיטגענומען וועש און זעהר ווייניג נייע קליידער. פראנסוא אלס יונגער שיפסקאפיטאן האט גענדארפט זעהר ווייניג און זשוליעט האט איהם שוין פערזארגט מיט אלע זאכען, וועלכע זיא האט געפונען פאר נויטהיג פאר דער רייזע.

טרעגאמעין האט מיטגענומען נור וועש און א פאר טויזענד פראנק.

דיא פראגע איז נור געווען, וואו נעהמט מען א שיף, וועלכע זאל געהן נאך עגיפטען? אנפאנגס האבען זיי גערעכענט, זיי זאלען פאהרען נאך ענגלאנד, וואו מען קען שטענדיג געפינען שיפען נאך עגיפטען. דער צופאל האט אבער אזוי איינגעריכטעט, אז אין סען מאלא האט זיך דאמאלס געפונען א דאמפף־שיף, דער "סטירסמאן" וועלכער האט געפיהרט ערד קויהלען נאך פארט סאאיד. דאס איז אלזא געווען א קויהלען שיף, ניט קיין פאסאזשיר שיף און מען האט גאר ניט געוואלט אויפנעהמען פאסאזשירען, אבער זשאק דאראן האט זיך בעקענט מיט דעם שיפסקאפיטאן און האט זיך ביי איהם איינגעבעטען, ער זאל איהם מיט זיינע פריינד אויפנעהמען אלס פאסאזשירען.

דער "סטירסמאן" איז געווען א גאנץ געוועהנליכער קויהלען דאמפפער. אויף אזא שיף קוקט מען זיך זעהר ווייניג אום, ווייל ענגלאנד שיקט ארויס איהרע קויהלען אויף אלע וואסערען און אין אלע עקען און ענדען פון דער וועלט. עס זיינען דא ענגלישע קויהלען שיפען, וועלכע זיינען בעקאנט נור דעם האנדעלס מיניסטער און דער האנדעלס קאמער פון ענגלאנד. דיעזע שיפען זיינען כמעט טויט פאר דער גאנצער וועלט, אויסער פאר דיא קויפלייטע צו וועמען זיי געהערען.

דער "סטירסמאן" איז אויך געווען אזא שיף, און ווען זשאק דאראן וואלט ניט געווען פערזענליך בעקאנט מיט דעם שיפסקאפיטאן, וואלטען אויף איהם געוויס קיין מאל ניט געפאהרען פאסאזשירען, און דער נאמען "סטירסמאן" וואלט געוויס געבליבען נור אין דיא ביכער פון דער ענגלישער האנדעלס קאמער. מיסטער טשיפ, דער שיפסקאפיטאן פון דעם "סטירסמאן", איז אבער געווען אן אלטער בעקאנטער פון זשאק דאראן, און ער האט ניט געקענט איהם אבזאגען, ווען דאראן האט געבעטען ער זאל איהם מיטנעהמען נאך פארט סאאיד.

מען קען זיך לייכט דענקען, וויא שווער עס איז געווען דעם יונגען פראנסוא זיך צו שיידען פון זיין יונגער כלה זשוליעט, וועלכע ער האט גענדארפט

הייראטהען אין צוויי וואָכען ארום. דיא אָרימע זשוליעט האָט געוויינט, וויא א ביבער, ווען מען וויל צושטערען זיין נעסט. נאנאָן האָט געוויינט שטילערהייד. זיא האָט געוואָלט ווייזען פאר מענשען, אז זיא איז שטארק און קען אלעס איבערטראָגען, אָבער קוים האָט זיא זיך געפונען אליין, האָט זיא אָנגעהויבען צו וויינען.

ענדליך איז מען אוועקגעפאָהרען.

דער "סטירסמאן" איז טאקע ניט געווען קיין שנעל־שיף, אָבער דאָך א גוטע, זיכערע שיף. אלס פריינד און בעקאנטער פון זשאק דאָראן, האָט קאַ־פּיטאן טשיפ געטהאָן אלעס מעגליכע אום צו מאכען דיא רייזע אזוי אנגענעהם, וויא נור מעגליך.

קיינער האָט זיך ניט געשטעלט דיא פראגע: וואו איז אהינגעקומען בן אָמאר און זיין שרייבער נאזים?

זשאק דאָראן איז געווען אזוי פערטיעפט אין זיינע געדאנקען, אז אזא פראגע איז איהם גאָר ניט פאָרגעקומען. גילדאס טרעגאָמעין האָט גאָר פער־געסען אָן דיא צוויי טערקען, נור פראנסוא האָט פערשטאנען, אז עפּעס איז דאָ ניט גלאט. ווען עס זאָל שוין זיין וואהר אלעס, וויא זיין אָנקעל האָט זיך איינגערעדט, איז עס דאָך אונמעגליך, אז דער אדוואָקאט בן אָמאר זאָל זיך אזוי לייכט ענטזאגען פון זיין קאָמיסיאָן. איינס פראָצענט פון צוואנציג מיליאָן איז אויך א שעהנע סומע.

דיא וואהרהייט איז אָבער געווען, אז בן אָמאר און סואד פאשא האָבען ניט אראָבגעלאָזען קיין אויג פון זשאק דאָראן. ווען זיי זיינען געוואָהר געוואָ־רען, אז דאָראן פאָהרט אויף דעם "סטירסמאן", האָבען זיי אויך געוואָלט זיך איינבעטען ביים שיפסקאפּיטאן, ער זאָל זיי מיטנעהמען, אָבער בן אָמאר איז געווען א זאָנדערבארער מענש. ער האָט מורא געהאט פאר א לאנגע רייזע אויף'ן מעער, ווייל ער האָט שרעקליך געליטען פון דער ים־קראנקהייט אויף זיין רייזע פון קאאירא נאָך מארסעל. ער איז קיין מאָל ניט געפאָהרען אויף א מעער. דאָס איז געווען זיין ערשטע רייזע אין זיין לעבען. ער האָט דארום געבעטען, זיי זאָלען בעסער פאָהרען מיט דער אייזענבאהן, וויא ווייט עס וועט נור מעגליך זיין.

דאָס איז געווען זעהר לייכט. זיי זיינען געפאָהרען מיט דער באהן ביז ברינדזי אין איטאליען, דאָרט האָבען זיי זיך ארויפגעזעצט אויף א שנעל־דאמפפער נאָך אלעקסאנדריע. נאָך סועז האָבען זיי ווידער געקענט פאָהרען מיט דער באהן.

אין 1862 איז דער סועז קאנאל נאָך ניט געווען פארטיג. מען האָט איהם ערשט געבויט. ווען מען פלעגט אלזאָ דאמאָלס פאָהרען פון אייראָפּא נאָך אזיען, דאָס הייסט, נאָך אראביען, האָט מען געמוזט פאָהרען נאָך אלעק־

סאנדריע, אין עגיפּטען, פון דאָרט פאָהרען מיט דער באהן נאָך סועז און דאָרט זיך איינזעצען אויף א שיף, וועלכע געהט אין רויטען מעער נאָך אינדיען.

דאָראן, פראנסוא און טרעגאָמעין זיינען אונטערדעסען געפאָהרען אויף דעם "סטירסמאן", וועלכער איז געפאָהרען גאנץ לאנגזאם. א קויהלען דאמפּפער האָט זיך ניט וואָס צו איילען.

דאָראן און פראנסוא זיינען געווען געוואָהנט צום מעער און דיא רייזע אויף א קויהלען שיף האָט אויף זיי קיין איינדרוק ניט געמאכט. ביי טרעגאָ־מעין'ען אָבער איז עס געווען א נייעס. ער איז צום ערשטען מאָל אין זיין לעבען געפאָהרען אויף דעם מעער און אויף אן אונרוהיגען מעער. ער האָט זיך ערשט געמוזט געוואָהנען צו שטעהען אויף דעם דעק פון א שיף, וועלכע ווערט געשליידערט פון דיא שטארקע וועללען. דאָס איז ניט אזוי לייכט, וויא מען דענקט. פיעלע פּאסאזשירען בעקומען דיא זעע־קראנקהייט נור דארום, ווייל זיי קענען ניט אויסשטעהען אויף דעם דעק פון דער שיף.

טרעגאָמעין האָט, אמת, ניט געליטען פון דער זעע־קראנקהייט, אָבער ער האָט דאָך ניט געקענט אזוי לייכט ארומשפּאצירען אויף'ן דעק פון דעם "סטירסמאן", וויא זשאק דאָראן און פראנסוא. ער פלעגט זיך אנידערזעצען אין א ווינקעלע אין פראָנט פון דער שיף און פלעגט בעטראכטען דאָס גרויסע, ווייטע מעער.

— נו, וואָס מאכסט דוא, עקס־קאפּיטאן פון א בארקע? האָט איהם איין מאָל זשאק דאָראן געפרעגט. וויא געפעלט דיר דאָס מעער?

— דערוויילע פיהל איך גאנץ גוט, איז געווען דיא אנטוואָרט.

— דערווייל פאָהרען מיר נאָך ניט ווייט פון לאנד, האָט זשאק דאָראן געשפּאסט. דערווייל קענסט דוא נאָך מיינען, אז דוא פאָהרסט אויף דיין בארקע, באלד אָבער וועלען מיר קומען אויף דאָס גרויסע אטלאנטישע וועלט מעער, דאן וועט עס ערשט אָנהויבען צוווארפען און צו שליידערען, אז דוא וועסט מיינען דוא ביסט נאָך א קינד און וויעגסט זיך אין א וויעגעל.

— וואָס דאן וועט זיין, ווייס איך ניט.

— דאן וועסט דוא בעקומען דיא זעע־קראנקהייט.

דאָס האָט פערדראָסען דעם יונגען פראנסוא.

— אָה, ניין! האָט ער אויסגערופען, מיין אָנקעל האָט שוין פערגעסען וועלכע פּאסאזשירען עס ליידען אם מייסטען פון דער זעע־קראנקהייט. נור מענשען, וועלכע זיינען ניט געוואָהנט צו פאָהרען אויף'ן מעער, ליידען פון דיעזער קראנקהייט, איהר אָבער, פריינד טרעגאָמעין, זייט געוואָהנט צו וואַ־סער, אייך וועט עס ניט שאדען.

דער "סטירסמאן" איז ענדליך ארויסגעפאָהרען פון דעם ענגלישען קאנאל

און איז ארייננעפאָהרען אין דאָס גרויסע מעער, עס האָט זיך אויפגעהויבען א ווינטעל, דאָס מעער איז געוואָרען אונרוהיג און האָט אָנגעהויבען צו וויעגען און צו שליידערען דעם "סטירסמאַן" ניט גאַנץ אַנגענעהם.

— וואָס איז דאָס? האָט זשאק דאָראן געפרעגט זיך אליין. עס ווערט מיר ניט גוט. איך פיהל מיך שלעכט. איז דאָס מעגליך, אז אין דיא צעהן יאָהר, וואָס איך בין אויף קיין שיף ניט געפאָהרען, בין איך געוואָרען אזוי שוואך, אזוי ווייבעריש, אז איך הויב אָן צו פיהלען דיא זעע־קראַנקהייט? דאָס איז אונמעגליך!

יעצט ערשט האָט עס זיך ארויסגעוויזען, אז טרעגאַמעין איז שטאַר־קער און קען לייכטער איבערטראָגען דאָס שליידערען און ווארפען פון דער שיף, וויא דער אַלטער שיפסקאַפּיטאן זשאק דאָראן.

עס האָט זיך בעשטעטיגט דיא אלטע ווארהייט, אז מענשען מיט שטאַר־קע נערוווען ליידען גאָר ניט, אָדער זעהר זעלטען, פון דער זעע־קראַנקהייט.

דיא זעע־קראַנקהייט איז א נערוווען־קראַנקהייט. ווער עס האָט שוואכע נערוווען, דער ליידעט דערפון, וואָס דיא נערוווען פון זיינע אויגען און דיא נער־ווען פון זיין מאָגען ווערען צושאָקעלט און צוטרייסעלט פון דער שטאַרקער בעוועגונג פון דער שיף. דערפון קומט עס, וואָס מענשען ברעכען פון דער זעע־קראַנקהייט. דיא נערוווען פון דעם מאָגען ווערען אזוי שוואך, אז ער קען ניט איינהאַלטען דאָס וואָס עס געפינט זיך אין איהם.

עס איז דארום קיין וואונדער ניט, וואָס אזא אַלטער שיפסקאַפּיטאן וויא זשאק דאָראן האָט אין דער ערשטער צייט פון זייער רייזע זיך געפיהלט זעהר שלעכט. דאָס האָט אָבער ניט לאַנג געדויערט. קוים איז דער "סטירסמאַן" ארויסגעפאָהרען אין גרויסען וועלט־מעער, האָט זשאק דאָראן ווידער אָנגע־הויבען צו פיהלען, אז ער איז א מאַטראָז, און ער האָט זאָגאר זעהר אָפט גע־בעטען דעם שיפסקאַפּיטאן, ער זאָל איהם לאָזען פיהרען דיא שיף.

מען איז פאַרבייגעפאָהרען שפּאַניען און פּאָרטוגאַל. זשאק דאָראן האָט דערקענט דיעזע געגענד, וואו ער פלעגט אָפט פאָהרען מיט זיינע שיפען. ער האָט דערקענט דיא בערלינגס, א לאַנגע קייט קליינע אינזלען ביי דיא ברעגעס פון פּאָרטוגאַל. אמאָל, אין דיא אַלטע צייטען פלעגט מען מורא האָבען פאַר זיי, ווייל ווען א שיפסקאַפּיטאן איז ניט געווען גענוג פאָרזיכטיג, פלעגט זיין שיף צור־שלאָגען ווערען אויף דיא שטיינער פון דיעזע אינזלען, וועלכע מען פלעגט בעטראַכטען אלס דאָס אונגליק פון יענע געגענדען. היינט האָט מען אויסגעבויט אויף יעדען פון דיעזע אינזלען א לייכט־טהורם, א וועגווייזער פאַר דיא שיפען. א גוטער שיפסקאַפּיטאן דערקענט יעדען לייכט־טהורם מיט זיין נומער און וויים גאַנץ גענוי וויא אזוי צו פאָהרען אין יענע געפעהרליכע וואַסערען.

ווען דאָס וועטער פלעגט זיין שעהן, פלעגט מען רעדען פון זייער רייזע.

— מיר געפעלט ניט דער אדוואקאט פון עגיפטען, האט אמאל געזאגט טרעגאמעין.

— ער איז א שווינדלער! א טויגעניכטס! א רויבער! האט זשאק דאראן זיך געקאכט.

— אבער וואו איז ער? האט פראנסוא געפרעגט, איז עס צו גלויבען, אז ער פאהרט אונז ניט נאך?

— אה, דיעזער קראקאדיל פון טייך נילוס וועט קומען פריהער פון אונז אין סועז! האט זשאק דאראן אויסגערופען. אזא קראקאדיל וועט ניט אוועקוואר־פען זיין איינם פראצענט קאמיסיאן.

— מיר געפעלט אויך ניט דיעזער אדוואקאט פון מצרים, אבער זיין שריי־בער איז נאך ערגער פון איהם, האט טרעגאמעין ווייטער געזאגט. איך האב מיך גוט צוגעקוקט צו איהם און מיר דאכט, אז ער איז גאר ניט זיין שרייבער.

— שאדע, וואס ער פערשטעהט ניט קיין פראנצויזיש, האט דאראן בע־מערקט, מיר וואלטען פילייכט געקענט שלעפען ביי איהם א צונג.

— ווער וויים, אויב ער רעדט ניט אזוי גוט פראנצויזיש וויא מיר, האט פראנסוא בעמערקט, עס איז לייכט זיך צו פערשטעלען, אז מען פערשטעהט ניט א פרעמדע שפראך, ווען מען רעדט זיא גאנץ גוט.

— איך דענק אויך, אז דיעזער נאזים איז א שפיאן, האט טרעגאמעין בעמערקט.

— א שפיאן פון וועמען?

— פון סואד פאשא, דעם זוהן פון מוראד ביי, דעם איינציגען פערוואנדע־טען פון קיאמיל פאשא.

— גאט אין הימעל! אזוי פיעל פאשאס! האט פראנסוא אויסגערופען.

— וואס קימערען מיך אלע דיעזע פאשאס? האט זשאק דאראן געזאגט גאנץ ערנסט. לאמיר נור קומען אויף מיין אינזעל, דאן האב איך קיין מורא ניט פאר אלע מעגליכע און אונמעגליכע פאשאס פון טירקיי און פון עגיפטען. דיא מיליאנען געהערען מיר, אזוי שטעהט עס געשריעבען קלאר און דייטליך אין דעם טעסטאמענט פון קיאמיל פאשא. פון אלע דיעזע מיליאנען דארף איך גע־בען נור איינם פראצענט, דאס הייסט פיערציג טויזענד פונט אדער צוויי הונ־דערט טויזענד דאלאר אדער א מיליאן פראנק צו דיעזען בן אמאר. דאס קומט איהם און דאס וועל איך איהם געבען.

אונטערדעסען איז דער "סטירסמאן" פארבייגעפאהרען דיא שטאדט קא־דיז, א בעריהמטע פארט־שטאדט אין שפאניען, דאן זיינען זיי פארבייגעפאה־רען דיא בעריהמטע בוכטע פון טראפאלגאר, אין וועלכער דער ענגלישער אד־מיראל נעלסאן האט פערניכטעט דיא פראנצויזישע פלאטע דעם 21טען אקטא־בער 1805; דערביי אבער איז נעלסאן געפאלען.

דער שיפסקאפּיטאן פון דעם "סטירסמאן", אן עכטער ענגלענדער, האָט בע־טראכט דיעזע בוכטע מיט שטאָלץ און פרייד. דיא ענגלענדער האָבען א נאָמען געגעבען א גרויסען פּלאַץ אין לאָנדאָן טראַפאלגאר סקווער און האָבען דאָרט אויפגעשטעלט א מאָנומענט צור עהרע פון זייער גרויסען אדמיראל.

דיא פראנצויזען אָבער האָבען אראבגעלאָזען דיא קעפּ, ווען זיי האָבען דערזעהען דיעזע בוכטע, וואו זייער פלאָטע האָט געליטען אזא גרויסע נידער־לאגע. א גאנצע שטיק פון דער עהרע פון פראנקרייך ליעגט בעגראָבען אין דער בוכטע פון טראפאלגאר.

עס איז געוועזען ענדע מערץ. דאָס וועטער איז געוועזען שעהן און ווארעם. מען האָט ניט געקענט ליעגען אונטען אין דיא דומפּיגע קאיוטען. מען האָט געמוזט פערברייננגען דעם טאָג אויף'ן דעק.

דעם אנדערען טאָג אין דער פריה איז דער "סטירסמאן" אריינגעפאָהרען אין דיא מעער־ענגע פון גיבראלטאר, א שמאָלער פּאס וואסער, וועלכער פעראיי־ניגט דאָס אטלאנטישע וועלט־מעער מיט דעם מיטעללענדישען מעער.

דאָ בעגעגענען זיך אפריקא מיט אייראָפּא. פון איין זייט זעהט מען דעם הויכען פעלזען, אויף וועלכען עס געפינט זיך דיא פעסטונג גיבראלטאר, א שטי־קעלע ענגלאנד אין שפּאניען. מיט אנדערע ווערטער, ענגלאנד האָט אָבגע־נומען דיעזען שטיין פון שפּאניען, האָט אויסגעבויט אויף איהם א פעסטונג און האלט דאָרט שטענדיג עטליכע קריעגס־שיפען. פון דער אנדערער זייט זעהט מען דיא נאקעטע בערג פון אפריקא.

זשאק דאָראן און פראנסוא זיינען שוין עטליכע מאָל דורכגעפאָהרען דעם גיבראלטאר און עס איז פאר זיי קיין נייעס ניט געווען; טרעגאָמעין אָבער, וועל־כער האָט זיין גאנצעס לעבען פערבראכט אין פראנקרייך, האָט זיך ניט געקענט אָברייסען פון דיא שעהנע בילדער, וועלכע מען האָט געזעהען פון דעם דעק פון דעם "סטירסמאן".

— עס איז שעהן צו רייזען אויף'ן מעער, האָט ער געזאָגט צו זיך אליין, ערשט אויף'ן מעער בעקענט מען זיך מיט דער וועלט, ערשט אויף דעם מעער לערנען מיר וויא שעהן דיעזע וועלט איז און וויא רייך זיא איז.

ער האָט רעכט געהאט, דער גוטער טרעגאָמעין! דער "סטירסמאן" איז יעצט פאָרבייגעפאָהרען פערשיעדענע אינזלען און מען האָט געקענט דייטליך זעהען זייערע בערג, זייערע טהאָלען, זייערע וועלדער און זייערע בליהענדע פעלדער.

— וואָס זייט איהר אזוי פערטראכט, פריינד טרעגאָמעין? האָט אמאָל פראנסוא איהם געפרעגט.

— איך זעה דאָ הונדערטע קליינע אינזלען, האָט דער קאפּיטאן פון א באר־קע געענטפערט. איך זעה הונדערטע קליינע אינזלען צואוואָרפען, צוזעעט און

צושפּרייט אין דיעזען מעער און איך טראַכט: פאַר וואָס האָט קיאַמיל פּאַשאַ ניט פערגראָבען זיינע מיליאָנען אויף איינעם פון דיעזע אינזלען?

— איהר ווייסט געוויס ניט, גוטער אַלטער פריינד, אז אין דיעזען מעער אר־בייטען זאָנדערבאַרע קרעפטע. עס ענטשטעהען גאָר פּלוצלונג אינזלען און עס פערשווינדען גאָר פּלוצלונג אינזלען. עס איז שוין פאָרגעקומען פיעל מאָל, אז גאָר פּלוצלונג איבער נאַכט האָט זיך אויפגעהויבען א שטיין פון מעער, עס האָט זיך געבילדעט אן אינזעל, וועלכער איז געבליעבען שטעהן א געוויסע צייט און איז שפּעטער זאָגאַר בעוואַקסען געוואָרען מיט גראָז, דאַן איז ער גאָר פּלוצלונג פערשוואונדען געוואָרען און עס איז קיין שפּור פון איהם ניט גע־בליעבען.

— דאַן איז עס א גליק פאַר אונזער פריינד, וואָס קיאַמיל פּאַשאַ האָט ניט פערגראָבען זיינע מיליאָנען אויף איינעם פון דיעזע אינזלען?

— געוויס!

— קען דען ניט זיין, אז אין דער בוכטע פון אָמאַן קומט פאַר דאָסזעלבע און מיר פאָהרען אומזיסט? האָט טרעגאָמעין געפרעגט.

— אין דער בוכטע פון אָמאַן קומען ניט פאָר אזעלכע נאַטור־וואונדער, האָט פראַנסואַ געענטפערט.

דער "סטירסמאַן" איז דערווייל פאַרבייגעפאָהרען דיא אינזלען מאַלטאַ און גאָצאַ און האָט זיך געווענדעט נאָך עגיפּטען.

טרעגאָמעין האָט צום ערשטען מאָל אין זיין לעבען געזעהען, וויא דער בעריהמטער טייך נילוס גיסט זיך אריין אין מיטעללענדישען מעער. דאָס איז איינע פון דיא זעלטענסטע שעהנהייטען פון דער נאַטור. ווען דער טייך נילוס קומט צו נאָהענט צום מעער, צולאָזט ער זיך וויא א פאָכער און בילדעט פיעלע קליינע טייכלעך אָדער אָרמס, וויא מען רופט זיי געוועהנליך. ביים לעצטען רעכטען אָרם, דאָס לעצטע ענדע פון דעם פאָכער, געפינט זיך דיא שטאָדט דאַמיעטאַ, ביי דעם לעצטען לינקען אָרם, אָדער ביי דעם לעצטען ענדע פון דעם פאָכער געפינט זיך דיא שטאָדט ראָזעטאַ.

דער "סטירסמאַן" איז אָבער ניט צוגעפאָהרען ניט צו ראָזעטאַ און ניט צו דאַמיעטאַ. ער איז געפאָהרען גלייך נאָך פּאָרט סאַאיד. דאָרט האָט ער גע־דאַרפט אויסלאָדען זיינע קויהלען.

זשאַק דאָראַן און זיינע קאַמעראַדען האָבען בעדאַנקט דעם שיפסקאַפּיטאַן פאַר זיין פריינדליכקייט און זיינען אָבגעשטיגען אין פּאָרט סאַאיד. טרעגאָמעין האָט געוואָלט זיך אָברוהען און בעטראַכטען דיעזע ערשטע אָריענטאַלישע שטאָדט, וועלכע ער האָט געזעהען אין זיין לעבען, זשאַק דאָראַן האָט זיך אָבער געאיילט. נאָך דעמזעלבען טאָג האָט ער מיט זיינע קאַמעראַדען זיך אויפגע־

זעצט אויף דער אייזענבאהן און זיי זיינען געפאָהרען נאָך סועז, דעם הויפּט פּאָרט אויף דעם רויטען מעער.

סועז איז א וויכטיגער פּאָרט אין עגיפּטען. אין 1862 איז סועז געוועזען איינע פון דיא לעבעדיגסטע פּלעצער אויף דער וועלט, וויל פערדינאנד לע־סעפּס האָט דאמאָלס געבויט דעם סועז־קאנאל און עס האָבען זיך געפונען אין סועז עטליכע הונדערט אייראָפּעאישע ארבייטער, אויסער צעהן טויזענד אראַבישע ארבייטער.

עס האָט דאמאָלס געקאָכט און געזאָטען אין סועז, וויא אין א קעסעל. פראנצויזען, ענגלענדער, גריכען, אראבער און טערקען האָבען געהאלטען אין סועז רעסטאָראנען, קאפעען, שפּיעל הייזער, מאגאזינען. מען האָט געארבייט, מען האָט פערדיענט געלד און מען האָט געקויפט, פערקויפט, געגעסען, געטרונקען, געשפּיעלט און געזוכט אלע מעגליכע פערגעניגען.

סועז איז געוואָרען אויף א געוויסע צייט א מארק, א וועלט מארק. פראנסוא האָט זעהר געוואָלט זעהען און בעטראכטען סועז. אָבער זאָנדערבאר! קוים זיינען זיי ארויסגעגאנגען פון זייער וואגאָן אויף דער סטאציאָן פון סועז, זיי־נען זיי באלד אנטקעגען געקומען צוויי מענער — בן אָמאר און זיין שרייבער נאזים בן אבדאלאה.

11טעם קאפּיטעל.

אויף דעם רויטען מעער

ווען פראנסוא וואָלט דערזעהען א גיפטיגע שלאנג פאר זיך, וואָלט עס איהם ניט אזוי גענעקעלט, וויא דער אנבליק פון בן אָמאר און זיין שרייבער.

בן אָמאר איז צוגעקומען צו זיי, האָט זיך טיעף פערנייגט פאר זשאק דאָראן און האָט געזאָגט מיט א צוקער־זיסער שטימע:

— עס פרעהט מיך זעהר, וואָס מיר האָבען זיך ווידער געטראָפען אין סועז.

זשאק דאָראן איז געוועזען אזוי פערטיעפט אין זיינע געדאנקען, אז ער האָט קוים דערקענט דעם אדוואָקאט פון דעם קראָקאָדילען לאנד.

— איך... איך בין עס, האָט בן אָמאר געשטאמעלט.

— איהר? ווער זייט איהר דען? האָט זשאק דאָראן געפרעגט מיט אזא טאָן, אז יעדער אנדערער, ניט אן אדוואָקאט און נאָך אן אדוואָקאט פון פרעה'ס לאנד, וואָלט געוויס פערשטאנען, אז מען וויל איהם ניט קענען און מען וויל פון איהם ניט וויסען.

בן אָמאר האָט זיך אָבער געמאכט, אז ער פערשטעהט גאָר ניט, וואָס דאָ קומט פאָר, און האָט געפרעגט:

— קענט איהר מיך שוין גאר ניט? איך בין בן אמאר, אן אדוואקאט פון אלעקסאנדריע.

— קענט איהר פיליכט דיעזען הערר? האט זשאק דאראן געפרעגט פראנסוא און טרעגאמעין.

— איך דענק, אז איך קען איהם, האט טרעגאמעין געענטפערט, מיר דאכט, אז מיר האבען שוין אמאל געהאט דאס פערגניגען צו זעהען דיעזען הערר אין סען מאלא.

— אזוי?... יא, גאנץ ריכטיג! האט זשאק דאראן ענדליך געזאגט. איהר זייט עס דער אדוואקאט בן אמאר?

— יא, איך בין עס, האט דער אדוואקאט געענטפערט רוהיג.

— אלזא וואס מאכט איהר דא? האט דאראן געפרעגט.

— וואס איך מאך דא? איךווארט אויף אייך, הערר דאראן.

— איהר ווארט אויף מיר?

— געוויס! האט איהר דען פערגעסען, אז מיר האבען אבגערעדט, מיר זאלען זיך בעגעגענען אין סועז?

— מיר האבען אזוי אבגערעדט? דאס איז א נייעס! צו וואס זאלען מיר זיך בעגעגענען?

— וועגען דעם טעסטאמענט פון קיאמיל פאשא... וועגען זיינע מיליאָ־נען... וועלכע ער האט פערגראבען אויף אן אינזעל.

— איהר מיינט געוויס, אז מיר דארפען זיך זעהען וועגען מיין אינזעל און וועגען מיינע מיליאנען? א, יא! איהר האט רעכט! אייך קומט א פראָ־צענט, האט זשאק דאראן געזאגט רוהיג. נו, גוט מארגען, הערר בן אמאר.

מיט דיעזע ווערטער האט ער זיך געווענדעט צו פראנסוא און טרעגאמעין און האט געוואלט אוועקגעהן אין שטאדט.

— וואו ווילט איהר דען אבשטייגען, הערר דאראן? האט בן אמאר געפרעגט.

— אין א האטעל, איז געוועזן דיא אנטווארט.

— ווילט איהר פיליכט קומען אין דעם האטעל, וואו איך מיט מיין שרייבער שטעהען?

— דאס מאכט מיר ניט אויס. וויא לאנג מוזען מיר בלייבען דא?

— אכט און פערציג שטונדען, האט בן אמאר געענטפערט, ערשט נאך אכט און פערציג שטונדען וועט אבגעהן א שיף נאך אינדיען.

— ווייסט איהר עס פאר געוויס?

— איך ווייס ניט גענוי, וואוהין איהר ווילט ווייטער פאהרען פון דאנען, האט בן אמאר געזאגט רוהיג.

— וויא מען האט מיר געזאגט אין פארט סאאיד, געהט דער פאסאזשיר־דאמפפער "אקסוס" גלייך נאך באמביי.

— באמביי? אלזא פאהרט איהר נאך באמביי? האט בן אמאר איבער־געפרעגט.

— יא, הערר אדוואקאט פון קראקאדילען לאנד! האט זשאק דאראן גע־ענטפערט בייז.

— דאן קען איך מיט מיין שרייבער פאהרען צוזאמען מיט אייך אויף דעם "אקסוס"?

— איהר מעגט פאהרען אויף דערזעלבער שיף, האט דאראן געענטפערט, איך קען עס אייך ניט פערוועהרען.

— דאן געפינט זיך אייער אינזעל ניט ווייט פון באמביי? האט בן אמאר געפרעגט גאנץ אונשולדיג.

— איך וויים שוין וואו מיין אינזעל געפינט זיך, האט דאראן געענט־פערט קורץ און שארף.

מיט דיעזע ווערטער האט ער זיך אבגעווענדעט פון דעם עגיפטישען אד־וואקאט און איז געגאנגען גלייך צו דעם ערשטען בעסטען האטעל, וועלכער האט זיך געפונען לעבען דער באהן סטאציאן. אן אראבער האט נאכגעטראגען זייער באגאזש.

בן אמאר איז געבליבען שטעהן אויף דער גאס. זיין שרייבער האט איהם צוגעווארפען א בייזען, ווילדען בליק.

זשאק דאראן איז אריינגעגאנגען אין האטעל. פראנסוא און טרעגאמעין זיינען געבליבען שטעהן אין דרויסען. אלס יונגער מאן האט זיך פראנסוא שטארק אינטערעסירט מיט דעם סועז קאנאל. ער האט זיך זאגאר ניט געשעהמט צו פרעגען דעם שרייבער פון האטעל, וויא אזוי דיעזע שטאדט הייסט אויף אראַביש. דער שרייבער פון האטעל האט איהם ערקלעהרט:

— דיא אראבער פלעגען רופען דיעזע שטאדט סועאים, דיא אלטע עגיפ־טיאנער פלעגען זיא רופען קלעאפאטרים, ווייל דיא קעניגין קלעאפאטרא האט דא געוואהנט צוויי יאהר פאר קריסטוס'עס געבורט.

— מיר האבען גענוג צייט צו זעהן און צו בעטראכטען דיעזע זאנדער־בארע שטאדט, האט פראנסוא געזאגט צו טרעגאמעין.

— דוא האסט רעכט, ליעבער פראנסוא, האט טרעגאמעין געענטפערט. וואס וועלען מיר דען טהאן דיעזע צוויי טעג?

— פילייכט וועט דער אנקעל אויך געהען מיט אונז?

— לאמיר איהם פרעגען.

זיי זיינען אריינגעגאנגען אין האטעל און א דיענער האט זיי געוויזען דיא צימערען, וועלכע זשאק דאראן האט אבגענומען פאר זיי.

זיי האָבען געבעטען זשאק דאַראַן, ער זאָל מיטגעהן מיט זיי און צוזאמען מיט זיי בעטראכטען דיעזע מערקווירדיגע שטאָדט, וועלכע איז אויסגעוואקסען אין אזא קורצער צייט.

— וואָס געהט מיך אָן אייער סועז? האָט זשאק דאַראַן אויסגערופען. איך בין ניט געקומען אהער אום ארומצושלענדערען אין דיא גאסען.

פראנסוא און טרעגאַמעין האָבען זיך ענטשלאָסען צו געהן אליין און צו בעטראכטען דיא שטאָדט.

סועז איז ווירקליך א מערקווירדיגע שטאָדט. זיא איז אן עכט אראבישע שטאָדט, אָבער אין דער זעלבער צייט געפינען זיך אין סועז מעהר אייראָפּעער אלס אראבער. אין יענער צייט איז סועז געוועזען און איז אויך יעצט א וויכטיגע האנדעלס שטאָדט אין אפריקא. צוויי אייזענבאהנען קומען זיך צונויף אין סועז און אלע שיפען אויף דעם רויטען מעער בלייבען שטעהן אין סועז אום אויפצונעהמען און אראָבצולאָזען פּאסאזשירען.

אין סועז ווייזט מען נאָך דאָס הויז וואו נאפּאָלעאָן דער ערשטער האָט גע־האַלטען קווארטיר אין 1799.

פראנסוא איז געוועזען העכסט צופריעדען ארומצושפאציערען אין דיא גאסען און געסלעך פון סועז, וואו מען זעהט נייע מענשען, נייע זיטען, נייע מאניע־רען און א נייעם לעבען.

זשאק דאַראַן דאגעגען פלעגט זעלטען אוועקגעהן ווייט פון האָטעל. ער האָט בעמערקט, אז מען שפּיאָנירט איהם נאָך, אז מען היט איהם אָב און ער האָט ניט געוואָלט געבען אָמאר'ען און זיין שרייבער דיא געלעגענהייט, זיי זאָלען איהם נאָכשפּיאָנירען. ער איז דארום ליעבער געבליעבען אין זיין האָ־טעל און האָט געטראכט וועגען זיין אינזעל און וועגען זיינע מיליאָנען.

אזוי זיינען פערגאנגען דיא צוויי טעג אין סועז.

אויף'ן דריטען טאָג אום ניין אוהר אין דער פריה האָט דער "אָקסוס", א גרויסער פּאָסט און פּאסאזשיר דאמפּפער געדארפט אָבפאָהרען פון סועז נאָך באָמביי און נאָך אלע גרויסע סטאציאָנען אויף'ן וועג, וואו ער פלעגט אויפ־נעהמען דיא פּאָסט און פּאסאזשירען.

גאנץ פריה איז זשאק דאַראַן מיט זיינע בעגלייטער שוין געוועזען אויף דער שיף. איינינע מינוטען שפּעטער איז אָנגעקומען בן אָמאר מיט זיין שרייבער. זשאק דאַראַן האָט זיך גענומען א קאיוטע מיט דריי בעטען. בן אָמאר און זיין שרייבער האָבען גענומען א קאיוטע ניט ווייט.

פּונקט ניין אוהר איז דיא גרויסע שיף אָבגעפאָהרען פון סועז. ווען דיא פּאסאזשירען האָבען זיך אביסעל איינגעאָרדענט, האָט זשאק דאַראַן אויסגע־זוכט דעם עגיפּטישען אדוואָקאט און האָט געזאָגט צו איהם:

— הערר בן אָמאר, איהר פאָהרט אייך אייער וועג און איך פאָהר מיר

מיין וועג. ביז מיר וועלען קומען אויף אונזער בעשטימונגס אָרט, קענען מיר זיך ניט און וויסען ניט, אז מיר זיינען בעקאנט. איך האָף, אז מיר וועלען זיך זעהען אזוי זעלטען וויא נור מעגליך.

בן אָמאר האָט זיך פערנייגט און האָט גאָר ניט געענטפערט.

ער האָט אויך ניט געדאַרפט ענטפערען, ווייל קוים איז דיא שיף אָבגע־פאָהרען איינינע מייל פון ברעג, האָט בן אָמאר בעקומען דיא זעע־קראנקהייט און ער האָט געליטען פון איהר אזוי שטארק, אז ער איז געלעגען אין זיין קאיוטע וויא א קלאָץ. זיין שרייבער אָבער האָט ניט געליטען פון דיעזער קראנק־הייט זאָגאר שפּעטער, ווען דאָס רויטע מעער האָט בעוויזען, אז עס קען זיין אזוי שטירמיש און אזוי אונרוהיג וויא דאָס גרויסע וועלט־מעער.

דער גוטער טרעגאָמעין האָט זיך ניט געקענט איינהאלטען און איז גע־גאנגען בעזוכען דעם קראנקען בן אָמאר.

— נו, הערר בארקע־מאַן, וואָס מאכט אונזער אדוואָקאט פון קראָקאָדי־לען לאנד? האָט זשאק דאָראן געפרעגט.

— ער איז גוט קראנק, האָט טרעגאָמעין געענטפערט, ער איז ווירק־ליך צום בעדויערען, דוא מעגסט אויך געהן איהם בעזוכען, עס איז דאָך א רחמנות אויף איהם.

— יא, איך וועל געהן איהם בעזוכען, ווען ער וועט האלטען ביים שטארבען.

דערביי האָט ער א לאַך געטהאָן. זיין אייגענער וויץ איז איהם געפעלען.

טרעגאָמעין און פראנסוא האָבען פּרובירט רעדען מיט בן אָמאר'ס שריי־בער און איהם געבען א ראטה, וואָס ער זאָל טהאָן פאר דעם קראנקען, אָבער נאַ־זים בן אבדאלאה האָט ניט פערשטאנען א וואָרט פראנצויזיש און זיי האָבען ניט פערשטאנען א וואָרט אראביש.

דיא רייזע אויף דעם רויטען מעער אין פריהלינג איז נאָך רעכט אנגע־נעהם, שפּעטער אין זומער צייט איז דיא היץ אונערטרעגליך. איירָאָפּעער קענען ניט הייצען אונטער דיא קעסלען פון דער שיף, דאָס מוזען טהאָן אראבער. נור זיי קענען אויסהאלטען דיא שרעקליכע היץ לעבען קעסעל. דיא היץ איז דאן אזוי גרויס, אז ווען מען ברייננט אריין אייער אין דעם הייץ־צימער, ווערען זיי אָבגעקאָכט אין איינינע מינוטען.

דער "אָקסוס" איז ענדליך אריינגעפאָהרען אין דעם שמאָלסטען קאנאַל, באב על מאנדעב, "דער טויער פון טרעהרען", וועלכער פעראייניגט דאָס רויטע מעער מיט דעם אינדישען וועלט־מעער. דיא אראבער רופען דיעזען שמאָלען פּאס וואסער "דער טויער פון טרעהרען", ווייל אמאָל פלעגט זיין זעהר גע־פעהרליך דורכצופאָהרען דיעזען קאנאַל.

יעצט איז דער "אָקסוס" צוגעקומען צו דער שטאָדט אדען, א פעסטונג, וועל־

כע געהערט צו ענגלאַנד זייט 1823. דיא ענגלענדער האָבען פּערכאַפּט יעדען וויכ־
טיגען פּונקט אויף דער וועלט און האָבען זיך דאָרט בעפעסטיגט.

דער "אָקסוס" איז געשטאַנען א גאַנצען טאָג אין אדען. בן אַמאר האָט
זיך געפיהלט בעסער און איז ארויסגעקומען אויף'ן דעק, ער איז אָבער געווען
אזוי בלייך, אזוי שוואַך און אזוי אָבגעצעהרט, אז ער האָט זיך קוים געקענט
האַלטען אויף דיא פיס.

דאָס מאָל איז זשאק דאַראַן צוגעגאַנגען צו איהם און האָט געזאָגט מיט
א שמייכעל:

— אָה! איהר זייט עס, הערר בן אַמאר? איך האָב אייך קוים דערקענט.
ווען איך וואָלט געווען אויף אייער פּלאַץ, וואָלט איך מיך אָבגעזאָגט וויטער
צו רייזען און וואָלט בעסער געבליבען אין אדען.

— איך וואָלט עס אויך געטהאָן, ווען איהר זאָלט וועלען בלייבען אין
אדען ביז עס וועט קומען דיא צווייטע שיף. אין א פּאָר טעג אויף דעם לאַנד
וואָלט איך אין גאַנצען געזונד געוואָרען.

— עס טהוט מיר זעהר לייד, וואָס איך קען עס אייך ניט צוליעב טהאָן,
האָט דאַראַן געענטפערט, איהר פערשטעהט דאָך; אז איך אייל מיך אייך
ארויסצוצאָהלען אייער קאָמיסיאָן.

— האָבען מיר נאָך וויט צו פאָהרען?

— נאָך זעהר וויט, איז געווען דיא אנטוואָרט.

אזוי וויא דיא שיף איז געשטאַנען א גאַנצען טאָג אין אדען, האָט בן אַמאר
דאָך געקענט עפּעס עסען און זיך קרעפטיגען פאַר דער לאַנגער רייזע.

דעם אנדערען טאָג איז דער "אָקסוס" אריינגעפאָהרען אין דאָס אינדי־
שע וועלט־מעער. דאָס מאָל איז דאָס מעער געווען בעזאָנדערס ניט פריינדליך
צו בן אַמאר'ען. עס האָט זיך אויפגעהויבען א שטאַרקער ווינד, וועלכער
האָט געשליידערט דיא שיף אין אלע זייטען גאַנצע דריי טעג. ערשט אויף
דעם דריטען טאָג איז דיא שיף צוגעפאָהרען צו דער אראבישער שטאָדט
האַדראַ־מאוט אום אָבצוגעבען און אויפצונעהמען דיא פּאָסט און איינִיגע פּאַ־
סאזשירען.

סואד פּאשא האָט ניט געליטען פון דער זעע־קראַנקהייט. אָבער יעדעס
מאָל, ווען ער פלעגט דערזעהען זשאק דאַראַן אָדער איינעם פון זיינע בעגלייי־
טער, פלעגט ער אויפקאָכען וויא א קעסעל. ער, סואד פּאשא, דער איינציגער
פערוואַנדטער פון דעם רייכען קיאמיל פּאשא, זאָל מוזען נאָכפאָהרען און
נאָכשפּיאָנירען א פראַנצויז, וועלכער בעהויפּטעט, אז קיאמיל פּאשא'ס מיליאָ־
נען געהערען צו איהם!

דאָס האָט דער פּאשא פון'ם קראָקאָדילען לאַנד ניט געקענט אריבערטראָ־
גען. וואָס האָט ער אָבער געקענט בעסער מאַכען?

אין האדרא־מאוט איז דיא שיף געשטאנען נור א פאר שטונדען און בן אמאר האט ניט געקענט זאגאר זיך אויפהויבען פון בעט. דאן איז דיא שיף ווייטער געפאהרען צוויי טעג און איז צוגעקומען צו דער שטאדט בירבאט, וואו זיא איז געבליבען גאנצע צוועלף שטונדען, וויל בירבאט איז א וויכטיגער פארט אין אינדישען וועלט־מעער. אראבער, טערקען און פערזער פיהרען דא א גרויסען האנדעל מיט אלע וועלט טהיילען.

פון בירבאט איז דיא שיף געפאהרען צוויי טעג און האט ארומגערינגעלט דעם קאפ ראז על האד, א בארג, וועלכער קומט אריין וויט אין מעער. דאן איז דיא שיף אריינגעפאהרען אין דיא גרויסע בוכטע פון אמאן און צוויי טעג שפעטער איז זיא צוגעקומען צו דער שטאדט מאסקאט, דיא הויפט שטאדט פון דעם סולטאן פון אמאן.

וואס נעהענטער דיא שיף איז געקומען צו אמאן, אלץ אונרוהיגער און אויפגערעגטער איז געווארען זשאק דאראן. יעצט האט ער שוין געזעהען פאר זיך מיליאנען. אט האט ער זיי שוין, אט כאפט ער זיי שוין, אט פאהרט ער שוין צוריק מיט אזוי פיעל מיליאנען.

איין מאל האט ער זיך געווענדעט צו זיינע בעגלייטער און האט געזאגט:

— ווען קיאמיל פאשא'ס מיליאנען בעשטעהען אין שטיקער גאלד, וויא אזוי וועלען מיר זיי מיטנעהמען? וויא אזוי קען מען פיהרען אזוי פיעל גאלד אזא לאנגע שטרעקע?

— איך האב אויך געטראכט דערפון, האט פראנסוא געזאגט.

— נו, מיר וועלען אנלעגען אונזערע קעשענעס און אונזערע טאשענטיכער פול מיט גאלד, האט טרעגאמעין געענטפערט.

— דוא ביסט געוועזן א מאטראז אויף א בארקע און ביסט געבליבען א בארקע־מאטראז! האט זשאק דאראן אויסגערופען. דענקסט דוא ווירקליך, אז דוא וועסט קענען אריינגעהמען א מיליאן גאלד אין דיינע קעשענעס?

— פאר וואס ניט?

— האסט דוא שוין אמאל געזעהן א מיליאן אין גאלד?

— ניין. עס האט זיך מיר זאגאר קיין מאל ניט גע'חלום'ט, אז איך זעה א מיליאן.

— ווייסט דוא וועניגסטענס, וויא פיעל עס וועגט א מיליאן פונט סטערלינג?

— איך האב קיין מאל ניט געטראכט דערפון.

— נו, דאן וועל איך עס דיר זאגען: א מיליאן פונט סטערלינג דארף וועגען אונגעפעהר 17,775 פונט פון 12 אונץ א פונט. א מיליאן אמעריקאנער דאלאר דארף אלזא וועגען אונגעפעהר 3,555 פונט און א מיליאן פראנק, אונזער קליינעס געלד, דארף אויך וועגען אונגעפעהר 711 פונט. איך וועל אבער

בעקומען פיער מיליאָן פונט סטערלינג, אָדער 20 מיליאָן דאָלאַר, אָדער הונדערט מיליאָן פראַנק, דאָס הייסט אַלזאָ מעהר אלס זיעבציג טויזענד פונט.

— אך! האָט אויסגערופען דער רוהיגער טרעגאָמעין.

מעהר האָט ער ניט געקענט זאָגען. עס איז איהם קיין מאָל ניט איינגעפאַלען אין זיין איינפאכען, ניט איבערגעשפּיצטען קאָפּ, אז א מיליאָן גאָלד איז אזוי שווער.

— ווייסט דוא, בארקע־מאַטראָז, וויא פיעל מענשען מען מוז האָבען אום צו טראָגען אזוי פיעל גאָלד?

טרעגאָמעין האָט געשוויגען.

— וויא פיעל מענשען דאַרף מען האָבען? האָט פראַנסוא געפרעגט.

— דריי הונדערט דריי און צוואנציג מענשען, האָט זשאַק דאָראַן געענטפערט, פערשטעהסט דוא שוין?

— איך פערשטעה שוין, האָט פראַנסוא געזאָגט, איך פערשטעה אָבער גיט, וויא אזוי וועלען מיר דריי קענען אויפהויבען אזוי פיעל גאָלד.

— צום גליק, געפינען זיך אין דעם אוצר פון קיאמיל פּאשא זעהר פיעל דימאַנטען און בריליאַנטען, לייכטע זאכען, וועלכע האָבען א גרויסען ווערטה.

— אלזאָ, וועלען מיר דריי שוין קענען אויפהויבען אלע מיליאָנען, האָט פראַנסוא געזאָגט פערטראַכט.

ער האָט ניט פיעל געגלויבט אין דיעזע מיליאָנען, אָבער ער האָט דאָך געזעהען, וויא בן אָמאַר פּאַהרט מיט און זיין שרייבער לאָזט פון זיי קיין אויג ניט אראָב, און דארום האָט ער געמוזט גלויבען, אז עפּעס איז עס דאָך.

— וויא איך זעה, איז דיין קיאמיל פּאשא געווען א גאַנץ קלוגער מאַן, וואָס ער האָט אריינגעלייגט זיין גאַנצעס געלד אין בריליאַנטען, האָט טרעגאָמעין בעמערקט, איך ווייס אָבער ניט, וואָס קענסט דוא טהאָן מיט אזוי פיעל בריליאַנטען.

— נארישער בארקע־מאַטראָז! ווייסט דוא דען ניט, אז בריליאַנטען קען מען זעהר לייכט פערקויפען אין לאָנדאָן, אין פּאריז און אין פּעטערבורג?

— ועסט דוא דען פערקויפען אלע בריליאַנטען?

— אָה, ניין! איך וועל צוערשט פערקויפען נור אביסעל, נור פאַר איין מיליאָן. איך וועל אויסקלייבען דעם גרעסטען בריליאַנט פאַר זיך.

— פאַר זיך? האָט טרעגאָמעין געפרעגט, וואו ועסט דוא איהם דען טראָגען?

— אין מיין העמד.

— דאַן וועלען אלע קוקען אויף דיר און וועלען דיך בעוואונדערען.

— א צווייטען גרויסען בריליאַנט וועל איך שענקען מיין זשוליעט, האָט דאָראַן ווייטער פאַנטאַזירט, א דריטען וועל איך שענקען מיין שוועסטער, א

פיערטען וועל איך שענקען מיין ליעבען נעפע פראנסוא, און א פינפטען דיר, מיין אלטער בארקע־מאטראָז.

— מיר? וואס קען איך מאכען מיט א בריליאנט? האט טרעגאַמעין געפרעגט. איך דארף ניט קיין בריליאנטען.

אזוי האט זשאק דאראן גערעדט און פאנטאזירט וואס ער וועט טהאָן מיט דיא בריליאנטען, וועלכע ער וועט געפינען אויף דעם אינזעל.

אונטערדעסען איז דיא שיף אריינגעפאהרען אין פאָרט פון מאַסקאט.

12טעם קאפיטעל.

מאַסקאט

אויף דער זיד־אָסט זייט (דרומית־מזרחית) פון דעם גרויסען האלב־אינזעל אראביען געפינט זיך דאס קעניגרייך, ריכטיגער געזאָגט, דאס סולטאנאט אָמאן. עס איז א סולטאנאט, ווייל דער הערשער רופט זיך ניט קעניג, זאָנדערן סולטאן פון אָמאן. דיא הויפט שטאָדט פון דיעזען סולטאנאט הייסט מאַסקאט.

דאס לאנד איז אונגעפעהר 350 מייל דיא לענג און 180 מייל דיא ברייט. עס האט אונגעפעהר צעהן מיליאָן איינוואָהנער. איך זאָג אונגעפעהר, ווייל גאנץ גענוי ווייס מען עס ניט און מען קען עס ניט וויסען. אין לענדער וואו עס הערשט דער מאחמאדאנישער גלויבען, איז עס שווער צו וויסען וויא פיעל איינוואָהנער עס געפינען זיך אין א דאָרף, א שטאָדט אָדער א לאנד, ווייל דער מאחמאדאנער האלט עס פאר א גרויסע זינד צו צעהלען מענשען. א מאחמאדאנער וועט קיין מאָל ניט ערלויבען מען זאָל צעהלען און פערשרייבען, וויא פיעל פרויען ער האָט און וויא פיעל קינדער ער האָט.

דיא איינוואָהנער פון דיעזען סולטאנאט זיינען אראבער, פערזיער, אינדיער, אידען און נעגער, ריכטיגער נאָך, האלב־נעגער פון פערשיעדענע געגענדען.

ווען מען קומט אין דיעזען לאנד אויף א שיף פון דעם אינדישען וועלט־מעער, פאָהרט מען אריין צוערשט אין א ברייטע און לאנגע בוכטע, וועלכע הייסט דיא בוכטע פון אָמאן. דיעזע בוכטע ווערט אלע מאָל שמעלער, ביז זיא ענדיגט זיך מיט א גאנץ שמאָלען פאס וואסער, דיא מעער־ענגע פון אָרמוז, וועלכע פעראייניגט דיא בוכטע פון אָמאן מיט דער גרויסער פערזישער בוכטע אָדער גאָלף.ביידע בוכטען, אָדער ביידע גרויסע שטרעקען וואסער, טהיילען אָב דאס סולטאנאט אָמאן פון פערזיען. אין אָסטען (מזרח) פון דיעזע וואסערען געפינט זיך דאס קעניגרייך פערזיען און אין וועסטען (מערב) געפינט זיך דער גרויסער האלב־אינזעל אראביען.

דער גאנצער האלב־אינזעל אראביען געהערט צו טערקיי, נור דער שמאַ־

לער פאס לאנו ביי דעם גאָלף פון אָמאן און ביי דעם גאָלף פון פערזיען געהערט צום סולטאן פון אָמאן. דיעזער סולטאן איז ניט נור דער הערשער פון דעם לאנד, ער איז אויך דער העכסטער גייסטליכער און דער גרעסטער געלערנ־טער אין דער רעליגיאָ פון מחמד, אין דער זעלבער צייט איז ער אויך דער ערשטער און גרעסטער קויפמאן פון דעם גאַנצען לאנד.

דאָס לאנד איז רייך און פרוכטבאר. עס וואקסען דאָרט אלערליי פריכטע פון דיא הייסע לענדער: פייגען, גראנאטען (מילגרוימען), וויינטרויבען, אָראנ־זשען, לימענעס און אלע אנדערע זעלטענע פריכטע וואקסען איבעראל. דיא הויפט פרוכט אָבער זיינען טייטלען. דאָס רייכטהום פון אן איינוואָהנער ווערט אָבגעשאצט נאָך דער צאָהל פון טייטעל בוימער, וועלכע ער בעזיצט. אזוי, צום ביישפיעל, ווען מען רעדט פון א רייכען מאן, זאָגט מען: ער פערמאָגט פינף הונדערט טייטעל בוימער אָדער טויזענד טייטעל בוימער.

אזוי וויא דער סולטאן איז דער גרעסטער קויפמאן פון דעם גאנצען לאנד, האָט ער אייגענע צוויי טויזענד זעגעל שיפען, וועלכע פיהרען אוועק אין אנדערע לענדער דיא פּראָדוקטען פון אָמאן און ברייננען צוריק דיא פּראָדוקטען פון יענע לענדער. ער האָט אויך א פלאָטע פון הונדערט זעגעל שיפען, בעוואָ־פענט מיט קאנאָנען. ער האָט אויך א לאנד־ארמעע פון פינף און צוואנציג טויזענד מאן.

עס איז אן אָפענעס געהיימניס, אז ענגלאנד שטיצט דעם סולטאן מיט געלד און דער סולטאן ערלויבט דארום, אז ענגלישע קריעגס־שיפען זאָלען שטענדיג זיך געפינען אין דער בוכטע פון אָמאן. מען ווייס עס גאנץ גוט, אז דער סולטאן געפינט זיך אונטער דעם איינפלוס פון ענגלאנד און ער וועט שטענדיג טהאָן אלעס, וואָס ענגלאנד וועט איהם הייסען.

ענגלאנד פיהרט אזא זאָנדערבארע פּאָליטיק אין אלע לענדער פון אזיען, וועלכע געפינען זיך ביים מעער, און אין יעדען וויכטיגען פּאָרט געפינען זיך ענגלישע קריעגס־שיפען.

אָמאן איז א זאָנדערבאר לאנד. עס איז איינע פון דיא וויכטיגסטע האנ־דעלס לענדער פון דער וועלט, און דאָך איז עס אם ווענינסטען בעקאנט אין דער וועלט. פאר אידען איז אָמאן פון בעזאָנדערער וויכטיגקייט, ווייל אידען האָבען זיך דאָרט בעזעצט נאָך דעם חורבן בית ראשון, אלזאָ מיט 2,500 יאָהר צוריק. זעהר וועניג אידישע פאָרשער און רייזענדע האָבען בעזוכט אָמאן, און דיא איינציגע גענויערע נאכריכטען, וועלכע מיר האָבען איבער דיא אידען פון אָמאן, האָבען מיר בעקומען פון ענגלישע מיסיאָנערען, וועלכע האָבען בערייזט אָמאן און זיך געגעבען אלע מעגליכע מיה צו בעקעהרען דיא אידען צום קריסטענ־טהום. אז דאָס איז זיי ניט געלונגען, איז זעלבסטפערשטענדליך, דערפאר אָבער האָבען זיי גוט בעשריבען דיא לאגע פון דיא אידען אין יענע געגענדען.

דעם פאשא'ס ירושה

זשאק דאראן, טרעגאמעין און פראנסוא זיינען געשטאנען אויף דעם דעק פון דער שיף, ווען זיא איז צוגעפאהרען צו דעם פארט פון מאסקאט. פראנסוא האט זעהר געוואלט זיך בעקענען מיט דעם לאנד, מיט דיא איינוואהנער און מיט דיא פאליטישע און רעליגיעזע איינריכטונגען פון ריעזען זאנדערבארען לאנד, אבער זשאק דאראן האט געטראכט נור פון זיינע מיליאנען און וואו עס געפינט זיך דער גליקליכער אינזעל, וואו דיעזע מיליאנען ליעגען פערגראבען. זעלבסטפערשטענדליך, אז ער האט איבערגעלאזען דיא ארבייט אויסצוגעפינען דיעזען אינזעל צו פראנסוא, אלס צו א שטודירטען שיפסקאפיטאן פון לאנגע רייזען. נור אזא געלערנטער שיפסקאפיטאן קען לייכט אויסגעפינען, וואו דיעזער אינזעל געפינט זיך.

קוים איז דיא שיף געבליבען שטעהן ביי איהר דאק, איז זשאק דאראן מיט זיינע בעגלייטער אראבגעגאנגען פון שיף. אן אגענט פון א האטעל, וועלכער האט גוט גערעדט פראנצויזיש, האט זיי געפיהרט אין דעם גרעסטען האטעל פון דער שטאדט מאסקאט. דיעזער האטעל האט געהערט צו אן ענגלענדער. אלע דיענער האבען גערעדט ענגליש, פראנצויזיש און איטאליעניש, דיא הויפט שפראכען פון אייראפא, וועלכע ווערען געברויכט אין יענע לענדער.

ניט זשאק דאראן און ניט זיינע בעגלייטער האבען זיך אומגעקוקט אויף בן אמאר'ען מיט זיין שרייבער און האבען זיך ניט געקימערט צו וויסען, וואו זיי זיינען און וואס זיי טהון.

קוים זיינען זיי אנגעקומען אין האטעל און האבען אבגעלעגט זייערע זאכען אין זייערע צימערען, האבען זיי זיך אנגעפרעגט וואו עס וואהנט דער פראנצויזישער קאנסול אין מאסקאט. מען האט זיי געוויזען און זיי זיינען גלייך געגאנגען צו איהם.

דער פראנצויזישער קאנסול איז געוועזען העכסט איבערראשט צו זעהען מיט אמאל דריי פראנצויזען אריינקומען אין זיין קאנצעליי. עס קומען אזוי זעלטען און אזוי ווייניג פראנצויזען נאך מאסקאט, אז דיא פראנצויזישע רעגיערונג האט זאגאר ניט געפונען פאר נויטהיג צו האלטען א גענעראל קאנסול אין דעם גאנצען סולטאנאט.

דער פראנצויזישער קאנסול איז דארום געוועזען העכסט דערפרעהט צו זעהען ביי זיך דריי פראנצויזען מיט איין מאל און ער האט אויסגערופען:

— עס פרעהט מיך זעהר צו בעגריסען מיינע לאנדסלייט! איך וועל געוויס טהאן פאר אייך אלעס, וואס איך וועל נור קענען.

— מיר דאנקען אייך זעהר פאר אייער פריינדליכקייט, הערר קאנסול, האט זשאק דאראן געענטפערט, איהר קענט טהאן פאר אונז זעהר פיעל, ווען איהר זאלט אונז געבען אייניגע אויסקינפטע וועגען דיעזען לאנד.

— מיט פערגניגען! האט דער קאנסול אויסגערופען. זאגט מיר נור, וועלכע אויסקינפטע איהר פערלאנגט פון מיר.

— מיר זייען פון סען מאלא, א פארט, וועלכער איז אייך געוויס בעקאנט, האט זשאק דאראן געענטפערט, א גרויס געשעפט אין סען מאלא האט אונז געשיקט אהער, מיר זאלען אויסזוכען א פלאץ, וואו צו עפענען א ברענטש, א פיליאלע, אן אבטהיילונג פון יענעם געשעפט.

— דאס פרעהט מיך זעהר, האט דער קאנסול געזאגט, און איהר קענט זיין זיכער, אז איך וועל געוויס טהאן אלעס, וואס איך וועל נור קענען אום צו שטיצען מיינע לאנדסלייט.

— דאן קענט איהר אונז ניט זאגען, וואו עס איז בעסער צו עפענען א געשעפט: אין דער שטאדט מאסקאט אדער אין אן אנדער שטאדט אין אמאן? האט פראנסוא געפרעגט.

— איך געפין, אז מאסקאט איז דער בעסטער פלאץ פאר א געשעפט. דער האנדעל פון דיעזער שטאדט וואקסט פון טאג צו טאג. דיא פערדאמטע ענגלענדער פיהלען עס און פערשטעהען עס גאנץ גוט און דארום זוכט יעדעם גרויסעס געשעפט אין לאנדאן צו עפענען אן אבטהיילונג, א ברענטש אין מאסקאט, וואס איז געווארען דער מיטעלפונקט פון האנדעל פון פערזיען, אראביען, אינדיען, זאנזיבאר און אפריקא.

— וועלכע זיינען דיא הויפט עקספארט פראדוקטען פון מאסקאט? האט טרעגאמעין געפרעגט.

— דיא הויפט פראדוקטען פון דעם לאנד אמאן, וועלכע ווערען געוועהנליך עקספארטירט (ארויסגעפיהרט) פון דאנען נאך אייראפא און אמעריקא, זיינען: טייטלען, ראזשינקעס, שוועפעל, פיש, גומי אראביקום, קאנכיליען (אלערליי שעהנע מושעלען, זשאבע שיסעלעך, מויערקעס), דיא הערנער פון דעם רהינצעראס, וועלכע ווערען געברויכט אלס עלפאנט ביין, בוימעהל, קאקא־ניס, רייז, הירזש, קאפע און צוקערווערק, האט דער קאנסול געענטפערט.

— צוקערווערק? האט טרעגאמעין איבערגעפרעגט. צוקערווערק ווערט עקספארטירט פון דאנען?

טרעגאמעין האט רעכט געהאט: ער האט געוואוסט, אז דיא בעסטע און טהייערסטע צוקערווערק ווערען געמאכט אין פראנקרייך. פראנצויזישע קאנדירטע פריכטע זיינען בערימהמט אין דער גאנצער וועלט. וויא איז עס אלזא מעגליך, אז מען זאל עקספארטירען צוקערווערק פון מאסקאט?

— יא, מיין הערר, האט דער פראנצויזישער קאנסול געענטפערט, אין מאסקאט און אין אנדערע שטעדט פון אמאן מאכט מען א סארט צוקערווערק, וועלכעס הייסט האללאוואה. עס ווערט געמאכט פון צוקער, האניג, גומי, מאנדלען

און איינינע געווירצע. דיעזעס צוקערוועריק איז שטארק בעליעבט אין אזיען און אפריקא.

— דאָס מוזען מיר פערזוכען! האָט טרעגאָמעין אויסגערופען.

— מיין ליעבער, גוטער טרעגאָמעין! האָט זשאק דאַראן געזאָגט מיט א פּאַרוואורף, מיר זיינען ניט געקומען אהער אום צו פערזוכען דעם צוקערווערק פון אָמאַן, מיר זיינען געקומען אום צו מאכען א געשעפט, אלזאָ מוזען מיר וויסען, וועלכע זיינען דיא הויפּט עקספּאָרט ארטיקעל פאר אייראָפּא. וואָס דענקט איהר דערפון, הערר קאָנסול?

— איך האָב אייך אויסגערעכענט אלע הויפּט פּראָדוקטען פון דיעזען לאנד, וועלכע ווערען ארויסגעפיהרט אין פערשיעדענע געגענדען פון דער וועלט, האָט דער פראנצויזישער קאָנסול געענטפערט, איך האָב נאָך פערגעסען אייך צו זאָגען, אז אין דעם פּערזישען גאָלף ווערען אויסגעפישט פּערל אויף אונגעפעהר דריי מיליאָן פראנק א יאָהר. מען טרעפט אָפט דאָ דיא בעסטע און שעהנסטע פּערל אין דער וועלט.

— פּערל פאר דריי מיליאָן פראנק א יאָהר? האָט זשאק דאַראן בעמערקט מיט א שמייכעל, דריי מיליאָן פראנק א יאָהר?

פאר א מענשען, וועלכער איז געקומען אָבנעהמען א ירושה פון הונדערט מיליאָן פראנק, איז דריי מיליאָן געווען א קליינינקייט, א גאָרנישט.

— איך מוז אייך אָבער בעמערקען, אז דער גאנצער האנדעל פון פּערל געפינט זיך אין דיא הענד פון אינדיער אָדער הינדוסען, וועלכע ווילען קיינעם ניט צולאָזען צו דיעזען האנדעל.

— זאָגאר ניט דיא קויפלייטע פון מאָסקאט? האָט פראנסוא געפרעגט.

— זאָגאר ניט דיא קויפלייטע פון מאָסקאט, איז געווען דיא אנטוואָרט פון דעם קאָנסול. איך מוז אייך נאָך בעמערקען, אז עס איז זעהר שווער פאר א פרעמדען צו עפענען א געשעפט אין דיעזען לאנד.

פראנסוא האָט גוט געוואוסט, אז דער אינזעל, וועלכען זיי זוכען, געפינט זיך ניט ארום מאָסקאט, זאָנדערן ווייטער ערגעץ אין דעם פּערזישען גאָלף, און דארום האָט ער ווייטער געפרעגט:

— וועלכע נאָך גרויסע שטעדט געפינען זיך אין דיעזען לאנד, וואו מען קען עפענען א געשעפט?

— אָמאַן איז אויך א גרויסע שטאָדט און א האנדעלס שטאָדט, האָט דער קאָנסול געענטפערט.

— אָמאַן? וואו ליגט דען אָמאַן? אין נאָרדען (צפון זייט) פון מאָסקאט?

— ניין, אָמאַן געפינט זיך אין זיד־אָסט (דרומית־מזרחית) פון מאָסקאט.

— און וועלכע שטעדט געפינען זיך נאָרדליך, אין צפון זייט פון מאָסקאט?

— דיא וויכטיגסטע האנדעלס שטאָדט איז ראסקאט.

— געפינט זיך ראסקאט ביים מעער ?

— ניין, ראסקאט געפינט זיך פון יענער זייט פון דיא בערג.

— און וועלכע גרויסע און וויכטיגע האנדעלס שטעדט געפינען זיך ביים פּערזישען גאָלף ? האָט פראנסוא ווייטער געפרעגט.

— דיא שטאָדט סאהאר.

— וויא ווייט איז סאהאר פון מאָסקאט ?

— אונגעפעהר הונדערט פינף און צוואנציג מייל.

פראנסוא האָט א וואונק געטהאָן צו זיין אָנקעל, אז דאָס איז דיא שטאָדט, וועלכע זיי דארפען.

— איז סאהאר א וויכטיגע האנדעלס שטאָדט ? האָט פראנסוא געפרעגט.

— יא, האָט דער קאָנסול געענטפערט, זיין האָהייט דער סולטאן, וואָהנט אָפט אין סאהאר, זעלבסטפערשטענדליך, ווען עס פאלט איהם איין אין קאָפּ אריבערצופאָהרען אין דיעזער פּאָרט שטאָדט.

— זיין האָהייט ? האָט טרעגאָמעין איבערגעפרעגט. וואָס איז דאָס פאר א טיטול ?

טרעגאָמעין איז געווען אן איינפאכער מענש. ער האָט געוואוסט, אז דער הערשער פון א רעפּובליק הייסט פּרעזידענט און זיין טיטול איז : "זיין עקסעלענץ", דער טיטול פון א קעניג איז "זיין קעניגליכע מאיעסטעט", דער טיטול פון א קייזער איז "זיין קייזערליכע מאיעסטעט", אָבער א טיטול "זיין האָהייט" איז איהם פאָרגעקומען עטוואָס זאָנדערבאר. אזא טיטול האָט ער נאָך קיין מאָל ניט געהערט.

דער פראנצויזישער קאָנסול האָט פערשטאנען, וואָס טרעגאָמעין מיינט, און ער האָט געפונען פאר נויטהיג צו געבען זיינע לאנדסלייט א פאָלשטענדיגע ערקלערונג.

— דער טיטול פון דעם סולטאן פון אָמאן איז "זיין האָהייט", דיעזער טיטול איז, אמת, ניט אזוי גרויס, וויא דער טיטול "מאיעסטעט", דאָך איז דער סולטאן פון אָמאן א פרייער, זעלבסטשטענדיגער, דעספּאָטישער הערשער. אָהן זיין וויסען און אָהן זיין ווילען קען מען קיין זאך ניט אָנפאנגען אין דיעזען לאנד. ווען איהר ווילט עפענען א געשעפט אין איינער פון זיינע שטעדט, מוזט איהר זיך ווענדען צו איהם מיט א ביטשריפט, און נור ווען ער וועט אייך עס ערלויבען, וועט איהר מעגען עפענען אייער געשעפט. יעצט פערשטעהט איהר שוין ?

— איך פערשטעה עס גאנץ גוט, אָבער איך דענק, אז זיין האָהייט וועט אונז ניט אָבזאָגען אונזער ביטע, האָט זשאק דאָראן געענטפערט.

— ער וועט אייך געוויס ניט אָבזאָגען, ווען איהר וועט איהם בעצאָהלען זיין טאקסע.

— אָה, מיר וועלען איהם נעווים בעצאָהלען! האָט דאָראַן אויסגערופען.
— וויא אזוי פאָהרט מען נאָך סאהאר? האָט פראנסוא געפרעגט.
— מען מוז פאָהרען מיט א קאראוואנע, האָט דער קאָנסול געענטפערט.
— מיט א קאראוואנע? האָט טרעגאַמעין איבערגעפרעגט.

דער עקס קאפיטאן פון דער בארקע "דיא שעהנע אמאליע" האָט נעבעך נים געוואוסט, וואָס א קאראוואנע איז.

דער פראנצויזישער קאָנסול האָט איהם פערשטאנען און האָט ערקלעהרט:

— מיינע ליעבע לאנדסלייט, איהר דארפט וויסען, אז אין דעם סולטאנאט אַמאן געפינען זיך ניט קיין אייזענבאהנען, קיין פאָסט טראקטען, קיין גוט געבויטע און איינגעריכטעטע וועגען. ווען מען דארף פאָהרען פון איין שטאָדט צו דער אנדערער, מוז מען רייטען אויף אן עזעל, אויף א מויל-עזעל אָדער אויף א קעמעל. דיא רייזע איז אָבער אָפט געפעהרליך, איין מענש אליין האָט מורא צו מאכען אזא רייזע, עס מוזען זיך פערזאמלען פיעלע רייזענדע און פאָהרען צוזאמען. אזא פערזאמלונג פון רייזענדע הייסט קאראוואנע.

— אזא קאראוואנע געהט אלזאָ ניט גאנץ אָפט צווישען מאַסקאט און סאהאר? האָט פראנסוא געפרעגט.

— מאַסקאט און סאהאר זיינען גרויסע האנדעלס שטעדט און דארום געהן זעהר אָפט קאראוואנען פון איין שטאָדט צו דער אנדערער, האָט דער קאָנסול ערקלעהרט, מאָרגען געהט אָב א קאראוואנע נאָך סאהאר.

— מאָרגען? האָט זשאַק דאָראַן איבערגעפרעגט.

— יא, מאָרגען, האָט דער קאָנסול געענטפערט.

— דאָס איז דאָך וויא געוואונשען! האָט דאָראַן אויסגערופען, מיר קענען אלזאָ שוין מאָרגען פאָהרען מיט דיעזער קאראוואנע נאָך סאהאר.

טרעגאַמעין'ען איז עס אָבער שטארק ניט געפעלען צו פאָהרען מיט א קאראַוואנע. זייט ער לעבט איז ער ניט געזעסען אויף דעם רוקען פון א פערד, פון אן עזעל אָדער פון א קעמעל און יעצט, אויף דער עלטער זאָל ער נאָר דארפען פאָהרען רייטענדיג. דאָס האָט איהם שטארק ניט געשמעקט און ער האָט געזאָגט:

— ווען דיא שטאָדט סאהאר געפינט זיך ביים פערזישען גאָלף און דיא שטאָדט מאַסקאט געפינט זיך ביי דעם גאָלף פון אָמאן, פערשטעה איך ניט, פאר וואָס זאָלען מיר ניט פאָהרען אויף'ן וואסער, אויף א שיף אָדער אויף א בארקע, פון מאַסקאט נאָך סאהאר?

— טרעגאַמעין האָט דאָך רעכט! האָט זשאַק דאָראַן אויסגערופען, פאר וואָס זאָלען מיר טאקע ניט פאָהרען אויף'ן וואסער נאָך סאהאר? איך גלויב, אז מיט'ן וואסער וואָלטען מיר שנעלער אָנגעקומען אין סאהאר... וואָס זאָגט איהר, הערר קאָנסול?

— איך זאג, אז מען קען געוויס פאהרען מיט'ן וואסער נאך סאהאר, איך האב עס אבער אייך ניט געראטהען, ווייל עס איז רעכט געפעהרליך צו פאהרען אויף דעם גאלף פון אמאן.

— געפעהרליך? וואס מיינט איהר דערמיט? האט זשאק דאראן זיך געקאכט. מיר זיינען אלע שיפסקאפיטאנען, מיר זיינען געוואהנט צו פיהרען שיפען, מיר האבען קיין מורא ניט פאר ווינד און שטורם.

— איך רעד ניט פון ווינד און שטורם, האט דער קאנסול געענטפערט, איך וויים גאנץ גוט, אז פראנצויזען פון סען מאלא האבען קיין מורא ניט צו פאהרען אויף'ן מעער, אבער...

— וואס אבער?

— אבער אין דיעזע געגענדען געפינען זיך פיעלע ים־רויבער, האט דער קאנסול געזאגט.

— צום טייפעל! האט זשאק דאראן אויסגערופען.

פאר ווינד און שטורם האט זשאק דאראן געוויס קיין מורא ניט געהאט, פאר מעער־רויבער אבער האט ער זיך דערשראקען. ווען מען געהט אויסגראבען אן אוצר פון 20 מיליאן, מעג מען זיך אביסעל שרעקען פאר רויבער.

זשאק דאראן און זיינע קאמעראדען האבען יעצט גוט פערשטאנען, פאר וואס דער פראנצויזישער קאנסול האט זיי געראטהען צו פאהרען נאך סאהאר מיט א קאראוואנע. זיי האבען יעצט פערשטאנען, אז אמאן איז ניט פראנק־רייך, און אז נור מיט א קאראוואנע, וואו עס פאהרען פיעלע מענשען צוזאמען, קען מען פאהרען זיכער אין דיעזען לאנד.

זיי האבען דארום זיך אנגעפרעגט, וואו מען געפינט דיעזע קאראוואנע, וואס עס דארף קאסטען אן עזעל אדער מויל־עזעל, דאס הייסט, דריי עזלען אדער דריי מויל־עזלען פון מאסקאט נאך סאהאר, און אויב מען דארף עפעס צאהלען דעם קאראוואנען־פיהרער.

דער פראנצויזישער קאנסול האט זיי אלעם ערקלעהרט און האט דערביי בעמערקט, אז אויב זיי ווילען, וועט ער זיי פערשטעלען פאר זיין האהייט, דעם סולטאן פון אמאן, און וועט ביי איהם אויסווירקען, ער זאל זיי געבען א פאספארט צו זיינע בעאמטע אין סאהאר.

זשאק דאראן האט אבער ניט געפונען פאר נויטהיג צו מאכען דיא בע־קאנטשאפט פון זיין האהייט. ער איז קיין מאל ניט בעקאנט געוועזען מיט קע־ניגע און פירסטען און האט אויך יעצט ניט געוואלט מאכען אזא וויכטיגע בעקאנטשאפט.

ער האט בעדאנקט דעם פראנצויזישען קאנסול פאר זיין פריינדליכקייט און איז אוועקגעגאנגען מיט זיינע קאמעראדען זוכען דיא קאראוואנע נאך סאהאר.

אין דער צייט ווען זשאק דאַראן מיט זיינע קאמעראַדען האָבען זיך אונ־טערהאלטען מיט זייער קאָנסול, האָבען אין דעם זעלבען האָטעל, וואו זשאק דאַראן איז אָבגעשטיגען, אָבגענומען א צימער בן אָמאר און זיין שרייבער נאזים, אָדער סואד פּאשא. זיי האָבען נאָך ניט געוואוסט, אז דאַראן מיט זיינע בעגלייטער זיינען געקומען נאָך מאָסקאט, ווייל דער אינזעל מיט דיא מיליאָנען געפינט זיך ערגיץ אין דיעזער געגענד.

דאָס אָבער האָבען זיי געמוזט וויסען. זיי האָבען געמוזט בעאָבאכטען און נאָכשפּירען יעדען שריט, וועלכען זשאק דאַראן האָט געמאכט. ליידער, איז בן אָמאר נאָך געוועזען זעהר שוואך פון דער רייזע און פון דער זעע־קראנק־הייט, און סואד פּאשא אָדער נאזים האָט געמוזט איבערנעהמען אויף זיך דיא שווערע ארבייט פון שפּיאָנירען.

— דוא טייפעל! דוא קראָקאָדיל! דוא אונריינער שוויין! האָט סואד פּא־שא זיך געבייזערט, פאר וואָס ביזט דוא אזוי קראנק געוועזען דיא גאנצע צייט און קענסט יעצט ניט אויסשפּרייטען דיין נעץ פאר אונזערע גאָלדענע פישע־לעך?

— זייט רוהיג, האָהייט! האָט בן אָמאר געבעטען, דער פראנצויז אנט־לויפט דאָך ניט, מיר וויסען גאנץ גוט, אז ער איז אין מאָסקאט און שטעהט איין אין דיעזען האָטעל, אלזאָ קענען מיר דאָך לייכט וויסען, אויב זיי בלייבען דאָ אָדער זיי פאָהרען ווייטער, און זאָגאר וואוהין זיי פאָהרען. מיר ווייסען יעצט פאר געוויס, אז זיי פאָהרען ניט נאָך קאלקוטא. דער "אָקסוס" פאָהרט אוועק מאָרגען אין דער פריה און דער סטיוארד האָט אונז געזאָגט, אז דיא פראנצויזען האָבען גענומען זייער קאיוטא נור ביז מאָסקאט. דיא פראגע איז אלזאָ, וואוהין וועלען זיי פאָהרען פון דאנען?

— יא! דאָס איז דיא פראגע, האָט סואד פּאשא געזאָגט, וויא אזוי ווערט מען עס געוואָהר?

— לאָזט מיך זיך אָברוהען אביסעל, האָט בן אָמאר געבעטען, קוים וועל איך קענען ארומגעהן, וועל איך עס אויסגעפינען.

סואד פּאשא האָט זיך געבייזערט, זיך געקאָכט, געטאנצט און געשפּרונגען, ער האָט זיך אָבער דאָך ניט געקענט העלפען. ער האָט געהייסען בן אָמאר׳ען האַלטען אָן אָפען אויג אויף דיא פראנצויזען, ווען זיי וועלען צוריקקומען אין האָטעל, און ער אליין איז געגאנגען זוכען, וואו דיעזע פראנצויזען זיינען געגאנגען.

אזוי וויא ער האָט גערעדט אראביש, טירקיש, פראנצויזיש און ענגליש, איז עס איהם ניט שווער געווען זיך נאָכצופרעגען וואו דיא פראנצויזען זיינען געגאנגען און ער האָט אויך באַלד אויסגעפונען, אז דיא פראנצויזען זיינען גע־גאנגען צו זייער קאָנסול, און ער איז געגאנגען אהין, זיי נאָכשפּיאָנירען.

דער פראנצויזישער קאָנסול איז געווען אזוי העפליך צו שיקען מיט דיא דריי פראנצויזען זיינעם א מענשען, וועלכער האָט גוט גערעדט אראביש, צו דעם אנפיהרער פון דער קאראוואנע. אין א האלבער שטונדע האָט מען אלעס אבגערעדט און אלעס אבגעמאכט.

אזוי וויא עס איז ערשט געווען אום איינס אוהר, האָט טרעגאָמעין גע־ראטהען זיי זאָלען אביסעל ארומגעהן אין דיא גאסען און בעטראכטען דיעזע זאָנדערבארע אזיאטישע שטאָדט.

— געהט איהר אייך, וואו איהר ווילט, האָט זשאק דאַראן געזאָגט פער־טראכט. איך וועל ליעבער געהן אין האָטעל מיך אָברוהען.

— אָבער, אָנקעל, פאר וואָס זאָלט איהר אויך ניט מיטגעהן מיט אונז בעטראכטען דיעזע האנדעלס שטאָדט? האָט פראנסוא געפרעגט.

— וואָס זאָל איך דאָ זעהען? אזיאטען? אראבער? פערזער? האָט זשאק דאַראן געפרעגט בייז.

מעהר האָט פראנסוא ניט געוואָלט פרעגען. ער האָט געוואוסט, אז זיין אָנקעל איז אזוי שטארק בעשעפטיגט מיט זיינע מיליאָנען, אז ער וויל פון קיין אנדער זאך ניט הערען און ניט זעהען.

פראנסוא און טרעגאָמעין האָבען איהם צוגעפיהרט צום האָטעל, דאן זיי־נען זיי געגאנגען בעטראכטען דיא שטאָדט.

מאָסקאט איז ווירקליך א רעכט פרעהליכע האנדעלס שטאָדט. עס גע־פינען זיך אין איהר פיעלע באזארען, פלעצער, וואו עס ווערען געקויפט און פערקויפט אלערליי וואארע, מייסטענס אָריענטאלישע: אלערליי גארטלען, טורבאנען, מאנטלען, בורנוסען און אלערליי מעגליכע אָריענטאלישע קליידער.

אין איין באזאר האָבען זיך געפונען נור ציערונג פון גאָלד, זילבער און אלערליי טהייערע שטיינער.

— קויף א רינג פאר זשוליעט, האָט טרעגאָמעין געראטהען, זאָל זיא האָ־בען אן אנדענקען פון מאָסקאט.

דער אָרימער פראנסוא האָט א זיפץ געטהאָן און האָט געמורמעלט:

— וואָס מאכט יעצט מיין געליעבטע זשוליעט? וואָס וועט ווערען פון אונזער ליעבע, ווען דער אָנקעל וועט ווירקליך בעקומען זיינע מיליאָנען?... וועט ער זיי אָבער בעקומען?

אין דיא פּאָר שטונדען וואָס זיי האָבען ארומגעשפּאציערט אין דיא גאסען פון מאָסקאט, האָט פראנסוא בעמערקט, אז עס געפינען זיך עפּעס צופיעל פּאָ־ליציסטען; וועניגסטענס האָט ער נאָך אין קיין שטאָדט אין דער וועלט ניט גע־זעהען אזוי פיעל פּאָליציסטען, וויא אין מאָסקאט. דאָס זאָנדערבארע דערביי איז געווען, וואָס דיעזע פּאָליציסטען האָבען, וויא עס האָט זיך אויסגעוויזען, זעהר ווייניג זיך געקימערט וועגען דעם, וואָס עס טהוט זיך ארום זיי.

ניט ווילענדיג האט פראנסוא געפרעגט זיך אליין:

— צו וואס דארף מען אזא שטארקע פאליציי?

שפעטער איז ער געוואהר געווארען, אז דער סולטאן פון אמאן האט א גאנץ אנדערע פאליציי, וויא אין אייראפעאישע שטעדט. יעדער פאליציסט איז א שפיאן און ער שפיאנירט דיא פרעמדע, וועלכע קומען נאך מאסקאט. קוים קומט אן א פרעמדער, געהן איהם נאך דריי־פיער פאליציסטען און לאזען פון איהם קיין אויג ניט אראב. אין א צייט פון זעקס שטונדען מוזען זיי מעלדען זייער שעף, ווער דער פרעמדער איז, פון וואנען ער קומט און וואס ער וויל טהאן.

מען פרעגט ניט דעם פרעמדען אויף א פאספארט, מען רעדט זאגאר ניט מיט איהם, נור מען געהט איהם נאך און מען פערצייכענט זיך אלעס, וואס ער טהוט, וואס ער קויפט און זאגאר וואס ער רעדט.

יעדען אבענד מוז דער פאליציי שעף מעלדען דעם סולטאן, וויא פיעל פרעמדע עס זיינען אנגעקומען אין מאסקאט, וואס יעדער פרעמדער האט גע־טהאן דעם גאנצען טאג און וואו ער שטעהט איין.

דער סולטאן פון אמאן האט זעהר מורא פאר פרעמדע, בעזאנדערס פאר אייראפעער, ער וויל אבער ניט און קען פילייכט ניט זיי פערוועהרען צו קו־מען אין זיין לאנד און דארום בעוואכט ער זיי מיט זיין פאליציי.

ווען פראנסוא וואלט דאס געוואוסט, וואלט ער פערשטאנען, אז עס וועט זיין אונמעגליך אויפצוהויבען אין אזא לאנד אן אוצר פון אזוי פיעל מי־ליאנען. דער סולטאן וועט צונעהמען דיא מיליאנען פאר זיך, ווייל זיי זיינען געפונען געווארען אין זיין לאנד.

צום גליק האט פראנסוא דערפון ניט געוואוסט און ער האט פערבראכט אן אנגענעהמען טאג אין דיא גאסען פון מאסקאט, וואו ער האט געקענט זעהען אלע מעגליכע סארטען מענשען: אראבער, אידען, אינדיער, פערזער, נעגער און זעהר װעניג אייראפעער. דיא אייראפעער זיינען געווען מייסטענס ענג־לענדער. ענגלאנד האנדעלט מיט דער גאנצער וועלט, און וואו מען ווארפט א שטיין, דארט טרעפט מען אן ענגלענדער. עס איז קוים דא א פערווארפענער ווינקעל אין דער גאנצער וועלט וואו מען זאל ניט טרעפען ענגלענדער.

ווענען דיא אידען אין מאסקאט, וויא אין גאנץ אמאן, ווייס מען זעהר וועניג. זעלטען קומט אן אייראפעער אין דיא שטעדט ווייט אין לאנד און ווען איינער קומט, זוכט ער אבצומאכען זיינע געשעפטען און צו אנטלויפען, ווייל וויא שעהן דאס לאנד איז און וויא רייך עס איז, האבען דיא איינוואהנער דאך ניט שטארק ליעב דעם פרעמדען, בעזאנדערס דעם קריסט.

ווען זשאק דאראן איז געקומען אין זיין האטעל און איז אריינגעקומען

אין זיין צימער, האט ער געהערט אנקלאפען אין דער טהיר. ער האט געעפענט דיא טהיר און פאר איהם איז געשטאנען בן אמאר.

— נו, וואס פערלאנגט איהר, הערר אדוואקאט פון קראקאדילען־לאנד? האט דאראן געפרעגט.

— קענט איהר מיר ניט זאגען וואוהין איהר וועט פאהרען פון דאנען? האט בן אמאר געפרעגט מיט א צוקער־זיסער שטימע.

— איך וועל פאהרען צוערשט רעכטס, דאן לינקס, דאן גלייך און גלייך, איז געווען דיא אנטווארט.

מיט דיזע ווערטער האט ער פערמאכט דיא טהיר און געלאזען דעם ארי־מען בן אמאר'ען פון יענער זייט טהיר.

13טעם קאפיטעל.

פון מאסקאט נאך סאהאר

דעם אנדערען טאג גאנץ פריה זיינען דיא דריי פראנצויזען געגאנגען אין קאראוואן סאראי, א סארט גאסט־הויז, וואו דיא קאראוואנע קומט זיך צונויף און פון וואנען זי פאהרט ארויס.

א פאר מינוט שפעטער איז אנגעקומען בן אמאר און זיין שרייבער. דאס איז ניט קיין וואונדער. סואד פאשא איז זיי נעכטען נאכגעגאנגען און האט גע־זעהען, אז זיי זיינען געווען אין קאראוואן סאראי. ווען זיי זיינען אוועקגעגאנגען, איז ער אריינגעקומען אין קאראוואן סאראי און איז באלד געוואהר געווארען, אז דיא פראנצויזען פאהרען מארגען מיט דער קאראוואנע. אזוי וויא ער האט גערעדט אראביש און איז געווען א מאחמאדאנער, האבען דיא קאראוואנען־פיהרער געהאט מעהר צוטרויען צו איהם, וויא צו דיא פראנצויזען, צו דיא דזשאורס (מענשען וועלכע גלויבען ניט אין מחמד).

סואד פאשא איז געוואהר געווארען, אז זשאק דאראן און פראנסוא האבען געדונגען, ריכטיגער נאך, געקויפט צוויי מויל־עזלען, פאר טרעגאמעין'ען אבער האט מען געמוזט נעהמען א קעמעל, ווייל ער איז געווען צו שווער פאר א מויל־עזעל.

דיא וועגען אין אמאן זיינען אזוי שלעכט, אז מען מוז פאהרען נור אויף דעם רוקען פון אן עזעל, א מויל־עזעל אדער א קעמעל. עס זיינען צוואר דא גוטע פערד, עכטע אראבישע פערד, אבער זיי קאסטען אזוי טהייער, אז נור א גאנץ רייכער מאן קען זיך פערגינען צו פאהרען אויף א פערד. דאס טהוט מען אבער קיין מאל ניט, ווען מען פאהרט מיט א קאראוואנע.

יעצט האבען דיא דריי פראנצויזען צייט געהאט צו בעטראכטען דיא קא־

ראוואנע. זיא איז בעשטאנען פון מעהר אלס הונדערט רייזענדע, אלע אראבער, פערזער און אינדיער. דיא פּראנצוויזען און דיא צוויי עגיפּטער זיינען געווען דיא איינציגע פרעמדע.

אזוי וויא דער קלימאט איז זעהר הייס, פאהרט מען געוועהנליך ארוים גאנץ פריה, ווען עס איז נאך ניט שטארק הייס. שפּעטער, געגען מיטאג, ווען דיא זון הויבט אן צו ברענען וויא מיט פייער, מוז מען בלייבען שטעהן ערגעץ אונטער א בערגעל און רוהען ביז געגען פיער־פינף אוהר, דאן פאהרט מען א גאנצע נאכט. מען האט זיך דארום געאיילט אויסצושטעלען דיא קאראוואנע.

זשאק דאראן און פראנסוא זיינען אויך קיין רייטער ניט געוועזען, זיי האבען אויך קיין מאל ניט גערייטען אויף א פערד אין זייער לעבען, זיי האבען זיך אבער דאך אויפגעזעצט אויף זייערע מויל־עזלען און האבען פּרובירט ארומצופאהרען אום זיך צוגעוואהנען צו זיצען אויף דעם רוקען פון א בהמה.

גאנץ אנדערש איז עס געווען, ווען דער דיקער טרעגאמעין האט געדארפט זיך אויפזעצען אויף א שטארקען הויכען קעמעל. דאס איז געווען איינע פון דיא שווערסטע ארבייטען פאר איהם אליין, וויא אויך פאר דיא אראבער, צו וועמען דער קעמעל האט געהערט.

— דיא אראבער רופען דעם קעמעל דיא שיף פון דער וויסטע, האט פראנסוא געזאגט צו זיין פריינד טרעגאמעין. איך האב דאך געזעהען, אז איהר זייט מיט פערגניגען געפאהרען אויף א שיף אויף'ן מעער, פאר וואס האט איהר מורא צו פאהרען אויף דער שיף פון דער וויסטע?

— אך, פריינד! האט טרעגאמעין געזיפצט, ווען איך זאל געוועזען וויסען, אז איך וועל מוזען פאהרען אויף אזא שיף, וואלט איך בעסער געבליבען אין סען מאלא.

עס האט איהם אבער קיין זאך ניט געהאלפען. ער האט געמוזט זיצען אין דער הויך אויף זיין קעמעל. איך מוז אבער אויך בעמערקען, אז פאר דעם מענשען, וועלכער איז ניט געוואהנט צו פאהרען אויף א קעמעל, איז עס וועניג פערגניגען; עס איז א פּלאגע. ווען דער קעמעל געהט נאך לאנגזאם, קען מען עס נאך איבערטראגען, הויבט ער אבער אן צו געהן שנעל, מוז מען זיך צו־בינדען צום זאטעל און ביי יעדען שריט פון דעם קעמעל פיהלט מען א שטויס און א זעץ פון דעם האלץ פון דעם זאטעל.

דיא קאראוואנע האט זיך ענדליך אויסגעשטעלט און האט אנגעהויבען צו ריהרען. פאראוים איז געפאהרען אויף א שטארקען מויל־עזעל דער קאראוואנען־פיהרער. ער מוז פאהרען פאראוים אום צו ווייזען דעם וועג און צו קוקען, אויב עס איז ניטא ערגעץ א געפאהר. נאך איהם זיינען געפאהרען איינציגע אראבישע קויפלייטע. יעדער האט געהאט מיט זיך עטליכע קעמלען און צו יעדען קעמעל א בעזונדערען קנעכט. זיי האבען געפיהרט אלערליי וואארען נאך

סאהאר. דאַן זיינען געפאַהרען אונזערע צוויי פּראנצויזען אויף זייערע מויל־עזלען און הינטער זיי איז געפאַהרען טרעגאַמעין אויף זיין גרויסען קעמעל. פוןביידע זייטען זיינען געפאַהרען צוויי אראבער אויף קעמלען. זיי האָבען זיך אונטערגענומען אכטונג צו געבען אויף דעם דיקען פּראנצויז און איהם צו לערנען און צו ווייזען, וויא אַזוי מען פאַהרט אויף א קעמעל.

גאָר צו לעצט איז געפאַהרען סואד פּאשא אויף א מויל־עזעל און בן אַמאר אויף אן עזעל. אַזוי איז ער געוואָהנט געווען אין עגיפּטען.

פּראנסוא איז באלד געוואָהר געוואָרען, אז דיא רייזע פון מאַסקאט נאָך סאהאר וועט דויערען אונגעפעהר פיער טעג. מען רעכענט צו פאַהרען עטליכע און דרייסיג מייל א טאָג, ווען אלעס וועט געהן, וויא עס דארף זיין, ווען עס וועלען קיין שטערונגען ניט פאָרקומען.

דיא רייזע איז געווען אונאנגענעהם און לאנגווייליג. אום צעהן אוהר האָט דיא זון אָנגעהויבען צו ברענען, וויא א פייער, און א הייסער ווינד, וויא פון א קאַלך אויווען האָט געוועהט גלייך אין געזיכט פון דיא רייזענדע.

פאַר אייראָפּעער איז עס א רעכט שווערע אויפגאַבע צו רייזען אין יענע געגענדען, זיי קענען ניט איבערטראָגען דיא היץ און זיי ווערען קראנק פון אַזא רייזע.

צום גליק פאַר אונזערע פּראנצויזען, האָבען זיי געטראָפען א גוטע קאַראוואנע און דער קאַראוואנען־פיהרער האָט געזעהן וויא ווייט עס איז מעגליך געווען צו פאַהרען דורך געגענדען, וואו עס האָבען זיך געפונען וועלדער און גערטנער מיט פרוכט בוימער. מען האָט אַלזאָ געקענט וועניגסטענס אויף איי־ניגע מינוטען זיך שיצען פון דער זון אין דעם שאָטען פון בוימער.

דאָס איז אָבער נור געווען ניט ווייט פון מאַסקאט, וואו דאָס לאנד איז גוט בעארבייט און עס געפינען זיך נאָך וועלדער פון צייט צו צייט. ווען דער קאַראוואנען־פיהרער געפינט א גוטען פּלאַץ, בעוואקסען מיט גראָז, בלייבט ער שטעהן און לאָזט דיא טיהרע פרעסען דאָס גרינע, זאפטיגע גראָז. דאַן מאַכט מען א סטאציאָן און מען רוהט זיך אָפּ.

אויף איינער פון אַזעלכע סטאציאָנען האָבען אונזערע דריי פראנצויזען זיך געזעצט עסען און זיי האָבען זיך צורעדט איבער דעם הויפּט צוועק פון זייער רייזע.

וויא פּראנסוא האָט אויסגערעכענט, דארף זיך געפינען קיאמיל פּאשא'ס אינזעל ערגעץ ניט ווייט פון סאהאר אין דעם פּערזישען גאָלף.

— וויא אַזוי וועלען מיר אָבער קומען צום אינזעל? האָט טרעגאַמעין געפרעגט.

— סאהאר איז דאָך א פּאָרט־שטאָדט, אַלזאָ געפינען זיך דארום גע־ווים פיעלע באָאטע און פישער שיפלעך, האָט זשאק דאַראן געענטפערט. מיר

וועלען דינגען אָדער קויפען א באָאט אָדער א פישער שיפעל, אויף וועלכען מיר וועלען צופאָהרען צו מיין אינזעל, וועלען אויסגראָבען דיא פעסלעך מיט גאָלד און בריליאַנטען און וועלען צוריק קומען נאָך סאהאר.

— דאָס איז שוין מעגליך, האָט טרעגאַמעין צוגעגעבען, אָבער וויא אזוי וועלען מיר ברייגנגען דיעזע פעסלעך פון סאהאר נאָך מאָסקאָט? מיר קענען זיי דאָך ניט טראָגען אויף אונזערע פּלייצעס.

— מיר וועלען זיי אָנלאָדען אויף קעמלען.

— איך האָב אָבער געהערט, אז דיא פּאָליציי אינטערעסירט זיך צו ווי־סען, וואָס פאר א סאָרט וואַארע יעדער קויפמאַן פיהרט.

זשאק דאָראַן איז געוואָרען אונרוהיג. ער האָט אָנגעהויבען צו פערשטעהן, אז 20 מיליאָן קען מען ניט אזוי לייכט ארומפיהרען אין אזא ווילדען לאַנד וויא אָמאַן.

—צום טייפעל! האָט ער געשריען. פאר וואָס האָט קיאַמיל פאשא פער־גראָבען זיינע מיליאָנען גראַדע אין אזא פערוואָרפענעם מעער און אין אזעלכע ווילדע געגענדען? האָט ער ניט געקענט אויסגעפינען א בעסערען אינזעל לעבען ציוויליזירטע לענדער?

זשאק דאָראַן האָט געשריען, זיך געבייזערט, זיך געקאָכט, אָבער ער האָט זיך דאָך ניט געקענט העלפען. זיין אינזעל געפינט זיך דאָך אין פערזישען גאָלף און דער סולטאַן פון אָמאַן קען צו יעדער צייט זאָגען, אז דער אינזעל געהערט צו איהם און דיא מיליאָנען געהערען צו איהם.

— איך וועל מוזען מיך ווענדען צו אונזער קייזער נאַפּאָלעאָן דעם דריטען, האָט ענדליך זשאק דאָראַן זיך ענטשלאָסען.

דאָס איז אָבער לייכט צו זאָגען, אָבער שווער אויסצופיהרען. עס איז נאָך א גרויסע פראַגע, אויב נאַפּאָלעאָן וועט זיך אָננעהמען פאר א פראַנצויז, וועלכער געפינט אן אוצר אין א פרעמדען לאַנד. וועט דען נאַפּאָלעאָן ער־קלעהרען קריעג דעם סולטאַן פון אָמאַן?

דיעזע טרויעריגע געדאַנקען האָבען פערביטערט דיא רייזע פון דעם אָרימען מיליאָנער זשאק דאָראַן.

פראַנסואַ איז אויך ניט געווען שטאַרק פרעהליך. ער פלעגט אָפט דער־מאָהנען זיין געליעבטע זשוליעט און פלעגט טראַכטען, וואָס זיא מאַכט דאָרט גאַנץ ווייט אין סען מאַלאָ.

דער איינציגער רייזענדער, וועלכער איז געבליעבען רוהיג און גלייכגילטיג, איז געווען גילדאַס טרעגאַמעין. ער איז ניט געפאָהרען זוכען מיליאָנען, ער איז געפאָהרען נור צוליעב זיין פריינד.

איין מאָל, ווען מען איז געפאָהרען אויף'ן וועג און פראַנסואַ איז צוגעקומען נעהענטער צו איהם, האָט ער געפרעגט:

— גלויבסט דוא, פראנסוא, אין דיא מיליאָנען פון קיאמיל פּאשאַ?

— איך ווייס אַליין ניט וואָס צו זאָגען, האָט פראנסוא געענטפערט, וואָס נעהענטער מיר קומען צום אינזעל, אַלץ ווייניגער גלויב איך אין זיי.

— ביסט דוא זיכער, אז עס איז ווענינסטענס דאָ אזא אינזעל?

— דיא מעער קארטען, וועלכע איך האָב, ציינען פיעלע קליינע אינזלען אין דעם גאָלף.

— דאן וועלען מיר מוזען ארומפאָהרען פון איין אינזעל צום אנדערען און זוכען, וואו דער פּאשאַ האָט פערגראָבען זיינע מיליאָנען.

— דאָס איז ניט אזוי שווער, וויא איהר דענקט, האָט פראנסוא געענט־פערט, איך האָב אַלע מיינע אינסטרומענטען מיט מיר; ווען איך וועל זיין אויף'ן מעער, וועל איך קענען אויסרעכענען גאנץ גענוי, וואו דיעזער אינזעל געפינט זיך.

— וואָס וועט אָבער זיין, ווען מיר וועלען קומען אויף'ן אינזעל און דאָרט ניט געפינען דיא מיליאָנען?

— דאן וועלען מיר פאָהרען צוריק אהיים, האָט פראנסוא אויסגערופען.

דעם אנדערען טאָג איז דיא רייזע געוואָרען שווערער און אונאנגענעה־מער. מען איז ארויסגעפאָהרען אויף א פרייען לאַנד. דיא פעלדער און וועל־דער זיינען ביסלעכווייז פערשוואונדען און עס האָט זיך אָנגעהויבען א וויסטע, ווילדע, טרויעריגע געגענד.

דאָס טרויעריגסטע איז געוועזן, וואָס מען האָט ניט געפונען קיין וואַ־סער. מען האָט געזעהען פאַר זיך נור זאמד און זאמד. פון וויטען האָט זיך אויפגעהויבען א הויכער בארג, וועלכען דיא אראבער האָבען גערופען דשעבעל אחדן. ער איז בעשטאַנען פון הויכע, צוריסענע, צושפּאָלטענע, צוואָרפענע שטיינער.

ביז אהער איז דער וועג געוועזן זעהר שלעכט; עס איז גאָר קיין וועג ניט גע־ווען, זאָנדערן א שמאָלער שטעג צווישען שטיינער און פעלזען. יעצט אָבער איז יעדער וועג פערשוואונדען און נור דער קאראוואנען־פיהרער און דיא אראבער האָבען געוואוסט וואוהין צו פיהרען זייערע מויל־עזלען און קעמלען.

ערשט יעצט האָבען אונזערע פראנצויזען אָנגעהויבען צו פיהלען, וואָס עס הייסט וואנדערען אין דער וויסטע; ערשט יעצט האָבען זיי פערשטאַנען, וואָס עס הייסט א וויסטע.

זאָנדערבאר! וואָס שווערער עס איז געוואָרען דיא רייזע, אַלץ לעבעדי־גער און טהעטיגער איז געוואָרען בן אָמאר'ס שרייבער. ער פלעגט ארומפאָה־רען דיא קאראוואנע און פלעגט זוכען צו רעדען מיט אַלע אראבער. פראנסוא האָט עס גוט בעמערקט און ער האָט יעצט זעהר בעדויערט, וואָס ער פערשטעהט ניט קיין אראביש, וויל בן אָמאר'ס שרייבער האָט גערעדט נור אראביש.

וואָס האָט אָבער געזוכט סואד פאשא? ער האָט געזוכט מענער, וועלכע זאָלען איהם העלפען אוועקנעהמען ביי די פראנצויזען די מיליאָנען פון זיין פערוואנדטעטן קיאמיל פאשא.

דער דורכגעטריבענער סואד פאשא האָט זיך אונטערגעהערט, וואָס די פראנצויזען האָבען גערעדט און וויא זיי האָבען אָבגערעדט, אז זיי וועלען קויפען אָדער דינגען א באָאט, מיט וועלכען זיי וועלען פאָהרען אויף׳ן אינזעל. סואד האָט באלד געפאסט א פלאַן, וויא אזוי אוועקצונעהמען ביי זשאק דאָראן זיינע מיליאָנען. דערצו אָבער האָט ער געדארפט פיער־פינף קרעפטיגע און ענטשלאָסענע מענער.

עס האָבען זיך אָבער געפונען אין דער קאראוואנע נאָך אנדערע פערזאָנען, וועלכע האָבען זיך צוגעקוקט צו די פראנצויזען און צו די עגיפּטער, און האָבען זיך אונטערגעהערט צו יעדעס וואָרט, וואָס איינער פון זיי האָט ארויסגערעדט. וויא קלוג און וויא דורכגעטריבען די עגיפטער זיינען געוועזן, האָבען זיי דאָך ניט געוואוסט, אז מען שפּיאָנירט זיי, אז מען גיט אויף זיי אכטונג, אז מען פערצייכענט זיך יעדען שריט, וועלכען זיי מאכען און יעדעס וואָרט, וואָס זיי זאָגען.

אויף׳ן דריטען טאָג פון זייער שווערער און לאנגוויילינגער רייזע איז די קאראוואנע געבליבען שטעהן אום זיך אָבצורוהען, געמאכט א סטאציאָן אונטער א גרויסען בוים, אונטער א זאָנדערבארען בוים, א וואונדער פון דער נאטור, וועלכען מען קען זעהן נור אין די גאנץ הייסע געגענדען פון אזיען און אפריקא.

דיעזער בוים, דער ברויט בוים אָדער דער "באניאן בוים", וויא מען רופט איהם געוועהנליך, צוואוקסט זיך אָפט אזוי שטארק, אז ער שטעלט פאָר א רעגענשירם און זאָנענשירם, אונטער וועלכען עס קענען זיך שיצען פון דער זון און פון רעגען ביז צעהן טויזענד מענשען.

דיעזער בוים הויבט אָן צו וואקסען, וויא אלע בוימער: פון דער ערד געהט ארויס דער שטאם, דער קלאָץ, פון וועלכען עס וואקסען ארויס צווייגען אין אלע זייטען. ווען דיעזע צווייגען ווערען גרויס און ציהען זיך אויס, בויגען זיי זיך אראָב צו דער ערד, גראָבען זיך איין און עס ווערען פון זיי וואָרצלען, נייע שטאמען, נייע קלעצער, וועלכע הויבען זיך און ווערען בעוואקסען מיט נייע צווייגען. דיעזע נייע צווייגען וואקסען איינינגע יאָהר אין דער הויך, וויא געוועהנליכע צווייגען פון בוימער, דאן בויגען זיי זיך אראָב, גראָבען זיך איין אין דער ערד און עס ווערען פון זיי נייע שטאמען, נייע קלעצער, פון וועלכע עס וואקסען ארויס נייע צווייגען.

אויף דיעזער ארט בילדעט זיך צווישען דעם אלטען שטאם און די נייע שטאמען געוועלבען, גאלערעען, גרינע קיאָסקען און היטען (בעסיעדקעס), אונ־

טער וועלכע א גאנצע קאראוואנע קען זיך אויסרוהען אין קיהלען שאָטען און זיך שיצען געגען שטורם און רעגען.

דיא נייע שטאמען בילדען זיילען, קאָלאָנען, צווישען וועלכע א מענש און אַפט זאָגאר א רייטער מיט זיין קעמעל קען רוהיג און בעקוועם ארומשפאציר־רען א גאנצע שטונדע.

עס איז, דאכט זיך, נור איין בוים, אָבער דיעזער איינער בוים איז א גאנ־צער וואלד, א געדיכטער וואלד מיט גענוג וועגען און שטעגען אונטער איהם.

ווער עס האָט ניט געזעהען מיט זיינע אייגענע אויגען אזא אלטען בוים, דער קען זיך קוים פאָרשטעלען, וויא גרויס אזא בוים איז, וויא שטארק ער צוא־וואקסט זיך און וואָס פאר א גרויסען פּלאַץ ער פערנעהמט.

אין א געוויסען אָרט אין אינדיען, לעבען דעם טייך נערבודדא, געפינט זיך א באניאן בוים, פון וועלכען מען דערצעהלט אז נעאררוס, א גענעראל פון אלכסנדר מוקדון, האָט אויפגעשלאָגען זיין לאַגער אונטער איהם און זיין אר־מעע פון זיבען טויזענד מאן האָט געפונען שוץ און קיהלונג אונטער דיא צווייגען פון דיעזען בוים.

אויף דער וויסענשאפטליכער שפראך הייסט דיעזער בוים **Ficus Indica** דער פייגען בוים פון אינדיען. מען קען זיך אָנשטויסען, אז דיעזער בוים פלעגט אמאָל וואקסען אין פאלעסטינא און דאָס מיינט דער פסוק: וישב ישראל איש תחת גפנו ואיש תחת תאנתו (ישראל האָט געלעבט רוהיג, יעדער אונטער זיין וויינשטאָק און יעדער אונטער זיין פייגענבוים). א פאמיליע קען גאנץ בע־קוועם זיך איינריכטען אונטער אזא פייגענבוים, וועלכער גיט איהר וואָהנונג און נאהרונג, ווייל דיא פריכטע פון דיעזען בוים ווערען געגעסען רויהערהייט, גע־קאָכטערהייט און מען קען זיי אויך בראטען און באקען.

מען רופט דיעזען בוים אויך דער ברויט בוים, ווייל דיא איינוואָהנער פון אינדיען און פון דעם אינזעל סיילאָן מאכען פון דיא פריכטע א סאָרט טייג, וועלכעס זיי באקען אויף הייסע שטיינער און עסען עס אלס ברויט.

אונטער אזא באניאן בוים אָדער ברויט בוים האָט יעצט דיא קאראוואנע געמאכט איהר סטאציאָן.

טרענגאָמעין איז אראָבגעקראָכען פון זיין קעמעל און האָט בעטראכט מיט שטוינען און פערוואונדערונג דיעזען זאָנדערבארען בוים, וועלכער בילדעט אליין א גאנצען וואלד. אזא וואונדער האָט ער געוויס ניט געזעהען אין פראנק־רייך און אזוי וויא ער איז ניט געוועזען א גרויסער ליעבהאָבער פון לעזען ביכער, האָט ער אויך קיין מאָל ניט געלעזען פון אזא בוים.

ער איז געוועזען אזוי ערשטוינט און פערוואונדערט פון דיעזען בוים, אז ער האָט ניט ווילענדיג אויסגערופען:

— בּיי גאָט! וויא פיעל צווייגען האָט דען דיעזער בוים?

— מעהר וויא צעהן טויזענד! האָט געענטפערט א שטימע לעבען איהם אויף ענגליש.

טרעגאָמעין האָט זיך אומגעקוקט און האָט דערזעהן הינטער זיך אן אראַבער. טרעגאָמעין, וויא אלע פראנצויזישע מאטראָזען, וועלכע וואָהנען ביים קאנאל געגען ענגלאנד, האָט פערשטאנען אביסעל ענגליש, ניט פיעל, אָבער דיא ווערטער "טען טהאוזענד" האָט ער שוין גוט פערשטאַנען.

וויא קומט אָבער אן אראבער צו רעדען ענגליש? פון וואנען האָט דיעזער אראבער געוואוסט, אז דער פראנצויז פרעגט, וויפיעל צווייגען דיעזער בוים האָט?

דאָס האָט דער איינפאכער גוטער טרעגאָמעין ניט געקענט וויסען. ער האָט זיך ניט געקענט פאָרשטעלען, אז דיעזער אראבער איז א דעטעקטיוו, אן אגענט פון דער געהיימער פּאָליציי פון זיין האָהיים, דעם סולטאן פון אָמאן.

דער שעף פון דער פּאָליציי פון מאָסקאט האָט געוואוסט, אז קוים זיינען דיא דריי פראנצויזען אָנגעקומען און האָבען אָבגעלעגט זייער באגאזש, זיינען זיי געגאנגען צום פראנצויזישען קאָנסול, וואו זיי זיינען געבליבען א גאנצע שטונדע, דאן האָט דער קאָנסול געשיקט מיט זיי זיינעם א מענשען אין קאראוואן סאראי, וואו זיי האָבען אָבגערעדט צו פאָהרען מיט דער קאראוואנע נאָך סאהאר. צו וואָס דיעזע פראנצויזען זיינען געקומען נאָך אָמאן און וואָס זיי ווילען דאָ טהאָן, האָט דער שעף פון דער פּאָליציי ניט געקענט אויסגעפינען, ער האָט דארום געשיקט מיט דער קאראוואנע צוויי פון זיינע בעסטע דעטעקטיווס, מענער, וועלכע האָבען גערעדט פיעלע אָריענטאלישע שפּראכען, גאנץ גוט ענגליש און אביסעל פראנצויזיש.

איינער פון דיעזע דעטעקטיווס האָט יעצט גערעדט מיט טרעגאָמעין'ען. ווען ער וואָלט געטראָפען פראנסואַ'ן, וואָלט ער זיך געוויס געווען צורעדט מיט איהם און וואָלט געוויס געזוכט איהם צו שלעפּען ביים צונג און ארויסקריגען פון איהם צו וואָס זיי זיינען געקומען נאָך אָמאן. טרעגאָמעין אָבער האָט גערעדט נור פראנצויזיש, ער האָט פערשטאנען נור זעהר וועניג ענגליש און דער דעטעקטיוו האָט ניט פערשטאנען אזוי פיעל פראנצויזיש, אום זיך קענען פאנאנדעררעדען מיט דעם עכטען פראנצויז.

אייניגע מינוטען האָבען ביידע מענער פּרובירט רעדען איינער מיט'ן אנדערען, ווען טרעגאָמעין האָט אָבער געזעהען, אז ער קען זיך ניט גוט צוזאמענרעדען מיט דיעזען אראבער, האָט ער צוגערופען פראנסוא.

— קום נור אהער, פראנסוא! האָט טרעגאָמעין אויסגערופען, אָט האָסט דוא א נייעם וואונדער, אן אראבער, וועלכער רעדט ענגליש.

פראנסוא איז צוגעקומען און האָט אָנגעהויבען צו רעדען מיט דעם אראַבער. עס האָט זיך ארויסגעוויזען, אז דער אראבער איז א דאָלמעטשער ביים

ענגלישען קאָנסול אין מאַסקאַט. דאָס איז געווען זעלבסטפערשטענדליך א ליגען. דער דעטעקטיוו פון דער פּאָליציי פון אָמאַן האָט נור געוואָלט ערקלערען דעם פראנצויז, פאר וואָס ער רעדט אזוי גוט ענגליש.

פראנסוא איז באלד בעקאנט געוואָרען מיט דעם דעטעקטיוו און איז זאָגאר געוואָרען מיט איהם א גוטער פריינד, ווייל דער אראבער האָט איהם ערקלערט, אז ער ליעבט זעהר פראנצויזען און איז בערייט צו טהאָן פאר זיי אלעס, וואָס ער וועט נור קענען.

דער סולטאַן פון אָמאַן האָט געהאַט גוטע, געשיקטע אגענטען פון זיין געהיים פּאָליציי. דער דעטעקטיוו האָט עס געמאַכט אזוי קלוג און אזוי געשיקט, אז פראנסוא איז געווען גליקליך, וואָס ער האָט געפונען אזא גוטען און פריינדליכען מענשען צווישען דיא אראבער.

ווען פראנסוא האָט דערצעהלט דעם דעטעקטיוו, אז זיי ווילען אויסזוכען אן אינזעל אין גאָלף, וואו עס ליעגט בעהאלטען א וויכטיגער היסטאָרישער דאָקומענט פון אלטע צייטען (זעלבסטפערשטענדליך, אז ער האָט איהם ניט דערצעהלט אז אויף דעם אינזעל געפינען זיך מיליאָנען) און זיי מוזען האָבען א באָאט, האָט דער דעטעקטיוו אָנגעבאָטען זיינע דיענסטע: ער וועט זיי פערשאפען א באָאט און פערזאָרגען אלעס נויטהיגע. ער איז געבאָרען אין סאהאר און קען דאָרט יעדען פישער און יעדען בארקע־מאַן.

פראנסוא האָט צוגערופען זיין אָנקעל זשאַק דאָראַן און האָט איהם דערצעהלט וואָס פאר א גליק עס האָט זיי געטראָפען דערמיט, וואָס זיי האָבען געפונען אן אראבער, א געבאָרענעם אין סאהאר, וועלכער איז בערייט און וויליג זיי אלעס צו ווייזען און אין אלע בעציהונגען צו העלפען, ווען מען וועט איהם נור בעצאָהלען פאר זיין מיה.

— דאָס איז גוט! האָט זשאַק דאָראַן אויסגערופען, זאָג איהם, אז איך וועל איהם אזוי גוט בעצאָהלען, אז ער וועט מיך האָבען צו געדענקען.

— עס איז נאָך א פראגע, אויב עס וועט זיין מיט וואָס איהם צו בעצאָהלען, האָט טרעגאָמעין געברומט אונטער דער נאָז.

פראנסוא איז געווען העכסט צופריעדען וואָס ער איז בעקאנט געוואָרען מיט דיעזען אראבער, אָבער גאנץ אונצופריעדען איז געווען סואד פאשא. ער האָט גוט געוואוסט, ווער דיעזער אראבער איז. ער האָט גוט געוואוסט, אז דאָס איז א דעטעקטיוו, אן אגענט פון דער געהיים פּאָליציי פון מאַסקאַט. ווען דיעזער דעטעקטיוו וועט פאָהרען מיט זשאַק דאָראַן אויף'ן אינזעל און ער וועט זעהן וויא מען גראָבט אויס דיא פעסלעך מיט דיא מיליאָנען, וועט ער עס געוויס מעלדען דעם סולטאַן פון אָמאַן און דער סולטאַן וועט צונעהמען אלע מיליאָנען.

מען האָט פערבראַכט דיא נאַכט אונטער דעם באַניאַן בוים, א גאַסט־

הויז, וואָס דיא נאטור האָט אויסגעבויט פאר מיעדע רייזענדע אין יענע הייסע געגענדען.

דעם אנדערען טאָג גאנץ פריה איז מען ווייטער געפאָהרען. יעצט האָט זיך אָנגעהויבען א גאנץ פלאכע געגענד, אָהן א בערגעלע, אָהן א בוים, אָהן א בלאט און אָהן א גראָז, א וויסטע, א שרעקליכע וויסטע, וואו מען האָט געזעהען נור הימעל און זאמד.

דיא היץ איז געוואָרען שרעקליך, אונערטרעגליך. דער עקס-קאפּיטאן פון דער בארקע "דיא שעהנע אמאליע" האָט מורא געהאט, אז ער וועט צושמאָלצען ווערען פון דער היץ, וויא דיא אייזבערג, ווען זיי קומען אריין אין ווארעמע וואסערען.

דער אגענט פון דער געהיימער פּאָליציי פון מאָסקאַט איז געוואָרען דער בעסטער פריינד פון פראנסואַ און זשאַק דאָראַן. ער האָט געהייסען סעלים און איז געווען איינער פון דיא בעסטע און פעהיגסטע דעטעקטיוןס פון דעם סולטאַן פון אָמאַן. ער האָט אזוי קלוג און אזוי געשיקט זיך אריינגע'גנב'עט אין דאָס צוטרויען פון דיא פראנצויזען, אז זיי זיינען געווען בערייט איהם אלעס צו ערקלערען און אלעס צו דערצעהלען, אָבער דיא שרעקליכע היץ און דיא שווערע רייזע אין דער וועסט מאכט א מענשען, בעזאָנדערס אן אייראָ־פּעער, רוהיג, שטיל און פערטראַכט.

דיא וויסטע ווירקט וויא א צויבער אויף מענשען און טהיערע. דיא וויסטענייַ איז שטום און דער מענש ווערט שטום אין דער וויסטע, אָבער ניט נור דער מענש, אויך דיא טהיערע: דיא עזלען, דיא קעמלען, דיא מויל־עזלען, דיא פערד און אלע אנדערע טהיערע ווערען רוהיג און שטיל אין דער וויסטע. איין איינציגעס טהיער לאָזט זיך הערען אין דער וויסטע, דאָס איז דער לייב; ווען ער הויבט אָן צו ברומען, ציטערען אלע טהיערע און דער מענש, דער אראַ־בער, וועלכער איז געוואָהנט צו דער וויסטע, ווערט בלייך און בלייבט שטעהן. ערשט אין דער וויסטע פערשטעהט מען דעם זין פון דעם אידישען נביא, וועלכער האָט געזאָגט: "אריה שאג, מי לא יירא?" ווען דער לייב ברומט, ווער ציטערט עס ניט?

מיעד, מאַט, צובראָכען, ערשעפּפט און טרויעריג איז דיא קאראוואנע אָנ־געקומען שפּעט ביינאַכט אין סאַהאַר.

14טעס קאפּיטעל.

סעלים קריעגט אַ באַאט

סאַהאַר איז א מערקווירדיגע, עכט אראבישע שטאָדט. עס איז וואהר, אז דיא גאַסען זיינען ריין און שעהן, עס איז אויך וואהר, אז דיא שטאָדט

האָט א גוטע וואסער ליִיטונג, וועלכע ברייננט גוטעס, פרישעס, ריינעס וואסער פון דיא בערג ארום; עס איז ווידער וואהר, אז סאהאר איז א רעכט לעבעדיגע האנדעלס שטאָדט; און דאָך איז זיא אן עכט אראבישע שטאָדט. דער אייראָפּעער, וועלכער בערייזט דיא וועלט צום פערגניגען, געפינט ניט אין סאהאר קיין נייעס, קיין אינטערעסאנטעס. אלעס איז שטיל, רוהיג, שלעפריג, פערשטיינערט. אין דער גאנצער שטאָדט געפינט זיך ניט קיין האָטעל, וויא אייראָפּעער פערשטעהען דיעזעס וואָרט. עס געפינט זיך נור א קאראוואן סאראי, דאָס הייסט, א גרויסער פּלאץ ארומגעצאמט פון בוימער, וואוהין עס קען אריינפאָהרען דיא גרעסטע קאראוואנע: דיא עזלען, קעמלען און מויל־עזלען בלייבען אין דרויסען און פאר דיא פּאסאזשירען איז אויסגעבויט א גרויס, נידעריג הויז מיט פיעלע קליינע צימערען, ריכטיג געזאָגט, קעמערלעך מיט ברייטע הילצערנע בענק, אויף וועלכע דיא פּאסאזשירען קענען שלאָפען, ווען זיי ווערען געוואָהנט מיט אלע מעגליכע פליגען און אנדערע קליינע, אונאנגענעהמע זעקס־און־אכט־פיסיגע טהיערע, וועלכע אייראָפּעער ליעבען ניט. עסען קען מען ניט בעקומען אין אזא קאראוואן סאראי, יעדער פּאסאזשיר מוז זיך אליין פערזאָרגען מיט זיין נאכט־עסען אָדער מיט זיין מיטאָג־עסען.

דער אגענט פון דער געהיים פּאָליציי סעלים האָט באלד אויסגעפונען א צימער פאר דיא דריי פראנצויזען, וועלכע זיינען געווען אזוי מיעד און אזוי צובראָכען פון דער רייזע, אז זיי האָבען זאָגאר ניט געקענט דענקען פון עסען און האָבען זיך באלד געלעגט שלאָפען.

אָבער נור פראנסוא און טרעגאָמעין האָבען געקענט באלד אנטשלאָפען ווערען, זשאק דאָראן האָט ניט געקענט שלאָפען. ערשט יעצט האָט ער אָנגעהויבען צו פיהלען, וויא שווער עס איז אויפצוזוכען אין אזא ווילדען לאנד אן אוצר פון 20 מיליאָן. ער האָט אפילו ניט געוואוסט, אז סעלים איז א דעטעקטיוו, אָבער ער האָט שוין גוט געוואוסט, אז דער סולטאן פון אָמאן איז א זעלבסט־הערשער, א דעספּאָט אין זיין לאנד. וואָס וועט ער טהאָן, ווען דער סולטאן וועט וועלען צונעהמען זיינע מיליאָנען?

אויך סואר פּאשא האָט ניט געקענט שלאָפען. ער איז ניט מיעד געווען פון דער רייזע. אלס עכטער עגיפּטער איז ער געווען געוואָהנט צו א רייזע אין דער וויסטע, ער איז אָבער דאָך געקומען אום מיט גוטען אָדער מיט בייזען אוועקצונעהמען ביי דיא פראנצויזען דיא מיליאָנען פון זיין אָנקעל, און יעצט וועט ער מוזען זיך שטעלען געגען דעם סולטאן פון אָמאן.

סואד פּאשא האָט אויך אָנגעהויבען צו טראכטען, ער זאָל זיך ווענדען צום כעדיוו אָדער וויצע־קעניג פון עגיפּטען, אָבער דער כעדיוו קען פאר איהם גאָרניט טהאָן, וויל דער כעדיוו האָט דאָ ניט קיין קאָנסולען און קיין געזאנדטע. דער איינציגער, וועלכער קען עפּעס טהאָן פאר איהם, איז דער סולטאן

פון טירקיי. וועט אָבער דער סולטאן אין קאָנסטאנטינאָפּאָל וועלען זיך אָננעהד מאן פאר א פאשא פון עגיפּטען?

ביידע, זשאק דאָראן און סואד פאשא, האָבען ניט געקענט שלאָפען דיעזע נאכט. זשאק דאָראן האָט זיך געבראָכען דעם קאָפּ וויא אזוי געפינט מען א באָאט, אויף וועלכען מען זאָל קענען פאָהרען צום אינזעל, אויסגראָבען דיא מיליאָנען און אנטלויפען, וואו דיא פיס טראָגען. סואד פאשא האָט געטראכט, וויא אזוי צו געפינען מענשען, וועלכע זאָלען איהם העלפען אוועקנעהמען ביי דיא פראנצויזען דיא מיליאָנען און דאן אנטלויפען מיט זיי פון אמאן.

פאר ביידע איז דיעזע נאכט געווען זעהר א טרויעריגע. ענדליך איז עס אָבער דאָך טאָג געוואָרען און יעדער האָט געמוזט עפּעס טהאָן אום צו בעקומען דיא מיליאָנען.

זשאק דאָראן איז געווען זעהר אויפגערעגט און מען קען זאָגען, האלב וואהנזיניג, אָבער ער האָט נאָך געהאט אזוי פיעל געזונדען מענשען־פערשטאנד אום זיך צו ענטשליסען, אז דער איינציגער מענש, וועלכער קען איהם ווירקליך העלפען אין זיין זאָנדערבארער לאגע, איז דאָך סעלים; ער איז בעקאנט מיט דער געגענד, ער איז א מאחמאדאנער און אראביש איז זיין מוטער־שפּראך. ער קען אלזאָ אויסזוכען א באָאט, ער קען דינגען מענשען, וועלכע זאָלען אויסגראָבען דיא מיליאָנען און ער קען געווים עס אזוי איינריכטען, אז דער סולטאן פון אמאן זאָל ניט געוואָהר ווערען, אז פראנצויזען זיינען געקומען ארויסנעהמען פון זיין לאנד אן אוצר פון צוואנציג מיליאָן.

ווען פראנסוא איז אויפגעשטאנען האָט איהם זיין אָנקעל ערקלערט, וואָס ער האָט בעשלאָסען צו טהאָן, און צולעצט האָט ער בעמערקט:

— איך האָב אָבער קיין פיעל צוטרויען ניט צו אלע אראבער און אויך ניט צו אונזער פריינד סעלים, דוא דארפסט אלזאָ איהם ניט אויסזאָגען, אז מיר געהן זוכען אויף'ן אינזעל מיליאָנען. זאָג איהם, אז מיר זיינען געלערענטע און מיר זוכען אויף מיין אינזעל אלטע דאָקומענטען.

— איהר האָט פאָלקאָם רעכט, האָט פראנסוא געענטפערט, אויך איך האָב ניט קיין גרויסען צוטרויען צו אונזער אראבער, אָבער וואָס קענען מיר דען אנדערש טהאָן?

אנדערש האָט מען אויך ניט געקענט טהאָן. פראנסוא האָט געמוזט דערצעהלען דעם אראבער סעלים, אז ער מוז האָבען נאָך היינט א באָאט אָדער א שיפעל.

— ווילט איהר דען אריבערפאָהרען דעם פערזישען גאָלף? פאָהרט איהר נאָך פערזיען? האָט סעלים געפרעגט גאנץ אונשולדיג.

— ניין, האָט פראנסוא געזאָגט, מיר פאָהרען ניט נאָך פערזיען, מיר ווילען

נור געגוי וויסען און געגוי פערצייכענען, וויא פיעל אינזלען געפינען זיך אין דיע־זען גאָלף און ווען עס וועט מעגליך זיין אויך בעשרייבען יעדען אינזעל בעזונ־דער.

— דאָס קומט מיר פאַר עטוואָס זאָנדערבאר, האָט סעלים בעמערקט.

— זאָנדערבאר? פאר וואָס קומט עס אייך פאַר זאָנדערבאר? מיר, אייראָ־פעער זיינען געלעהרטע, וועלכע בעשעפטיגען זיך דערמיט צו בעשטימען געגוי, וויא פיעל אינזלען עס געפינען זיך אין יעדען מעער.

— אָבער דיא אינזלען אין דיעזען גאָלף זיינען אזוי קליין און אזוי ווערטה־לאָז, אז איך קען מיר גאָר ניט פאָרשטעלען, אז עס זאָל ווערט זיין דיא מיה זיי אויסצופאָרשען.

— מיר ווילען עס אָבער דאָך טהאָן, האָט פראנסוא בעמערקט.

— נו, גוט, וועל איך זוכען פון אייערטוועגען א באָאט, האָט סעלים געענטפערט רוהיג. איך וועל אייך געפינען מענשען, וועלכע וועלען פיהרען דאָס באָאט, איך מוז אייך אָבער זאָגען, אז דאן מוזט איהר אָנגרייטען עסען פאר דיא מענשען.

— פערזאָרגט אלעס, ליעבער סעלים, מיר וועלען אייך דאנקבאר זיין, האָט פראנסוא געזאָגט.

— אזוי וויא איהר קענט ניט קיין אראביש און זייט ניט בעקאנט מיט דיא היגע מענשען, וואָלט פיליכט בעסער געווען איך זאָל מיטפאָהרען מיט אייך אויף אייער רייזע אויסצופאָרשען דיא אינזלען? האָט סעלים ווייטער גע־פרעגט.

— איהר האָט רעכט, ליעבער סעלים, האָט פראנסוא געענטפערט, פאָהרט מיט אונז און זייט אונזער דאָלמעטשער.

סעלים איז אוועקגעגאנגען זוכען דאָס באָאט און דיא נויטהיגע מענשען.

פראנסוא האָט דערצעהלט זיין אָנקעל אלעס, וואָס ער האָט אָבגערעדט מיט דעם אראבער, זשאק דאָראן איז געוועזן צופריעדען; ער האָט געמוזט זיין צופריעדען, וואָס דען האָט ער געקענט טהאָן?

אלע דריי פראנצויזען זיינען געגאנגען זוכען עפּעס עסען, אין סאהאר געפינען זיך אָבער ניט קיין רעסטאָראנען. יעדער מוז אליין קויפען זיין עסען און עס פאָרבערייטען, וויא ער פערשטעהט און וויא ער קען.

זיי זיינען ארומגעגאנגען א לאנגע צייט אין דיא גאסען און האָבען ענדליך געמוזט זיך צופריעדענשטעלען מיט פרוכט און מיט געטריקענטע פיש.

דיא צייט איז פערגאנגען, עס איז געוואָרען צוועלף, איינס, צוויי אוהר, סעלים איז ניט צוריקגעקומען. זשאק דאָראן איז געוואָרען אונגעדולדיג און האָט אָנגעהויבען זיך צו בייזערען.

— פאר וואָס האָסט דוא זיך פערטרויט אויף דיעזען לומפּ, אויף דיעזען אראבער? האָט ער געשריען.

— ווייל איך האָב קיין בעסערען ניט געפונען, האָט פּראנסוא געענטפערט.

— אָבער ער וויל מיך בערויבען! ער וויל צונעהמען מיין געלד.

— איך האָב איהם קיין געלד ניט געגעבען.

— דאן האָסט דוא געטהאָן זעהר שלעכט! פאר וואָס האָסט דוא איהם קיין געלד ניט געגעבען? האָט זיך געקאָכט זשאק דאָראן. ווען דוא זאָלסט איהם געווען געבען געלד, וואָלט ער געקענט עפּעס טהאָן פאר אונז.

— ער זאָל געווען בעטען, וואָלט איך איהם געווען געגעבען.

זשאק דאָראן האָט זיך ווייטער געקאָכט און געבייזערט, אָבער פּראנסוא האָט איהם שוין מעהר גאָר ניט געענטפערט.

אלע דריי זיינען אוועק צום ברעג פון מעער, וועלכער איז געווען ניט ווייט פון דעם קאראוואן סאראי, פיליכט וועלען זיי געפינען דעם אראבער סעלים.

ווען זיי וואָלטען געקענט אראביש, אָדער ווען דיא איינוואָהנער פון סאהאר וואָלטען גערעדט פראנצויזיש, וואָלטען זיי געוויס געקענט לייכט אויסגעפינען דעם אראבער סעלים אָדער זיי וואָלטען גערונגען א באָאט אָהן איהם. אָבער דיא פראנצויזען איז קיין מאָל ניט איינגעפאלען צו שטודירען אראביש און דיא אראבער פון סאהאר האָבען ניט געוואָלט לערנען פראנצויזיש.

זשאק דאָראן האָט ערשט יעצט אָנגעהויבען צו פערשטעהן, וויא נויטהווענדיג עס איז צו קענען פרעמדע שפּראכען, ווען מען פאָהרט אין פרעמדע לענדער.

— פיליכט וואָלטען מיר געבעטען אָמאר'ען אָדער זיין שרייבער, זיי זאָלען זוכען פאר אונז א באָאט? האָט גאָר פּלוצלונג טרעגאָמעין בעמערקט.

— אויף קיין פאל ניט! האָט זשאק דאָראן אויסגערופען. איך וויל פון זיי ניט וויסען.

פּונקט אין דיעזער מינוט זיינען זיי אנטקעגען געקומען ביידע עגיפּטיאנער.

— עס איז דייטליך, אז בן אָמאר וויל רעדען צו אונז, האָט טרעגאָמעין בעמערקט, לאָמיר הערען, וואָס ער וויל אונז זאָגען.

— לאָז ער נור צוקומען צו מיר! האָט דאָראן געשריען. איך וועל איהם צוברעכען דעם קאָפּ.

— לאָמיר זיך גוט איבערלעגען, ליעבער אָנקעל, האָט פראנסוא געבעטען, לאָמיר פערשטעהן אונזער לאגע.

— וואָס קענסט דוא פערשטעהן? דוא פערשטעהסט אויך עפּעס?

— איך פערשטעה גאָרניט, אָבער ערלויבט מיר אייך עפּעס צו פרעגען.

— נו, וואָס ווילסט דוא פרעגען?

— איהר ווילט ניט, אז בן אַמאר זאָל וויסען, וואוהין מיר פאַהרען?
— געוויס וויל איך עס ניט.
— דענקט איהר צו האַלטען, וואָס עס שטעהט אין דעם טעסטאמענט פון קיאמיל פּאשא?
— איך וויל עס האַלטען.
— דאַן שטעהט דאָך דאָרט, אז בן אַמאר זאָל בעקומען איינס פּראָצענט.
— דאָס וועט ער אויך בעקומען.
— עס שטעהט דאָך אָבער אויך אין טעסטאמענט, אז בן אַמאר זאָל זיין דערביי, ווען מען וועט אויסגראָבען דיא מיליאָנען.
— אזוי שטעהט אין טעסטאמענט.
— אויב אזוי, מוזט איהר דאָך צוגעבען, ליעבער אָנקעל, אז ער דאַרף וויסען, וואו דיא מיליאָנען ליעגען פערגראָבען און ער דאַרף אויך פאַהרען מיט אונז.
— ער מעג פאַהרען מיט אונז, האָט זשאק דאָראן צוגעגעבען.
— דאַן ווארום זאָלען מיר איהם ניט בענוצען אלס אינסטרומענט, ער זאָל אונז העלפען קומען אויף'ן אינזעל?
— ניין! דאָס וויל איך ניט! האָט זשאק דאָראן געשריען. איך וויל ניט וויסען און וויל ניט קענען דיעזען טויגעניכטס, דיעזען רויבער, וועלכער האָט געוואָלט אוועקרויבען ביי מיר מיין ברויט.
— מיר מוזען איהם אָבער דאָך יעצט געברויכען, האָט טרעגאָמעין זיך אריינגעמישט.
— מוזען? האָט זשאק דאָראן אויסגערופען און האָט אָנגעהויבען צו טאנצען פאר צאָרן און פערדרוס.
— נו, ניט מוזען, זאָנדערן קענען... מיר קענען דאָך איהם יעצט געברויכען.
— האָסט דוא געענדיגט? האָט דאָראן געפרעגט זיין נעפע.
— יא, איך האָב געענדיגט.
— האָסט דוא נאָך עפּעס צו זאָגען? האָט דאָראן געפרעגט זיין פריינד טרעגאָמעין.
— איך האָב מעהר גאָר ניט וואָס צו זאָגען.
— דאַן געהט און טהוט, וואָס איהר ווילט. איהר מעגט אייך רעדען מיט בן אַמאר'ען אָדער מיט אלע אראבער פון עגיפּטען און פון אַמאַן, איך אָבער וויל פון זיי ניט וויסען.
מיט דיעזע ווערטער האָט זיך זשאק דאָראן אוועקגעהערט פון זיינע בעגלייטער און איז צוריקגעגאנגען אין קאראוואן סאראי.
פראנסוא און טרעגאָמעין זיינען געבליבען שטעהן אייניגע מינוטען, וויא

פערשטיינערט. דיעזע אייניגע מינוטען האָבען בענוצט בן אָמאר מיט זיין שרייבער. בן אָמאר איז צוגעקומען צו זיי, האָט זיך פערנייגט גאנץ טיעף און האָט געזאָגט:

— מיינע הערן, ווילט איהר מיר ערלויבען?...

— מאכט עס קורץ, הערר בן אָמאר, האָט פראנסוא געבעטען. זאָגט, וואָס איהר ווילט און וואָס איהר פערלאנגט פון אונז.

— מעג איך וויסען, וואו איז דיא ענדע פון אונזער רייזע?

— יא.

— וואו געפינט זיך אַלזאָ דער אינזעל, וועלכען מיר זוכען?

— ער געפינט זיך דאָ ערגעץ ניט ווייט פון סאהאר, האָט פראנסוא גע־ענטפערט.

— דאן מוזען מיר ווידער פאָהרען אויף דעם מעער? האָט בן אָמאר געפרעגט טרויעריג.

ער האָט זיך דערמאָהנט אָן דער ים־קראנקהייט און האָט א ציטער גע־טהאָן.

— יא, מיר מוזען פאָהרען אויף׳ן מעער, האָט פראנסוא געענטפערט.

— און וואו דארפען מיר זיך אויפזעצען?

— דאָ, אין סאהאר.

— ווען?

— ווען מיר וועלען קענען.

— ווען וועלען מיר עס אָבער קענען?

— פיליכט נאָך היינט, פיליכט ערשט מאָרגען.

בן אָמאר איז געווען צופריעדען. ער האָט יעצט געוואוסט אַלעס, וואָס ער האָט געוואָלט וויסען. סואד פאשא איז געווים געווען צופריעדען. יעצט וויים ער שוין פאר געווים, אז דער אינזעל, וואו קיאמיל פאשא האָט פערגראָבען זיינע מיליאָנען, געפינט זיך ערגעץ ניט ווייט פון סאהאר, און אזוי וויא סאהאר געפינט זיך ניט ביים וועלט־מעער, ניט ביי א מעער זאָגאר, זאָנדערן ביי א בוכטע פון א מעער, איז עס דאָך גאנץ לייכט דעם אינזעל אויסצוגעפינען.

סואד פאשא אָדער נאָזים בן אבדאללאה האָט געגעבען א וואונק צו בן אָמאר׳ען, אז מעהר דארף ער ניט וויסען.

ביידע עגיפּטיאנער האָבען זיך פערנייגט פאר דיא פראנצויזען און זיינען אוועקגעגאנגען.

— פאר וואָס האָסט דוא זיי ניט געזאָגט, אז מיר מוזען האָבען א באָאט און מיר קענען עס ניט קריעגען, ווייל מיר קענען זיך ניט צונויפריידען מיט דיא פישער? האָט טרעגאָמעין געפרעגט, ווען דיא עגיפּטיאנער זיינען אוועק־געגאנגען.

— איך האָב מורא פאַר מיין אָנקעל, איז געווען דיא אנטוואָרט.

— אָבער מיר מוזען דאָך עפּעס טהאָן...

אין דיזער מינוט איז פון ערגעץ אָנגעקומען סעלים.

פראַנסוא און טרעגאָמעין זיינען איהם אנטקעגענגעלאָפען.

— ענדליך זייט איהר דאָך געקומען! האָט פראַנסוא אויסגערופען אויף ענגליש. וואו זייט איהר געווען א גאַנצען טאָג?

— ענטשולדיגט מיר, וואָס איך האָב מיך פערשפּעטיגט, האָט סעלים געזאָגט העפליך און פריינדליך, איך האָב ניט געקענט פריהער קומען, עס איז ניט אַזוי לייכט געווען צו געפינען, וואָס איך האָב געזוכט.

— אָבער יעצט האָט איהר שוין א באָאָט? האָט איהם פראַנסוא אונטער־בראָכען.

— יעצט האָב איך שוין א באָאָט.

— אַלזאָ קענען מיר נאָך היינט אוועקפאָהרען?

— ליידער, ניין, האָט סעלים געענטפערט.

— פאַר וואָס ניין?

— ווייל מיר האָבען נאָך ניט גענוג מאַטראָזען.

— אַלזאָ, ווען וועלען מיר קענען ארויספאָהרען?

— מאָרגען אין דער פריה.

— נו, זאָל זיין מאָרגען, ווען עס איז אונמעגליך היינט, האָט פראַנסוא גע־מוזט צוגעבען.

— אין אונזערע געגענדען מוז מען האָבען צייט, האָט סעלים בעמערקט.

— דאַן קומט אין קאַראוואַן סאַראי, דאָרט געפינט זיך מיין אָנקעל, און דאָרט וועלען מיר אַלעם אָברעדען.

סעלים איז געגאַנגען מיט זיי אין קאַראוואַן סאַראי, וואו פראַנסוא האָט דערצעהלט זיין אָנקעל, אַז מאָרגען גאַנץ פריה וועלען זיי ארויספאָהרען אויף זיין אינזעל.

זשאַק דאָראַן איז געווען גליקליך. ענדליך האָט ער שוין אַלע מיטעל צו קומען צו זיינע מיליאָנען.

ער האָט געוואָלט געבען סעלים'ען געלד, אָבער דער גוטער אראַבער האָט ערקלעהרט, אַז אַזוי וויא ער פאָהרט מיט זיי און ער מוז פאָהרען מיט זיי, ווייל דיא מאַטראָזען זיינען דאָך אַלע אראַבער, וועט ער בעקומען זיין בעלוינונג שפּעטער.

— האָבען מיר נאָך עפּעס צו טהאָן?

— נור אָנגרייטען פּראָוויאַנט.

— דאַן מוז מען דאָך עס קויפען?

— געוויס.

— וויא פיעל דארפט איהר אויף פראוויאנט?
— צעהן דאהירם וועלען זיין גענוג, האט סעלים געענטפערט.
א דאהיר איז א גאָלדענע מטבע, וועלכע איז ווערטה אונגעפעהר צוואנ־ציג פראנק.
זשאק דאראן האט געגעבען דעם אראבער סעלים צעהן נאפאלעאנס און איז געווען העכסט צופריעדען, וואס דיא געשיכטע האט איהם געקאסט אזוי ביליג.

15טעם קאפיטעל.

אויף דער "בערבערא"

דעם אנדערען טאג גאנץ פריה, ווען דיא זון איז נאר וואס אויפגעגאנגען, האט סעלים אויפגעוועקט דיא פראנצויזען מיט דיא ווערטער:
— דאס באאט איז פערטיג און מיר קענען פאהרען.
אלע דריי זיינען אויפגעשפרונגען וויא דיא אבגעבריהטע און האבען צו־נויפגענומען זייערע זאכען.
ווען אלעס איז געווען פארטיג, האט פראנסוא געפרעגט:
— זאל איך מעלדען בן אמאר'ען, אז מיר פאהרען?
— וויא דוא ווילסט, האט זשאק דאראן געענטפערט בייז.
פראנסוא האט געוואלט געהן זאגען בן אמאר'ען, אז זיי פאהרען, אבער דאס איז געווען איבעריג: בן אמאר און זיין שרייבער נאזים זיינען אליין געקומען, גלייך וויא זיי וואלטען געוואוסט גאנץ גענוי, אז מען מאכט זיך פארטיג צו דער רייזע.
ווען סעלים האט דערזעהן דיא צוויי עגיפטיאנער, האט ער געפרעגט מיט שטוינען און פערוואונדערונג:
— וועלען דיעזע מענשען אויף פאהרען מיט אונז?
— יא, האט פראנסוא געענטפערט.
וויא קלוג און וויא דורכגעטריעבען סעלים איז געווען, האט ער דאך ניט געקענט אויסגעפינען, אז צווישען דיא דריי פראנצויזען און דיא צוויי עגיפ־טיאנער געפינט זיך עפעס אן אבמאך און אז זיי קענען זיך ניט נור אלס רייזענדע פון איין קאראוואנע, נאר אז זיי פאהרען גאר איין וועג.
דער קלוגער סעלים האט זיך פערטראכט אייניגע אויגענבליקע. דיא צוויי עגיפטיאנער האבען איהם געגעבען מאטעריאל צו דענקען, אז דא איז עפעס ניט גלאט, אז דא איז עפעס א געהיימניס, וועלכע ער מוז אויסגעפינען און מעלדען; פיעלייכט איז דיעזעס געהיימניס אזוי וויכטיג, אז דער סולטאן אליין מוז עס וויסען.

— זייט איהר בעקאַנט מיט דיעזע צוויי מענשען? האָט סעלים געפרעגט.
— געוויס, האָט פראַנסואַ געענטפערט.
— איהר זייט פיליכט געקומען צוזאַמען אויף איין שיף פון עגיפּטען?
— יאַ, מיר זיינען צוזאַמען געפאָהרען אויף דעם "אָקסוס" פון סועז, האָט דער איינפאַכער פראַנסואַ געענטפערט.

סעלים האָט מעהר ניט געפרעגט. ער האָט נור געבעטען דיא פראַנצויזען, זיי זאָלען צוקומען צום ברעג אַזוי שנעל, וויא נור מעגליך, דאַן איז ער ארויסגע־גאַנגען אויף אַ פּאָר מינוט.

אין הויף פון דעם קאַראוואַן סאַראַי פלעגען זיך שטענדיג געפינען פער־שטעלטע אַגענטען פון דער געהיים פּאָליציי. סעלים האָט געגעבען איינעם אַ וואונק, אַז ער איז אויף דער שפּור פון אַ זעהר וויכטיגען געהיימניס און דיעזער דעטעקטיוו זאָל איהם נאָכגעהן.

איניגע מינוטען שפּעטער זיינען דיא דריי פראַנצויזען, דיא צוויי עגיפּ־טיאַנער און דער אַראַבער סעלים אַראָבגעגאַנגען צום ברעג, צום דעם אָרט, וואו דאָס באָאָט איז געשטאַנען.

פראַנסואַ אַלס געלערענטער שיפסקאַפּיטאַן האָט בעטראַכט דאָס באָאָט פון אַלע זייטען. עס איז געוועזען אַ סאָרט סקונער מיט צוויי זעגעל־בוימער מיט פיעלע זעגעל. אַלעס איז געוועזען אַלטמאָדיש, אונגעוועהנליך. אַ געלערענטער שיפסקאַפּיטאַן פון אונזער צייט קען קוים פערשטעהן, אויף וועלכע שיפען אונזערע עלטער־עלטערען פלעגען פאָהרען אויף דעם מעער, וועלכע מיטעל און וועלכע אינסטרומענטען זיי פלעגען געברויכען אום צו געפינען זייער וועג.

מיר קענען היינט בעסער דיא געזעצע פון דער מעכאַניק און פון דער טעכ־ניק און מיר האָבען היינט פיעל בעסערע מיטעל צו פיהרען און רעגיערען אַ שיף. איך וויל שוין ניט רעדען דערפון, וואָס מיר געברויכען יעצט צוויי קרעפטע, פון וועלכע מען האָט ניט געוואוסט אין דיא אַלטע צייטען: דאַמפּף און עלעקט־ריציטעט, אויך אונזערע זעגעל־שיפען ווערען געפיהרט און רעגיערט מיט גאַנץ אַנדערע מעטהאָדען, מיט גאַנץ אַנדערע אינסטרומענטען און מיט גאַנץ אַנדערע מיטעל וויא אַמאָל.

דיא "בערבערא" — אַזוי האָט געהייסען דאָס באָאָט — איז אָבער געוועזען אַ גאַנץ אַלטמאָדישעס באָאָט, פערזאָרגט מיט דיא איינפאַכסטע אינסטרומענטען און מיטעל, וויא עס פלעגען פאָהרען מענשען מיט טויזענד יאָהר צוריק.

דיא אַראַבער זיינען אַמאָל, אין דיא גאַנץ אַלטע צייטען, געוועזען דיא פעהיגסטע מאַטראָזען, זיי זיינען עס נאָך היינט, אָבער אַלע זייערע פעהיג־קייטען זיינען פערבונדען און פערוואַקסען מיט דיא אַלטע מעטהאָדען.

פראַנסואַ איז אויך געוועזען דער ערשטער, וועלכער איז ארויפגעגאַנגען

אויף דאָס באָאט, און אויך דער ערשטער, וועלכער האָט עס בעטראַכט אלס געלערנטער שיפּסקאַפּיטאַן.

ער האָט אויך צוערשט בעמערקט, אז אויף דיעזען באָאט געפינען זיך צוואַנציג מאַטראָזען. דאָס האָט איהם איבערראַשט, ווייל נאָך זיין רעכנונג וואָלט מען געקענט פיהרען אזא באָאט מיט פינף, העכסטענס מיט זעקס מאַט־ראָזען. צו וואָס דאַרף מען צוואַנציג? פראַנסוא האָט זעלבסטפערשטענדליך ניט געקענט וויסען, אז פון דיעזע צוואַנציג מאַטראָזען זיינען צעהן פערשטעלטע אגענטען פון דער געהיים פּאָליציי פון דעם סולטאַן פון אָמאַן.

קוים זיינען דיא פּאַסאַזשירען ארויפגעגאַנגען אויף דאָס באָאט, האָט פראַנסוא געהייסען דעם שיפּסקאַפּיטאַן, אַן אַלטען, בייזען, קרעפטיגען אראַ־בער, ציהען דיא זעגעל און פאָהרען נאָך נאָרד־וועסט (צפונית־מערבית). אזוי וויא פראַנסואַ האָט זיך ניט געקענט צונויפרעדען מיט דעם שיפּסקאַפּיטאַן, האָט סעלים געמוזט דיענען אלס דאָלמעטשער.

נאָך פראַנסואַ'ס בערעכנונג האָבען זיי געדאַרפט צוקומען צום אינזעל אין צייט פון א פופצעהן שטונדען, אָבער דיא נאַטור אָדער דער צופאַל האָט ליעב צו רייצען, צו קריינקען און בייז צו מאַכען דיא אָרימע מענשען, וועלכע האָבען זיך איינגערעדט, אז זיי זיינען קליגער און שטאַרקער פון דער נאַטור.

קוים איז מען אָבגעפאָהרען ביי א שטונדע, איז עס איינגעפאַלען דעם בלויען הימעל זיך צו בעדעקען מיט שוואַרצע וואָלקענס. עס איז געקומען א שטורם. אזוי וויא מען איז געפאָהרען אויף א גאָלף, אין א בוכטע, האָט טרע־גאָמעין גערעכענט, אז מען האָט ניט וואָס מורא צו האָבען פאַר דעם שטורם, און ער האָט זאָגאַר געלאַכט:

— וויא עס ווייזט אויס, וויל דער הערר שטורם אויך א טהייל פון אונזע־רע מיליאָנען.

— דער שטורם קימערט מיך ווייניג, האָט פראַנסואַ געענטפערט, איך בין אונרוהיג, ווייל איך מוז האָבען דיא זון. איך קען אויסגעפינען גאַנץ גענוי וואו דער מיליאָנען־אינזעל געפינט זיך נור פּונקט צוועלף אוהר, דאָס הייסט, פּונקט אין דער מינוט, ווען דיא זון געהט אריבער אונזער מערידיאַן. ווען דער הימעל איז בעדעקט מיט וואָלקענס, קען איך ניט בעשטימען דעם מערידיאַן און קען ניט אויסגעפינען דעם אינזעל.

— קענט איהר ניט אויסרעכענען אייער ברייט און אייער לענג נאָך דעם שטאַנד פון דער לבנה און פון דיא שטערן?

— דאָס קען איך, אָבער דערצו מוז איך דאָך האָבען א לבנה מיט שטערן, דאָס הייסט, א קלאָרען הימעל. ווער ווייס, אויב מיר וועלען האָבען א ריינעם קלאָרען הימעל אין דיעזען אבענד?

פראנסוא האָט אָנגעגרייט אַלע זיינע אינסטרומענטען: זיין כראָנאָמעטער, זיין סעקסטאַן, זיין טעלעסקאָפּ און זיינע מעער־קארטען.

דיא אראבישע מאטראָזען און זאָגאר זייער שיפסקאפּיטאַן, וועלכע האָבען קיין מאָל ניט געזעהען אזעלכע אינסטרומענטען און האָבען ניט געוואוסט, וויא אזוי מען געברויכט זיי, האָבען זיך איינגערעדט, אז פראנסוא איז א כשוף־מאכער און מיט דיעזע זאָנדערבארע זאכען מאכט ער זיין כשוף.

ווען פראנסוא וואָלט פערשטאנען אראביש, וואָלט ער געווים געהערט, וואָס מען רעדט וועגען איהם און וויא מען פערפלוכטעט איהם, פערשילט איהם און פערדאמט איהם.

פון צייט צו צייט האָט דיא זון דורכגעבראָכען דיא וואָלקענס און האָט זיך געוויזען אויף׳ן מעער. קוים איז דאָס געשעהען, האָט פראנסוא זיך גענומען צו זיינע אינסטרומענטען, אָבער קוים האָט ער זיי אויפגעשטעלט, האָט א שטיק וואָלקען פערדעקט דיא זון און פראנסוא האָט געמוזט אוועקלעגען זיינע אינסטרומענטען. זשאק דאראן איז געווען פערצווייפעלט. זיין אינזעל איז אזוי נאָהענט, אז א שטראהל פון דער זון קען איהם ווייזען, וואו זיינע מיליאָנען געפינען זיך, אָבער פּלוצלונג קומט א פערדאמטער וואָלקען און פערשטעלט דיא זון. ער האָט זיך געבייזערט און געשאָלטען דיא גאנצע וועלט אויף פראנצויזיש.

ווען סעלים וואָלט ניט געווען מיט זיי, וואָלטען דיא אראבער מאטראָזען געווים זיך צוקריעגט און פיליכט אויך זיך צושלאָגען מיט דיא פראנצויזען. סעלים האָט אויך ניט געוואוסט וועלכע אינסטרומענטען פראנסוא געברויכט, אָבער ער איז געווען אזוי וויים בעקאנט מיט אייראָפּעער, אז ער האָט געוואוסט, אז דאָס זיינען וויסענשאפטליכע, ניט כשוף־אינסטרומענטען. ער האָט דארום בערוהיגט זיינע לאנדסלייט און האָט זיי געהייסען זיך פערהאלטען רוהיג.

דאָס מעער איז געוואָרען מיט יעדער שטונדע אונרוהיגער. פראנסוא האָט געוואוסט, אז אין דיעזען גאָלף קומען זעהר אָפט פּאָר שרעקליכע שטורם־ווינדען, וועלכע פעראורזאכען פיעלע אונגליקען.

ארום צוויי אוהר נאָכמיטאָג האָט דער שטורם ענדליך אויסגעבראָכען מיט זיין גאנצער ווילדער מאכט. דיא אראבער מאטראָזען האָבען אָבער בעוויזען, אז זיי זיינען געוואָהנט צו אזא שטורם און האָבען געקעמפפט געגען איהם ניט מיט זייער וויסענשאפט, זאָנדערן מיט איבונג און געשיקטליכקייט.

דער אַלטער אראבישער שיפסקאפּיטאַן האָט זיך בעוויזען אלס עכטער, טיכטיגער מאטראָז. ער האָט געקעמפפט מיט דיא וועללען וויא א העלד, און זאָגאר פראנסוא האָט אָנגעהויבען צו בעקומען רעספּעקט פאר א מענשען, וועל־

כער האָט קיין מאָל ניט בעזוכט א נאוויגאציאָנס שולע און האָט זאָגאר ניט געוואוסט, וויא אזוי צו בענוצען א ריכטיגען קאָמפּאַס.

דער שטורם האָט אויסגעבראָכען און עס האָט אָנגעהויבען צו גיסען א שלאַגס־רעגען, פון וועלכען אייראָפּעער האָבען גאָר קיין בעגריף ניט. פראנסוא האָט געבעטען זיין אָנקעל, ער זאָל אראָבגעהן אין קאיוטע, וואו ער וועט ווע־ניגסטענס זיין געשיצט געגען דעם רעגען. דאָס האָט אָבער זשאק דאָראן אויף קיין פאַל ניט געוואָלט. ער האָט זיך איינגעהילט אין א זעגעל־טוך, האָט זיך צוגעבונדען צו א זעגעל בוים און האָט בעטראכט דאָס ווילדע מעער.

— טרויעריג, האָט טרעגאָמעין געזאָגט שטילערהייט צו פראנסוא, עס איז רעכט טרויעריג, אונזער רייזע איז עפּעס ניט געראָטהען.

— איהר ווייסט דאָך, אז איך בין ניט צופריעדען מיט דער גאנצער גע־שיכטע, האָט פראנסוא געענטפערט, איך וואָלט קיין מאָל ניט געזוכט קיאמיל פאשא'ס מיליאָנען. צו וואָס דאַרף איך דיעזע מיליאָנען?

עס איז געוואָרען נאכט, א דונקעלע, פינסטערע, טרויעריגע נאכט. דער שטורם האָט ניט נאָכגעלאָזען, דער רעגען האָט ניט אויפגעהערט, דאָס מעער האָט געראוישט און געקאָכט וויא א קעסעל און הויכע וועללען האָבען געשליי־דערט דאָס קליינע באָאט, וויא קינדער וואַרפען זיך מיט דער שאָלעכץ פון א נוס. דיא אראבישע מאטראָזען האָבען זיך געהאַלטען פעסט און האָבען אויס־געפאָלגט יעדען בעפעהל פון זייער שיפסקאפּיטאן, גלייך וויא עס וואָלט גאָר ניט פּאסירט.

ערשט נאָך האַלבער נאכט האָט דער שטורם אביסעל נאָכגעלאָזען און דיא דריי פראנצויזען האָבען געקענט זיך צולעגען אין דער קאיוטע. עס איז אָבער געוועזען אזא ענגע און אזא שמוציגע קאיוטע, אז זאָגאר טרעגאָמעין, וועלכער איז געוועזען געוואָהנט צו שלאָפען אין דער קאיוטע פון זיין בארקע, האָט ניט געקענט אנטשלאָפען ווערען.

זיי האָבען קוים דערלעבט דעם טאָג, זיי זאָלען קענען ארויפגעהן אויף דעם דעק און אָטהעמען פרישע לופט.

דער שטורם האָט אין גאנצען אויפגעהערט, אָבער דאָס מעער איז נאָך געוועזען אונרוהיג. פראנסוא האָט זיך אומגעקוקט אין אלע זייטען. קיין לאַנד און קיין אינזעל האָט מען ניט געזעהען.

— וואָס זאָל עס הייסען? האָט פראנסוא געפרעגט זיך אליין, האָט דער שטורם פערוואָרפען אונזער "בערבערא" אזוי ווייט, אז מיר זיינען שוין ווייט פון דעם אינזעל?

אייניגע מינוטען האָבען אלע דריי פראנצויזען בעטראכט דעם הימעל און דאָס מעער. אלעס איז געוועזען גרוי, שווארץ און טרויעריג.

סעלים איז צוגעקומען צו זיי און האָט געזאָגט:

— וויא עס זייזט אוים, וועט אויך היינט דער הימעל בעדעקט ווערען מיט וואָלקענס.
— עס קען זיין, האָט פּראנסוא געענטפערט.
— דאן וועט איהר ווידער ניט קענען געברויכען אייערע אינסטרומענטען?
— ווען דיא זון איז ניטאָ, קען איך ניט בענוצען מיינע אינסטרומענטען.
— אלזאָ, וואָס דענקט איהר צו טהאָן?
— מיר מוזען ווארטען ביז עס וועט ווערען א שעהנעס וועטער.
— אָבער מיר האָבען דאָך אָנגעגרייט לעבענס מיטעל נאָר אויף דריי טעג?
— דאן ווע‍לען מיר מוזען צוריקפאָהרען נאָך סאהאר.
— און איהר וועט שוין מעהר ניט אויספאָרשען דיא בוכטע פון אָמאָן?
— מיר ווע‍לען דאן זעהען.
— וועט איהר בלייבען אין סאהאר אָדער צוריקפאָהרען נאָך מאָסקאט?
סעלים איז געווען אונצופריעדען, ער האָט געוואָלט ארויסציהען ביי פראנסוא דעם ריכטיגען צוועק פון זייער רייזע, אָבער פראנסוא האָט זיך גע־היט. זייט דער שטורם האָט זיך אָנגעהויבען, האָט פראנסוא גוט בעמערקט, אז ניט אלע מענער, וועלכע געפינען זיך אויף דעם באָאט, זיינען ווירקליכע מאטראָזען, פיעלע פון זיי האָבען זיך ניט געקענט ריהרען, ווען דער שטורם האָט געשליידערט דאָס באָאט. איינינע האָבען זאָגאר בעקומען דיא ים־קראנק־הייט. פראנסוא האָט דערשמעקט, אז דאָ איז עפּעס ניט גלאָט.
דער טאָג איז פערגאנגען לאנגזאם און טרויעריג. דער הימעל איז געבלי־בען פערדעקט מיט שווארצע וואָלקענס און ערשט פארנאכט האָט ער אָנגע־פאנגען זיך אויסצולייטערען.
צום אבענד־עסען האָט מען אויסגעטיילט דיא פּאָרציאָנען זעהר קארג. סעלים האָט געמעלדעט, אז מען וועט קוים אויסקומען מיט לעבענסמיטעל נאָך פיער און צוואנציג שטונדען.
ביינאכט האָט זיך דער הימעל אין גאנצען אויסגעלייטערט, דאָס מעער האָט אָנגעהויבען זיך צו בערוהיגען. אזוי וויא עס איז ניט קיין מעער, נאָר א גרויסע בוכטע, דאָס הייסט, א גרויסע שטרעקע וואסער, ארומגערינגעלט פון דריי זייטען פון לאנד, בערוהיגט זיך נאָך א שטורם דאָס מעער אין אזא בוכטע פיעל שנעלער, וויא דאָס וועלט־מעער.
ווען פראנסוא וואָלט געוואוסט, וואו דאָס באָאט געפינט זיך יעצט, וואָלט ער געקענט הייסען דעם שיפסקאפּיטאן פאָהרען גלייך צום אינזעל, אָבער ביינאכט אין דער בוכטע און אויף א באָאט אָהן דיא נויטהיגע אינסטרומענטען, האָט ער גאָר ניט געוואוסט, וואו ער געפינט זיך און וואוהין ער זאָל הייסען פאָהרען. מען האָט געמוזט ווארטען, ביז עס וועט טאָג ווערען.

ענדליך איז עס טאָג געוואָרען. דיא זון איז ארויס אויף א קלאָרען, בלויען, לויטערען הימעל, וויא מען קען איהם זעהען נור אין יענע געגענדען. פראנסוא האָט אָנגעגרייט זיינע אינסטרומענטען, מיט וועלכע ער זאָל אויסרעכענען און בעשטימען גאַנץ גענוי, וואו עס געפינט זיך דער אינזעל און וויא ווייט דאָס באָאָט איז פון דעם אינזעל.

אלע האָבען זיך ארומגעשטעלט ארום פראנסוא, ווען ער האָט גענומען דעם סעקסטאָן און האָט געגעבען טרעגאָמעין דעם כראָנאָמעטער. דער שאָ־טען פון דעם סעקסטאָן האָט איהם געוויזען גענוי דעם מערידיאן. דאן האָט ער גענומען זיין נאָטיץ בוך, האָט אָנגעשריעבען מיט א ביישטיפט אייניגע ציפערען, האָט עפּעס אויסגערעכענט, האָט עפּעס אָנגעשריעבען און האָט דאן ערקלעהרט:

— מיר זיינען נור פופצעהן מייל ווייט פון דעם אינזעל. מיר מוזען יעצט פאָהרען נאָך נאָרד... נאָרד־וועסט.

סעלים האָט עס איבערגעגעבען דעם שיפסקאפיטאן אויף אראביש און דער שיפסקאפיטאן האָט אויסגעדרעהט דאָס באָאָט אין דער זייט, וואו פראנסוא האָט אָנגעוויזען.

יעצט האָבען אלע ארבעטער געארבייט מיט אלע זייערע קרעפטען. וואהר־שיינליך האָט זיי סעלים ערקלעהרט, אז דער ציעל פון זייער רייזע איז ניט ווייט און יעדער איז געוואָרען נייגעריג צו וויסען, וואָס דיא אייראָפּעער זוכען און צו וואָס זיי פאָהרען אויף דיעזען באָאט.

א האלבע שטונדע שפּעטער האָט דער שיפסקאפיטאן געוויזען אויף א שווארצען פלעק אין מעער.

— דאָס איז מיין אינזעל! האָט זשאק דאָראן אויסגערופען.

— יא, דאָס איז דער אינזעל, האָט פראנסוא געזאָגט רוהיג.

זשאק דאָראן האָט אָנגעהויבען צו שפּרינגען וויא א וואהנזיניגער. יעצט איז ער שוין געווים א מיליאָנער. יעצט האָט ער שוין זיינע 20 מיליאָן אין קעשענע.

— רעכען איבער נאָך אמאָל, פראנסוא, האָט ער געבעטען, רעכען איבער נאָך אמאָל, אויב דאָס איז ווירקליך דער אינזעל.

פראנסוא האָט נאָך אמאָל גערעכענט, איבערגערעכענט און נאָכגערע־כענט און האָט געפונען, אז דאָס איז עס דער אינזעל, וויא קיאמיל פאשא האָט עס פערצייכענט אין זיין צוואה.

אום זיך נאָך בעסער איבערצוצייגען, האָט ער גענומען זיינע אינסטרו־מענטען און האָט געקוקט און געזוכט אין דיעזער געגענד פון דער בוכטע און האָט קיין אנדער אינזעל ניט געפונען

אייניגע מינוטען שפּעטער איז דיא "בערבערא" צוגעקומען צום אינזעל.

16טעם קאפיטעל.

פון דעם בעכער ביז צום מויל איז נאך א ווייטער וועג

זשאק דאראן האט געטאנצט פאר פרייד.

פראנסוא און טרעגאמיין האבען בעטראכט דעם אינזעל. עס איז געווען נור א שטיין, ריכטיגער נאך, א הויפען שטיינער פיעל העכער פון דעם וואסער. קיין בוים, קיין בלעטעל און קיין גרעזעלע האט מען ניט געזעהען. דער גאנצער אינזעל איז בעשטאנען פון א הויפען שווארצע שטיינער פון אונגעפעהר טויזענד קוואדראט מעטער. דאס וואסער ארום איז געווען אזוי ריין און אזוי קלאר, אז נאהענט ביים ברעג האט מען געקענט זעהען דיא מושעלען און דיא מעער־גראזען, וועלכע האבען געוואקסען אויף דיא שטיינער פון דעם אינזעל עטליכע פוס טיעף.

דער ארא‍בישער שיפסקאפיטאן האט באלד אויסגעפונען א פלאץ, וואו צו פעראנקערען זיין באאט און עס צובינדען צו א גרויסען שטיין אויף'ן ברעג. דאן האבען דיא מאטראזען אויסגעלייגט עטליכע ברעטער פון דעם באאט אויף דעם ברעג.

בן אמאר, וועלכער האט ניט געקענט לייזען דאס מעער, האט געוואלט זיין דער ערשטער ארויסצוגעהן אויף'ן אינזעל. זשאק דאראן האט איהם אנגעכאפט ביי דיא פלייצעס און האט אויסגערופען:

— ווארט, דוא אדוואקאט פון קראקאדילען לאנד! עס איז מיין אינזעל און איך וועל זיין דער ערשטער ארויפצוטרעטען אויף מיין אינזעל!

מיט דיעזע ווערטער איז ער אראבגעשפרונגען אויף זיין אינזעל און האט אנגעהויבען צו טרעטען דיא זאמד מיט דיא פיס, גלייך וויא ער וואלט געוואלט איבערלאזען אן אייביגען איינדרוק, אן אייביגען שפור, אז דיעזער אינזעל געהערט צו איהם.

בן אמאר איז געווען דער צווייטער, וועלכער איז ארויפגעקומען אויף'ן אינזעל. נאך איהם זיינען ארויפגעקומען פראנסוא, טרעגאמיין און סואד פאשא, דאן אויך סעלים און עטליכע אראבער.

סעלים, אלס אגענט פון דער געהיים פאליציי פון דעם סולטאן, האט זיך צוגעקוקט צו יעדער־בעוועגונג פון דיא פרעמדע. ער האט אויף קיין פאל ניט געקענט פערשטעהן, צו וואס מענשען האבען געמאכט אזא לאנגע און שווערע רייזע אום צו קומען אויף א נאקעטען שווארצען שטיין אין פערזישען גאלף. סעלים איז געווען גענוג קלוג צו פערשטעהן, אז זשאק דאראן איז האלב פערריקט, ער איז אבער אויך געווען גענוג מענשען־קענער צו וויסען, אז

פראנסוא איז א געלערענטער מאן און טרעגאַמעין איז אויך ביי זיין פולען פערשטאנד.

ווען סעלים און דיא אראבער האָבען געוואָלט מיטגעהן מיט זשאק דאַראן און זיינע פריינד, האָט זשאק דאַראן אויסגערופען:

— בלייבט אויף דעם באַאט! יעצט דארפען מיר אייך ניט. דער אינזעל איז ניט גענוג גרויס פאר אונז אלעמען און איך דארף דאָ ניט קיין דאָלמעטשער.

פראנסוא האָט עס איהם איבערגעגעבען אויף ענגליש און סעלים האָט געענטפערט:

— איך בין צופריעדען צו בלייבען אין באַאט.

עס האָט איהם אפילו שטארק פערדראָסען, וואָס דיא פראנצויזען ערלויבען איהם ניט צו געהן מיט זיי, אָבער ער האָט שוין אָבגערעדט מיט זיינע מענשען, אז ווען דיא פראנצויזען וועלען צוריקקומען און וועלען עפּעס מיטברייננגען, זאָל מען זיי ערקלערען, אז זיי זיינען ארעסטירט, ביז זיי וועלען קומען אין סאהאר און ווייזען דער פּאָליציי, וואָס זיי האָבען געפונען אויף'ן אינזעל, וועלכער געהערט צום סולטאן פון אָמאר.

דער שיפסקאפּיטאן פון דער "בערבערא" האָט ערקלערט, אז ער קען דאָ ניט בלייבען מעהר פון זעקס שטונדען, ווייל ער האָט ניט קיין פּראָוויאנט פאר זיינע מענשען.

— מיר וועלען באלד צוריקקומען, האָט זשאק דאַראן געענטפערט האסטיג.

ער האָט קיין צייט ניט געהאט. ער איז געווען אזוי אויפגערעגט, אז ער איז גרייט געווען זיך שטעלען שלאָגען מיט יעדען ווער עס וואָלט זיך איהם געשטעלט אין וועג.

סעלים און דיא אראבער זיינען צוריקגעגאנגען אויף דאָס באַאט און זשאק דאַראן, פראנסוא, טרעגאַמעין, בן אָמאר און זיין שרייבער נאזים האָבען אָנגעהויבען צו קלעטערען אויף דיא שטיינער און זוכען דעם שטיין מיט דעם דאָפּעל "קיי".

וואָס ווייטער זיי זיינען געגאנגען, אלץ מעהר האָבען זיי זיך איבערצייגט, אז קיין מענש האָט נאָך ניט בעזוכט דיעזען אינזעל. אויבען, העכער, האָבען עטליכע וואסערפויגעל געמאכט זייערע נעסטען צווישען דיא שטיינער און האָבען שטארק פּראָטעסטירט, ווען מענשען זיינען געקומען זיי שטערען און זיי אוועקטרייבען פון זייער היים. דיעזע מענשען האָבען אָבער גאָר ניט געוואָלט שטערען אָדער בערויבען דיא רוהיגע פויגעל. זיי האָבען געזוכט עפּעס אנדערש.

עס איז געווען א שווערער וועג צווישען דיא שטיינער און איבער בערגלעך, וועלכע קיין מענשען-פוס האָט נאָך ניט בעטראָטען.

פראנסוא איז געגאנגען פאָראויס מיט א קאָמפּאס אין דער האנד. ער האָט

גאנץ גענוי אויסגערעכענט, וואו עס דארף זיך געפינען דער אָרט, וואו די‌א מיליאָנען זיינען פערגראָבען.

נאָך א שטונדע פון א שווערען וועג האָט פראנסוא אויך גאנץ ריכטיג געפונען דעם אָרט. עס איז געווען א גרויסער הויפען קליינע שטיינער. אויף דעם גרויסען שטיין איז געווען אויסגעקריצט שארף און דייטליך א גרויסער דאָפעל "קיי".

ווען זשאק דאָראן האָט דערזעהען דעם דאָפעל "קיי" אויסגעקריצט אויף דעם גרויסען שטיין, האָט ער אָנגעהויבען צו טאנצען און צו שפרינגען וויא א וואהנזיניגער.

— נו, טרעגאָמעין? נו, פראנסוא? וואָס זאָגט איהר יעצט? האָט ער גע־שריען אויסער זיך.

— איך זאָג גאָר ניט, מיין פריינד, האָט טרעגאָמעין געענטפערט.

פראנסוא האָט געשוויגען. יעצט האָט ער שוין געוואוסט פאר זיכער, אז ער קען ניט אזוי שנעל הייראטהען זיין געליעבטע זשוליעט. ער האָט גוט גע־קענט זיין אָנקעל, ער האָט געוואוסט, אז קוים האָט ער זיך איינגעשפארט, אז זשוליעט זאָל הייראטהען א פרינץ, וועט ער געוויס וועלען עס אויספיהרען.

עס איז אָבער יעצט ניט געווען די‌א צייט צו טראכטען. יעצט האָט מען געמוזט ארבייטען, אויסגראָבען די‌א מיליאָנען, וועלכע ליעגען אונטער זייערע פיס.

— צו דער ארבייט, מיינע פריינד! האָט זשאק דאָראן געבעטען.

ער האָט עס אויך ניט גענאָרפט. גאָלד איז א זאָנדערבארער מאגנעט: עס ציהט צו צו זיך דעם שטארקסטען, איך מיין, דעם קליגסטען מענשען. עס איז א וואונדערבארער מאגנעט, וועלכער בערוישט. מען ווערט פון איהם שיכור, וויא פון א שטארקען וויין.

זאָגאר דער רוהיגער טרעגאָמעין איז געוואָרען בערוישט פון דעם געדאנק, אז אונטער זיינע פיס ליעגען פערגראָבען 20 מיליאָן. בן אָמאר האָט געציטערט, וויא פון א פיעבער, נור ביי דעם געדאנק, אז ער וועט באלד בעקומען איינם פראָצענט פון 20 מיליאָן, דאָס איז אויך א שעהנע סומע פאר אן אדוואָקאט אין עגיפטען.

סואד פאשא אָדער נאזים בן אבדאללאה איז געוואָרען בלייך וויא קאלך. באלד וועט מען אויסגראָבען 20 מיליאָן, וועלכע געהערען צו איהם, ווייל ער איז דער איינציגער יורש פון קיאמיל פאשא, און דאָך וועט עס צונעהמען א פרעמדער, א פראנצויז, א מאן, וועלכער גלויבט ניט אין מחמד.

עס איז אָבער יעצט ניט געווען די‌א צייט פון טראכטען. יעצט זיינען אלע געווען בערוישט און האָבען זיך גענומען צו דער ארבייט וויא די‌א וואהנ־זיניגע. מען האָט געמוזט פונאנדערנעהמען דעם הויפען שטיינער.

אַלע פינף האָבען אָנגעהויבען צו ארבייטען. יעדער האָט אויפגעהויבען א שטיין און האָט איהם אוועקגעוואָרפען ווייט פון זיך. זשאק דאָראן איז געווען דער איינציגער, וועלכער האָט מיטגעבראכט א ברעכאייזען. אַלע איבריגע האָבען געארבייט מיט דיא הענד.

דאָס איז געווען א שווערע, העכסט אונאנגענעהמע ארבייט. נאָך צעהן מינוטען פון דיזער ארבייט האָט זיך דער שוויס גענאָסען פון יעדען פון דיזע פינף ארבייטער. עס איז אין אַלגעמיין זעהר שווער פאר אן אייראָפּעער צו ארבייטען אונטער'ן פרייען הימעל אָהן א שוץ, אָהן א דעק געגען דיא ברענענדע שטראהלען פון דער זון.

בן אָמאר, וועלכער איז געווען זעהר אָבגעשוואכט פון דער ים־קראנקהייט, איז באַלד אזוי מיעד געוואָרען, אז ער איז אנידערגעפאַלען פון מיעדקייט און ערשעפּפונג. ער האָט שוין מעהר ניט געקענט ארבייטען. אַלע זיינע קליידער זיינען געווען נאס פון שוויס, נאס צום אויסדרעהען.

סואד פאשא דאגעגען האָט ווייטער געארבייט גאנץ רוהיג, גלייך וויא ער וואָלט אויסגעגראָבען דיא מיליאָנען פאר זיך.

דריי לאנגע און שווערע שטונדען האָבען דיא פיער מענשען אָבגעארבייט, וויא דיא מוילוואורפען, וועלכע גראָבען זיך איין אין דער ערד און ווארפען ארויס ברעקלעך אויף דער ערד.

ענדליך האָט זיך דאָראן'ס ברעכאייזען אָנגעשלאָגען אָן עפּעס, וואָס האָט ארויסגעגעבען א קלאנג פון מעטאַל.

— איך האָב עס! אָט זיינען מיינע מיליאָנען! האָט זשאק דאָראן אויסגערופען און איז געפאַלען אין אונמאכט.

ער האָט עס לענגער ניט געקענט אויסהאלטען. ער איז געווען א שטארקער מענש, אָבער דאָס גאָלד האָט איהם דאָך אזוי בערוישט, אז ער איז אנידערגעפאַלען, וויא א קלאָץ.

פראנסוא איז געלאָפען צום מעער, האָט אָנגעשעפּט וואסער אין זיין הוט און האָט עס געשפּריצט זיין אָנקעל אין געזיכט. טרעגאָמעין איז געווען קלוג גענוג מיטצונעהמען א פלעשעל קאָניאק. ער איז טאקע געווען נור א שיפסקאַפּיטאן פון א בארקע, ער האָט אָבער גוט געוואוסט, אז קאָניאק איז א גאנץ גוטעס בעלעבונגס מיטעל פאר א מאטראָז, וועלכער פאלט אין אונמאכט.

דאָס האָט אויך געהאָלפען. דער קאָניאק האָט אָבגעמינטערט זשאק דאָראן און קוים איז ער געקומען אביסעל צו זיך, האָט ער אָנגעהויבען צו בעטען:

— גראָבט ווייטער, מיינע פריינד! נעהמט ארויס מיינע מיליאָנען.

מען האָט ווייטער געגראָבען און מען האָט געפונען א לאָך, אין וועלכער עס איז געלעגען א קליין אייזערן קעסטעלע.

— זאָלען אין דיזען קליינעם קעסטעלע ליעגען צוואנציג מיליאָן? האָט טרעגאָמעין געברומט. נו, דאָס גלויב איך ניט.

— שווייג, דוא בארקע־קאפּיטאן! האָט זיך זשאק דאַראן געקאָכט. שווייג און העלף מיר אויסגראָבען מיינע מיליאָנען!

טרעגאָמעין האָט געשוויגען און האָט געהאָלפען ארויסגראָבען דאָס קליי־נע אייזערנע קעסטעלע.

עס איז געווען דייטליך, אז קיאמיל פּאשא האָט געזוכט צו פערגראָבען דיע־זעם קעסטעלע גאנץ טיעף, ווייל אויף דעם קעסטעלע זיינען געלעגען זעהר גרוי־סע און שווערע שטיינער.

בן אָמאר האָט זיך קוים געקענט ריהרען, אָבער ביי דעם אנבליק פון דעם אייזערנעם קעסטעלע האָט ער צונויפגענומען זיינע לעצטע קרעפטען און האָט מיטגעהאָלפען אוועקקייקלען דיא שווערע שטיינער, וועלכע זיינען געלעגען אויף דעם קעסטעלע. זשאק דאַראן איז אזוי ווייט געקומען צו זיך, אז ער האָט אויך מיטגעהאָלפען וויא ווייט זיינע קרעפטען האָבען איהם ערלויבט.

טיכטיגער און פלייסיגער פון אלעמען האָבען געארבייט סואד פּאשא און טרעגאָמעין.

זיי האָבען גערעכענט, אז באלד וועלען זיי געפינען דיא פּעסלעך מיט גאָלד, דימאנטען און בריליאנטען, דאָס גאנצע פערמעגען פון קיאמיל פּאשא, אָבער זייער מיה איז געווען אומזיסט. זיי האָבען אויסגעגראָבען נור א קליין קעסטעלע, אויף וועלכען עס איז געווען פוןביידע זייטען גאנץ דייטליך אויס־געקריצט דער דאָפּעל „קיי".

מען האָט ארויסגענומען דאָס אייזערנע קעסטעלע. זשאק דאַראן האָט עס בעטראכט פון אלע זייטען, האָט עס געוואויגען אין דיא הענד, עס איז גע־ווען ניט בעזאָנדערס שווער: א מענש האָט עס געקענט לייכט טראָגען אונ־טער'ן אָרם.

פראנסוא איז געווען העכסט צופריעדען. ער וואָלט ארויסגעוויזען זיין פרייד און וואָלט פריי און אָפען ערקלעהרט, אז קיאמיל פּאשא איז א ליג־נער, אָבער ווען ער האָט א קוק געטהאָן אויף זיין אָנקעל, וועלכער איז געווען בלייך וויא קאלך און האָט געציטערט וויא פון א פיעבער, האָט ער ניט־ווי־לענדיג מיטלייד געהאט מיט דיזען אונגליקליכען מענשען, וועלכער האָט פערלאָרען אזוי פיעל צייט, מיה און געלד אום צו געפינען א קליין קעסטעלע, אין וועלכען עס קען זיך ניט געפינען אזוי פיעל גאָלד אום צו דעקען דיא אויס־גאבען, וועלכע זיי האָבען שוין געמאכט. זשאק דאַראן האָט אויסגעגעבען א העלפט פון זיין פערמעגען.

איינינגע צייט האָט מען נאָך ווייטער געגראָבען, ווייטער געזוכט, פּי־לייכט וועט מען דאָך אויסגעפינען דיא פּעסלעך מיט גאָלד און בריליאנטען,

וועלכע קיאַמיל פּאַשאַ האָט דאָ בעגראָבען, אָבער אַלעס אומזיסט! עס איז גע־וועזן דייטליך, אַז טיעפער האָט קיאַמיל פּאַשאַ אָדער זיינע מענשען ניט געגראָבען.

מען האָט אַלזאָ געמוזט זיך נעהמען צו דעם אייזערנעם קעסטעלע. עס איז געוועזן פערמאַכט און פערשלאָסען. וואָס ליעגט אין דיעזען קעסטעלע? וואָס געפינט זיך אין איהם? ווער ווייס עס?

פּלוצלונג האָט זשאַק דאָראַן א וואָרף געטהאָן דאָס קעסטעלע אויף דער ערד, האָט אויפגעהויבען א גרויסען שווערען שטיין און האָט איהם א וואָרף געטהאָן אויף'ן קעסטעלע. ער האָט עס צובראָכען.

פראַנסוא האָט זיך אָנגעבויגען און האָט צונומען דיא צובראָכענע שטי־קער. אין קעסטעלע האָט זיך געפונען נור א שטיק פּערגאַמענט (פּאַרמעט).

פראַנסוא און זשאַק דאָראַן האָבען עס בעטראַכט. עס איז געוועזן א שטיק פּערגאַמענט, וואָס איז שוין שטאַרק געל געוואָרען פון דער צייט. עס איז געוועזן צונויפגעקייקעלט וויא א מגילה.

פראַנסוא האָט עס צונומען און האָט עס געוויזען זיין אָנקעל. אויף דעם פּערגאַמענט זיינען געשטאַנען נור עטליכע ציילען געשריעבען אויף פראַנצוי־זיש.

זשאַק דאָראַן איז געוועזן אַזוי אויפגערעגט, אַז ער האָט אָנגעהויבען צו לעזען דיא שריפט און האָט ניט בעמערקט, אַז בן אָמאַר פון איין זייט און נאַזים פון דער אַנדערער זייט האָבען אויסגעשטרעקט דיא העלזער און ווילען אויך לעזען דיא שריפט.

זשאַק דאָראַן האָט עס אָבער באַלד דערזעהן, און אַזוי וויא ער האָט שוין אָנגעהויבען לעזען, האָט ער ווידער געלעזען:

„...און קאַפּיטאַן טהאָמאַס דאָראַן אָדער זיינע יורשים זאָלען בריינ־גען דיעזען דאָקומענט צו דעם באַנקיר זאַמבוקאָ און דער באַנקיר זאַמבוקאָ וועט איהם דאַן געבען דיא ריכטיגע לענג פון דעם אינזעל, וואו איך האָב פערגראָבען מיינע מיליאָנען. דאָרט וועט זיך אויך געפינען א גענויע קאָפּיע פון מיין טעסטאַמענט".

דאָס איז געוועזן אַלעס. אויף דיעזען אינזעל האָט זיך נור געפינען אַן אָנ־ווייזונג וואו עס געפינט זיך דער ריכטיגער אינזעל מיט דיא מיליאָנען.

קיאַמיל פּאַשאַ איז געוועזן א קלוגער מענש. ער האָט מורא געהאַט, אַז מען זאָל ניט אויסגעפינען זיינע סעקרעטען און ער האָט אויף דיעזען אינ־זעל נור בעהאַלטען א דאָקומענט, אין וועלכען ער ווייזט אָן, וואו עס געפינט זיך דער ריכטיגער אינזעל, אָבער דאָס ווייס נור דער באַנקיר זאַמבוקאַ, דאָס הייסט, ער ווייס נור דיא ברייט, דעם פּאַראַלעל פון דעם ריכטיגען אינזעל,

אין דיזען דאָקומענט געפינט זיך אָבער דיא לענג, דער מערידיאן פון דעם אינזעל.

ווער איז אָבער דיזער באנקיר זאמבוקא? איז ער אויך א יורש? וועט זשאק דאָראן דארפען זיך טהיילען מיט דעם באנקיר זאמבוקא?

אייניגע מינוטען זיינע אלע געשטאנען וויא פערגליווערט. קיינער האָט ניט געוואגט צו רעדען א וואָרט. ענדליך האָט דער רוהיגער טרעגאָמעין גע־זאָגט ערנסט:

— "פון דעם בעכער ביז צום מויל איז נאָך א וויטער וועג", זאָגט אן אלט שפריכוואָרט.

17טעם קאפיטעל.

פראַנסואַ'ס בריעף

לאנגווייליג און טרויעריג איז עס יעצט געוועזן אין זשאק דאָראן'ס הויז אין סען מאלאָ.

צוויי מאָנאטען זיינען שוין פערגאנגען זייט זשאק דאָראן, פראנסוא און טרעגאָמעין זיינען אוועקגעפאָהרען זוכען דיא 20 מיליאָן, און אין דער היים זיינען געבליבען נור דיא צוויי פרויען, נאנאָן און איהר טאָכטער זשוליעט.

אמת,ביידע פרויען האָבען געהאט אלעס, וואָס זיי האָבען געדארפט. זשאק דאָראן האָט זיי געלאָזען אזוי פיעל געלד, אז זיי האָבען געקענט לעבען אין פרייד און פערגניגען. אָבער געלד מאכט נאָך ניט גליקליך. זשוליעט פלעגט אָפט וויינען שטילערהייט און נאנאָן פלעגט שטענדיג ארומגעהן טרויע־ריג און פערטראכט.

אין דער צייט פון דיזע צוויי מאָנאטען האָט זשוליעט ערהאלטען נור דריי בריעף פון איהר געליעבטען: איין בריעף פון סועז, דעם צווייטען בריעף פון אדען און יעצט דעם דריטען בריעף פון טונים.

אין שטעדטעל סען מאלאָ האָט דיא אָבּרייזע פון דיא דריי מענער געמאכט אן אויפרוהר. אלע האָבען געקענט זשאק דאָראן. אלע האָבען געוואוסט, אז ער לעבט פון דיא פּראָצענטען פון דעם געלד, וואָס ער האָט אָנגעזאמעלט, ווען ער איז געוועזן א שיפסקאפּיטאן. אלע האָבען געקענט דעם גוטען, פריינדליכען גילדאס טרעגאָמעין און אלע האָבען געקענט דעם יונגען פעהיגען און לוסטי־גען פראנסוא.

— וואו זיינען דיזע דריי מענער? האָט מען זיך געפרעגט. וואוהין זיי־נען זיי גאָר פלוצלונג אוועקגעפאָהרען? וואָס איז דאָ געשעהן? וואָס איז דאָ פאָרגעקומען?

מען האָט עס געפרעגט נאנאָן. מען האָט עס געפרעגט זשוליעט. אָבער ביי־

דע פרויען האָבען קיין ענטפער ניט געקענט געבען אויף דיעזע פראגען, און אום אויסצומיידען דיא נייגעריגע בליקען און דיא נייגעריגע פאָרשונגען און פראגען, זיינעןביידע פרויען געצוואונגען געווען צו זיצען אין דער היים, ניט ארויסצוגעהן אין דער גאס.

עס איז א שעהנער, ליעבליכער טאָג אין מאָנאט יוני. דיא זון שיינט און ווארעמט, אז עס איז א פערגניגען. אלע איינוואָהנער פון דער שטאָדט געפינען זיך אויף דער גאס אָדער זיינען געגאנגען צו דיא דאקס, נור נאנאָן און זשוליעט זיצען אין דער היים.

זשוליעט איז טרויעריג. טרעהרען ווארגען זיא, אָבער זיא האלט זיך איין, זיא וויל ניט אָנטהאָן צרות איהר מוטער.

— אך, האָט זשוליעט געזיפצט. אך! מיר דאכט, אז זיי וועלען שוין קיין מאָל ניט צוריקקומען.

— רייד ניט קיין נארישקייטען, מיין טאָכטער! פראנסוא איז דאָך א פע־היגער שיפסקאפּיטאן, ער האָט דאָך אויסגעהאלטען זיין עקזאמען גלענצענד. ער וועט שוין טרעפען דעם וועג אהיים.

— עס איז שוין אָבער אזוי לאנג, זינט זיי זיינען אוועקגעפאָהרען!

— לעז נור דורך נאָך איין מאָל דעם בריעף, וועלכען דוא האָסט נעכטען ערהאלטען, האָט נאנאָן געבעטען.

זשוליעט האָט שוין געלעזען דיעזען בריעף א מאָל צעהן, אָבער נאנאָן פלעגט שעפּען טרייסט און בערוהיגונג, ווען זיא פלעגט הערען לעזען דעם בריעף פון פראנסוא. ווען זיא וואָלט זיך ניט געשעהמט, וואָלט זיא געבעטען איהר טאָכטער, זיא זאָל א גאנצען טאָג פאָרלעזען דיעזען בריעף.

— לעז מיר נאָך א מאָל דעם בריעף, האָט נאנאָן געבעטען צום צווייטען מאָל.

זשוליעט האָט געמוזט איהר צוליעב טהאָן און האָט געלעזען:

"לא גולעט, טונים.

"ליעבע זשוליעט!

"איך שיק דיר און דיין מוטער טויזענד גריסען און קושען און איך בע־דויער זעהר, וואָס איך קען דיר דיעזע גריסען אליין ניט איבערגעבען.

"איך האָב דיר שוין געשיקט צוויי בריעף און איך בין זיכער, אז דוא האָסט זיי ערהאלטען. איך האָב דיר געשריעבען וויא דער אָנקעל איז אונרוהיג, אויפגע־רעגט און האסטיג, ער וויל בעקומען זיינע מיליאָנען וויא אם שנעלסטען. יעצט אָבער שרייב איך דיר, אז עס האָט אונז עפּעס פּאסירט, וואָס האָט געדארפט ווייזען אונזער אָנקעל, אז מיליאָנען קריעגט מען ניט אזוי לייכט. דיא צייטען, ווען מענשען פלעגען געפינען אן אוצר אין דער ערד, זיינען שוין פון לאנג פאָראיבער.

"דוא קענסט זיך לייכט פאַרשטעלען, וויא אויפגערעגט אונזער אָנקעל איז געוואָרען, ווען מיר זיינען געקומען אויף'ן אינזעל, וואָס קיאמיל פאשא האָט אזוי גענוי און אזוי פינקטליך בעשריבען, און מיר האָבען אויך געפונען דעם צייכען, וואָס ער האָט איינגעגראָבען אין שטיין: זיין דאָפּעל "קיי". מיר האָבען געארבייט. געגראָבען, אויפגעהויבען שווערע שטיינער און געזוכט. וואָס האָבען מיר אָבער געפונען? אן אייזערן קעסטעלע און אין דעם קעסטעלע איז געלעגען א דאָקומענט, אז דיא מיליאָנען זיינען פערגראָבען גאָר אויף אן אנדער אינזעל. דיא לענג אָדער דער מערידיאן פון דעם צווייטען אינזעל איז גענוי פערצייכענט אין דעם דאָקומענט, דיא ברייט אָבער אָדער דער פּאראלעל וועט דער אָנקעל קריגען ביי א באנקיר מיט'ן נאָמען זאמבוקא, וועלכער וואָהנט אין דער שטאָדט טוניס, דיא הויפּט שטאָדט פון דעם לאנד טוניס.

"ווער דיעזער זאמבוקא איז, וואָס ער איז, וויא עס קומט וואָס קיאמיל פּאשא האָט איהם איבערגעגעבען דעם פּאראלעל פון זיין אינזעל — דאָס ווייס איך ניט. איך פערשטעה נור, איך בין זיך משער, אז דיעזער זאמבוקא האָט געווים אויך עפּעס געטהאָן פאר קיאמיל פאשא און דארום האָט קיאמיל פּאַשא איהם אויך איבערגעלאָזען א טהייל פון זיין פערמעגען. וויא גרוים דיעזער טהייל איז, קענען מיר ניט וויסען. דער אָנקעל פערשטעהט עס גאנץ גוט, ער איז שוין זאָגאר געפאסט צו נעהמען דיא העלפט, נור 10 מיליאָן. איך וואָלט געוועזען העכסט צופריעדען ווען פון דיעזע צעהן מיליאָן זאָל זיך אויסלאָזען נור איין מיליאָן אָדער נאָך ווייניגער. דוא ווייסט דאָך, ליעבע זשוליעט, אז איך ליעב דיך און פערגעטער דיך אָהן מיליאָנען.

"דוא קענסט זיך לייכט פאַרשטעלען, טהייערע זשוליעט, וויא אָפט איך רעד פון דיר מיט אונזער איינציגען פריינד, דעם גוטען טרעגאָמיין. ער איז שוין מיעד ארומצולויפען אין דער וועלט און זוכען דיא מיליאָנען פון אן עגיפּטישען פאשא. ער האָט שוין עטליכע מאָל געבעטען דעם אָנקעל, מיר זאָלען בעסער צוריקפאָהרען אהיים און פערגעסען דעם פאשא מיט זיינע פערגראָבענע מיליאָנען, דער אָנקעל אָבער וויל דערפון ניט וויסען, און מיר מוזען זיך ארומשלעפּען איבער דער וועלט אין דער געזעלשאפט פון צוויי עגיפּטער, בן אָמאר און זיין שרייבער נאַזים בן אבדאללאה.

"איך האָב פיינט דיעזע צוויי עגיפּטער. בן אָמאר זאָגט, אז ער איז אן אדוואָקאט. מיר דאכט, אז ער איז א קעשענע גנב. זיין שרייבער ווייזט מיר אוים צו זיין א גאסען רויבער. איך האָב זיי ביידע פיינד וויא דיא שפּינען, און דאָך מוז איך פאָהרען מיט זיי צוזאמען. זיי טרעטען ניט אָב פון אונז, זיי געהן אונז נאָך, וויא דער שאָטען געהט נאָך א מענשען.

"איך ווייס גאנץ גוט, אז ווען דיעזע צוויי עגיפּטער וואָלטען געוואוסט דעם אדרעס פון דעם באנקיר זאמבוקא, וואָלטען זיי געווים געקומען אין

טונים פאר אונז, דער אָנקעל איז אָבער געווען אזוי קלוג און אזוי פאָרזיכטיג אז ער האָט זיי ניט געזאָגט, וואו דיעזער זאמבוקא וואָהנט.

"דוא קענסט זיך גאָר ניט פאָרשטעלען, וויא דיא אראבער, וועלכע האָבען אונז געבראכט אויף'ן אינזעל, זיינען געווען איבערראשט, ווען מיר זיינען צו־ריקגעקומען מיט לײדיגע הענד און מיר זיינען באלד געפאָהרען צוריק נאָך סא־האר, א קליינע אראבישע שטאָדט אין אָמאן. עס איז ווערטה צו בעשרייבען וואָס פאר א זויערע מינע עס האָט געמאכט איין אראבער מיט'ן נאָמען סע־לים, וועלכער איז געווען אונזער דאָלמעטשער אין סאהאר. דיעזער סעלים איז געווען אויסער זיך, ווען ער האָט געזעהן, אז מיר זיינען צוריקגעקומען פון דעם אינזעל מיט לײדיגען און עפּעס ניט גאַנץ פרעהליך. דער דורכגעטריעבענער סע־לים האָט גוט פערשטאנען, אז מיר האָבען ניט געפונען וואָס מיר האָבען גע־זוכט.

"מיר זיינען צוריקגעקומען נאָך סאהאר און האָבען געמוזט ווארטען צוויי טעג אויף א קאראוואנע, מיט וועלכער מיר זיינען דורכגעפאָהרען נאָך מאָסקאט. דאָרט האָבען מיר געמוזט ווארטען דריי טעג אויף דעם פּאָסט דאמפּפער, וועלכער האָט אונז צוריקגעפיהרט נאָך סועז. פון דאָרט ערשט זיינען מיר געפאָהרען נאָך טונים.

"עס איז ניט קיין פערגניגען צו פאָהרען אויף דעם רויטען מעער אין דיעזער צייט פון יאָהר. דיא היץ איז שרעקליך, אונערטרעגליך און מען מוז פאָהרען מיט אראבער, עגיפּטער, נעגער, אינדיער און אלערליי אנדערע, ניט גאַנץ ריינליכע מענשען, און מען מוז עס אלעס אויסהאלטען, אלעס איבערטראָגען, ווען מען באָדט זיך אין שוויים.

"מיר זיינען איצט אין טונים. וואָס וועט זיין, ווען דער אָנקעל וועט אויך דיעזעס מאָל זיך געפינען ענטטוישט, אָבגענארט אין זיינע האָפנונגען? איך וויים עס ניט, ליעבע זשוליעט, ריכטיגער געזאָגט, איך וויים עס יא. ער וועט אראָב פון זינען. דאָס איז טרויעריג! דאָס איז שרעקליך! גאָלד איז שטענדיג געווען דאָס גרעסטע אונגליק פאר דיא מענשען. אונזער אָנקעל איז געווען א שטילער, רוהיגער, צופריעדענער מענש. ער האָט קיין מאָל ניט געשטרעבט נאָך רייכטהום, ער האָט קיין מאָל זיך ניט נאָכגעיאָגט נאָך מיליאָנען, און פּלוצ־לונג האָט אן אונגליקליך שטיקעל פּאפּיער און א האלב־וואהנזיניגער עגיפּטישער אדוואָקאט איהם אזוי ווייט פערפיהרט, אז ער האלט שוין גאָר ניט ווייט פון וואהנזין.

"פון סועז האָבען מיר געמוזט פאָהרען אויף אן אנדער שיף נאָך טונים. אויף דיעזע רייזע איז געווען א העכסט אונאנגענעהמע, אָבער מיר האָבען זיא אויסגעהאלטען וויא העלדען. טרעגאָמעין האָט עטליכע מאָל געוואָלט רעדען גאַנץ ערנסט מיט'ן אָנקעל און איהם בעווייזען, אז דיא 20 מיליאָן פון קיאמיל

פאשא זיינען נור א טרוים, איך האב איהם אבער צוריקגעהאלטען. איך קען צו גוט אונזער אנקעל, איך וויים אז ער וועט ניט נאכגעבען. ער לעבט נור מיט דיעזען טרוים, ער גלויבט אין דיעזע מיליאנען און דיעזער גלויבען גיט איהם קראפט און מוטה אלעס אריבערצוטראגען, אלעס אויסצוהאלטען און אלעס צו וואגען.

"ליעבע זשוליעט, אין טונים בין איך פיעל נעהנטער צו דיר, וויא אין מאסקאט און סאהאר, אבער מיר דאכט, אז איך בין יעצט פון דיר פיעל ווייטער. ווען מיר זאלען ווירקליך אויסגעפינען דעם באנקיר זאמבוקא און ער וועט אונז געבען דעם פאראלעל, וועלען מיר ווידער מוזען פאהרען זוכען דעם אינזעל. וואו איז ער? וויא ווייט איז ער פון טונים? ווער וויים עס, ווער קען עס וויסען!

"איך שרייב דיעזען בריעף אויף דער שיף. מיר זיינען נור א שטונדע רייזע פון לא גולעט, דיא פארט שטאדט פון טונים. איך וועל איבערגעבען דיעזען בריעף דעם ערשטען בעסטען פאסט בעאמטען אדער פאסט קאנטאר אין לא גולעט. איך מוז עס טהאן, וויל איך וויים, אז קוים וועלען מיר אנקומען אין לא גולעט, וועט דער אנקעל אונז צווינגען, מיר זאלען באלד פאהרען נאך טונים און איך וועל קיין צייט ניט האבען דיר צו שרייבען.

"איך פערזיכער דיך נאך אמאל, אז איך ליעב דיך מיט מיין גאנצער זעעלע, מיט מיין גאנצען לעבען, טהייערע זשוליעט, און וועל דיך קיין מאל ניט פערגעסען. זיי געזונד און גליקליך, מיין הייס געליעבטע זשוליעט,

דיין ליעבענדער פראנסוא".

18טעם קאפיטעל.

אין טונים

טונים איז א פראווינץ פון טערקיי, וועלכע געפינט זיך אונטער דעם שוץ פון פראנקרייך. עס איז איינע פון דיא זאנדערבארע לענדער, וועלכע געהערען צו טערקיי נור אויף פאפיער, נור אין געאגראפישע ביכער. אין דער ווארהייט הערשט אין טונים א הערשער מיט דעם טיטול ב ע י. עס איז איינם פון דיא שעהנסטע און רייכסטע לענדער אין דער וועלט. אין 1862 האט געהערשט אין טונים דער בעי סידי מחמד עס צדק.

דיא הויפטשטאדט הייסט אויך טונים און איז איינע פון דיא עלטסטע שטעדט אין דער וועלט. זיא איז געגרינדעט געווארען אונגעפעהר 700 יאהר פאר דער קריסטליכער צייט־רעכנונג אדער אונגעפעהר אין דיא צייטען פון יהושפט מלך יהודה, און דאס פאלק, וואס האט זיא געגרינדעט, האט געשטאמט פון דער אלטער שטאדט צור און האט גערעדט העברעאיש אדער א שוועסטער־שפראך פון העברעאיש.

דיא שטאָדט טוניס צעהלט היינט מעהר אלס 150,000 איינוואָהנער, צווישען זיי מעהר אלס 50,000 אידען. זיא איז איינע פון דיא גרעסטע האנדעלס שטעדט אין אפריקא.

דיא שטאָדט געפינט זיך ניט ווייט פון דעם גאָלף פון טוניס, דאָס מעער איז אָבער דאָרט אזוי ניט טיעף, אז קיין גרויסער דאמפפער קען ניט צוקומען צום לאנד. ווען א דאמפפער קומט צו, מוז ער בלייבען שטעהן ווייט אין מעער. עס קומען צו צו איהם קליינע שיפלעך און קליינע דאמפפער — שלעפ־דאמפפער, וועלכע נעהמען אויף דיא פאסאזשירען און דיא וואארע און ברייננען זיי נאָך דער שטאָדט לא גולעט, וויא דיא פראנצויזען רופען זיא, אָדער גאָלעטאן, וויא דיא איטאַליענער רופען זיא. פון לא גולעט מוז מען ערשט פאָהרען א האלבע שטונדע מיט דער אייזענבאהן ביז מען קומט נאָך טוניס.

אויף דעם וועג פון לא גולעט נאָך טוניס פאָהרט מען פאָרביי דעם אָרט, וואו עס איז אמאָל געשטאנען דיא בעריהמטע אלטע שטאָדט קארטהאגא, ריכטיגער נאָך קרתא הדתא, דיא נייע שטאָדט, אָבער דיא אלטע רוימער פלעגען עס אויסשפּרעכען קארטהאגענא, אויך קארטהאגא. דאָס איז דיא בעריהמטע שטאָדט, וואו עס איז געבאָרען געוואָרען דער גרעסטער גענעראל פון דיא אלטע צייטען האניבאל אָדער חניבאל, וועלכער האָט געמאכט ציטערען דאָס אלטע רוים.

לא גולעט איז אן עכט אייראָפּעאישע שטאָדט. עס וואָהנען אין איהר מעהר קריסטען, וויא מאחמאדאנער און אידען. אין לא גולעט געפינען זיך האָטעלס, באנק־הייזער, קירכען און טהעאטערע, וויא אין אן עכט אייראָפּעאישער שטאָדט.

— אָבער, ליעבער אָנקעל, פּיעלייכט וואָהנט גאר אייער באנקיר זאמבוקא אין לא גולעט? האָט פראנסוא בעמערקט.

— איך זאָג דיר, אז מיר מוזען פאָהרען נאָך טוניס, איז געווען דיא אנטוואָרט.

מעהר האָט פראנסוא ניט געקענט ארויסקריעגען פון איהם.

לא גולעט האָט נור איין לאנגע און שעהנע גאס, און פיעלע קליינע זייטגעסלעך. דיא לאנגע גאס פיהרט צו דער באהן־סטאציאָן. זשאק דאָראן, טרעגאָמעין און פראנסוא זיינען געגאנגען פאָראויס, הינטער זיי האָבען זיך נאָכגעשלעפּט בן אָמאר און זיין שרייבער.

אלע זיינען געגאנגען שטיל, וויא דיא שאָטענס, נור פראנסוא האָט געטראכט פון דער געגענד, וועלכע זיי זיינען דורכגעגאנגען. דאָ האָבען אמאָל געקעמפפט דיא גרעסטע העלדען פון דער אלטער צייט: סציפּיאָ, רעגולוס, יוליוס צעזאר, האניבאל און פיעלע אנדערע.

ענדליך זיינען זיי צוריקגעקומען צו דער סטאציאָן, וואו זיי האָבען געמוזט וואַרטען ביי א האלבער שטונדע אויף א צוג, וועלכער איז ענדליך אָנגעקומען און האָט זיי מיטגענומען נאָך טוניס.

אויף דער אייזענבאהן־סטאציאָן אין טוניס האָבען זיי ארומגערינגעלט אראבער, אידען, איטאליענער און פראנצויזען. יעדער האָט זיי איינגעלאַדען צו זיך אין האָטעל. זשאק דאַראן האָט אָנגענומען דיא איינלאַדונג פון א פראנ־צויז, וועלכער האָט איהם שטארק אויסגעלויבט דעם האָטעל דע פראנס.

אלע זיינען געגאנגען אין האָטעל דע פראנס, וועלכער געפינט זיך אין דעם איירָאָפּעאישען שטאָדט־פיערטעל. זשאק דאַראן האָט זיך ניט אומגעקוקט אויף דיא גאסען און האָט זיך ניט געקימערט, וואוהין מען פיהרט איהם, ער האָט געטראַכט נור פון זיינע מיליאָנען. פראנסוא אָבער האָט זיך געוואונדערט, וואָס מען פיהרט איהם אין גאסען, וועלכע פּאסען בעסער פאר אן איירָאָפּעאישער שטאָדט וויא פאר טוניס, אן עכט מאהמאדאנישע שטאָדט אין אפריקא.

ער האָט זיך ניט געקענט איינהאַלטען און האָט עס געפרעגט זייער פיהרער.

— דאָס איז דיא נייע שטאָדט טוניס, דיא איירָאָפּעאישע שטאָדט, האָט דער פיהרער געענטפערט, דאָ וואָהנען כמעט נור איירָאָפּעער. וועיטער געפינט זיך דיא מאהמאדאנישע שטאָדט, אין וועלכער עס געפינט זיך דער פאַלאץ פון דעם בעי סידי מחמד עס צדק.

— וואו וואָהנט אָבער דיעזער זאמבוקא? האָט פראנסוא געפרעגט זיך אליין, ווער איז דיעזער זאמבוקא? איז ער א טערק, א בערבער, אן איטאליע־נער אָדער עפּעס אנדערש? איז ער א מאהמאדאנער אָדער א קריסט? זאמבוקא איז א רעכט זאָנדערבארער נאָמען.

דערוויל זיינען זיי אָנגעקומען אין האָטעל. זשאק דאַראן האָט אָבגע־נומען דריי צימערען פאר זיך און פאר זיינע קאמעראדען. דאָן איז ער האסטיג אריינגעגאנגען אין זיין צימער, האָט אוועקגעלייגט זיינע זאכען און איז באלד ארויסגעגאנגען. ער האָט זיך זאָגאר ניט איבערגעטהאָן און איז צוגעגאנגען צום צימער, וואו פראנסוא און טרעגאָמיען האָבען זיך געפונען.

— איך וויל, אז איהר זאָלט זיין דאָ אין האָטעל, ווען איך וועל צוריק־קומען, האָט ער געזאָגט צו זיי.

— וואוהין געהט איהר דען, אָנקעל? האָט פראנסוא געפרעגט.

— וואוהין איך דארף, האָט דאַראן געענטפערט קורץ און שארף.

מיט דיעזע ווערטער האָט ער זיך אויסגעדרעהט און איז אראָבגעגאנגען אין קאנטאָר פון דעם האָטעל, וואו ער האָט געבעטען, מען זאָל איהם געבען א פיהרער, א מאן, וועלכער איז גוט בעקאנט מיט דער שטאָדט און וועלכער רעדט פראנצויזיש.

אזא פּיהרער האָט זיך באַלד געפונען און זשאַק דאָראַן איז מיט איהם אַוועקגעגאַנגען.

זשאַק דאָראַן איז געווען אַן עהרליכער מאַן. ער האָט ניט געוואָלט קומען צו דעם באַנקיר זאַמבוקאַ און אויסנאַרען ביי איהם דעם פּאַראַלעל פון דעם אינזעל, וויא בן אָמאַר האָט עס געוואָלט אויסנאַרען ביי איהם. זשאַק דאָראַן האָט זיך פעסט ענטשלאָסען, ער זאָל קומען צו זאַמבוקאַ און זאָל איהם זאָגען: "מיין הערר, דער עגיפּטער קיאַמיל פּאשאַ האָט אונז ביידען איבערגעלאָזען א ירושה... א ירושה פון פיעלע מיליאָנען. אָט איז זיין אייגענע האַנדשריפט. לאָמיר ביידע פּאָהרען אָבנעהמען אונזער ירושה, וויא קיאַמיל פּאשאַ האָט עס פערלאַנגט אין זיין טעסטאַמענט".

איין זאַך האָט בעאונרוהיגט זשאַק דאָראַן און דאָס איז: וויא וועט ער זיך צונויפרעדען מיט זאַמבוקאַ? פערשטעהט זאַמבוקאַ פראַנצויזיש? וואָס וועט ער טהאָן, ווען זאַמבוקאַ רעדט נור אַראַביש אָדער טערקיש? דאַן וועט ער מוזען האָבען א דאָלמעטשער. וויא קען מען זיך אָבער פערלאָזען אין אזא פאַל אויף א דאָלמעטשער?

באַלד איז איהם איינגעפאַלען אין קאָפּ א נייער געדאַנק. ער האָט זיך געווענדעט צו זיין פּיהרער און האָט איהם געפרעגט:

— קענט איהר א באַנקיר מיט'ן נאָמען זאַמבוקאַ?

— געוויס קען איך איהם.

— פון וואַנען קענט איהר איהם?

— זאַמבוקאַ איז דער גרעסטער באַנקיר אין טוניס, אַלע קענען איהם, מאַחמאַדאַנער, אידען און קריסטען.

— און וואו וואָהנט ער?

— אין דער אונטערער שטאָדט, אין מאַלטעזער קוואַרטאַל.

— וואָס איז דאָס פאַר א קוואַרטאַל?

— דאָרט וואָהנען פיעלע איינוואָהנער פון דעם אינזעל מאַלטאַ.

— ווייסט איהר, וואו זאַמבוקאָ וואָהנט?

— געוויס וויים איך עס.

— דאַן פיהרט מיך צו זאַמבוקאַ.

זיי האָבען געדאַרפט דורכגעהן א האַלבע שטאָדט טוניס. ווען זשאַק דאָראַן וואָלט געזאָגט זיין פּיהרער אין האָטעל אָדער לעבען האָטעל, אז ער דאַרף האָבען צו דעם באַנקיר זאַמבוקאַ, וואָלט דער פּיהרער געקענט איהם פיהרען אויף א פיעל נעהענטערען וועג. יעצט אָבער האָבען זיי געמוזט געהן א וויטען וועג. דאָס האָט אָבער זעהר וועניג געקימערט זשאַק דאָראַן.

זיי זיינען פאַרבייגעגאַנגען דיא אינטערעסאַנטסטע פּלעצער פון טוניס, פּלעצער, וואו עס האָבען זיך געפונען אַלטע שלעסער און רואינען פון דער צייט

פון דיא רוימער; גערטנער, וואו עס האָבען געוואקסען דיא זעלטענסטע פריכטע; פּאלאצען פון רייכע מאחמאדאנער; מעטשעטען און געריכטס־הייזער. זשאק דאַראן האָט זיך אויף זיי זאָגאר ניט אומגעקוקט. אן אנדערער אויף זיין אָרט וואָלט געהאט גענוג וואָס צו זעהען, וואָס צו בעוואונדערען, מיט וואָס זיך צו אינטערעסירען. זשאק דאַראן אָבער האָט געטראכט נור פון דעם באנקיר זאמבוקא און פון דיא מיליאָנען פון קיאמיל פּאשא. עס איז וואהר, אז יעצט האָט ער שוין געטרוימט ניט פון 20 מיליאָן, נאָר פון 10 מיליאָן, אָבער 10 מיליאָן איז אויך א שעהן פערמעגען און ווען מען געהט זוכען 10 מיליאָן, קען מען שוין ניט טראכטען פון עפּעס אנדערש.

נאָך א האלבער שטונדע רייזע זיינען זיי אָנגעקומען אין מאלטעזער קווארטאל, א רעכט שמוציגער קווארטאל אין א שטאָדט, וועלכע קען זיך אין אלגעמיין ניט ריהמען מיט בעזונדערער ריינליכקייט.

מען האָט געמוזט געהן דורך קרומע און שמוציגע געסלעך, אין וועלכע דיא הייזער האָבען ניט קיין פענסטער אויף דער גאס, וויא עס איז דיא מאָדע אין אלע אָריענטאלישע שטעדט. יעדעס הויז האָט א גרויסען הויף און דיא פענסטער געהן ארויס אויף דעם הויף. אין הויף געפינט זיך א גרויסער און רייכער גאָר־טען מיט אלערליי פרוכט־בוימער. מען קען דאָרט אָפט געפינען דיא שעהנסטע פייגענבוימער און דיא רייכסטע גראנאט־עפּעל־בוימער (מילגרוימען־בוימער). פון דרויסען אָבער וויזט אוים אזא הויז וויא א געפענגניס.

אם ענדע פון א קליינעם, שמאָלען און זעהר שמוציגען געסעל איז געשטאנען א גרויס הויז, פערדעקט און פערשטעלט פון פּאלמען — טייטעל־בוימער.

— דאָ וואָהנט דער באנקיר זאמבוקא, האָט דער פיהרער געזאָגט.

— איז דאָ אויך זיין באנק?

— דאָ איז אויך זיין באנק.

— האָט ער נאָך אנדערע הייזער?

— דאָס ווייס איך ניט, האָט דער פיהרער געענטפערט, איך ווייס נור, אז ער וואָהנט דאָ און דאָ געפינט זיך זיין באנק, דאָס הייסט, זיין געשעפט.

— איז ער רייך?

— זעהר רייך.

— אזוי?

— וויא רייך ער איז, אזוי קארג איז ער, האָט דער פיהרער צוגעזעצט.

זשאק דאַראן האָט געטראכט אייניגע מינוטען, דאן האָט ער בעצאָהלט דעם פיהרער און האָט איהם געהייסען צוריקגעהן אין האָטעל.

ווען ער זאָל זיך געוועזן אביסעל אומקוקען, וואָלט ער געוויס געוועזן דער־זעהן סואד פּאשא אָדער גאזים בן אבדאללאה שטעהן אין א ווינקעלע גאָר

ניט ווייט פון איהם. סואד פאשא האָט אויפגעהאלטען דעם פיהרער און האָט איהם אויך געפרעגט:

— וואו וואָהנט דאָ א מאן מיט׳ן נאָמען זאמבוקאָ?

— זאמבוקא וואָהנט אין דעם לעצטען הויז פון דיעזען געסעלע, איז געווען דיא אנטוואָרט.

יעצט האָט שוין סואד פאשא געוואוסט אלעס. ער האָט זאָגאר געזעהען וויא זשאק דאָראן איז אריינגעגאנגען אין זאמבוקא׳ס הויז. וואָס ווערט אָבער דערפון? ווען ער זאָל געווען וויסען אין סאהאר, אז זאמבוקאָ וואָהנט אין טונים, וואָלט ער געקענט קומען פריהער פון זשאק דאָראן און פיליכט וואָלט עס איהם געראָטען אָבצומאכען מיט דעם באנקיר, אז זיי ביידע זאָלען צו־נעהמען דיא מיליאָנען פון קיאמיל פאשא און זיך אויסלאכען פון דעם פראנ־צויז, יעצט אָבער וועט ער האָבען א רעכט שווערע ארבייט: אנשטאָט איין יורש, זשאק דאָראן, וועט ער יעצט מוזען זוכען מיטעל, וויא אזוי ארויסצו־רייסען דיא מיליאָנען פון צוויי יורשים.

אין דער צייט, ווען סואד פאשא איז געשטאנען פערטיעפט אין זיינע זעהר ניט פרעהליכע געדאנקען, איז זשאק דאָראן אריינגעקומען אין דעם הויז פון דעם באנקיר זאמבוקא.

זשאק דאָראן האָט געמיינט, אז אין טונים וועט ער געפינען א באנק, וויא אין פאריז, מארסעל אָדער ליאָן, דאָס הייסט א באנק מיט שרייבער, בוכהאלטער, אבטהיילונגען, קאמערען און קאמערלעך. וויא איבערראשט איז ער דעריבער געוואָרען, ווען מען האָט איהם אריינגעפיהרט אין א גרויסען, ליכטיגען צימער, אין וועלכען עס האָבען זיך געפונען נור עטליכע נידריגע די־וואנען און אין מיטען איז געשטאנען א לייזיגער ניט גרויסער טיש.

אזא באנק האָט ער נאָך אין זיין לעבען ניט געזעהן.

ער האָט ניט געוואוסט, אז אין יענע לענדער רופט מען באנקיר א גאנץ איינפאכען וואוכערער, א פראָצענטניק, א מענש, וועלכער לייהט געלד אויף משכנות און נעהמט זעהר הויכע פראָצענטען, א געלד וועקסלער, א חלפן, וועלכער וועקסעלט אוים אלערליי אויסלענדישע געלד אויף היימישעס און פער־קעהרט, היימישעס געלד אויף אויסלענדישעס, און ווען עס איז נור מעגליך, רייסט ער אראָב דיא הויט פון דעם אָפּפער, וועלכער איז אריינגעפאלען אין זיינע הענד. אזוי וויא עס געפינען זיך ניט אין יענע לענדער קיין זיכערע וועגען און ווען איינער מוז מאכען א לאנגע רייזע, ריזיקירט ער מיט זיין לעבען, מוז אזא רייזענדער גאנץ אָפט איבערלאָזען זיין געלד אָדער זיין וואארע אין זיכערע הענד. אויף דער שפראך פון דער ביבעל און פון דעם תלמוד הייסט עס א פקדון.

ווער עס איז ניט בעקאנט מיט דעם לעבען פון יענע לענדער, ווער עס וויים

ניט, וויא אזוי עס ווערט געפיהרט דער האנדעל און אלע אנדערע געלד־געשעפטען אין יענע לענדער, דער קען אויף קיין פאל ניט פערשטעהן, פאר וואס דער תלמוד און אלע געזעצביכער פון אראביען בעשעפטיגען זיך אזוי פיעל מיט געזעצע און פארשריפטען פון א פקדון. אין יענע לענדער איז עס א לעבענס פראגע, וועלכע מוז גענוי און ריכטיג בעאנטווארטעט ווערען. עס קומען פאר טויזענדע פראצעסען דריבער, וואס איינער האט איבערגעגעבען, אנפערטרויט דעם אנדערען געלד, זאכען און זאגאר הייזער און פעלדער, איידער ער האט זיך ארויסגעלאזען אויף א לאנגע רייזע, וועלכע האט געדויערט איייניגע יאהר. דאן איז געשטארבען דער מפקיד אדער דער מאן, וועלכער האט געהאט אין זיינע הענד דעם פקדון.

ווען אונזערע קינדער לערנען עס אין תלמוד און זעהען, וויא קלוגע און געלערענטע מענער האבען זיך געגעבען אזוי פיעל מיה צו בשטימען און פעסטצוזעצען געוויסע רעגעלען אין אזא פאל, קומט עס זיי פאר העכסט קאמיש. זיי קענען עס ניט פערשטעהען און וועלען עס ניט פערשטעהן, ווייל אין אונזערע צייטען ווערען האנדעל און באנק געשעפט געפיהרט גאנץ אנדערש. אין אריענט אבער, אין דיא גרויסע לענדער אין אזיען און אפריקא, זיינען דיעזע געזעצע און דיעזע פארשריפטען א נויטהווענדיגקייט.

דער באנקיר זאמבוקא איז געווען אזוי בעקאנט אין יענער געגענד, אז מען פלעגט איהם פערטרויען, איהם איבערגעבען אלם פקדון, געלד און זאכען אויף מיליאנען. אז דער גוטער זאמבוקא פלעגט עס ניט טהאן פאר מצוה, איז זעלבסטפערשטענדליך. ער פלעגט זיך לאזען גוט בעצאהלען, ער איז אלזא געווען א שומר שכר, וויא דער תלמוד רופט עס.

ווען זשאק דאראן האט אנגעקלאפט אין דער טהיר פון דעם באנקיר זאמבוקא, האט א שווארצער דיענער געעפענט דיא טהיר און געפרעגט וואס ער וויל.

— איך וויל זעהן דעם באנקיר זאמבוקא, האט דאראן געענטפערט.

דער דיענער האט איהם אריינגעפיהרט אין באנק, אין דעם קאנטאר פון באנקיר זאמבוקא און האט געזאגט עפעס אויף א שפראך, וועלכע דאראן האט ניט פערשטאנען.

זשאק דאראן האט זיך געזעצט אויף א ווייכען טירקישען דיוואן און האט געווארט.

אין דער צייט, וואס דאראן ווארט, וועלען מיר אביסעל בעשרייבען דעם באנקיר זאמבוקא. מיר האבען א רעכט דערצו, ווייל דער שרייבער פון אן ערצעהלונג מוז שטענדיג זיין פריהער פון דעם לעזער און ער מוז קענען בעסער פון דעם לעזער דיא פערזאנען, וועלכע ער שטעלט איהם פאר. מיר געברויכען

דיזעס רעכט און וועלען בעקאנט מאכען דעם לעזער מיט'ן באנקיר זאמבוקא, איידער זשאק דאראן וועט מאכען זיין בעקאנטשאפט.

זאמבוקא איז געווען א מאלטעזער, דאס הייסט, ער איז געבארען געווארען אויף דעם אינזעל מאלטא, אן אינזעל, וועלכער האט געשפיעלט א וויכטיגע ראלע אין דער געשיכטע פון מיטעל־אלטער אין אלגעמיין און בעזאנדערס אין דער געשיכטע פון קריסטענטהום.

דיא איינוואהנער פון מאלטא זיינען האלב אייראפעער, האלב אזיאטען און דריי פיערטעל אפריקאנער. זיי זיינען אלע קריסטען און אפיציעל זיינען זיי אלע גאנץ פרומע קריסטען, אין דער ווארהייט אבער זיינען זיי דורכגעטריבענע שווינדלער און געלד מאכער. געלד איז זייער הייליגטהום, זייער גאט, זייער אידעאל, זייער לעבען, זייער שטרעבען, זייער געוויסען, זייערע געפיהלען און זייער שטודיום. א מאלטעזער רעדט געוועהנליך פיעלע שפראכען, דאס הייסט, ער קען ניט דיא שפראכען, וועלכע ער רעדט, ער דארף זיי אויך ניט קענען, ווייל ער קען נור איין שפראך — דיא געלד שפראך. עס איז אלזא גאנץ גענוג פאר איהם, ווען ער פערשטעהט און רעדט פיעלע שפראכען אזוי ווייט, אז ער קען מאכען געלד פון דער שפראך, וועלכע ער דארף ריידען.

א מאלטעזער קען זיך אמאל ערנידריגען און שטודירען אין אן אוניווערזיטעט, אבער ער שטודירט נור, וויא אזוי צו מאכען געלד און דארום שטודירט ער געוועהנליך נור "יורים", אלס אדוואקאט.

זאמבוקא'ס עלטערן האבען זיך בעזעצט אין טונים מיט זעכציג יאהר צוריק. ווען נאפאלעאן האט פערלאזען דעם אריענט און מחמד אלי פאשא האט געוואלט גרינדען אין עגיפטען א נייע קעניגרייך, האבען זאמבוקא'ס עלטערן געפונען פאר נויטהיג צו עפענען א באנק, ניט אן אייראפעאישע באנק, נאר אן אריענטאלישע. אזא באנק, וויא זאמבוקא האט יעצט געהאט אין טונים, האבען זאמבוקא'ס עלטערן געעפענט אין אלעקסאנדריע און האבען געשיקט דעם יונגען זאמבוקא, וועלכער איז דאמאלס אלט געווען נור עטליכע און צוואנציג יאהר, אלס געשעפטס פיהרער פון דיעזער באנק.

אין 1828 האט דיא באנק פון זאמבוקא און זוהן געמאכט דיא בעסטע געשעפטען אין אלעקסאנדריע און זאמבוקא, דער איצטיגער באנקיר פון טונים, איז געווען דער הויפט געשעפטספיהרער. אין יענער צייט האט ער זיך בעקענט מיט קיאמיל פאשא, וועלכער האט בעקומען אזוי פיעל צוטרויען צו דעם יונגען און פעהיגען געשעפטסמאן, אז ער האט איהם פערטרויט זיין גאנצעס פערמעגען אלס פקדון. זאמבוקא איז געווארען דער "שומר שכר", וויא דער תלמוד רופט עס, פון קיאמיל פאשא'ס מיליאנען.

וויא פיעל זאמבוקא האט פערדיענט פון זיין געשעפט, ווייס קיינער ניט און קיינער וועט עס אויך קיין מאל ניט וויסען, מען ווייס אבער פאר

געוויס, אז זאמבוקאַ האָט אזוי ווייט געהאנדעלט עהרליך געגען קיאמיל פאַ־שא, אז ווען עס איז געקומען דיא צייט, האָט ער ארויסגעגעבען דעם גאנצען פקדון, דאָס גאנצע פערמעגען, וועלכעס קיאמיל פאשא האָט איהם פערטרויט.

זאמבוקאַ האָט אויך געקויפט פאר קיאמיל פאשא זיין שיף און האָט גע־האָלפען קיאמיל פאשא ברייגגען זיינע מיליאָנען אויף זיין שיף. זאמבוקאַ האָט אויך אונטערגעקויפט דיא וועכטער פון דעם געפענגניס אין קאאירא, זיי זאָלען צולאָזען צו קיאמיל פאשא פיעלע זאכען, וועלכע ער האָט פערלאנגט.

זאמבוקאַ האָט געשפיעלט א וויכטיגע ראָלע אין דעם לעבען און אין דיא ליידען פון דעם אונגליקליכען קיאמיל פאשא.

דער באנקיר זאמבוקאַ איז יעצט אלט געווען זעכציג יאָהר. ער איז גע־ווען פון מיטעלען וואוקס, אָבער שטארק געבויט. זיינע האָר זיינען שוין געווען שטארק גרוי, אָבער ער וואָלט זיך נאָך געקענט שטעלען געגען דריי מענשען.

מערקווירדיג איז עס וואָס זאמבוקאַ האָט קיין מאָל ניט געהייראטה. ווארום האָט ער ניט געהייראטה? וויא אזוי האָט א מענש, וועלכער האָט גע־וואָהנט אין א געגענד, וואו מענשען הייראטהען זעהר יונג, קיין מאָל ניט געטראכט אפילו צו הייראטהען, צו גרינדען א פאמיליע? אויף דיעזע פראגען איז שווער צו געבען א ריכטיגע אנטוואָרט.

מען ווייס נור, אז זאמבוקאַ האָט געהאט נור איין איינציגע שוועסטער, וועלכע האָט געוואָהנט אין מאלטא. אויסער דיעזער שוועסטער האָט ער קיין אנדערע פערוואנדטע ניט געהאט, אָדער ער האָט ניט געוואָלט וויסען פון זיי.

ער האָט בעוואָהנט זיין גרויס הויז אין טוניס, א פאלאץ און א פעסטונג, א באנק און א געפענגניס, גאנץ אליין. ער האָט געהאלטען נור צוויי דיענער. אן אלטע פרוי, וועלכע האָט בעזאָרגט זיין קיך, פלעגט פאר איהם קאָכען און באקען. ער פלעגט זיא האלטען ניט ווייל זיא איז געווען א גוטע קעכין, נאָר ווייל זיא פלעגט זיין צופריעדען מיט א זעהר קליינעם געהאלט. אויסער דיעזער פרוי האָט זאמבוקאַ געהאט נאָך א דיענער, אן אביסיניער, וועלכער פלעגט טהאָן פאר איהם אלע מעגליכע ארבייטען; ער פלעגט אויפנעהמען דיא בעזוכער, וועלכע פלעגען קומען צום באנקיר, און פלעגט אויסקעהרען דיא צימערען.

זאמבוקאַ איז געווען זעהר רייך. עס איז זעהר מעגליך, אז ער אליין האָט ניט געוואוסט, וויא פיעל מיליאָנען ער פערמאָגט און וויא רייך ער איז. ער האָט עס אויך ניט געדארפט וויסען און ניט געוואָלט וויסען. ער איז געווען אן עכטער, פערשטיינערטער, פערגליווערטער קארגער, וועלכער האָט נור איין פערגניגען — צו מאכען געלד, און נור איין זאָרג — ניט צו פערלירען. עס פלעגט איהם קרענקען, ווען ער האָט געמוזט אויסגעבען א פיאסטער, און ווען ער פלעגט פערדיענען א האלבען מיליאָן פראנק, פלעגט עס איהם פערדריי־סען, פאר וואָס ער האָט ניט פערדיענט א גאנצען מיליאָן.

געלד איז געווען פאר איהם אלעס. ער האט געלעבט און איז געווען אזוי געזונד און שטארק נור דארום, ווייל ער האט אימער געהאפט, אז ער וועט בעקומען א טהייל פון קיאמיל פאשא'ס פערמעגען. ער האט געוואוסט, אז קיא־מיל פאשא איז געווען זעהר רייך. ער האט אויך געוואוסט, אז קיאמיל פאשא האט איהם איבערגעלאזען אלס ירושה א טהייל פון זיין פערמעגען. וויא פיעל? דאס האט ער ניט געוואוסט, אבער ער פלעגט זיך פארשטעלען, אז דאס זיינען פיעלע מיליאנען.

בעקומען מיט א מאל, אהן מיה, אהן קאפ־דרעהעניש אזוי פיעל מיליא־נען איז געווען פאר זאמבוקא דאס העכסטע גליק, וואס א מענשען קען פאסירען. ער האט געוואוסט, אז דיעזע מיליאנען וועלען אמאל קומען, און ער האט געווארט. ער האט אויך געוואוסט, אז א פראנצויזישער שיפסקאפיטאן מיט'ן נאמען דאראן וועט קומען צו איהם און וועט פערלאנגען פון איהם א געוויסען דאקומענט, וואו עס געפינט זיך דער פאראלעל פון א געוויסען אינזעל.

זאמבוקא האט ניט געלערענט געאגראפיע און האט ניט געוואוסט, וואס עס הייסט א מערידיאן און א פאראלעל, אבער דאס האט איהם גאנץ ווענינ געקימערט. דאס דארף ער אויך גאר ניט וויסען. ער דארף נור דיא מיליאנען און דער פראנצויז דאראן וועט שוין איהם ברענגען דיעזע מיליאנען. ווען ער זאל געווען וויסען דעם אדרעס פון טהאמאס דאראן, זשאק'ס פאטער, וואלט ער איהם געווים געווען געשריבען א בריעף און איהם אויפגעפאדערט, ער זאל קומען זיך טהיילען מיט איהם מיט דיא מיליאנען פון קיאמיל פאשא. ער האט עס אבער ניט געוואוסט, און דארום האט ער געווארט.

דאס איז געווען דער מאן, מיט וועמען זשאק דאראן האט יעצט געמוזט זיך צונויפקומען און אונטערהאנדלען מיט איהם וועגען דיא מיליאנען פון קיאמיל פאשא.

19טעם קאפיטעל.

דער באנקיר זאמבוקא

זשאק דאראן האט געמוזטווארטען אייניגע מינוטען, אין וועלכע ער האט צייט געהאט זיך צו איבערלעגען, וואס ער זאל רעדען מיט דעם מאן, מיט ווע־מען ער מוז זיך טהיילען מיט זיינע מיליאנען.

ענדליך איז אריינגעקומען דערזעלבער דיענער, וועלכער האט איהם געעפ־פענט דיא טהיר, און האט איהם א וואונק געטהאן, ער זאל געהן מיט איהם. זיי זיינען דורכגעגאנגען א לאנגען ניט גאנץ ליכטיגען און זעהר שמוציגען קארי־דאר, ביז זיי זיינען צוגעקומען צו א טהיר, וועלכע דער דיענער האט גע־עפענט און האט געוויזען זשאק דאראן ער זאל אריינגעהן.

זשאק דראַן האָט זיך יעצט געפונען אין היילינגטהום, אין דעם וויכ־טינסטען געשעפטס־צימער פון דעם באנקיר זאמבוקאַ.

דאָס איז געווען א גאנץ איינפאכער צימער מיט ווייסע געקאלכטע ווענד אָהן פערציערונגען און אָהן פערשעהנערונגען און זאָגאר אָהן פאָרהאנגען פאר דיא פענסטער. אין איין ווינקעל איז געשטאנען א גרויסער, שווערער אייזערנער קאסע־קאסטען. אין דער מיט צימער איז געשטאנען אן איינפאכער, שווערער, ניט געפּארבטער טיש און לעבען טיש זיינען געשטאנען צוויי שטוהלען. אין איין גרויסען שטוהל איז געזעסען דער באנקיר זאמבוקאַ אליין, דער צווייטער שטוהל איז געווען לעדיג.

זאמבוקאַ האָט באלד פערשטאנען, אז דאָס איז א פרעמדער, אן אייראָפּעער, אָבער ער האָט ניט געוואוסט, וואָס פאר א שפּראך ער רעדט; ער האָט דאָרום איינגעלאדען זשאק דראַן מיט א צייכען, ער זאָל זיך זעצען און זאָל זאָגען, וואָס ער דאַרף.

זשאק דראַן האָט זיך אנידערגעזעצט און האָט געזאָגט קורץ און שאַרף:

— איך בין זשאק דראַן, דער זוהן פון דעם שיפסקאפּיטאן טהאָמאס דראַן פון סען מאלאָ...

זשאק דראַן האָט ערוואַרטעט, אז דער באנקיר וועט אויפשפּרינגען, וועט איהם אויסשטרעקעןביידע הענד און וועט אויסרופען: "ענדליך זייט איהר דאָך געקומען!" זאמבוקאַ איז אָבער געבליבען זיצען גאנץ רוהיג און קאלט וויא א שטיק אייז.

— וויא הייסט איהר? האָט ער איבערגעפרעגט לאנגזאם אין א גאנץ גוטען פראנצויזיש.

— איך הייס זשאק דראַן פון דער שטאָדט סען מאלאָ, אין פראנקרייך, האָט דראַן געענטפערט.

— און איהר האָט א וועקסעל אָדער אן אַנווייזונג אויף מיר? האָט דער באנקיר געפרעגט קאלטבלוטיג.

— אן אַנווייזונג? יא! איך האָב אויף אייך זעהר א וויכטיגע אַנווייזונג! האָט זשאק דראַן אויסגערופען. עס איז אן אַנווייזונג אויף 20 מיליאָן.

— גוט! גיט מיר אייער אַנווייזונג.

זשאק דראַן איז שיער ניט אויפגעשפּרונגען. ער האָט זיך גאָר ניט געקענט פאָרשטעלען, וויא אזוי א מענש קען בלייבען אזוי רוהיג און אזוי קאלט־בלוטיג, ווען עס האנדעלט זיך וועגען מיליאָנען.

דער באנקיר האָט אויסגעטהאָן זיינע גרויסע קיילעכדיגע ברילען, האָט זיי גוט אויסגעווישט מיט א ניט גאנץ ריינעם טאשענטוך, האָט זיי צוריק אָנגעטהאָן און האָט געזאָגט גאנץ רוהיג, גלייך וויא עס וואָלט זיך געהאנדעלט וועגען עטליכע פראנק:

— ווייזט מיר אייער אָנווייזונג.

זשאַק דאַראַן האָט עס ענדליך ניט געקענט אויסהאַלטען. ער איז אויפגע־שפּרונגען פון זיין שטוהל און האָט אויסגערופען:

— זייט איהר ווירקליך דער באַנקיר זאַמבוקאָ?

— אין טוניס איז דאָ נור איין זאַמבוקאָ, איז געווען דיא אַנטוואָרט.

— און איהר האָט מיך גאָר ניט ערוואַרטעט?

— ניין. איך האָב אייך קיין מאָל ניט ערוואַרטעט.

— האָט מען אייך גאָר ניט געמעלדעט, אַז איך וועל קומען?

— ווער האָט דען געדאַרפט מיר מעלדען?

— האָט איהר ניט בעקומען אַ בריעף פון אַ געוויסען פּאַשאַ?

— איך בעקום הונדערטע בריעף פון אַלערליי פּאַשאַס.

— האָט איהר ניט ערהאַלטען אַ בריעף פון אַ געוויסען קיאַמיל פּאַשאַ פון קאַאירא, עגיפּטען?

— איך געדענק עס ניט.

ווען זשאַק דאַראַן וואָלט געווען אַביסעל רוהיגער און ווען ער וואָלט זיך בעסער צוגעקוקט צו זאַמבוקאָ'ס געזיכט, וואָלט ער פיליכט פערשטאַנען, אַז דער באַנקיר שפּיעלט זיך מיט איהם, וויא אַ קאַץ שפּיעלט זיך מיט אַ געפאַנגענער מויז: ער וויל פון איהם אַרויסציהען אַלעס, וואָס ער ווייס.

זשאַק דאַראַן איז אַנידערגעפאַלען אויף זיין שטוהל און האָט געמורמעלט:

— דאַן האָט קיאַמיל פּאַשאַ מיך אָבגענאַרט!...

דער באַנקיר האָט אַרויפגערוקט זיינע גרויסע ברילען אויף זיין ברייטען שטערן און האָט געזאָגט, וויא צו זיך אַליין:

— קיאַמיל פּאַשאַ? ווער איז דען דיעזער קיאַמיל פּאַשאַ? לאָמיר זעהען, אויב איך קען זיך דערמאָנען...

— קיאַמיל פּאַשאַ איז געווען אַ גאַנץ רייכער מאַן, האָט זשאַק דאַראַן איהם אונטערגעזאָגט.

— אַך, יאַ! האָט דער באַנקיר אויסגערופען, איך דערמאָן מיך שוין! איך ווייס שוין! ער האָט אַמאָל געוואָהנט אין קאַאירא, עגיפּטען.

— האָט ער אייך קיין מאָל ניט געשריבען, אַז ער לאָזט אייך איבער אַ טהייל פון זיין גרויסען פערמעגען?

— מיר דאכט, אַז איך האָב אַמאָל ערהאַלטען פון איהם אַזאַ בריעף.

— און איהר האָט דיעזען בריעף?

— איך ווייס ניט... איך געדענק ניט...

— אום גאָטעס ווילען! דיעזער בריעף איז דאָך ווערטה עטליכע מיליאָן! האָט זשאַק דאַראַן אויסגערופען אונגעדולדיג.

— אויב דיזער בריעף איז עפּעס ווערטה, וועל איך איהם געוויס געפּי־נען. קיין זאך, וועלכע האָט עפּעס א ווערטה, ווערט ניט פערלאָרען ביי מיר.

זשאק דאָראן האָט עס לעננגער ניט געקענט אויסהאלטען. ער האָט אזא קלאַפּ געטהאָן מיט זיין שטארקען פויסט אָן טיש, אז די וועגט האָבען אָנגע־הויבען צו ציטערען.

— הערר זאמבוקאָ, איך פערשטעה אייך ניט! האָט ער געשריען. ווייסט איהר דען ניט, פערשטעהט איהר דען ניט, אז דאָ האנדעלט זיך וועגען פיעלע מיליאָנען?

— מיליאָנען? בע!

— וואָס מאכט איהר אזוי "בע"? עס האנדעלט זיך דאָ וועגען 20 מיליאָן!

— 20 מיליאָן? דאָס איז גאָר ניט אזוי פיעל, האָט דער באנקיר געענט־פערט קאלט וויא אייז.

זשאק דאָראן האָט געקוקט אויף דעם באנקיר און האָט געשטוינט. אזא זאָנדערבארען מענשען האָט ער נאָך אין זיין לעבען ניט געזעהען.

דער באנקיר האָט וויעדער אראָבגענומען זיינע ברילען, האָט זיי גוט אויסגעווישט, האָט זיי וויעדער אָנגעטהאָן און האָט געפרעגט גאנץ רוהיג:

— גלויבט איהר ווירקליך, אז קיאמיל פּאשא האָט איבערגעלאָזען פיעלע מיליאָנען?

— געוויס גלויב איך עס!

— ווארום גלויבט איהר עס?

זשאק דאָראן האָט איהם דערצעהלט זיין גאנצע געשיכטע. ער האָט אָנ־געהויבען פון דעם יאָהר 1799, ווען זיין פאָטער טהאָמאס דאָראן האָט געראַטעט דאָס לעבען פון קיאמיל פּאשא; וויא אין 1842 האָט זיין פאָטער ערהאלטען א בריעף פון קיאמיל פּאשא, אז ער האָט פערגראָבען ערגעץ אויף אן אינזעל א פערמעגען פון 20 מיליאָן; וויא זיין פאָטער האָט איהם איבערגעגעבען די־זען בריעף פאר זיין טויט; וויא ער האָט געוואַרט אז עס זאָל קומען איינער, וועלכער זאָל איהם ברייננגען דיא לענג פון דעם אינזעל; וויא עס איז ענדליך געקומען אן אדוואָקאט פון עגיפּטען, וועלכער האָט איהם געבראכט דעם מע־רידיאן; ענדליך, וויא ער איז געפאָהרען נאָך אָמאן און האָט געפונען דעם אינ־זעל ניט ווייט פון דער שטאָדט סאהאר, אָבער אויף דיזען אינזעל האָט ער גע־פונען נור א דאָקומענט, אז דיא מיליאָנען געפינען זיך אויף אַן אנדער אינ־זעל, פון וועלכען עס איז אָנגעגעבען דער מערידיאן און דעם פּאראלעל קען מען בעקומען ביי דעם באנקיר זאמבוקאָ אין טונים.

דער באנקיר האָט אויסגעהערט זשאק דאָראן גאנץ אויפמערקזאם, אָבער ווען דאָראן האָט געענדיגט זיין לאנגע ערצעהלונג, האָט ער בעמערקט גאנץ רוהיג:

— וויא עס ווייזט אויס, האט קיאמיל פאשאווירקליך ערגעץ פערגראַבען זיינע מיליאָנען, אָבער איך קען דאָך ניט פערשטעהן, פאר וואס האט ער בעגראָבען זיינע מיליאָנען ערגעץ אויף אן אינזעל.

— דאָס וויים איך אויך ניט, אָבער וואהרשיינליך האט ער עס געמוזט טהאָן.

— דיא גאנצע געשיכטע איז עפּעס זאָנדערבאר.

— אָבער, הערר זאמבוקאָ, זאָגט מיר דיא וואָרהייט, זייט איהר געוועזן בעקאנט מיט קיאמיל פאשא?

— יא, איך בין געווען בעקאנט מיט איהם.

— האט איהר אמאָל עפּעס געטהאָן פאר איהם? האט איהר איהם אמאָל עפּעס אויסגעהאָלפען?

— יא, איך האב אמאָל עפּעס געטהאָן פאר איהם. איך האב איהם א טובה געטהאָן, ווען ער האט געמוזט בעהאַלטען זיין פערמעגען פון מחמד אלי פאשא. איך האב דאמאָלס געוואָהנט אין קאאירא.

— דאן איז דאָך דיא גאנצע געשיכטע קלאָהר און דייטליך: מיין פאָטער האט איהם גערעטעט דאָס לעבען און איהר האט גערעטעט זיין פערמעגען.

— דאָס איז מעגליך, אָבער דאן קען דאָך זיין, אז אויך אנדערע מענשען האָבען עפּעס געטהאָן פאר איהם און ער האט איבערגעלאָזען זיין פערמעגען צו אנדערע אויסער אונז.

— דאָס איז אונמעגליך! דאָס קען ניט זיין! האט זשאק דאראן אויסגערופען. צוויי יורשים זיינען שוין מעהר אלס גענוג!

— איהר האט אפילו רעכט, אָבער אויף דער וועלט קען דאָך אַלעס פּאַסירען.

— עס האט שוין גענוג פּאסירט פאר אונז.

— נאָך איין פראגע, הערר דאראן.

— ביטע, הערר זאמבוקאָ.

— קענט איהר מיר ניט ערקלעהרען, פאר וואס פאָהרט מיט אייך דער אדוואָקאט פון אלעקסאנדריע?

— אין דעם טעסטאמענט פון קיאמיל פאשא געפינט זיך א פּונקט, אז דער אדוואָקאט בן אָמאר דארף זיין דערביי, ווען מען וועט אויסגראָבען דיא מיליאָנען, און ער דארף בעקומען איינס פּראָצענט קאָמיסיאָן פאר זיין ארבייט.

— איינס פּראָצענט? דאָס איז צופיעל!... דער טוינעניכטס!

— יא, הערר זאמבוקאָ! בן אָמאר איז א טוינעניכטס. איך האב עס איהם געזאָגט אין דיא אויגען.

אייניגע אויגענבליקע האָבען ביידע יורשים פון קיאמיל פאשא געשוויי-

גען. ווען זשאק דאַראַן האָט אָבער געזעהען, אַז דער באַנקיר שווייגט שוין עפּעס צו לאַנג, האָט ער געזאָגט:

— יעצט, הערר זאַמבוקאַ, ווייסט איהר דיא גאַנצע געשיכטע. יעצט אַלזאָ דאַרפען מיר זיין פריי און אָפענהערציג איינער געגען דעם אַנדערען.

דער באַנקיר האָט גאָר ניט געענטפערט.

— נו, הערר זאַמבוקאָ, האָט זשאַק דאַראַן ווייטער געזאָגט, איך האָב מיך געפלאַגט און האָב אויסגעפונען דעם ערשטען אינזעל. יעצט ווייס איך דיא לענג פון דעם צווייטען אינזעל און איהר ווייסט דיא ברייט אָדער דעם פּאַראַלעל פון איהם.

— יא! געוויס! האָט דער באַנקיר געענטפערט.

— אַלזאָ ווארום האָט איהר צוערשט געזאָגט, אַז איהר ווייסט גאָר ניט. אַז איהר קענט גאָר ניט קיאַמיל פּאשאַ?

— דאָס איז גאַנץ איינפאַך: איך האָב ניט געוואָלט אַרויסגעבען מיין געהיימניס צו דעם ערשטען בעסטען מענשען, וועלכער איז געקומען, איך ווייס ניט פון וואַנען, און האָט געוואָלט מיך אויספאָרשען. איך האָב געוואָלט מיך איבערצייגען, אַז איהר זייט ווירקליך דער מאַן, מיט וועמען איך קען רעדען.

— און יעצט האָט איהר זיך שוין איבערצייגט?

— איך וועל ערשט דאַן זיין איבערצייגט, ווען איהר וועט מיר ווייזען דעם דאָקומענט, וועלכען איהר האָט געפונען אויף'ן אינזעל ניט ווייט פון סאהאר.

— דאָס געהט ניט, הערר זאַמבוקאָ! אַ בייגעל אַ גראָשען; אַ גראָשען אַ בייגעל. ווייזט מיר דעם בייגעל און איך וועל אייך ווייזען דעם גראָשען: ווייזט מיר דעם בריעף פון קיאַמיל פּאשאַ צו אייך און איך וועל אייך ווייזען דעם דאָקומענט, וועלכען איך האָב געפונען אויף'ן אינזעל.

— איהר האָט רעכט, הערר דאַראַן, האָט דער באַנקיר געזאָגט.

מיט דיעזע ווערטער האָט ער זיך אויפגעהויבען פון זיין שטוהל און האָט פערדעקט מיט אַ בויגען פּאַפּיער דיא דאָקומענטען, וועלכע זיינען געלעגען אויף זיין טיש, אַז דאַראַן זאָל זיי ניט קענען לעזען אין דער צייט, ווען ער וועט זיך אוועקקעהרען. דאָס האָט זעהר געקרענקט זשאַק דאַראַן. דאָס איז געווען אַ גראָבהייט, וועלכע דאַראַן האָט אויף קיין פאַל ניט געקענט פערצייהען, אָבער וואָס האָט ער געקענט טהאָן? וויא האָט ער דען געקענט זיך העלפען? ער איז אין דיא הענד פון דיעזען גראָבען מענשען און ער מוז איבערטראָגען אַלערליי בעליידיגונגען.

אין אמת'ען אָבער איז דער באַנקיר זאַמבוקאָ גאָר ניט געווען אַזוי גראָב. ער איז נור געווען אַ קלוגער, דורכגעטריבענער געשעפטסמאַן. ער האָט גע־

זוכט א מיטעל, וויא אזוי צוצונעהמען אלע מיליאָנען פון קיאמיל פאשא און ער איז געפאלען אויף א גוטען פּלאַן.

ער איז צוגעגאנגען צו דעם גרויסען אייזערנעם קאסע־קאסטען און האָט אָנ־געהויבען צו קלינגען און צו קנאקען מיט דיא פיעלע שלעסער. פּלוצלונג האָט ער זיך אומגעקעהרט צו זשאק דאַראַן און האָט איהם געפרעגט:

— זייט איהר פערהייראטהע?

— ניין, הערר זאמבוקאָ! איך האָב קיין מאָל ניט געהייראטה און איך דאנק גאָט יעדען מאָרגען און יעדען אבענד, וואָס איך האָב ניט געהיי־ראטה. א פרוי איז א שווערע לאסט, וועלכע נור א גרויסער נאר נעהמט זיך פרייוויליג אויף דיא פּלייצעס.

אויף דעם געזיכט פון דעם באנקיר זאמבוקאָ האָט זיך געוויזען א פינסטע־רער וואָלקען. דיא אנטוואָרט פון זשאק דאַראַן איז איהם שטארק ניט געפעהלען.

זאמבוקאָ איז געוועזן א קלוגער מאן. ער האָט געהאט נור איין איינציגע שוועסטער מיט'ן נאָמען טאליסמא זאמבוקאָ, וועלכע האָט געוואָהנט גאנץ רוהיג און גאנץ אונבעקאנט אויף דעם אינזעל מאלטא.

זיא איז שוין געוועזן ניט גאנץ יונג. זיא איז אין גאנצען אַלט געוועזן זיבען און פערציג יאָהר. דיא נאטור האָט איהר אויך ניט געגעבען צופיעל שעהנהייט זאָגאר דאן, ווען זיא איז אלט געוועזן 18 יאָהר. יעצט, ווען זיא האָט שוין דער־גרייכט דיא עהרווירדיגע עלטערע יאָהרען פון זיבען און פערציג, איז זיא געוויס ניט שעהנער געוואָרען. עס איז בעקאנט, אז דיא פרויען אין אָריענט ווערען אלט זעהר פריה. א פרוי פון 30—35 יאָהר איז שוין אלט און געבראָכען, וויא אין אונזערע קאלטע געגענדען א פרוי פון 50 יאָהר.

דעם באנקיר איז אלזאָ געקומען אין קאָפּ דער גליקליכער געדאנק: וויא וואָלט געוועזן, ווען דיעזער פראנצויז זאָל הייראטהען זיין ליעבע שוועסטער טאליסמא? דאן וואָלטען דיא מיליאָנען פון קיאמיל פאשא געבליבען אין דער פאמיליע זאמבוקאָ. עס איז זעהר מעגליך, אז מיט דער צייט וועלען זיי גרינ־דען א נייע פירמע: "זאמבוקאָ און דאַראַן", און דאָס גאנצע פערמעגען פון קיאמיל פאשא, דיא גאנצע 20 מיליאָן וועלען בילדען דאָס קאפּיטעל פון דער נייער פירמא.

דער קלוגער זאמבוקאָ האָט געדרעהט דיא שליסעל פון זיין קאסע־קאסטען און האָט געטראכט וועגען זיין פּלאַן. זיין שוועסטער טאליסמא מוז דאָך אמאָל הייראטהען. ביז אהער האָט זיך אלץ ניט געמאכט א פאסענדע פארטיי פאר איהר. עס האָבען זיך גע'שדכנ'ט צו איהר נור אָרימע לייט, וועלכע האָבען געזוכט איהר פערמעגען. יעצט אָבער האָט זיך איהם פאָרגעשטעלט א געלעגענהייט צו שיסען צוויי האָזען מיט איין מאָל: ער וועט פערהייראטהען זיין שוועסטער און

די מיליאָנען פון קיאמיל פאשא װעלען בלייבען ביי איהם, װעניגסטענס, װעלען זיי ניט ארויס פון דער פאמיליע.

דיא פראגע איז אָבער: װעט זשאק דאָראן איינװיליגען צו הייראטהען דיא ניט שעהנע און דיא ניט שטארק יונגע טאליסמא?

װעגען דעם האָט זיך דער באנקיר פערטראכט.

זשאק דאָראן איז געװאָרען אונגעדולדיג און האָט געפרעגט:

— נו, װאָס האָט איהר זיך אזוי פערטראכט?

— איך האָב מיר געשטעלט דיא פראגע, אויב מיר זיינען װירקליךביידע גאנץ גלייכע יורשים פון קיאמיל פאשא, האָט דער באנקיר געענטפערט.

— געװיס זיינען מיר ביידע גאנץ גלייך.

— איך דענק אָבער אנדערש.

— װארום דענקט איהר אנדערש?

— װייל ניט איהר, נאָר אייער פאָטער האָט עפּעס געטהאָן פאר קיאמיל פאשא, איך אָבער האָב אליין, פערזענליך עפּעס געטהאָן פאר איהם, און דארום קומט מיר מעהר פון אייך.

זשאק דאָראן איז אויפגעקאָכט געװאָרען. דאָס האָט ער שוין ניט געקענט אויסהאלטען.

— װאָס מיינט איהר, הערר זאמבוקאָ? האָט ער אויסגערופען. דענקט איהר װירקליך, אז איהר װעט אָבנארען אן אלטען מאטראָז, װיא איך בין? מיין פאָטער׳ס רעכטע זיינען מיינע רעכטע. זאָגט מיר קורץ און דייטליך: װילט איהר אויספאָלגען דאָס טעסטאמענט פון קיאמיל פאשא אָדער ניט?

— איך װעל טהאָן, װאָס איך װיל און װיא איך פערשטעה, האָט דער באנקיר געענטפערט טרוקען.

זשאק דאָראן האָט געכאפּט דעם טיש מיט ביידע הענד, גלייך װיא ער װאָלט געװאָלט איהם אויפהויבען און איהם װארפען דעם באנקיר אין קאָפּ.

דער באנקיר האָט זיך ניט איבערגעשראָקען און האָט געזאָגט גאנץ רוהיג:

— פערשטעהט דאָך, אז אָהן מיר קענט איהר ניט בעקומען דיא מיליאָנען.

ביידע מענער זיינען יעצט געשטאנען איינער געגען דעם אנדערען. זשאק דאָראן איז געװען רויט, װיא א געקאָכטער ראק, דער באנקיר אָבער איז געװאָרען עטװאָס בלייכער װיא געװעהנליך.

זשאק דאָראן האָט ענדליך א געשריי געטהאָן:

— װילט איהר מיר געבען דיא ברייט פון דעם אינזעל?

— װען איהר װעט מיר זאָגען דיא לענג, דעם מערידיאן.

— איהר מוזט מיר פריהער זאָגען דעם פאראלעל.

— איהר מוזט פריהער זאָגען דעם מערידיאן.
— דאָס וועל איך ניט טהאָן!
— טהוט, וויא איהר ווילט!
זשאק דאַראן איז אויפגעשפּרונגען, ער האָט ארויסגעכאפּט זיין פּאָרטפעל, האָט פון איהם ארויסגענומען דעם דאָקומענט, וועלכען ער האָט געפונען אויף דעם אינזעל ניט ווייט פון סאהאר און האָט אויסגערופען:
— אָט איז מיין דאָקומענט געשריבען פון קיאמיל פּאשא!
— האלט עס אייך! איך דארף עס ניט!
— איהר דארפט עס ניט? דאָס איז דאָך צוואנציג מיליאָן.
— איך וויים גאנץ גוט, אז דיעזעס שטיקעל פּאפּיער איז ווערטה צוואנציג מיליאָן.
— און דיעזע צוואנציג מיליאָן וועלען בלייבען דאָרט אויף'ן אינזעל, ווען מיר וועלען זיי ניט אויסגראָבען.
— וואָס אַארט עס מיך? האָט דער באנקיר געזאָגט רוהיג און קאלט.
זשאק דאַראן האָט אָנגעהויבען צו טאנצען וויא א משוגענער. ער האָט אָנגעהויבען צו פיהלען, אז ער איז אריינגעפאלען אין שלעכטע הענד.
דער באנקיר האָט געוואַרט ביז זשאק דאַראן האָט זיך אביסעל בערוהיגט, דאן האָט ער געזאָגט:
— לאָמיר זיך איבערלעגען, פיילייכט וועלען מיר געפינען א מיטעל, וויא אזוי אונז אויסצוגלייכען, וויא אזוי זיך איינצואָרדנען.
זשאק דאַראן האָט געקוקט אויף דעם באנקיר און האָט גאָר ניט געענטפערט.
סואד פּאשא, וועלכער האָט געוואַרט דיא גאנצע צייט אין דרויסען, האָט געזעהן מיט שרעק און שטוינען זשאק דאַראן אוועקלויפען פון זאמבוקאָ'ס הויז, וויא א וואהנזיניגער און ער האָט געמורמעלט צו זיך אליין:
— וואָס האָבען דאָרט דיא צוויי פערדאמטע קריסטען אָבגעמאכט צווישען זיך? פאר וואָס איז דיעזער דזשאור אנטלאָפען?
זשאק דאַראן איז געגאנגען גלייך אין האָטעל. אין דעם זאאל האָט ער געפונען פראנסוא און טרעגאָמעין.
— נו, וואָס הערט זיך? האָט טרעגאָמעין געפרעגט.
— ווייסט דוא, וואָס דיעזער לומפּ, דיעזער טייפעל פערלאנגט פון מיר?
— א גאנצען מיליאָן?
— נאָך ערגער!
— ער האָט געוואָלט דיך טויטען?
— נאָך ערגער! ער וויל, איך זאָל הייראטהען זיין שוועסטער.

20טעם קאפיטעל.

זשאק דאראן ווילגט איין צו היראטהען

פראנסוא און טרעגאמעין זיינען געבליבען שטעהן וויא פערשטיינערט. זיי זיינען שוין געוואהנט געווען צו אלע מעגליכע שוויעריגקייטען. זיי האבען ערווארטעט אלע מעגליכע שטערונגען, דאס אבער האבען זיי אויף קיין פאל ניט ערווארטעט. עס וואלט זיי קיין מאל ניט איינגעפאלען, אז מען זאל וועלען צווינגען זשאק דאראן, ער זאל היראטהען און דערצו נאך יעצט, ווען ער איז אכט און פיערציג יאהר אלט.

זשאק דאראן האט קיין מאל ניט געטראכט פון היראטהען. ער האט פיינט געהאט דאס היראטהען. ער פלעגט שטענדיג בעטראכטען א פאמיליע אלס א שווערע לאסט, אלס א גאנץ איבעריגע זאך, וועלכע דיא מענער נעהמען זיך אונטער צו שלעפען און צו טראגען זייער לעבען לאנג, און יעצט, ווען ער הויבט שוין אן עלטער צו ווערען, ווען דאס בלוט האט זיך שוין אבגעקיהלט אין איהם, יעצט וויל מען איהם צווינגען, ער זאל היראטהען, און וועמען? א פרוי, וועלכע ער קען ניט און וויים נים.

פראנסוא האט געבעטען זיין אנקעל, ער זאל זיי דערצעהלען אלעס, וואס מיט איהם האט פאסירט אין דעם הויז פון דעם באנקיר.

זשאק דאראן האט זיי דערצעהלט אלעס און האט דערביי געזידעלט, גע־שימפפט און געשאלטען דעם באנקיר זאמבוקא אויף וואס דיא וועלט שטעהט.

— דער לומפ! דער טויגעניכטס! דער רויבער! וואס וויל ער פון מיר? פאר וואס וויל ער צונעהמען מיינע מיליאנען? האט זשאק דאראן געשריען און געשאלטען.

פראנסוא און טרעגאמעין האבען אויסגעהערט דיא גאנצע ערקלערונג מיט שטוינען און פערוואונדערונג. דיא גאנצע געשיכטע איז זיי פארגעקומען אזוי לעבערליך, אזוי זאנדערבאר, אזוי ניי, אזוי איבערראשענד, אז זיי האבען נים געוואוסט וואס צו דענקען.

— צום טייפעל מיט דיעזע מיליאנען! האט ענדליך געזאגט טרעגא־מעין. זייט עס האט זיך אנגעהויבען דיא געשיכטע מיט דיעזע פערדאמטע מיליאנען האבען מיר נים קיין רוהיגע שטונדע.

פראנסוא איז געווים געווען איינפערשטאנען, אז זיין אנקעל זאל לאזען פאלען דיא גאנצע געשיכטע און זיי זאלען בעסער וויא אם שנעלסטען פאהרען אהיים, וואו ער וועט קענען היראטהען זיין געליעבטע זשוליעט.

פראנסוא און טרעגאמעין זיינען געווען איבערציינט, אז יעצט וועט שוין

דיא גאנצע געשיכטע נעהמען אן ענדע. זשאק דאַראן וועט געוויס ניט איינוויליגען צו הייראטהען אן אלטע, העסליכע פרוי צוליעב עטליכע מיליאָן.

זשאק דאַראן אליין איז געווען אויסער זיך. ער איז ארומגעגאנגען איין צימער הין און צוריק, וויא א ווילדער טיגער אין זיין שטייג. ער איז ווירקליך געווען געפאנגען, געפאנגען און פערשפּארט אין אן אייזערנער שטייג. ער מוז האָבען קיאמיל פּאשאַ'ס מיליאָנען, אָבער פאר איהם געפינט זיך אן אייזערנע וואנד אין דער געשטאַלט פון אן אלטער, העסליכער פרוי. וואָס טהוט מען? וואָס פאר אן עצה גיט מען זיך אין אזא פאל?

איינינע צייט איז ער ארומגעגאנגען שטילערהייט, דאן האָט ער ארויסגעפּלאצט:

— דער לומפּ! דער רויבער! דורך איהם זאָל איך פערלירען צוואנציג מיליאָן? ער איז דאָך ווערטה, מען זאָל איהם שיסען, הענגען, ברענען, בראָטען, רייסען פון איהם דיא אָדערען, שניידען פון איהם שטיקער... ער וויל מיר ניט ארויסגעבען מיין פּאראלעל, סיידען איך זאָל הייראטהען זיין אלטע העסליכע שוועסטער. וואָלט איהר געוואָלט מיך זעהען אלס מאן פון טאליסמא?

— געוויס ניט! האָט טרעגאָמעין אויסגערופען. וויא קען מען עס צווינגען א מענשען צו הייראטהען אן אלטע, העסליכע פרוי, וועלכע ווייזט אויס וויא אן אף (מאלפּע)? וויא קען מען עס דענקען, אז דוא זאָלסט ברייננען צו דער גוטער, שטילער נאנאָן אזא שווענערין?

זשאק דאַראן האָט געשוויגען. ער האָט געקעמפּפט מיט זיך אליין. ער האָט זיך געפונען אין א זאָנדערבאר־טראגישער לאגע: ער מוז הייראטהען א פרוי, וועלכע ער קען ניט, וויים ניט און וועט זיא געוויס ניט קענען ליעבען און אכטען, אָדער ער מוז זיך אָבזאָגען פון זיין גליק, פון דעם בעסטען טרוים פון זיין לעבען — פון דיא מיליאָנען פון קיאמיל פּאשא.

איינינע מינוטען האָט ער געשוויגען, זיינע געדאנקען אָבער האָבען געארבייט און ער האָט געקעמפּפט מיט זיך אליין און שרעקליך געליטען. פּלוצלונג האָט ער זיך געווענדעט צו זיין פריינד און האָט איהם געפרעגט:

— זאָג מיר, פריינד גילדאס, האָט א מענש דאָס רעכט אוועקצואווארפען מיליאָנען, לאָזען דיעזע מיליאָנען פערפוילט ווערען אויף אן אינזעל, ווען ער קען זיך ניט איינבויגען און זיי אויפהויבען?

— איך וויים ניט וואָס צו ענטפערען אויף דיעזער פראגע, ווייל איך בין ניט קיין אדוואָקאט, האָט דער גוטער טרעגאָמעין געענטפערט.

— אזוי? דוא קענסט ניט ענטפערען אויף מיין פראגע, ווייל דוא ביסט ניט קיין אדוואָקאט? האָט זשאק דאַראן געשריען. דאן ענטפער אויף אן אנדער פראגע!

— אויב איך וועל וויסען וואָס צו ענטפערען, וועל איך געוויס ענטפערען.

— שטעל זיך פאָר, דוא האָסט א בארקע... נו, לאָמיר זאָגען, דוא ביסט נאָך דער שיפסקאפּיטאן פון דער בארקע דיא "שעהנע אמאליע", און דוא האָסט אָנגעלאָדען אויף דיין בארקע צוואנציג מיליאָן אמעריקאנער דאָלאר, דער־ביי האָסט דוא ערקלעהרט, אז דוא ווילסט ארויספאָהרען אין מעער און לאָזען אונטערגעהן דיין בארקע מיט דיינע מיליאָנען, וועט דיא רעגיערונג עס ערלייבען? קען דיא רעגיערונג ערלויבען, אז א מענש, א געטרייער בירגער, א פּאטריאָט, זאָל אריינוואַרפען אין מעער צוואנציג מיליאָן?

— מיר דאכט, אז דיא רעגיערונג וואָלט עס ניט ערלויבט, האָט טרעגאָמעין געענטפערט.

— נו, זעהסט דוא, דיעזער טייפעל, דיעזער טויגעניכטס, דיעזער לומפּ זאמבוקאָ קען זאָגען איין וואָרט און איך און ער וועלען האָבען אונזערע מיליאָ־נען. ער וויל מיר אָבער ניט זאָגען דיעזעס וואָרט. ער וויל מיר ניט אויסזאָגען דעם פּאראלעל פון דיעזען אינזעל, און אזוי פיעל מיליאָנען וועלען פערלאָרען געהן, פערפאלען ווערען! איז עס ניט א הימעל שרייענדעס אונרעכט?

— אָה! דיעזער זאמבוקאָ איז געוויס א לומפּ און א טויגעניכטס! האָט טרעגעאָמעין אויסגערופען.

— קום נור אהער, פראנסוא, און זאָג מיר דיין מיינונג, האָט זשאק דאָ־ראן געבעטען. וואָס דענקסט דוא דערפון, ווען מיר זאָלען זיך ווענדען צו דער רעגיערונג פון טוניס, ווען מיר זאָלען פערקלאָגען דעם טויגעניכטס זאמבוקאָ ביי דעם העכסטען געריכט פון דיעזען לאנד?

— איך גלויב ניט, אז דיא רעגיערונג וועט וועלען זיך אריינמישען אין אזא אנגעלעגענהייט, האָט פראנסוא געענטפערט.

—פאר וואָס ניט? האָט זשאק דאָראן געשריען אויסער זיך. דיא רעגיערונג קען איהם צווינגען, ער זאָל מיר ארויסגעבען דיא ברייט פון דעם אינזעל; זיא קען הייסען איהם מאטערען, איהם ברענען און בראָטען ביז ער וועט ארויסגע־בען מיין געהיימניס. ער וויל מיך בערויבען און מיט א רויבער מעג מען טהאָן וואָס מען וויל.

— איהר האָט פאָלקאָמען רעכט, ליעבער אָנקעל, איך גלויב אָבער ניט, אז דיא רעגיערונג וועט עס טהאָן.

— איך וועל אוועקשענקען דער רעגיערונג מיין טהייל, מיינע מיליאָנען, נור צוליעב דעם, אז דיעזער טויגעניכטס זאָל ארויסגעבען זיין געהיימניס.

— דאָס לאָזט זיך הערען, האָט זיך טרעגאָמעין אריינגעמישט.

— גאנץ געוויס! האָט פראנסוא אויסגערופען, ווען סידי מחמד עם צדק, דער הערשער פון טוניס וועט וויסען, אז ער קען מאכען דערביי עטליכע מיליאָן, וועט ער געוויס שוין וויסען, וויא אזוי ארויסצוקריגען פון דעם באנקיר זאמ־בוקאָ זיין געהיימניס. דאן אָבער קענען מיר שוין מאָרגען פאָהרען אהיים.

מיר וועלען עס נור מעלדען דעם גוטען סידי מחמד עם צדק און ער וועט שוי־ טהאָן אלעם מעגליכע אָהן אונז.

יעצט ערשט האָט זשאק דאַראן אויפגעקאַכט וויא א קעסעל. יעצט ערשט האָט ער אָנגעהויבען צו פערשטעהן, אז פראנסוא וויל שוין פאָהרען אהיים צו זיין געליעבטער זשוליעט.

— לאָזט מיך אליין! האָט ער געשריען. איהר זייט ביידע מיינע פיינ־! איהר ווילט, אז איך זאָל אוועקשענקען מיינע מיליאָנען!

מיט דיעזע ווערטער איז ער ארויסגעלאָפען פון צימער און איז אראָבגע־ לאָפען דיא טרעפּ פון דעם האָטעל. פראנסוא און טרעגאָמעין האָבען איהם גע־ וואָלט נאָכלויפען, ווען זיי האָבען אָבער געזעהען, אז ער האָט זיך אנידער־ געזעצט אונטער א טייטעל בוים אין א קליינעם פארק ניט ווייט פון דעם האָ־ טעל, האָבען זיי זיך בערוהיגט און האָבען זיך ענטשלאָסען צו געהן אביסעל שפּאציערען, אום צו אָטהעמען אביסעל פרישע לופט ביי דעם טייך באהירא, וועלכער פליסט אין דער מיט פון דער שטאָדט טוניס.

דאָס איז דער שעהנסטער און בעסטער שפּאציער־פּלאַץ אין טוניס. ווען דיא זון לאָזט זיך אראָב נאָך מערב, ווען עס הויבט אָן צו ווערען עטוואָס קיהלער, געהען ארוים אלע רייכע איינוואָהנער פון טוניס, מייסטענס אייראָ־ פּעער, שפּאציערעןביים ברעג פון דער באהירא. איך זאָג "מייסטענס איי־ ראָפּעער", ווייל דיא מאחמאדאנער ווייסען ניט און ווילען ניט וויסען, וואָס עס הייסט שפּאציערען. דער רייכער מאחמאדאנער האָט א גאָרטען לעבען זיין הויז. אין דיעזען גאָרטען פערברייננגט ער דיא קיהלע אבענד שטונדען. דער אָרעמער מאחמאדאנער האָט קיין אידעע ניט פון שפּאציערען, פון פרישער לופט און פון היגיענע (דיא לעהרע איבער דיא געזונדהייט).

לאנגזאם און פערטיעפט אין זייערע געדאנקען זיינען געגאנגען דיא צוויי פראנצויזען שפּאציערען ביים ברעג פון דער באהירא. פראנסוא האָט געטראכט פון זיין געליעבטער זשוליעט און האָט געוואָלט קומען אהיים וויא אם שנעלס־ טען, אום צו פייערען זיין האָכצייט און טרעגאָמעין האָט גלאט געבייגקט אהיים, נאָך זיין ליעבען סען מאלאָ וואו ער האָט געלעבט ביז אהער אזוי שטיל, אזוי רוהיג, אזוי צופריעדען און אזוי פריי פון אלע זאָרגען.

אזוי וויא זיי זיינען אזוי געגאנגען, איז זיי אנטקעגען געקומען בן אָמאר און זיין שרייבער נאזים. מען האָט געמוזט זיך אָבשטעלען און רעדען איינער צום אנדערען. פראנסוא האָט פריי און אָפענהערציג זיי דערצעהלט, אז דיא גאנצע געשיכטע מיט קיאמיל פאשא'ס מיליאָנען איז ניט ווערטה קיין אויסגעבלאָ־ זען איי, ווייל דער באנקיר זאמבוקאָ וויל ניט ארויסגעבען זיין פאראלעל. ער פערלאנגט אן אונמעגליכקייט: ער וויל צווינגען זיין אָנקעל צו הייראטהען א פרוי, וועלכע זיין אָנקעל קען ניט און ווייס ניט.

דער גוטער פראנסוא האָט פערגעסען, אז ער רעדט צו א מאחמאדאנער, וועלכער מעג הייראטהען פיעלע פרויען.

— איך זעה גאָר ניט איין, פאר וואָס הערר זשאק דאָראן זאָל ניט הייראטהען זאמבוקאָ'ס שוועסטער, האָט בן אָמאר בעמערקט. ער מעג זיא הייראטהען און ניט וואָהנען מיט איהר. נאָך אונזערע געזעצע קען מען איהם הענכטענס צווינגען, ער זאָל איהר געבען פינף פיאסטער א וואָך (א פיאסטער איז ווערטה פיער אמעריקאנער סענט) אלס אלימאָני, אלס לעבענס אונטערהאלט. ווען עס האנדעלט זיך וועגען מיליאָנען, קען מען שוין אָפּפערען פיער פיאסטער א וואָך.

בן אָמאר, אלס אן אדוואָקאט, האָט גוט געקענט דיא געזעצע פון דיא מאהמאדאנער.

ביי דיא מאחמאדאנער, וויא ביי פיעלע פעלקער אין אָריענט, איז דיא רעליגיאָן אזוי פערקנופּט און פערבונדען מיט דעם לעבען, אז מען ווייס גאָר ניט פון ציוויל געזעצע, ביכער געזעצע, וויא ביי אייראָפּעאישע פעלקער, נור דיא רעליגיאָן און דיא פאָרשריפטען פון דער רעליגיאָן הערשען, זיי זיינען געזעצע און ווען א ריכטער וויל אויסגעפינען א געזעץ, עפענט ער דעם קאָראן — דיא תורה פון דיא מאחמאדאנער — און זוכט דאָרט אויס א שטעלע, א פסוק, וועלכער פאסט צו דער פראגע, וואָס ליעגט פאר איהם.

— ער מוז הייראטהען זאמבוקאָ'ס שוועסטער, האָט בן אָמאר געזאָגט גאנץ ערנסט.

און בן אָמאר האָט עס טאקע באלד בעוויעזען פון דעם קאָראן, אז אין אזא פאל מוז א מענש הייראטהען יערע פרוי, וועלכע מען שלאָגט איהם פאָר.

פראנסוא און טרעגאָמעין האָבען אָבער קיין מאָל ניט געלערענט דעם קאָראן און זיי האָבען אויך ניט געקענט פערשטעהן דעם קאָראן. זיי האָבען געוואוסט, אז ווען מען הייראטה א פרוי, איז מען צו איהר צוגעבונדען אויף לעבען לאנג. זיי זיינען געווען קאטאָליקען, וועלכען ווייסען ניט פון א שיידונג.

זיי האָבען דארום מעהר ניט געוואָלט רעדען מיט בן אָמאר'ען און זיינען ווייטער געגאנגען.

דיא זון איז אונטערגעגאנגען. עס איז געוואָרען קיהלער. אין דיא פארקס און אין דיא קאפע־הייזער ביי דעם טייך באהירא איז עס געוואָרען לעבעדיגער. אלע אייראָפּעער: באנקירען, שרייבער, בוכהאלטער, אגענטען פון אלערליי געשעפטס־הייזער, אייניגע מיט זייערע פרויען און קינדער, זיינען ארויסגעגאנגען שפּאציערען און אָבאָטהעמען ביים וואסער.

אין פיעלע קאפּע־הייזער האָט געשפּיעלט מוזיק. מען קען זיך אויסקלייבען, וואָס פאר א מוזיק מען וויל. אין אייניגע קאפּע־הייזער שפּיעלט מען

איטאַליענישע און פראַנצויזישע אָפּערעטען מוזיק, אין אנדערע ווערט געשפּיעלט די שווערע, לאַנגווייליגע, מעלאַנכאָלישע, אונאַנגענעהמע אראבישע מוזיק, וועלכע אייראָפּעאישע אויערען, וואָס זיינען געוואָהנט צו דער מוזיק פון א אָפּענבאַך אָדער שאַפּען קענען אויף קיין פאל ניט פערטראָגען.

פראַנסוא און זיין פריינד האָבען זיך ענדליך אנידערגעזעצט לעבען א טישעל פאר א קאַפּעע־הויז, וואו אן אָרקעסטער האָט געשפּיעלט דיא לוסטיגע אריען פון פראַנצויזישע אָפּערעטען.

דאָ האָבען זיי זיך געפיהלט אין דער היים און האָבען זיך געהייסען געבען א פלאַש באָרדאָ וויין. אין טוניס טרינקט מען אָבער ניט קיינע פראַנצויזישע וויינען. מען טרינקט דעם היימישען וויין, דעם זאָגענאַנטען מאַנובא וויין, א זיסען, אָבער שווערען וויין פון וויינטרויבען, וואָס וואַקסען אויף דיא בערג פון טוניס.

געגען צעהן אוהר אבענדס זיינען זיי צוריקגעגאַנגען אין זייער האָטעל. איידער זיי זיינען געגאַנגען שלאָפען, זיינען זיי פאַרבייגעגאַנגען דאָס צימער, וואו זשאַק דאַראַן איז געשטאַנען, און האָבען זיך צוגעהערט ביי דער טהיר.

זשאַק דאַראַן איז ניט געשלאָפען. ער איז ארומגעגאַנגען אין זיין צימער, וויא א ווילדע חיה לויפט ארום אין איהר שטייג, און האָט געברומט:

— מיינע מיליאָנען! מיינע מיליאָנען! ער וויל מיך בערויבען! ער וויל צונעהמען מיינע מיליאָנען!

דעם אנדערען טאָג אין דער פריה איז דער באַנקיר זאַמבוקאָ געזעסען ביי זיין שרייב־טיש. ער איז געווען געוואָהנט זיך צו לעגען שלאָפען, ווען דיא זון פלעגט אונטערגעהן און אויפצושטעהן, ווען דיא זון געהט אויף. אויב ער האָט עס געטהאָן אויס קאַרגשאַפט, אום צו שפּאָרען ליכט, אָדער ווייל ער פלעגט ניט וועלען מאכען קיין געשעפטען ביינאַכט, איז שווער צו זאָגען. מען ווייס נור, אז קוים איז דיא זון אונטערגעגאַנגען, פלעגט זאַמבוקאָ׳ס הויז פערמאַכט ווערען און פערשלאָסען ווערען, אז קיין לעבעדיגער מענש האָט ניט געקענט אריינגעהן אָדער ארויסגעהן.

גאַנץ פריה פלעגט זאַמבוקאָ שוין זיצען אין זיין קאָנטאָר און פלעגט שוין רעכנען און פערשרייבען אין זיינע געשעפטס־ביכער. ער האָט וואהרשיינליך איבערגערעכענט, וואָס ער האָט נעכטען פערדיענט, ווען זיין אַלטער דיענער איז אריינגעקומען און האָט איהם געמעלדעט, אז דער פרעמדער פון נעכטען איז ווידער געקומען.

— פיהר איהם אריין צו מיר, האָט דער באַנקיר געזאָגט.

א פּאָר מינוטען שפּעטער איז זשאַק דאַראַן אריינגעקומען אין צימער און האָט געזאָגט אין דער הויך:

— גוט מאָרגען, הערר זאַמבוקאָ!

— גוט מאָרגען, הערר דאָראן! האָט דער באנקיר גענטפערט.
— איז דאָס אייער לעצטעס וואָרט? האָט דאָראן געפרעגט.
— וועגען וואָס?
— וועט איהר מיר ווירקליך ניט אויסזאָגען דעם פאראלעל פון מיין אינ־זעל, ווען איך וועל ניט הייראטהען אייער שוועסטער טאליסמא?
— יא! דאָס איז מיין לעצטעס וואָרט, האָט דער באנקיר געענטפערט קורץ און שארף.
— קענען מיר ניט אויסגעפינען אן אנדער בעדינגונג, אונטער וועלכער איהר זאָלט מיר ארויסגעבען דעם סעקרעט?
— קיין אנדער בעדינגונג.
— דאן וועל איך הייראטהען אייער שוועסטער.
— איך האָב עס פריהער געוואוסט. איך בין געוועזן פעסט איבערצייגט, אז יעדער פערנינפטיגער מענש וועט הייראטהען א פרוי, וועלכע ברייננגט איהם 10 מיליאָן דאָלאר נדן. מיר דאכט זאָגאר, אז ראָטהשילד'ס זוהן וואָלט אויך געהייראטה מיין שוועסטער מיט איהרע מיליאָנען.
— ווען איך מוז זיא הייראטהען, דאן וועל איך זיא הייראטהען, האָט זשאק דאָראן געזאָגט טרויעריג.
— אלזאָ קומט מיט מיר, מיין ליעבער שוואָגער, האָט דער באנקיר גע־זאָגט.
זשאק דאָראן האָט א ציטער געטהאָן און האָט געפרעגט:
— איז זיא דען דאָ אין טוניס?
ער איז געוועזן בלייך וויא קאלך. ער האָט אויסגעזעהן וויא א פעראור־טהיילטער, ווען מען קומט איהם מעלדען, אז "היינט איז דער טאָג", דאָס הייסט, היינט וועט מען איהם אויפהענגען.
— בערוהיגט אייך, מיין ליעבער שוואָגער, האָט דער באנקיר געענט־פערט, טאליסמא איז ניט אין טוניס. זיא איז אין מאלטא.
— אלזאָ וואוהין זאָלען מיר דען געהן?
— אין טעלעגראף קאנטאָר.
— צו וואָס?
— איך וויל טעלעגראפירען מיין געליעבטער שוועסטער, אז זיא איז פערלאָבט.
— איך דענק, אז איהר וועט איהר דאָך ניט טעלעגראפירען, אז זיא זאָל באלד קומען נאָך טוניס?
— ווארום דען ניט?
— ווייל מיר האָבען קיין צייט ניט, האָט זשאק דאָראן געענטפערט, ווייל מיר מוזען פריהער אויסגעפינען דעם אינזעל מיט דיא מיליאָנען.

— איך זעה גאר ניט איין וואס עס קען אייך אויסמאכען, אויב מיר וועלען פאהרען נעהמען דיא מיליאנען מיט א וואך שפעטער.

— עס מאכט מיר אויס זעהר פיעל! האט זשאק דאראן אויסגערופען. איך מוז פריהער וויסען, אויב איך האב דיא מיליאנען, דאן וועל איך היי־ראטהען.

דער באנקיר האט זיך פערטראכט. ער האט פערשטאנען, אז ער וועט גאר־ניט מאכען מיט דעם פראנצויז, איידער ער וועט האבען זיינע מיליאנען.

— נו, גוט! איך וועל אייך צוליעב טהאן און וועל ניט טעלעגראפירען נאך מיין שוועסטער ביז מיר וועלען ניט אויסגעפינען דעם אינזעל מיט דיא מיליאנען. איך מוז איהר אבער מעלדען, אז זיא איז פערלאבט.

— מעלדעט איהר וואס איהר ווילט.

— דאס איז אבער נאך ניט גענוג.

— וואס נאך ווילט איהר פון מיר? האט זשאק דאראן געשריען.

— מיר מוזען מאכען א קאנטראקט, א געזעצליכען קאנטראקט ביי א נאטאר און ביי א ריכטער.

— שרייבט אן אזא קאנטראקט, איך וועל איהם אונטערשרייבען.

— אין קאנטראקט מוז אבער שטעהן א שטראף, האט דער באנקיר בעמערקט.

— א שטראף? וואס פאר א שטראף? האט זשאק דאראן געפרעגט.

— אז ווער עס וועט ניט האלטען דעם קאנטראקט, דער פערפפליכטעט זיך פרייוויליג צו צאהלען א געוויסע סומע געלד אלס שטראף, האט דער באנקיר ערקלעהרט.

— אה! איך פערשטעה! האט זשאק דאראן געזאגט וויא צו זיך אליין, וויא גרויס זאל זיין דיעזע שטראף?

— דיא גאנצע צוויי מיליאן פונט סטערלינג, אייער אנטהייל אין דער ירושה פון קיאמיל פאשא.

זשאק דאראן האט אויסגעגלאצט א פאר אויגען, גלייך וויא ער וואלט ניט פערשטאנען וואס מען רעדט צו איהם.

דער באנקיר זאמבוקא האט עס איהם ערקלערט גאנץ דייטליך.

— אין פאל איהר וועט ניט וועלען הייראטהען מיין שוועסטער טאליסמא, זאלען אלע מיליאנען פון קיאמיל פאשא'ס ירושה געהערען נור צו מיר. אלס גאראנטיע, אז איהר וועט בעצאהלען דיעזע שטראף, פאדער איך, אז ווען מיר וועלען געפינען דיא פערגראבענע מיליאנען, זאל איך זיי נעהמען צו זיך און זיי האלטען, ביז איהר וועט הייראטהען מיין שוועסטער.

זשאק דאראן האט געמאכט א ביטער־זויערע מינע, גלייך וויא ער וואלט איינגעשלונגען א שפין.

איניגע מינוטען האָט ער געשוויגען. ער האָט זיך איבערלעגט, אויב ער זאָל אונטערשרייבען אזא קאָנטראקט, וועלכער איז א שאנדע און אן ערנידעריגונג פאר יעדען אנשטענדיגען מענשען.

ענדליך האָט ער געפאסט מוטה און האָט אויסגערופען:

— אָנגענומען! איך נעהם אָן אייערע בעדינגונגען!

— דאָס האָב איך פריהער געוואוסט, האָט זאמבוקאָ געזאָגט רוהיג און גלייכגילטיג.

— גענוג פּלוידערען! מאכט עס שנעל! האָט זשאק דאָראן געבעטען.

דער באנקיר האָט ארויסגענומען פון זיין קאסע־קאסטען א ריינעם בויגען פאפּיער און האָט אָנגעשריבען אויף איהם א רעגעל־רעכטען קאָנטראקט מיט אלע פּונקטען, מיט אלע איינצעלהייטען, וויא אן אלטער ערפאהרענער נאָטאר. ער האָט אָנגעשריבען דעם קאָנטראקט אין דער פראנצויזישער שפּראך, אום זשאק דאָראן זאָל קענען איהם לעזען און פערשטעהן.

זשאק דאָראן האָט איבערגעלעזען דעם קאָנטראקט, האָט געטראכט איניגע אויגענבליקע און האָט איהם האסטיג, אונגעדולדיג אונטערגעשריבען.

— יעצט מוזען מיר געהן צו א ריכטער און איהם בעשטעטיגען, האָט דער באנקיר געזאָגט.

זשאק דאָראן האָט געשוויגען.

דער באנקיר האָט זיך האסטיג אָנגעטהאָן און איז געגאנגען מיט זשאק דאָראן צו א ריכטער, וועלכער האָט געוואָהנט ניט ווייט פון זאמבוקאָ'ס הויז.

אין איניגע מינוטען איז דער קאָנטראקט געווען אָבגעמאכט, אָבגעשלאָסען און בעפעסטיגט נאָך אלע רעגעלען און נאָך אלע פאָדערונגען פון דיא געזעצען פון דעם לאנד טונים.

יעצט זיינען זיי צוריקגעגאנגען אין זאמבוקאָ'ס הויז און זאמבוקאָ האָט געהאלטען וואָרט.

ער האָט ארויסגענומען פון זיין קאסע־קאסטען אן אלטען, פון דער צייט געל געוואָרענעם בריעף, געשריבען און אונטערגעשריבען פון קיאמיל פאשא אליין.

— דאָס איז מיין בריעף, וואו איז אייער דאָקומענט? האָט זאמבוקאָ געפרעגט.

זשאק דאָראן האָט ארויסגענומען זיין דאָקומענט.

דיעזע סצענע, וועןביידע געלד־מענשען זיינען געשטאנען איינער לעבען אנדערען, יעדער מיט זיין דאָקומענט אין דער האנד, און יעדער האָט מורא געהאט איבערצוגעבען דעם אנדערען זיין דאָקומענט, איז אונמעגליך צו בע־שרייבען. נור א גוטער מאהלער, א מענש, וועלכער קען דעם כאראקטער פון

מענשען, וואָלט געקענט זיא אויסמאַהלען און עס וואָלט געוואָרען דערפון איינס פון דיא בעסטע, אינטערעסאַנטסטע און בעריהמטעסטע בילדער אין דער וועלט.

איינינע מינוטען זיינען ביידע געשטאַנען איינער געגען אנדערען און יע־דער האָט מורא געהאַט, דער אנדערער זאָל איהם ניט בעשווינדלען און ניט אויסנאַרען ביי איהם זיין דאָקומענט.

ענדליך האָט יעדער אויסגעשטרעקט זיין האַנד. זאַמבוקאָ האָט בעקומען דאָראַן'ס דאָקומענט און דאָראַן האָט בעקומען זאַמבוקאָ'ס דאָקומענט.

ביידע זיינען געוועזען בלייך וויא קאַלך, ביידע האָבען געציטערט, ביידע זיינען געוועזען אונרוהיג, ביידע האָבען זיך געפונען אין א סאָרט פיבער, א געלד־פיבער, א גאָלד־פיבער.

ווען א פערנינפטיגער מענש וואָלט געשטאַנען דערביי און וואָלט זיך צוגע־קוקט צו דיעזע צוויי זאָנדערבארע, פערגליווערטע, פערשטיינערטע געלד־מענ־שען, ביי וועמען גאָלד און געלד איז אַלעס אין דער וועלט, וואָלט ער זיך אוועג־געקעהרט פון זיי מיט עקעל און אבשיי.

"איז דען געלד אַלעס אין דער וועלט? מאַכט דען נור דאָס געלד גליק־ליך?" וואָלט ער געפרעגט זיך אליין. "האָט דען ניט דער באַנקיר זאַמבוקאָ גענוג געלד? וואָס האָט ער פון זיין געלד? ער פערגינט זיך ניט דאָס קלענ־סטע פערגניגען אין לעבען אבי אָבצושפּאָרען עטליכע פראַנק. און וואָס האָט ער דען פון דיעזע עטליכע פראַנק, וועלכע ליעגען אין זיין קאַסע־קאַסטען? האָט דען זשאַק דאָראַן ניט געקענט לעבען רוהיג און גליקליך אין זיין סען מאַלאָ? צו וואָס דאַרף ער דען קיאַמיל פּאַשאַ'ס מיליאָנען? וואָס וועט ער מאַכען מיט זיי?"

אויף אַלע דיעזע פראַגען קענען מיר געבען נור איין איינציגען ענטפער: דיא ציוויליזאַציאָן האָט פערדאָרבען און ערנידריגט דעם מענשען דערמיט, וואָס זיא האָט איהם געלערענט צו ליעבען און צו שעצען דאָס געלד און צו בע־טראַכטען דאָס געלד אַלס זיין העכסטעס גליק. דער מענש וואָלט געקענט זיין גליקליך, ווען ער זאָל ניט וויסען דעם ווערטה פון געלד.

קוים האָט יעדער געהאַט דעם אנדערענס דאָקומענט, האָט ער זיך געאיילט איהם איבערצולעזען.

אין איין דאָקומענט איז געשטאַנען:

"דער שיפסקאַפּיטאַן דאָראַן דאַרף ברייננען צום באַנקיר זאַמבוקאָ דיא לענג אָדער דעם מערידיאַן פון דעם אינזעל — 7 גראַד 23 מינוט אָסט פון פּאַריז".

אויף דעם צווייטען דאָקומענט איז געשטאַנען:

"דער באַנקיר זאַמבוקאָ דאַרף איבערגעבען דעם שיפסקאַפּיטאַן דאָראַן

פון סען מאלאָ דיא ברייט אָדער דעם פּאראלעל פון דעם אינזעל — 3 גראד 17 מינוט זידליך (דרום־זייט) פון דעם עקוואטאָר".

— איהר זייט א שיפסקאפּיטאן, אלזאָ האָט איהר געווים אן אטלאס אָדער א לאנד־קארטע פון דער וועלט? האָט דער באנקיר געפרעגט.

— איך האָב אן אטלאס און א נעפּע.

— א נעפּע? צו וואָס דארף איך אייער נעפּע?

— מיין נעפּע איז א שטודירטער שיפסקאפּיטאן, וועלכער וועט אם בע־סטען און אם שנעלסטען אויסגעפינען, וואו דיעזער אינזעל געפינט זיך און וויא מען קען קומען צו איהם.

— און וואו געפינט זיך דיעזער נעפּע?

— דאָ אין טוניס, אין האָטעל דע פראנס.

— דאן קומט צו איהם, מיין ליעבער שוואָגער, האָט זאמבוקאָ געזאָגט.

— קומט מיט מיר, האָט זשאק דאָראן געענטפערט.

ביידע פריש־געבאקענע שוואָגערס זיינען אוועקגעגאנגען אין האָטעל. אזוי וויא זיי זיינען פארבייגעגאנגען א פּאָסט און א טעלעגראף אָפיס, האָט זאמבוקאָ געזאָגט:

— ערלויבט מיר, מיין ליעבער שוואָגער, אריינצוגעהן אין טעלעגראפען־אמט און טעלעגראפירען מיין ליעבענסווירדיגער שוועסטער טאליסמא, אז זיא איז פערלאָבט און אין א קורצער צייט ארום וועט זיין דיא האָכצייט.

זשאק דאָראן האָט פערצויגען מיט דיא אקסלען.

זאמבוקאָ איז אליין אריינגעגאנגען אין טעלעגראפען־אמט און האָט טעלע־גראפירט צו זיין שוועסטער אין מאלטא.

ווען דאָס איז געווען פערזאָרגט, און זיי זיינען אוועקגעגאנגען עטליכע הונ־דערט שריט, זיינען זיי ענטקעגען געקומען פראנסוא און טרעגאָמעין.

ווען פראנסוא איז אויפגעשטאנען היינט אין דער פריה, איז ער באלד גע־גאנגען צום צימער פון זיין אָנקעל און האָט אָנגעקלאפּט אין דער טהיר. מען האָט איהם ניט געענטפערט און ניט געעפענט. ער האָט באלד אויפגעוועקט זיין פריינד טרעגאָמעין און ביידע זיינען אראָבגעגאנגען פרעגען דעם קעלנער, אויב ער האָט ניט געזעהען היינט אין דער פריה דעם גאסט פון נומער 17. דער קעלנער האָט געענטפערט, אז דער גאסט פון נומער 17 איז היינט גאנץ פריה ערגעץ אוועקגעגאנגען.

— מיר מוזען געהן איהם זוכען, האָט פראנסוא געזאָגט.

זיי זיינען געגאנגען איהם זוכען. קען מען אָבער זוכען א מענשען אין א גרויסער שטאָדט? קען מען זוכען א נאָדעל אין א וואָגען היי?

זיי זיינען ארומגעגאנגען אייניגע צייט אין דיא גאסען און האָבען זיך צור־

געקוקט צו יעדען, וואָס איז פאָרבייגעגאנגען. גאָר פלוצלונג האָבען זיי דערזעהן, וויא ער געהט עפּעס מיט א פרעמדען מאן, און זיי זיינען צוגעגאנגען צו איהם.

זשאק דאַראן האָט זיך פערשעהמט, פונקט וויא ער וואָלט בעגאנגען עפּעס א פערברעכען. פראנסוא איז אָבער גלייך צוגעגאנגען צו איהם און האָט אויסגערופען:

— גוט מאָרגען, אָנקעל!

יעצט האָט זשאק דאַראן שוין ניט געקאָנט זיך בעהאלטען. ער האָט גע־מוזט זאָגען, ווער דער פרעמדער איז און ער האָט געזאָגט האסטיג:

— הערר באנקיר זאמבוקאָ.

דאן האָט ער זיך געווענדעט צו זיין ליעבען שוואָגער און האָט געזאָגט:

— מיין נעפּע פראנסוא דאַראן און מיין פריינד גילדאס טרעגאָמעין.

אלע האָבען זיך לייכט פערנייגט און זיינען ווייטער געגאנגען צום האָ־טעל. קיינער האָט ניט בעמערקט אָדער ניט געוואָלט בעמערקען, אז ניט ווייט זיינען געשטאנען בן אָמאר און זיין שרייבער נאזים און האָבען זיך גוט צוגע־קוקט צום באנקיר. נאזים אָדער סואד פאשא האָט שוין גוט געוואוסט, ווער זאמבוקאָ איז און אז זאמבוקאָ האָט דאָס געהיימניס פון דעם צווייטען אינזעל. יעצט זיינען זיי נאָכגעגאנגען זשאק דאַראן מיט זיין קאָמפּאניע.

זשאק דאַראן מיט זיין שוואָגער זיינען ארויפגעגאנגען דיא טרעפּ פון דעם האָטעל און זיינען באלד פערשוואונדען געוואָרען אין זיין צימער. פראנסוא און טרעגאָמעין זיינען זיי נאָכגעגאנגען.

— וועיז אונז דיין לאנד־קארטע, פראנסוא, האָט זשאק דאַראן געבעטען.

פראנסוא האָט ארויסגענומען זיינע לאנד־קארטען און האָט זיי אויסגע־לעגט אויף׳ן טיש.

— יעצט זוך אויס אן אינזעל, וועלכער געפינט זיך 7 גראד 23 מינוט אָסט און דריי גראד 17 מינוט זיד.

פראנסוא האָט אראָבגעלאָזען דעם קאָפּ. ער האָט אלעס פערשטאנען. יעצט וועט ער אלזאָ שוין ניט קענען הייראטהען זיין ליעבע זשוליעט, זיין אָנקעל האָט זיך שוין אויסגעגלייכט מיט דעם באנקיר, דאָס הייסט, ער וועט הייראטהען דעם באנקיר׳ס שוועסטער און אלעס האָט זיך געענדיגט.

— נו, וואָס וואַרטסט דוא? פאר וואָס זוכסט דוא ניט אויס דעם אינזעל? האָט זשאק דאַראן געפרעגט מיט פערדרוס.

פראנסוא האָט געמוזט פאָלגען. ער האָט גענומען דעם קאָמפּאס, האָט איהם אנידערגעלעגט אויף דער לאנד־קארטע און האָט אָנגעהויבען צו זוכען.

ער האָט אוועקגעזוכט א לענגערע צייט און האָט ענדליך געוויזען מיט׳ן פינגער אויף א געוויסען פונקט.

— נו, וואו איז עס? האָט זשאק דאַראן געפרעגט.

— אין וועסט אפריקא, אין דער גרויסער בוכטע פון גווינעא.

— דיא בוכטע פון גווינעא איז זעהר גרויס, האָט זשאק דאַראן בעמערקט.

— דער אינזעל דארף זיך געפינען אין דער בוכטע פון מאיומבא, א טהייל פון דער בוכטע פון גווינעא, האָט פראנסוא געענטפערט.

— אלזאָ מאָרגען גאַנץ פריה פאָהרען מיר נאָך באָן און דאָרטען וועלען מיר זיך אויפזעצען אויף דער אייזענבאהן נאָך אָראן אין אלזשיר, האָט זשאק דאַראן געזאָגט ערנסט און שטרענג, וויא א גענעראל, וועלכער גיט א בעפעהל צו זיינע סאָלדאטען.

דאן האָט ער זיך געווענדעט צום באנקיר זאמבוקאָ און האָט איהם געפרעגט:

— וועט איהר מיטפאָהרען מיט אונז?

— גאַנץ געוויס!

— ביז צו אונזער אינזעל?

— ביז אין עק וועלט.

— דאן מאכט אייך פארטיג צו דער רייזע. מאָרגען גאַנץ פריה פאָהרען מיר.

— זייט רוהיג, מיין ליעבער שוואָגער, איך וועל שוין זיין פערטיג פאר דער רייזע מאָרגען אין דער פריה.

יעצט האָבען שוין פראנסוא און טרעגאָמעין געוואוסט פאר זיכער, אז זשאק דאַראן האָט זיך ענטשלאָסען צו הייראטהען דיא אלטע און העסליכע טאליסמא. מען קען זיך לייכט דענקען, וואָס דיעזע ביידע מענשען האָבען געפיהלט ביי דעם געדאנק, אז זשאק דאַראן וועט צוריקקומען אהיים מיט א פרוי, וועלכע ער האָט געמוזט הייראטהען אום צו בעקומען דיא מיליאָנען פון קיאמיל פאשא.

דער באנקיר האָט געגעבען דיא האנד זשאק דאַראן, זיין שוואָגער, האָט זיך לייכט פערנייגט פאר פראנסוא און טרעגאָמעין, און איז לאנגזאם ארויסגעגאנגען פון צימער.

ווען טרעגאָמעין און זשאק דאַראן זיינען געבליבען אליין, האָט טרעגאָמעין איהם געפרעגט:

— האָסט דוא איינגעוויליגט? . . .

— געוויס! וואָס דען האָב איך געקענט טהאָן? איז געוועזן דיא אנטוואָרט.

וואָס דען האָב איך געקענט טהאָן? — א זאָנדערבארער, אָבער דאָך א גאַנץ ריכטיגער ענטפער פאר א מענשען, וועלכער לעבט נור צוליעב געלד און וועלכער איז גרייט צו טהאָן אלעס אין דער וועלט צוליעב געלד.

צוויי שטונדען שפּעטער האָט דער באנקיר זאמבוקאָ ערהאלטען א טעלעגראמע פון זיין שוועסטער, אז זיא איז איינפערשטאנען צו הייראטהען דעם מאן, וועלכען איהר ברודער האָט אויסגעזוכט פאר איהר.

21טעם קאפיטעל.

פון טונים נאך אלזשיר

דעם אנדערען טאג גאנץ פריה זיינען אלע פארטיג געוועזן צו דער רייזע. פראנסוא האט געפונען, אז זיי האבען זיך ניט וואס צו בעהאלטען פון בן אמאר'ען און האט איהם אויסגעזאגט, אז זיי פאהרען יעצט אין דיא בוכטע פון גווינעא, וועסט אפריקא.

— עס איז א ווייטער וועג, האט פראנסוא געזאגט, מיר מוזען דורכפאה־רען גאנץ טונים, גאנץ אלזשיר און דאן ערשט אייניגע הונדערט מייל אויף דעם מעער. דאס איז א לאנגע און שווערע רייזע. איך ווייס ניט, אויב עס וועט זיך אייך לוינען מיטצופאהרען.

בן אמאר האט גאר ניט געענטפערט. ער וואלט זיך ניט געריהרט פון זיין ליעבען אלעקסאנדריע, אבער ער האט זיך ניט געקענט העלפען. ער האט גע־מוזט מיטפאהרען: סואד פאשא האט איהם געצוואונגען.

פון טונים נאך באן, א שטאדט אין אלזשיר, פאהרט מען געוועהנליך רייטענדיג אויף פערד, עזלען אדער קעמלען. עס איז א לאנגע און שווערע רייזע, ווייל דער קלימאט איז זעהר הייס, דאס לאנד געפינט זיך ביי דיא ברעגעם פון דער גרויסער וויסטע סאהארא, און ניט זעלטען וועהט פון דיעזער וויסטע דער שרעקליכער ווינד סאמום, וועלכער טויטעט מענשען און טהיערע מיט זיין גיפטיגען אטהעם.

זייט טונים געפינט זיך אונטער דעם שוץ פון פראנקרייך און אלזשיר געהערט אין גאנצען צו פראנקרייך האבען דיא פראנצויזען איינגעפיהרט א דיליזשאנס, א סארט אמניבוס, פאר פאסאזשירען, וועלכע קענען ניט פאהרען רייטענדיג. מיט'ן דיליזשאנס איז שוין דארום בעסער צו פאהרען, ווייל מען איז וועניגסטענס אביסעל געשיצט געגען דיא ברענענדע שטראהלען פון דער זון; עס איז אויך דארום בעסער צו פאהרען מיט'ן דיליזשאנס, ווייל אויף יעדער סטאציאן, אויף וועלכער מען בייט דיא פערד, קען מען קריעגען לעבענס מיטעל, און ווען דער שרעקליכער ווינד סאמום הויבט אן צו וועהען, קען מען זיך בעהאלטען פון איהם אין א שטוב אויף דער סטאציאן. מיט'ן דיליזשאנס קענען אויך פאהרען פרויען און קינדער.

גאנץ אנגענעהם צו פאהרען מיט'ן דיליזשאנס איז עס אבער אויך ניט. דער וועג איז זעהר שלעכט. אין ערטער איז גאר קיין וועג ניטא. דער אראבישער קוטשער טרעפט שוין דעם וועג, ווייל ער איז שוין דא געפאהרען הונדערטע מאל. אין ערטער פערזינקען דיא רעדער פון דעם דיליזשאנס אין טיעפען זאמד און דיא פאסאזשירען מוזען ארויסגעהן און העלפען דעם קוטשער ארויסשלעפען

דעם שווערען וואַגען. פון בריקען ווייס מען נאָך ניט אין יענע געגענדען. ווען מען דאַרף אריבערפאָהרען א טייך, מוז דער קוטשער אויסזוכען אן אָרט, וואו דער טייך איז ניט טיעף און זיינע ברעגעס זיינען ניט שטארק הויך און דיא דריי פערד, וועלכע זיינען איינגעשפּאנט אין דעם דיליזשאנס, שלעפּען אריבער דעם וואַגען איבער'ן וואסער.

אין ערטער טרעפט מען גאנץ הויכע בערגלעך, דאן מוזען דיא פּאסאזשירען ארויסגעהן פון דעם דיליזשאנס און געהן צו־פוס פאָראויס אָדער הינטער איהם, וויא זיי געפינען בעקוועמער פאר זיך, ביז דיא פערד שלעפּען ארויף דעם שווע־רען וואַגען אויף דעם משופּע'דיגען בערגעל.

נור דער מענש, וועלכער ליעבט דיא ווילדע נאטור און וועלכער וויל זיך בעקענען מיט יענע געגענדען אין אפריקא — נור אזא מענש קען געפינען פערגניגען אין אזא רייזע.

דער הימעל איז ריין, טיעף בלוי, אז עס איז אן אמת'ער פערגניגען צו קוקען אויף איהם. אין ערטער געפינען זיך אָאזיסען, גרינע אינזלען אין דעם מעער פון זאמד און שטיינער. אויף דיעזע אָאזיסען וואקסען אלערליי בוימער און אלערליי זעלטענע פריכטע, וועלכע וואקסען נור אין דיא גאנץ הייסע לענדער.

געוועהנליך געפינט זיך אויף אזא אָאזיס אן אראביש דאָרף, דאָס הייסט, צוויי דריי גאסען, אין וועלכע עס שטעהן ביידע זייטען ניט הייזער, וויא אין א דאָרף אין איירָאפּא, זאָנדערן געצעלטען פון א גראָבען געשטרייפטען לייוואנד אָדער זעגעל־טוך. אונטער אזא געצעלט וואָהנט דער אראבער מיט זיינע ציעגען, מיט זיינע פערד און מיט זיינע קעמלען. פון צייט צו צייט ווייזט זיך ארויס דער ברוינער קאָפּ מיט דעם ערנסטען געזיכט פון אן אראבערין. דיא קינדער געהן גאנץ נאקעט און שפּיעלען זיך אויף דעם גרינעם גראָז אָדער אין דעם הייסען זאמד, וויא דיא יונגע ציעגעלעך.

ווען איינער פאָהרט אום אויסצופאָרשען דאָס לאנד אָדער אום צו בע־טראכטען דיא נאטור, מוז ער בלייבען שטעהן אין אזא אָאזיס און זיך בעקענען מיט דער גאסטפריינדשאפט פון דיא אראבער. עס איז ווערטה זיך צו בעקענען מיט דיעזע נאטור קינדער, מיט דיעזע פרייע מענשען פון דער וויסטע, וועלכע ווילען ניט אנערקענען קיין הערשער און קיין רעגיערער. עס איז אמת, אז טערקיי אָדער פראנקרייך בעטראכטען זיי אלס זייערע אונטערטהאנען, דער אראבער אָבער וויל דערפון ניט וויסען און ווען בעאמטע פון דער רעגיערונג קומען צו איהם, הויבט ער אויף זיינע געצעלטען, זעצט ארויף זיינע פרויען און זיינע קינדער אויף זיינע קעמלען און פאָהרט אוועק מיט זיי אין אן אנדער אָאזיס.

דער אראבער איז א בעקאנטער גאסט־פריינד, מכניס אורח. אזוי וויא זיי

ריהמען זיך דערמיט, וואס זיי שטאמען אָב פון אברהם אבינו, האלטען זיי דיא גאסט־פריינדשאפט פאר דיא ערשטע און הייליגסטע פפליכט, אזוי וויא אברהם אבינו פלעגט עס טהאָן. ווען א פרעמדער קומט צו זיי, נעהמען זיי איהם אויף וויא א ברודער און גיבען איהם עסען און טרינקען, וויא פיעל ער וויל. ער קען בלייבען ביי זיי אזוי לאנג, וויא פיעל ער וויל, קיינער וועט איהם ניט בעליי־דיגען און קיינער וועט איהם ניט זאָגען, אז ער מעג זיך שוין געהן פון דאנען.

זעלבסטפערשטענדליך, אז אונזערע רייזענדע האבען זיך וועניג צוגעקוקט צו דיא געגענדען, וועלכע זיי זיינען דורכגעפאָהרען. עס איז אמת, אז פראנ־סוא און טרעגאָמעין האבען זעהר אָפט געוואָלט ארויסשפּרינגען פון דעם דיליזשאנס און בעטראכטען א בערגעל, א וועלדעל, אן אָאזיס, אָבער זיי האבען עס ניט געקענט טהאָן, ווייל דאָראן און דער באנקיר האבען ניט געוואָלט וואר־טען. זיי האבען קיין צייט ניט געהאט. ווען זשאק דאָראן און זאמבוקא וואָלטען געקענט, וואָלטען זיי געטריבען דיא פערד צום טויט, אום אָנצוקומען שנעלער נאָך באָן. יעדער פון זיי האט זיך געאיילט, יעדער האט געציטערט און געפלא־מערט צו בעקומען אם שנעלסטען דיא מיליאָנען פון קיאמיל פאשא.

איין מאָל האט זאָגאר פראנסוא עס בעמערקט און האט געזאָגט צו זיין פריינד:

— בעטראכט נור דיזען באנקיר זאמבוקאָ! ער ברענט, ציטערט און פלאטערט צו בעקומען דיא מיליאָנען, וויא מיין ליעבער אָנקעל.

— איך האב עס בעמערקט, האט טרעגאָמעין געענטפערט, קיאמיל פאשא האט געטראָפען: איין יורש איז ניט בעסער פון דעם אנדערען. אין זייער הארצען ליעגט א מיליאָן, אין זייער קאָפּ א מיליאָן... געלד, געלד און געלד. דער מענש איז פערשוואונדען, אנשטאָט איהם זעהן מיר א גאָלדענעם קאלב מיט א מענשען־געזיכט.

טרעגאָמעין האט רעכט געהאט. זשאק דאָראן איז געזעסען דיא גאנצע צייט פון דער לאנגער רייזע אין א ווינקעלע און האט זעלטען גערעדט א וואָרט. דאָסזעלבע האט געטהאָן דער באנקיר זאמבוקאָ.ביידע ליעבע שוואָגערם האָבען זעלטען גערעדט א וואָרט איינער צום אנדערען, זאָגאר דאָס עסען האט זיי וועניג אינטערעסירט. זיי פלעגען עסען אלעס, וואָס מען פלעגט זיי געבען אויף דיא סטאציאָנען, און פלעגען זעלטען זאָגען, אויב דאָס עסען איז גוט אָדער שלעכט. וואָס קימערט זיי דאָס עסען, ווען זיי וועלען באלד האבען מי־ליאָנען?

אויף דעם צווייטען טאָג פון זייער רייזע זיינען זיי אָנגעקומען אין א ליעבליכען טהאָל, וועלכער איז געשוואומען אין גרינע גראָזען און ליעבליכע ביימער. אין דער מיט פון דעם טהאָל האט זיך געפונען א שטאָדט מיט שטיי־

נערנע הייזער, מיט מעטשעטען מיט הויכע מינארעטען — טהורמס, פון וועלכע די מאחמאדאנישע גייסטליכע רופען די פרומע מושלמים צו געבעט.

— דאָס איז די שטאָדט טאַבורקא, האָט דער ארא‎בישער אָנטרייבער פון דעם דיליזשאַנס ערקלערט.

לעבען דער סטאַציאָן האָט זיך געפונען א האָטעל, וועלכער האָט געהערט צו א פראנצויז. דער האָטעל איז געווען נור פאר אייראָפּעער, אראבער דארפען ניט קיין האָטעל.

דאָ האָט זיך שוין פראנסוא ניט געקענט איינהאַלטען און ער האָט גע־בעטען זיין אָנקעל, ער זאָל איהם ערלויבען געהן בעטראַכטען די שטאָדט.

זשאַק דאָראַן האָט געמאַכט א גרימאַסע און האָט געענטפערט:

— וואָס ווילסט דו דאָ זעהן? עס איז דאָך נור אַן אראבישע שטאָדט.

טרעגאָמעין, וועלכער האָט אויך געוואָלט געהן זעהן די שטאָדט, האָט זיך אריינגעמישט און האָט געזאָגט:

— מיר האָבען גאַנצע פינף שטונדען צייט. דער האָטעל־בעזיצער האָט מיר געזאָגט, אַז דער דיליזשאַנס וועט ארויספאָהרען ערשט פארנאַכט.

— דו ווילסט אויך ארומלויפען אין די גאַסען, דו אַלטער נאַר? האָט זשאַק דאָראַן אויסגערופען בייז און פערדריסליך.

— פאַר וואָס ניט? ווען איך לעב, וויל איך לעבען און זעהן די וועלט, האָט טרעגאָמעין געענטפערט.

— זעהן די וועלט? וואָס ווילסטו דו זעהן?

— איך פאָהר דאָך ניט נאָך קיאמיל פּאשא'ס מיליאָנען, האָט טרעגאָמעין איהם געגעבען א שטאָך־וואָרט.

— נו, געהט, אָבער קומט באַלד צוריק, האָט זשאַק דאָראַן געזאָגט פינסטער.

פראנסוא און טרעגאָמעין זיינען ארומגעגאַנגען אין שטאָדט און האָבען בעטראַכט דאָס זאָנדערבאַרע אָריענטאַלישע לעבען פון דיעזער עכט אָריענטאַ־לישער שטאָדט.

טאַבורקאָ איז אַן עכט מאחמאדאנישע שטאָדט. עס וואָהנען דאָרט נאָר עט־ליכע פראנצויזישע און איטאַליענישע קויפלייטע, וועלכע האַנדלען מיט די אראבער און קויפען ביי זיי די פּראָדוקטען פון לאַנד.

אין דער מיט שטאָדט געפינט זיך דער באַזאַר, דער מארק, וואו מען קען קריעגען אַלערליי אזיאַטישע וואַארען און זאָגאר טורקאַאזען פון פערזיען און דימאַנטען פון אינדיען. מען קען דאָרט אויך קריגען דאָס עכטע, גוטע, אָבער זעהר טהייערע ראָזען־אויל פון שיראַס און אַלערליי געווירצען און מעדיצינען פון אראביען.

אזוי וויא פראנסוא און טרעגאָמעין זיינען געווען קנאַפּע קענער פון

דיעזע זאכען, האָבען זיי געפונען ווענינ אינטערעסאנטעס אויף דעם באזאר פון טאבורקאָ.

פארנאכט איז דער דיליזשאנס ארויסגעפאָהרען פון טאבורקאָ. עס איז געוועזען א שעהנע, שטילע, אביסעל צו ווארעמע, אָבער רעכט העלע נאכט, דיא לבנה האָט געשיינט אזוי העל, אז מען וואָלט געקענט לעזען א בוך ביי איהר שיין.

דיא געגענד האָט זיך אין גאנצען געענדערט. דער דיליזשאנס איז יעצט געפאָהרען צווישען בערגלעך, בעוואקסען מיט וועלדער פון ניט הויכע בוימער. געגען עלף אוהר, ווען דיא פראנצויזען זיינען אנטשלאָפען געוואָרען, האָט זיי אויפגעוועקט א שרעקליכע שטימע. א לייב האָט געברומט ערגעץ אויף א בערגעל.

ווען א לייב אין אן אייזערנער שטייג פון א מענדזשעריע הויבט אָן צו ברומען, פאלט אויך א שרעק אויף דיא מענשען, וועלכע הערען איהם. מען קען זיך אלזאָ לייכט פאָרשטעלען, וויא דיא פראנצויזען האָבען זיך דערשראָקען, ווען זיי האָבען געהערט ברומען א פרייען לייב, א ווילדען לייב אין דיא וועלדער פון אפריקא. אריה שאג, מי לא יירא? ווען דער לייב ברומט, ווער האָט עס ניט קיין מורא? פרעגט אונזער גרויסער דיכטער ישעיה.

— על אדרעא (דער לייב)! האָט אויסגערופען דער אראבישער קוטשער און האָט א ציטער געטהאָן.

אויך ער, וועלכער האָט שוין ניט איין מאָל געהערט אזא ברומען, האָט זיך דערשראָקען.

אויך דיא פערד האָבען זיך דערשראָקען און האָבען אָנגעהויבען צו לויפען ווילד און אָהן א וועג. דער קוטשער האָט געמוזט אָנווענדען אלע זיינע קרעפטען אום זיי איינצוהאלטען.

באלד האָט מען דערהערט דאָס אונאנגענעהמע, בייזע ברומען פון א לעאָפארד און דאָס ווילדע לאכען פון דער לאך־היענע.

פראנסוא האָט זיך געכאפּט צו זיינע פיסטאָלעטען. זשאק דאָראן האָט געציטערט, ער האָט מורא געהאט פאר זיינע מיליאָנען, נור דער באנקיר זאמבוקאָ איז געבליבען רוהיג. ער איז שוין ניט איין מאָל געפאָהרען אין דיעזער געגענד און ער האָט שוין געוואוסט, אז דיעזע ווילדע טהיערע פאלען אָן זעהר זעלטען אויף א דיליזשאנס; זיי האָבען מורא פאר דיעזען פראָדוקט פון דער ציוויליזאציאָן.

דער געפעהרליכסטער פיינד אין דיעזער געגענד איז דער מענש. דיא קרומירס, א ווילד פאָלק, וואָס וואָהנט אין דיעזער געגענד, פאלען אָן ניט זעלטען אויף דיא רייזענדע און בערויבען זיי. אמאָל פלעגט מען מוזען פאָהרען אין גרויסע קאראוואנען, מען זאָל קענען זיך פערטהיידיגען געגען דיא קרומירס,

אָבער זינט דיעזע לענדער געפינען זיך אונטער דעם שוץ פון פראנקרייך, האָ־בען דיא פראנצויזען אזוי וויט אָנגעלערענט דיא קרומירס, אז זיי האָבען מורא פאר א דיליזשאַנס. זיי ווייסען, אז ווען זיי וועלען בערויבען א דיליזשאַנס, וועט דיא פראנצויזישע רעגיערונג שיקען סאָלדאטען, וועלכע וועלען צושטערען זייערע דערפער.

אונזערע רייזענדע זיינען אָבגעקומען מיט'ן שרעק. דיא נאכט איז פער־גאנגען רוהיג.

געגען פיער אוהר אין דער פריה האָט זיך געוויזען אין אָסטען (מזרח) דיא ערשטע בלייכע שיין פון דעם יונגען טאָג. אין דער וויסטע איז שטיל געוואָרען. דיא ווילדע טהיערע זיינען פערקראָכען אין זייערע היילען.

דער דיליזשאַנס איז אריינגעפאָהרען אין א גאָרטען פון בלומען און זעל־טענע בוימער.

פראנסוא האָט געוואָלט אראָבשפּרינגען און בעטראכטען דיא געגענד, אָבער זשאק דאָראן האָט איהם ניט געלאָזען.

באלד זיינען זיי צוגעקומען צו א סטאַציאָן, וואו מען האָט געביטען דיא פערד. זשאק דאָראן האָט געהייסען זיין נעפּע זיך אָנפרעגען, וויא לאנג מען וועט דאָ שטעהן און ווען מען וועט ווייטער פאָהרען.

ווען פראנסוא האָט זיך אלעס ערקונדיגט, האָט איהם זיין אָנקעל געפרעגט:

— נו, וואו וועלען מיר איבערשטעהן דעם טאָג?

— אין דער שטאָדט גארדימאאן.

— און ווען וועלען מיר אָנקומען אין באָן?

— מאָרגען פארנאכט.

— קענען מיר ניט אָנקומען פריהער?

— עס איז געווי אויסגערעכענט, ווען מען דארף אָנקומען אין באָן, איז געווען דיא אנטוואָרט.

מעהר האָט ער ניט געוואָלט פרעגען. ער מוז ווארטען, ער וועט בעקו־מען זיינע מיליאָנען מיט אייניגע שטונדען שפּעטער.

אזוי וויא עס האָט אָנגעהויבען הייס צו ווערען, איז זשאק דאָראן אריינגע־גאנגען אין דער סטאַציאָן, האָט זיך געזעצט אין א ווינקעלע און איז געבליבען זיצען וויא א פערשטיינערטער.

דער באנקיר זאמבוקאָ האָט געטהאָן דאָסזעלבע.

וויא פערשיעדען דיעזע צוויי מענשען זיינען געווען, וויא וויט זיי זיינען געווען איינער פון דעם אנדערען דורך זייער ערציהונג, דורך זייער נאציאָנא־ליטעט, דורך זייער פערזענליכען כאראקטער, זיינען זיי דאָך געווען גאנץ גלייך איינער צום אנדערען אין איין פונקט: אין דעם פערלאנג נאָך געלד. דאָראן און זאמבוקאָ זיינען געווען וויא צוויי פערברעכער פון פערשיעדענע לענדער און

פערשיעדענע נאציאָנען, וועלכע מען האָט אין געפענגניס צוזאמענגעשמיעדט מיט איין קייט און זיי מוזען זיך האלטען צוזאמען. דיעזע קייט אָבער, מיט וועלכער דאראן און זאמבוקא זיינען געוועזן צוזאמענגעשמיעדט, איז געוועזן ניט פון אייזענפאכען אייזען, נאָר פון גאָלד — פון קיאמיל פאשא'ס מיליאָנען.

און דיעזע גאָלדענע קייט האָט זיי געהאלטען אזוי פעסט, אז זיי האָבען ניט געוואָלט זעהן און הערען וואָס עס טהוט זיך ארום זיי. יעדער האָט זיך געזעצט אין א ווינקעלע און האָט געטראכט פון דיא מיליאָנען, וועלכע ער וועט בעקומען. דיא גאנצע וועלט און ער אליין האָבען קיין ווערטה ניט געהאט פאר איהם. ער האָט געלעבט נור מיט דיא מיליאָנען, וועלכע ער וועט באלד בעקומען.

דער דיליזשאנס איז ענדליך וויעדער אוועקגעפאָהרען פון דער סטאציאָן. ער איז יעצט געפאָהרען דורך א גוט בעארבייטע, זעהר רייכע געגענד. פוןביידע זייטען פון דעם וועג האָבען זיך געפונען גאנצע וועלדער פון פאלמען און פייגענבוימער, אויך וועלכע עס האָבען געוואקסען יענע רונדע, ווייכע, רויט־ליכע פייגען, וועלכע מען זעהט זעלטען אין אייראָפא, ווייל זיי ווערען פער־ברויכט אין לאנד.

פון דיא פאלמען זיינען אראָבגעהאנגען גרויסע, שווערע קרענץ טייטלען, וועלכע ווערען בעטראכט אין אייראָפא אלס זעלטענע דעליקאטעסע און זיינען בעקאנט אונטער דעם נאָמען "סולטאן טייטלען". זיי ווערען פערקויפט נור אין ניט גרויסע, שעהנע שאכטלען.

געגען אבענד איז דער דיליזשאנס אָנגעקומען אין דעם שטעדטעל גארדי־מאאן. דאמאָלס איז עס געוועזן אן אָרים שטעדטעל פון א פאָר דוצענד הייזער, היינט איז עס א לוסטיג, לעבעדיג שטעדטעל, ווייל עס איז א הויפּט סטאציאָן פון דער באָן־טונים אייזענבאהן.

דאָ האָט מען זיך אָבגערוהט גאנצע פיער שטונדען. פראנסוא און טרענאַ־מעין האָבען צייט געהאט צו בעטראכטען דיעזעס שטעדטעלע, עס איז אָבער ווירקליך ניט געוועזן וואָס צו זעהן. ווען זיי וואָלטען צייט געהאט צו געהן אבי־סעל אויסער דער שטאָדט, וואָלטען זיי געקענט זעהן דיא רייכסטע געגענד אין דער וועלט, ווייל ארום און ארום, מיילען ווייט ציהען זיך וועלדער פון פייגען און טייטעלבוימער.

ענדליך איז דער דיליזשאנס ארויסגעפאָהרען פון גארדימאאן און איז געפאָהרען א גאנצע נאכט איבער דיא שעהנסטע און רייכסטע געגענדען. אונזערע פראנצויזען זיינען אָבער שוין געוועזן אזוי מיעד, אז זיי האָבען דיא גאנצע נאכט געשלאָפען. וויא אונאנגענעהם און וויא ענג עס איז געוועזן אין דיליזשאנס, האָט דאָך יעדער געשלאָפען. פון אויסציהען זיך, אויסשטרעקען זיך איז קיין רעדע ניט געוועזן: מען איז געשלאָפען זיצענדיג, וויא מען האָט געקענט, אָבער

מען איז דאָך געשלאָפען אזוי געשמאַק, אז מען האָט ניט געפיהלט, וויא דיא נאַכט איז פערשוואונדען געוואָרען.

גאַנץ פריה, ווען עס האָט נור וואָס אָנגעהויבען צו טאָגען, איז מען אָנגע־קומען אין דער שטאָדט סוהאראַס, און דער קוטשער האָט ערקלעהרט, אז דיא רייזענדע קענען זיך אויסרוהען, ווייל מען וועט דאָ שטעהן גאַנצע פינף שטונדען.

זשאַק דאַראַן און זאַמבוקאַ האָבען פראָטעסטירט, וואָס מען מאַכט, אז זיי זאָלען פערלירען אזוי פיעל צייט.

— וואָס איילסט דוא זיך אזוי? האָט טרעגאַמעין געפרעגט זשאַק דאַ־ראַן, וואָס וועסט דוא דען פערלירען?

— איך קען פערשפעטיגען דעם צוג אין באַן.

— עס איז גענוי אויסגערעכענט, אז דער דיליזשאַנס זאָל ברייגגען זיינע פאַסאַזשירען פונקט צום צוג.

— ער וואָלט אונז אָבער געקענט ברייגגען צום ערשטען צוג.

— אין באַן געהט נור איין צוג א טאָג.

— נו, לאָמיר זאָגען, אז עס געהט נור איין צוג, איז דאָך פיעל גלייכער, מיר זאָלען אָנקומען אין באַן פריהער מיט א פּאָר שטונדען, האָט זשאַק דאַראַן געשריען.

— צו וואָס? האָט דער רוהיגער טרעגאַמעין געפרעגט, וואָס וועסט דוא דען האָבען דערפון, ווען דוא וועסט בעקומען דיינע מיליאָנען מיט איינעגע שטונ־דען פריהער?

זשאַק דאַראַן האָט זיך געבייזערט. דאָס איז געוועזן זיין איינציגער ענטפער.

סוהאראַס איז דיא ערשטע שטאָדט אין אַלזשיר. דיא רעגיערונג פון טוניס בעהויפּטעט, אז דיעזע שטאָדט געהערט נאָך צו איהר, אָבער דיא פראַנצוי־זען ווילען דערפון ניט וויסען און זיי בעוויייזען מיט א רעגימענט סאָלדאַטען און מיט צוואַנציג קאַנאָנען, אז דיא שטאָדט געהערט צו אַלזשיר. געגען אזא בעווייז האָט ניט דיא רעגיערונג פון טוניס וואָס אָנצואווענדען. סאָלדאַטען און קאַנאָנען האָבען שטענדיג רעכט.

אלס פראַנצויזישע שטאָדט האָט סוהאראַס א גוטען פראַנצויזישען האָ־טעל, א גוטע באַנק און א גוטע פראַנצויזישע פּאָליציי. עס וואָהנען אויך אין סוהאראַס פיעלע פראַנצויזען און דאָך איז דיא שטאָדט אַן עכט אראַבישע.

טרעגאַמעין האָט איינגעלאַדען זשאַק דאַראַן צו געהן אביסעל שפּאַצירען און צו בעטראַכטען דיא שטאָדט.

— וואָס וועל איך דאָרט זעהן? האָט דאַראַן געפרעגט. איך בין ניט גע־קומען אהער ארומצושלענדערען אין דיא גאַסען און קוקען אויף דיא אראַבער.

טרעגאַמעין און פראַנסוא זיינען אַליין געגאַנגען זעהן דיא שטאָדט. קוים

זיינען זיי אװעקגעגאנגען עטליכע שריט, האָט טרעגאָמעין אױסגעגאָסען זיין ביטער הארץ און האָט געברומט:

— איך פרעג דיך אליין, ליעבער פראנסוא, הייסט דאָס מאכען א רייזע? מען לאָזט דאָך אונז ניט זיך אומקוקען און זעהן װאו מיר געפינען זיך! װאָס האָב איך דען געזעהן פון דער אלטער און בעריהמטער שטאָדט טוניס? מיר װעלען באלד קומען נאָך באָן, א שטאָדט, װעלכע איז בעריהמט אין דער װעלט מיט איהרע פּעריל, װייל ניט װייט פון איהר געפינען זיך דיא רייכסטע פּעריל פישערייען אין דער װעלט. װעלען מיר אָבער צייט האָבען צו זעהן, װיא מען פישט ארױס פּעריל פון מעער? געװיס ניט! נו, הייסט דאָס געמאכט א רייזע איבער דער װעלט? און װאָס װעט זיין דיא ענדע פון אונזער גאנ־צער רייזע?

— איך האָף, אז דיא גאנצע געשיכטע װעט זיך ענדיגען מיט גאָר ניט, האָט פראנסוא געענטפערט.

— ער האָט דאָך אָבער א דאָקומענט.

— א דאָקומענט? ער האָט געהאט א דאָקומענט, װען ער איז געפאָה־רען צום אינזעל נומער איינס אין דער בוכטע פון אָמאן. װער װייס אלזאָ, אויב מיר װעלען אויף דעם אינזעל נומער צװיי ניט געפינען א צװייטען דאָ־קומענט, װאָס װעט אונז שיקען צו אן אינזעל נומער דריי...

— און פאר װאָס ניט צו אן אינזעל נומער פיער — נומער פינף — נומער צעהן? האָט טרעגאָמעין אויסגערופען. מיר דאכט, אז דער זאָנדערבארער קיאמיל פּאשא האָט געװאָלט נור שפּאס מאכען מיט נארישע מענשען, װעלכע זיי־נען אזוי פערגלויבט אין גאָלד, אז זיי לעבען נור מיט דעם געדאנק, אז זיי װעלען בעקומען געלד.

— װעט איהר מיטפאָהרען מיט אונז, װען מיר װעלען מוזען פאָהרען אויף אן אינזעל נומער דריי? האָט פראנסוא געפרעגט.

— איך? יא! איך װעל פאָהרען מיט איהם זאָגאר אויף אן אינזעל נו־מער צעהן.

— איך װייס, אז װען ער פערלאנגט פון אייך עפּעס, קענט איהר איהם ניט אָבזאָגען.

— איך האָב מיטלייד מיט איהם, האָט דער גוטער טרעגאָמעין געזאָגט, װיא צו זיך אליין. אמאָל איז ער געװען א גאנץ גוטער און שטילער מענש, קיאמיל פּאשא׳ס מיליאָנען האָבען איהם פערדרעהט דעם קאָפּ, ער איז קראנק, ער האָט פיבער און ער רעדט און טהוט אלעס פון פיבער־היץ.

— איהר זייט א גוטער מענש, פריינד טרעגאָמעין, האָט פראנסוא גע־זאָגט ערנסט און פינסטער, איך אָבער קען עס מעהר ניט אויסהאלטען. איך װעל פאָהרען מיט איהם נור ביז דיעזען אינזעל נומער צװיי אין דער בוכטע פון

מאיומבא. וועלען מיר דארט ניט געפינען דיא מיליאנען, וועל איך צוריק־פאהרען נאך פראנקרייך. איך דארף ניט קיין פרינצעסין און זשוליעט וויל ניט קיין פרינץ.

— אביסעל האסט דוא רעכט, האט טרעגאמעין געמוזט צוגעבען, עס איז שוין צופיעל. ווען מען זאל שוין געפינען דיא מיליאנען, וועט מען מוזען זיך טהיילען מיט דיעזען פערדאמטען געלד־פרעסער זאמבוקא און נאך אוועקגעבען א פראצענט צו דעם קראקאדילען־אדוואקאט בן אמאר... אבער דאך? וואס וועסט דוא טהאן ווען דיין אנקעל וועט דיר הייסען, נו, לאמיר זאגען, וועט דיך בעטען, דוא זאלסט וויטער פאהרען מיט איהם?

— איך וועל איהם אבזאגען! איך וועל צוריקפאהרען נאך סען מאלא, וועל ווארטען נאך אייניגע מאנאטען, ביז זשוליעט וועט ווערען פול־יעהריג, דאן וועלען מיר הייראטהען.

— בערוהיג דיך, מיין ליעבער יונגע! האט טרעגאמעין געבעטען. עס האלט נאך ניט אזוי וויט. אלעס וועט נאך גוט ווערען און איך וועל נאך טאנ־צען אויף דיין האכצייט מיט זשוליעט. מיר מוזען אבער האבען אביסעל געדולד מיט דעם קראנקען אנקעל.

— ווען איך מאך שוין אבער אזא לאנגע און שווערע רייזע, וויל איך דאך אויך זעהן דיא לענדער, וועלכע איך בערייז, האט פראנסוא אויסגערופען. איך וויל זעהן דיא שטעדט קאנסטאנטין, פילופסוויל און פיעלע אנדערע עכט פראנצויזישע שטעדט אין אלזשיר.

— און דיא שטאדט אלזשיר אליין אויך, האט טרעגאמעין צוגעזעצט.

— אין אלזשיר בין איך אמאל געווען.

— מען זאגט, אז אלזשיר איז א זעהר שעהנע שטאדט, האט טרעגאמעין בע־מערקט, מען האט מיר דערצעהלט, אז דיא פראנצויזען האבען געמאכט פון אלזשיר איינע פון דיא שעהנסטע שטעדט אין דער וועלט.

— דאס איז אויך אמת, אלזשיר איז יעצט זעהר א שעהנע שטאדט, אבער סען מאלא איז פאר מיר פיעל שעהנער.

— ווייל זשוליעט וואהנט דארט?

— גאנץ ריכטיג, מיין גוטער פריינד!

— אזוי וויא מיר מוזען אבער איצט פאהרען נאך אלזשיר, ניט נאך סען מא־לא, דארפען מיר זעהן און בעטראכטען דיא וואונדער פון אלזשיר, האט טרע־גאמעין געזאגט רוהיג.

מיט דיעזע ווערטער האבען זיי זיך אויסגעדרעהט און זיינען צוגעקומען צום האטעל. זיי זיינען געקומען פונקט אין צייט. אין דרויסען איז שוין געשטא־נען דער דיליזשאנס, דיא פערד איינגעשפאנט און פארטיג צו דער רייזע.

זשאק דאָראן האָט בייז ארומגעשפאציערט פאר דעם דיליזשאנס. ער האָט מורא געהאט, אז זיינע פריינד זאָלען ניט פערשפעטיגען.

איינינע מינוטען שפעטער איז דער דיליזשאנס ארויסגעפאָהרען פון סוחאַ־ראס און איז ווידער געפאָהרען איבער דיא ווילדעסטע געגענדען פון אלזשיר.

דאָס מאָל האָט דער אראבישער קוטשער געקענט רעדען אביסעל פראנצוי־זיש. דאָס איז ניט קיין וואונדער. דיא פראנצויזען האָבען געעפענט פאָלקס־שוהלען פאר דיא אראבער און פיעלע אָרימע אראבער, וועלכע האָבען בעזוכט דיעזע שולען, רעדען גאנץ גוט פראנצויזיש. מיט אזא קוטשער האָט זיך פראנסוא געקענט גאנץ גוט צוזאמענרעדען. ווען עס איז נאכט געוואָרען און זיי האָבען ווידער דערהערט דאָס ברומען פון א לייב, האָט פראנסוא געפרעגט דעם קוטשער:

— מאכט זיך ניט א מאָל, אז א לייב זאָל אָנפאלען אויף א דיליזשאנס?

— א לייב — זעלטען, האָט דער קוטשער געענטפערט, א לייב האָט פיינט א רויש, דאָס קלינגען פון דיא גלעקלעך פון דיא פערד איז פאר איהם זעהר אונאנגענעהם. פאר א לייב האָבען מיר קיין מורא ניט. דאָס שרעקליכסטע טהיער אין דיעזער געגענד איז דער לעאָפארד, דיעזע גרויסע און געפעהרליכע קאץ פון דיעזע געגענדען. איין איינציגער לעאָפארד איז נאָך ניט געפעהרליך, ווען עס קומען זיך אָבער צונויף עטליכע — פינף, זעקס אָדער זאָגאר צעהן מיט אמאָל, ווערען זיי אזוי פרעך, אז זיי פאלען אָן אויף א דיליזשאנס.

— און וואָס טהוט מען דאמאָלס? האָט פראנסוא געפרעגט.

— מען שיסט אויף זיי, איז געווען דיא אנטוואָרט. ווען מען ציעלט גוט און מען טויטעט איינינע פון זיי, אנטלויפען דיא איבריגע, ציעלט מען אָבער שלעכט און מען טרעפט ניט, איז מען אין גרויס געפאהר. מיט צוויי מאָנאטען צוריק האָט פאסירט אזא געשיכטע: אויף א דיליזשאנס זיינען אָנגעפאלען עטליכע לעאָפארדען — וויא פיעל, ווייס מען ניט גענוי, מען ווייס נור, אז זיי זיינען געשפרונגען אין דיליזשאנס. צום אונגליק, האָט נור דער קוטשער און איין פאסאזשיר געהאט פיסטאָלעטען. זיי האָבען אויסגעשאָסען, דיא לעאָפארדען זיינען זיך צולאָפען, זיינען אָבער באלד צוריקגעקומען און זיינען ווידער אָנ־געפאלען אויף דעם דיליזשאנס. דיא פאסאזשירען האָבען זיך געפונען אין דער גרעסטער געפאהר, דיא לעאָפארדען וואָלטען געוויס צוריסען דיא פערד און דאן אויך דיא פאסאזשירען. מיר, קוטשערס פון דיליזשאנסען, האָבען אָבער א שטרענגען בעפעהל, אז קוים זעהן מיר, אז מיר קענען זיך אנדערש ניט רעטען, מוזען מיר אָנצינדען דעם דיליזשאנס און לאָזען איהם ברענען.

— צו וואָס איז דאָס? האָט טרעגאָמעין געפרעגט.

— דיא לעאָפארדען האָבען מורא פאר פייער, האָט דער קוטשער געענט־

פערט, זאַלאַנג דער דיליזשאַנס ברענט, שטעהען זיי פון ווייטען, ברומען און היילען, האָבען אָבער מורא צוצוקומען.

— אָבער דאָס פייער ווערט דאָך ענדליך פערלאָשען? האָט טרעגאַמעין ווייטער געפרעגט.

— אין דער צייט, ווען דער דיליזשאַנס ברענט, אנטלויפען דיא פּאסאַזשירען.

— וואוהין?

— צו דער נאָהענטסטער סטאַציאָן.

— וויא אזוי אנטלויפען זיי? האָט גאָר פלוצלונג בן אָמאר געפרעגט.

— צו־פוס, האָט דער קוטשער געענטפערט.

— צו־פוס ביינאַכט אין דיעזער ווילדער געגענד? האָט בן אָמאר איבערגעפרעגט.

ער איז געוועזן בלייך וויא קאַלך און האָט געציטערט וויא אין פיבער. איהם האָט זיך אויסגעוויזען, אז לעאָפּאָרדען זיינען שוין אָנגעפאַלען אויף דעם דיליזשאַנס און ער מוז לויפען צו־פוס ביינאַכט אין דיעזער ווילדער געגענד.

— טהוט דען דיא רעגיערונג גאָר ניט, אום צו פערטרייבען דיעזע ווילדע בעסטיען? האָט טרעגאַמעין געפרעגט.

— דיא רעגיערונג טהוט אַלעס, וואָס זיא קען, האָט דער קוטשער געענטפערט, זיא צאָהלט פינף פראַנק פאַר יעדען געטויטעטען לעאָפּאַרד און צעהן פראַנק פאַר יעדען געטויטעטען לייב. יעדעס יאָהר טויטעט מען פיערציג־פופציג לייבען און זעקס ביז זיעבען הונדערט לעאָפּאַרדען, און דארום קען מען שוין היינט פאָהרען אין דיעזער געגענד ביינאַכט. מיט עטליכע יאָהר צוריק איז עס געוועזן כמעט אן אונמעגליכקייט.

מיט זיי האָט גאָר ניט פּאַסירט אויף דער רייזע. גאַנץ פריה זיינען זיי אָנגעקומען אין דער שטאָדט היפּפּא, א בעריהמטע שטאָדט פאַר קריסטען, ווייל דאָ האָט געלעבט דער הייליגער אויגוסטין, א גרויסער געלעהרטער און א קריסטליכער הייליגער. דיא שטאָדט איז אָבער אויך הייליג פאַר מאחמאַדאַנער, ווייל ניט ווייט פון דער שטאָדט געפינט זיך א קוואַל, אין וועלכען א גרויסער מאחמאַדאַנער הייליגער פלעגט זיך טובל זיין. מען זאָגט, אז ער פלעגט זיך דאָרט גאַנץ איינפאַך באָדען אין דיא גרויסע היצען, דיא מאחמאַדאַנער אָבער גלויבען, אז ער פלעגט זיך דאָרט נור טובל זיין אום צו קענען רעדען מיט גאָט.

אין היפּפּא האָט מען פערבראַכט דיא גאַנץ הייסע שטונדען פון דעם טאָג און ערשט אין אבענד איז מען אָנגעקומען אין באָן.

זשאַק דאָראַן מיט זיינע בעגלייטער זיינען אָבגעשטיגען אין אן עכט פראַנצויזישען האָטעל און האָבען פערבראַכט דיא נאַכט. דיעזע נאַכט זיינען אַלע געשלאָפען געשמאַק, זאָגאַר זשאַק דאָראַן און זיין שוואָגער זאמבוקאָ זיינען געוועזן

אזוי מיעד פון דער רייזע, אז זיי זיינען אנטשלאָפן געוואָרען וויא דער'הרג'טע און האָבען ווירקליך גוט געשלאָפען.

22טעס קאפּיטעל.

ווידער אַן ענטטוישונג

וויא געשמאק זיי זיינען געשלאָפען, האָט זיך דאָך זשאק דאַראַן אויפגע־באפּט אום אכט אוהר אין דער פריה. ער האָט זיך אָנגעטהאָן און איז אַראָבגע־לאָפען אין סאלאָן. דאָרט האָט ער געפרעגט דעם הויפּט קעלנער:

— ווען געהט דער צוג פון באַן נאָך אלזשיר?

— דער צוג? וועלכער צוג? האָט דער קעלנער געפרעגט ערשטוינט.

— דער אייזענבאהן צוג! האָט דאַראַן אויסגערופען, פערשטעהסט דוא נאָך ניט, אראבישער עזעל?

— איך פערשטעה איך גאַר ניט, האָט דער קעלנער געענטפערט, דיא איי־זענבאהן ליניע באַן־אלזשיר איז נאָך ניט פערטיג, זיא בויט זיך ערשט.

זשאק דאַראַן האָט אויסגעגלאָצט א פּאָר אויגען און איז געבליבען שטעהן פערשטיינערט. מען האָט איהם געזאָגט, אז דיא ליניע איז שוין פארטיג און מען פאָהרט שוין אויף איהר.

ווען ער איז ענדליך געקומען צו זיך, האָט ער געפרעגט מיט א בעטענדער שטימע:

— אלזאָ, וויא אזוי קען איך פאָהרען שנעל נאָך אלזשיר?

— איהר קענט פאָהרען מיט'ן דיליזשאנס אָדער מיט א שיף.

— מיט א שיף? גוט! ווען געהט אָב דיא שיף?

— פּונקט צעהן אוהר.

מעהר האָט זשאק דאַראַן ניט געוואָלט רעדען. ער איז ארויפגעלאָפען צו זיינע קאמעראדען, האָט זיי אלע אויפגעוועקט פון זייער געשמאקען שלאָף און האָט זיי געהייסען זיך אָנטהאָן און געהן צו דער שיף.

פראנסוא און טרעגאָמעין זיינען געווען זעהר אונצופריעדען. באַן איז דיא צווייטע גרעסטע שטאָדט אין אלזשיר. זיי האָבען געוואָלט זעהן דיעזע אלטע, היסטאָריש בעריהמטע שטאָדט, און יעצט טרייבט מען זיי שוין צו דער שיף.

טרעגאָמעין האָט געברומט, וויא א הונגעריגער לעאָפּארד, פראנסוא איז געווען בייז אויף דער גאנצער וועלט, אויף זיך אליין און בעזאָנדערס אויף קיאמיל פּאשא מיט זיינע מיליאָנען. עס האָט זיי אָבער וועניג געהאָלפען, זיי האָבען געמוזט זיך האסטיג אָנטהאָן און געהן צום דאק, וואו עס איז געשטאַנען די פּאָסט

שיף, וועלכע געהט פון באַן נאָך אלזשיר. זיי האָבען זאָגאר קיין צייט ניט געהאט צו עסען אן אנשטענדיגען פריהשטיק.

— מיר וועלען עסען אויף דער שיף, האָט זשאק דאַראן געזאָגט מיט א שטרענגער, בעפעהלענדער שטימע.

מען האָט זיך אָנגעטהאָן און מען איז אוועקגעגאנגען צו דער שיף.

מען איז געקומען אביסעל צו פריה.

— דאָס מאכט ניט אויס! האָט זשאק דאַראן געזאָגט, בעסער צו פריה איידער צו שפעט.

אזוי וויא דאָס איז געוועזן א פּאָסט שיף, דאָס הייסט, א שיף, וועלכע פיהרט דיא רעגיערונגס פּאָסט, איז מען געוועזן פינקטליך. פונקט צעהן איז דיא שיף אָבגעגאנגען פון באַן. עס איז געוועזן א דאמפּף שיף, וועלכע קען אָבער אויך געהן אונטער זעגעל. ווען דער ווינד וועהט אין דער ריכטיגער זייט, ציהט מען אויף דיא זעגעל. היינט געברויכט מען ניט מעהר אזעלכע שיפען, ווייל מען האָט היינט אזא גוטע מאשינעריע, אז מען קען זיך בעגעהן אָהן זעגעל. דאַמאָלס, אין 1862, זיינען אלע דאמפּף שיפען געוועזן אזוי איינגעריכטעט, אז קוים ווערט דיא מאשינעריע עפּעס ניט אין אָרדנונג, זאָל מען קענען פאָהרען מיט זעגעל.

אזא דאמפּף־זעגעל־שיף געהט געוועהנליך זעהר לאנגזאם. היינט דויערט דיא רייזע פון באַן נאָך אלזשיר פיער שטונדען, דאַמאָלס פלעגט זיא דויערען צעהן־צוועלף שטונדען.

דיא רייזע אליין איז ניט ווערטה צו בעשרייבען. מען פאָהרט צו ווייט פון דיא ברעגעס פון אלזשיר, אז מען זאָל קענען זעהן דאָס לאנד און עס בעטראכטען. מען פאָהרט אָבער אויך צו נאָהענט צו אלזשיר, אום מען זאָל קענען עס רופען א מעער־רייזע.

אום 8 אוהר אבענדס איז דיא שיף אָנגעקומען אין אלזשיר. טרעגאַמעין און פראנסוא האָבען געוואָלט אביסעל בעטראכטען דיא שטאָדט, וועניגסטענס דיא דאקס, וואו דיא שיפען קומען צו, אָבער אלזשיר איז דאַמאָלס געוועזן זעהר שלעכט בעלייכטעט. פון עלעקטרישע לאָמפּען האָט מען נאָך דאַמאָלס ניט געוואוסט, און דיא גאז קאָמפּאניע, וועלכע האָט בעלייכטעט דיא שטאָדט, האָט געדענקט, אז דיא אראבער האָבען קעצענע אויגען, זיי קענען גוט זעהען אין דער פינסטער, אלזאָ קענען זיי זיך בעגעהן מיט זעהר וועניג גאז לאָמפּען.

דאָס איינציגע וואָס זיי האָבען געקענט בעמערקען, איז געוועזן, אז זיי האָבען געמוזט ארויפקריכען פיעל טרעפּ פון דעם דאק, ביז זיי זיינען געקומען אויף א גוט געפּלאסטערטען שפּאציער־גאנג ביים ברעג מעער, וויי־טער האָט מען געזעהן העל בעלייכטעטע פּלעצער, אָבער טרעגאָמעין און פראנסוא

האָבן ניט געקענט געהן אהין, ווייל זשאק דאָראן האָט פערלאנגט, אז מען זאָל געהן גלייך אין האָטעל.

ער האָט נאָך אויף דער שיף זיך אָנגעפרעגט אין וואָס פאר א האָטעל ער זאָל אָבשטייגען, און מען האָט איהם רעקאָמענדירט דעם "האָטעל דע אייראָפּא". אהין האָט ער יעצט געפיהרט זיינע בעגלייטער.

ארום ניין אוהר האָט שוין יעדער געהאט זיין צימער און זיינע זאכען. אזוי וויא קיינער איז ניט געווען מיעד פון דער קורצער רייזע אויף'ן מעער, האָט קיינער ניט געוואָלט זיך לעגען שלאָפען אזוי פריה און יעדער האָט געזוכט עפּעס צו טהאָן.

זשאק דאָראן איז אראָבגעגאנגען אין קאנטאָר פון האָטעל פרעגען, אויב מען קען געפינען א שיף, וועלכע געהט פון אלזשיר נאָך דער בוכטע פון גווינעא. צופעליגערווייזע האָט ער דאָרט געטראָפען אן אגענט פון דער בעריהמטער פראנצויזישער שיפס־קאָמפּאניע "מעססאזשעריע מאריטים". זשאק דאָראן האָט זיך מיט איהם צורעדט.

— וואוהין ווילט איהר פאָהרען?

— נאָך דער בוכטע פון גווינעא.

— אָבער דיזע בוכטע איז דאָך זעהר גרויס, עס איז דאָך א גאנצעס מעער, האָט דער אגענט בעמערקט, זאָגט מיר, אין וועלכער שטאָדט אין יע־נער געגענד ווילט איהר פאָהרען.

— נאָך לאָאנגא, האָט דאָראן געענטפערט.

— עס געהען ניט קיין שיפען פון אלזשיר דירעקט נאָך לאָאנגא, האָט דער אגענט געענטפערט.

— דאָס קען ניט זיין! האָט זשאק דאָראן געשריען, וויא א וואהנזיניגער, לאָאנגא איז דיא הויפּט־שטאָדט און דער איינציגער פּאָרט פון דעם לאנד לאָאנגא, אזוי האָט מיר געזאָגט מיין נעפע, א שטודירטער שיפסקאפּיטאן. דיא שטאָדט לאָאנגא איז א וויכטיגע האנדעלס שטאָדט. דיא פראנצויזען בעציהען פון לאָאנגא גומי (ראָבער), פּאלמעהל און עלעפאנטביין. אלזאָ מוזען דאָך געהן שיפען דירעקט נאָך לאָאנגא.

— דאָס איז אלעס גאנץ ריכטיג, האָט דער אגענט געענטפערט, עס געהען אמאָל פראנצויזישע שיפען פון מארסעיל נאָך לאָאנגא, אָבער זיי געהען ניט רע־געלמעסיג און עס זיינען ניט קיין פּאססאזשיר שיפען, נאָר פראכט שיפען.

זשאק דאָראן איז געבליבען זיצען וויא פערשטיינערט. דאָס האָט ער געוויס ניט געטרוימט: אום צו פאָהרען נאָך לאָאנגא, וועט ער גאָר מוזען צוריק־פאָהרען נאָך פראנקרייך און ווארטען אין מארסעיל אזוי לאנג ביז עס וועט אוועקפאָהרען א שיף נאָך לאָאנגא.

איניגע מינוטען איז ער געזעסען וויא א צומישטער. אויף אזא שוויריג־

קייט האָט ער זיך ניט גערוכט. ענדליך איז ער דאָך געקומען צו זיך און האָט געפרעגט דעם אגענט:

— קענט איהר מיר ניט געבען אן עצה, וואָס איך זאָל טהאָן? איך מוז זיין אין לאָאנגאָ אזוי שנעל, וויא נור מעגליך. מוז איך פאָהרען נאָך מארסעיל, אום צו קריעגען א שיף נאָך לאָאנגאָ? איז שוין גאָר ניטאָ קיין אנדער מיטעל אהין צו קומען?

דער אגענט האָט געטראכט איינינע מינוטען, דאן האָט ער אויסגערופען:

— עס איז דאָ א מיטעל, אָבער ווען איהר ווילט אָננעהמען מיין ראטה, מוזט איהר זיך צואיילען.

— פון איילען זיך איז גאָר קיין רעדע ניט! האָט דאָראן געשריען, איך אייל מיך שוין געננוג, איך האָב גאָר קיין צייט ניט.

— דאן איז מיין ראטה, איהר זאָלט פאָהרען נאָך דאָקאר, דיא גרעסטע האנדעלס און פאָרט שטאָדט אין סענעגאמביען. פון דאָקאר נאָך לאָאנגאָ איז שוין גאָר ניט ווייט. מען קען דאָרט שטענדיג קריעגען א פאָרטוגעזישע שיף נאָך לאאנגאָ.

— און וואו נעהמט מען א שיף נאָך דאָקאר? האָט דאָראן געפרעגט.

— מאָרגען גאנץ פריה, פונקט זעקס אוהר, געהט אָב דער דאמפפער "קאַטאלאן" פון אלזשיר נאָך דאָקאר. ווען איהר ווילט פאָהרען מיט דעם "קאטאַלאן", מוזט איהר נאָך היינט ביינאכט זיך פערזאָרגען מיט שיפסקארטען און מיט קאיוטען. דאָס בעסטע וואָלט געווען, איהר זאָלט נאָך היינט ביינאכט זיך אויפזעצען אויף דעם דאמפפער, ווייל ער געהט אָב פונקט 6 אוהר אין דער פריה.

— און וואו קען איך קריעגען שיפסקארטען אויף דעם "קאטאלאן"?

— דאָס קען איך אייך בעזאָרגען.

— ווארט אויס איינינע מינוטען! האָט דאָראן געבעטען. איך וועל באלד אראָבקומען מיט געלד אויף שיפסקארטען.

ער איז ארויפגעלאָפען וויא א שטורמווינד צו זיין שוואָגער זאמבוקאָ און האָט מיט איהם איבערגערעדט, וואָס זיי זאָלען טהאָן.

— פרעגט אייך אָן ביי אייער נעפע, ער וויים דאָך געוויס גאנץ גוט, וואו עס געפינט זיך דיא שטאָדט דאָקאר, האָט זאמבוקאָ געזאָגט.

אונטערדעסען איז פראנסוא געזעסען אין זיין צימער און האָט געשריעבען א לאנגען בריעף צו זיין געליעבטער זשוליעט. מען קען זיך לייכט דענקען וויא איבערראשט דער אָרימער פראנסוא איז געוואָרען, ווען זיין אָנקעל איז גאָר פּלוצ־לונג, אָהן זיך אָנצומעלדען, אָהן אָנצוקלאפען אין דער טהיר, אריינגעלאָפען צו איהם אין צימער און האָט א געשריי געטהאָן:

— וואו געפינט זיך דיא שטאָדט דאָקאר?

— אין סענעגאמביען, האָט פראנסוא געענטפערט.

— און וויא ווייט איז עס פון דאָקאר נאָך לאָאנגאָ?

— עפּעס מעהר אלס פינף הונדערט מעער־מייל֗ען.

— קען מען שטענדיג קריעגען א שיף פון דאָקאר נאָך לאָאנגאָ?

— איך ווייס ניט גענוי, ווייל אין יענע געגענדען פאָהרען אם מייסטען פאָרטוגעזישע שיפען.

— דאן פאָהרען מיר מאָרגען נאָך דאָקאר.

— וויא איהר פערשטעהט, אָנקעל.

זשאק דאָראן האָט שוין ניט געהערט דיא לעצטע ווערטער פון זיין נעפע. ער איז אריינגעלאָפען אין זאמבוקאָ'ס צימער, האָט זיך מיט איהם בעראטהען אייניגע מינוטען, דאן זיינעןביידע אראָבגעגאנגען צום אגענט פון דער "מעס־סאזשעריע מאריטים".

דער אגענט איז געווען א גוטמוטהיגער, עהרליכער מאן. ער האָט טאקע געוואָלט פערדיענען ביי דיא שיפסקארטען, אָבער ער האָט ערקלעהרט ביידע שוואָגערס, אז צו דיעזער רייזע מוזען זיי זיך אביסעל פאָרבערייטען, ווייל מען פאָהרט אריבער דעם עקוואטאָר, דיא הייסעסטע געגענד אין דער וועלט, מען מוז אלזאָ האָבען אויף דיעזער רייזע גאנץ גענוג לייכטע, ווייסע, לינענע אָדער בוימוואָלענע קליידער און נאָך אייניגע אנדערע זאכען. דאָס אלעס מוז מען קויפען, מען מוז זיך פאָרבערייטען, זאָנסט קען מען ליידען שרעקליך פון דער היץ.

— און וואו נעהמט מען אלע דיעזע זאכען?

— מען קען זיי קויפען אין אלזשיר, האָט דער אגענט געענטפערט, עס איז שוין אפילו ניט פריה, פיעלע מאגאזינען זיינען שוין געשלאָסען, אָבער אזוי וויא איהר ווילט אונבעדינגט פאָהרען מיט דעם "קאטאלאן" וועל איך געהן מיט אייך זוכען, פילייכט וועלען מיר נאָך געפינען מאגאזינען, וואו מען קען קויפען דיעזע זאכען.

— קומט, פריינד! איך וועל אייך דאנקבאר זיין, ווען איהר וועט מיר העל־פען איינצוקויפען אלעס נויטהיגע פאר דער רייזע מיט דעם "קאטאלאן", האָט דאָראן אויסגערופען.

זשאק דאָראן, זאמבוקאָ און דער אגענט זיינען אוועקגעגאנגען איינקויפען דיא נויטהיגע זאכען און זיך בעזאָרגען מיט שיפסקארטען.

קיינער פון זיי האָט ניט בעמערקט, אז לעבען א טישעלע ניט ווייט פון זיי איז געזעסען נאזים בן אבדאללאה, בן אָמאר'ס שרייבער. ער האָט אויסגע־הערט אלעס, וואָס זשאק דאָראן האָט גערעדט מיט דעם אגענט, און קוים זיינען זיי אוועקגעגאנגען, איז ער ארויסגעגאנגען און האָט זיך אָנגעפרעגט

ביים ערשטען בעסטען אראבער, וואו עס געפינט זיך דיא קאנטאָר פון דער קאָמפּאַניע "מאססאזשעריע מאריטים".

— ווען דיא פערדאמטע פראנצויזען קענען קריעגען שיפסקארטען אויף דעם "קאטאלאן", וועל איך אויך קריעגען שיפסקארטען פאר זיך און בן אָמאר'ען, האָט ער געזאָגט צו זיך אליין.

און ער האָט אויך געקראָגען אלעס וואָס ער האָט געדארפט.

פראנסוא און טרעגאָמעין האָבען ניט אָנגעהויבען צו וויסען, וואָס דאָ איז פאָרגעקומען. פראנסוא האָט געשריעבען זיין בריעף צו זשוליעט און טרעגאָמעין איז ארויסגעגאנגען אביסעל שפאציערען און בעטראכטען דיא גאס פון אלזשיר, וואו דער האָטעל האָט זיך געפונען.

ענדליך האָט פראנסוא געענדיגט זיין בריעף און איהם פארטיג געמאכט איהם מאָרגען אויפצוגעבען אויף דער פּאָסט. דאן האָט ער געפיהלט, אז ער ווערט שלעפעריג און ער האָט זיך געלעגט שלאָפען.

קוים זיינען זיי אנטשלאָפען געוואָרען, האָבען זיי דערהערט קלאפּען אין דער טהיר.

— וואָס איז דאָס? האָט פראנסוא אויסגערופען. ווער וועקט עס מיך? האָט ער זיך געבייזערט.

— איך בין עס, פראנסוא, האָט זשאק דאָראן געענטפערט, שטעה אויף און טהו זיך אָן.

— אזוי פריה? וואָס איז דען געשעהן?

— טהו זיך אָן שנעל! מיר פאָהרען באלד אוועק.

— וואוהין?

— נאָך דאָקאר.

— אויף וואָס פאר א שיף?

— אויף דעם דאמפּפער "קאטאלאן".

פראנסוא האָט געמוזט אויפשטעהן און זיך אָנטהאָן.

עטוואָס שווערער איז עס געוועז מיט טרעגאָמעין. ווען זשאק דאָראן האָט איהם אויפגעוועקט פון זיין געשמאקען שלאָף און האָט איהם געזאָגט, אז זיי פאָהרען באלד אוועק, איז דער גוטער טרעגאָמעין בייז געוואָרען און האָט אויסגערופען:

— שעהם זיך, זשאק! איך האָב דאָך זאָגאר ניט געזעהן איין גאס אפילו פון אלזשיר! הייסט דאָס מאכען א רייזע, ווען מען קומט אין אזא שטאָדט וויא אלזשיר און מען קען זיא זאָגאר ניט זעהן? איך פאָהר ניט! איך וועל בלייבען וועניגסטענס צוויי טעג אין אלזשיר.

זשאק דאָראן האָט געמוזט איהם ערקלערען, אז ווען זיי פאָהרען ניט

באַלד מיט דעם "קאַטאַלאַן", וועלען זיי מוזען וואַרטען אין אַלזשיר אַ גאַנצען מאָנאַט, ביז אַ צווייטע שיף וועט געהן נאָך דאַקאַר.

— אָבער וואו איז דען דאַקאַר?

— דאָס וועט דיר פראַנסואַ ערקלערען.

עס האָט גאָר ניט געהאָלפען. מען האָט געמוזט זיך אָנטהאָן, איינפּאַקען אַלע זיעבען זאַכען און געהן צום דאַק, וואו דער "קאַטאַלאַן" איז געשטאַנען.

פראַנסואַ האָט קוים צייט געהאַט אַריינצואוואַרפען זיין בריעף אין דעם בריעף־קאַסטען, וועלכער האָט זיך געפונען אין האָטעל.

אויף'ן וועג צום דאַמפּפער האָט ערשט טרעגאַמעין אויסגעגאָסען זיין ביטער האַרץ.

— זיין אין אַלזשיר און ניט זעהן דיעזע אַלטע, בעריהמטע שטאָדט, מיט וועלכער פראַנקרייך שטאָלצירט! האָט ער זיך בעקלאָגט.

— דאָס איז געוויס זעהר טרויעריג, האָט פראַנסואַ געענטפערט, וואָס קען מען אָבער טהאָן? דער דאַמפּפער געהט אָב אין אַ שטונדע אַרום, מיר מוזען פאָהרען.

— און וואוהין פאָהרען מיר?

— נאָך דאַקאַר.

— וואו איז עס דאַקאַר?

— אין סענעגאַמביען.

טרעגאַמעין האָט געוואָלט נאָך עפּעס פרעגען, אָבער באַלד האָבען זיי דערזעהן דיא שוואַרצע מאַסע פון דעם דאַמפּפער שטעהן ביים דאַק. פון זיין גרויסען שוואַרצען קוימען איז אַרויסגעגאַנגען אַ געדיכטער רויך. עס האָט נור וואָס אָנגעהויבען צו טאָגען און מען האָט געקענט זעהן דייטליך דעם גרויסען דאַמפּפער זיך שאָקלען אויף דיא בלויע וואַסערען פון דעם מיטעללענדישען מעער.

איידער זיי האָבען צייט געהאַט זיך אומצוקוקען און צו בעטראַכטען דעם דאַמפּפער, האָבען דיא דיענער פון דער שיף זיי אַרויפגעפיהרט אויף'ן דעק און יעדען אַריינגעפיהרט אין זיין קאַיוטע. פראַנסואַ און טרעגאַמעין האָבען געהאַט איין קאַיוטע, זשאַק דאַראַן און זיין שוואָגער אַ צווייטע, בן אָמאַר און סואַד פּאַשאַ אַ דריטע.

זיי האָבען קוים צייט געהאַט זיך איינצואָרדנען און זיך אומצוקוקען אויף דער שיף, ווען דיא גרויסע דאַמפּף פייף האָט געגעבען אַ סיגנאַל, מען זאָל אויפהויבען דעם אַנקער און אָבבינדען דיא שיף פון דאַק.

איינינע מינוטען שפּעטער האָט דיא גרויסע שרויבע פון דער שיף אָנגעהויבען זיך צו דרעהען, דיא גאַנצע שיף האָט אַ ציטער געטהאָן און אַ גרויי־

סער ווייסער פאס שוים האָט זיך געוויזען אויף דעם וואסער. דער "קאטאלאַן" איז אָבגעפאָהרען פון אלזשיר.

עס איז טאָג געוואָרען, טרעגאָמעין און פראנסוא האָבען געקענט זעהן לאנגע גאסען מיט ווייסע הייזער, איינינע ווילאס אויף דיא בערגלעך, דיא לעצטע ווילאס פון אלזשיר.

קוים איז מען ארויסגעפאָהרען אין מעער, האָט בן אָמאר אָנגעהויבען צו ליידען פון דער זעע־קראנקהייט אזוי שטארק, אז טרעגאָמעין האָט בעקומען מיטלייד מיט איהם און האָט אָנגעהויבען איהם צו ראטהען, וואס ער זאָל טהאָן, אָבער דער אונגליקליכער בן אָמאר האָט עס ניט געוואָלט הערען און האָט פערדאמט און פערפלוכט אלע מעגליכע און זאָגאר אלע אונמעגליכע פאשאס אין דער וועלט, וועלכע צווינגען מענשען צו פאָהרען זוכען ווייטע אינזלען.

עס איז א פאקט, אָבוואָהל מען קען איהם ניט ערקלערען, אז ווען א שיף געהט אָב גאנץ פריה, קענען דיא פאסאזשירען ניט שלאָפען, עפעס ווילט זיך זיי זעהען, עפעס ציהט זיי צו שטעהן אויף'ן דעק, עפעס לאָזט זיי ניט אריינגעהן אין זייערע קאיוטען. דאסזעלבע האָט יעצט פאסירט מיט דיא פאסאזשירען פון דעם "קאטאלאַן". פיעלע פון זיי האָבען פאָריגע נאכט גאָר ניט אָדער זעהר וועניג געשלאָפען, און דאָך זיינען יעצט אלע געשטאנען אויף'ן דעק און האָבען געקוקט אויף'ן מעער און אויף דער געגענד פון אלזשיר, וועלכע מען קען נאָך זעהן.

זאָגאר זשאק דאראן און זאמבוקאָ זיינען געשטאנען אויף'ן דעק און האָבען גערעדט שטילערהייט. זייט זיי זיינען אָנגעקומען אין אלזשיר, האָבען זיך ביידע שוואָגערס געהאלטען פעסט איינער לעבען אנדערען און פלעגען רעדען נור איינער צום אנדערען, גלייך וויא זיי וואָלטען געווען בעקאנט און בע־פריינדעט פון קינדווייז אָן.

— איך בין העכסט צופריעדען, וואס מיר פאָהרען יעצט מיט דעם "קאטאלאַן", האָט זשאק דאראן געזאָגט, דאס איז געווען דאס איינציגע מיטעל אונז צו ברענגען צום ציעל.

— דאס איז שוין גאנץ ריכטיג, האָט זאמבוקאָ געענטפערט, וואס וועל־לען מיר אָבער טהאָן, ווען מיר וועלען קומען נאָך דאקאר? דאס איז ניט קיין אייראָפּעאישע האנדעלס שטאָדט, פיללייכט געפינען מיר דאָרט ניט אזוי שנעל א שיף נאָך לאאנגאָ?

— איך האָב וועגען דעם געטראכט, האָט דאראן געענטפערט, דאקאר איז א לעבעדיגער האנדעלס פאָרט, עס געפינען זיך שטענדיג אין איהם פאָר־טוגעזישע וואנדער־שיפען אָדער "טרעמפּ־שיפען", וויא דער ענגלענדער רופט זיי, דאס הייסט, שיפען, וועלכע פאָהרען ניט א געוויסען וועג הין און צוריק,

נאָר וואוהין מען דינגט זיי. מיר קענען זעהר לייכט אָבדינגען א שיף און פאָהרען זוכען אונזער אינזעל. מיין נעפע פראנסוא וועט פיהרען דיא שיף. דער שיפסקאפּיטאן וועט זיין העכסט צופריעדען, וואָס אן אנדערער וועט טהאָן זיין ארבייט.

— איהר האָט רעכט, מיין ליעבער שוואָגער, האָט זאמבוקאָ געזאָגט העפ־ליך.

דערווייל איז דער "קאטאלאן" ווייטער געפאָהרען. זיין מעכטיגע שרויבע האָט זיך איינגעגראָבען אין דיא וואסערען און האָט געטריבען דיא שיף פאָרווערטס.

עס איז געווען א שעהנער טאָג, א הייסער טאָג, וויא עס קען נאָר זיין אין יענע געגענדען אין מאָנאט יוני. טרעגאָמעין און פראנסוא האָבען געוואָלט בעטראכטען דיא פּאסאזשירען אויף דעם "קאטאלאן" און, ווען עס וועט מעג־ליך זיין, מאכען בעקאנטשאפטען. דיא פּאסאזשירען זיינען אָבער געווען פאָר־טוגעזען, איינינגע אראבישע קויפּלייטע, פיעלע נעגער פון סענעגאמביען, איינינגע קויפלייטע פון סענעגאל און איינינגע פראנצויזישע אָפיציערען, וועלכע זיינען גע־פאָהרען צו זייערע באטאליאָנען, וועלכע זיינען געשטאנען אין פערשיעדענע שטעדט פון וועסט אפריקא.

טרעגאָמעין און פראנסוא האָבען זיך באלד איבערצייגט, אז זיי געפינען זיך אין א גאנץ נייער וועלט, צווישען גאנץ נייע מענשען, מיט וועמען עס איז געווען זעהר שווער זיך צו בעקענען. מיט איינינגע האָבען זיי ניט געקענט זיך צונויפריידען, מיט אנדערע איז עס ניט ווערטה געווען זיך צו בעקענען.

טראָץ דעם זיינען זיי געבליבען אויף'ן דעק, ביז דער גלאָק האָט געמעלְ־דעט, אז עס איז מיטאָג־צייט. מען איז אראָבגעגאנגען אין עס־צימער און אלע, אויסער בן אָמאר'ען, האָבען זיך געזעצט עסען ביי איין טיש.

דעם אנדערען טאָג איז דער "קאטאלאן" פארבייגעפאָהרען דאָס קייְ־זערטהום מאראָקאָ. מען האָט געקענט זעהן פון ווייטען דיא הויכע בערג גאט־לאס, אויך דיא שטאָדט טעטואן, דיא וויכטיגסטע פּאָרט שטאָדט פון מאראָקאָ, האָט מען געזעהן פון דער ווייטען, אָבער דער "קאטאלאן" איז ניט אריינגע־פאָהרען אין דיעזען פּאָרט. עטליכע מייל ווייטער האָט מען דערזעהן דיא שטאָדט סעאוטא, א שפּאנישע פעסטונג אין אפריקא. יעצט איז דער "קאטאלאן" אריינ־געפאָהרען אין דיא מעער־ענגע פון גיבראלטאר, א שמאָלער פּאס וואסער, וועל־כער פעראייניגט דאָס מיטעללענדישע מעער מיט דעם אטלאנטישען וועלט־מעער. גיבראלטאר איז א שטיינערנער בארג אין שפּאניען, וועלכער געהערט צו ענגלאנד.

דיא ענגלענדער האָבען אָבגענומען דיעזע זאָנדערבארע נאטור־פעסטונג,

ווייל מיט דיזער פעסטונג בעהערשען זיי דעם אריינגאנג אין מיטעללענדישען מעער.

פראנסוא איז געוועזן גוט בעקאנט מיט דיזער געגענד. ער איז שוין ניט איין מאל דורכגעפאהרען דיא מעער־ענגע פון גיבראלטאר.

ער איז געשטאנען אין א ווינקעלע אויף'ן דעק און האט געקוקט אויף דאס ווייטע, אונענדליכע אטלאנטישע וועלט־מעער. טרעגאמעין איז צוגעקומען צו איהם און האט איהם געפרעגט:

— פאר וואס ביזט דוא אזוי פערטראכט און אזוי טרויעריג?

— איך טראכט, אז עס וואלט פיעל גלייכער געוועזן, מיר זאלען פון דאנען פאהרען אהיים, האט פראנסוא געענטפערט, עס איז פיעל נעהנטער פון דאנען נאך סען מאלא וויא נאך דאקאר.

— איך דענק אויך אזוי... וואס טהון מיר? וואוהין פאהרען מיר דען?

— צום טייפעל! האט פראנסוא געענטפערט בייז.

— דאקאר איז נאך ניט דער טייפעל, איך האב געהערט, אז פון דאקאר קען מען שטענדיג קריגען א שיף נאך מארסעיל.

— קענען קען מען שוין, וועט ער אבער וועלען פאהרען צוריק אהיים? האט זיך פראנסוא געקאכט. ער זוכט דאך זיינע מיליאנען.

דערביי איז פראנסוא אויפגעשפרונגען, וויא אן אבגעבריהטער און האט ווייטער אויסגערופען:

— ווייסט איהר דען וואס דאקאר איז? דאקאר איז אן עכט אפריקאנישע שטאדט, אויף וועלכער פראנקרייך האט איינינע פרעטענזיאנען, אבער פארטוגאל בעהויפטעט, אז דאס גאנצע לאנד געהערט צו איהר. דאקאר איז א שטאדט פון האלב־ציוויליזירטע, ריכטיגער נאך, פון האלב־ווילדע מענשען. וועד וויים, אויב מיר וועלען דארט קענען בעקומען א שיף נאך לאאנגא. פון דאקאר נאך לאאנגא איז א שטרעקע פון מעהר אלס טויזענד מייל.

— אבער דאך... זשאק טרוימט דאך, אז אם ענדע וועט ער דאך געפינען דיא מיליאנען פון קיאמיל פאשא.

— אך, דיעזע מיליאנען! טרויעריג איז עס, ווען א מענש נעהמט זיך אריין אין קאפ צו געפינען אדער צו מאכען מיליאנען! דאס גליק איז א זאנדערבארע פרוי: וואס מעהר מען זוכט זיא, וואס מעהר מען לויפט איהר נאך, אלץ מעהר אנטלויפט זיא, אלץ מעהר דערווייטערט זיא זיך. גראדע דאן, ווען מען זוכט זיי ניט, קומען זיי, דיעזע מיליאנען. לערענט דיא וועלט געשיכטע, שטודירט דיא לעבענס־בעשרייבונג פון אלע רייכע מענשען און איהר וועט זיך איבערצייגען, אז זייער רייכטהום איז געקומען צו זיי אונערווארטעט, ווען זיי האבען זיך גאר ניט געריכט אויף איהם. מיליאנען קומען אליין צולויפען און בעטען זיך, מען זאל זיי אויפהויבען, צונויפשארען און אנזאמלען אין דיא

קעלערס. ווער עס האט געזוכט מיליאנען, ווער עס איז נאכגעלאפען נאך מיליא־נען, דער האט זיי קיין מאל ניט בעקומען.

— אבער קיאמיל פאשא'ס מיליאנען זיינען דאך געקומען צו איהם, צו זשאק דאראן? האט טרעגאמעין זיך ערלויבט צו פרעגען.

— מיין עלטער־עלטער־אנקעל, טהאמאס דאראן וואלט פיעל בעססער גע־טהאן, ווען ער וואלט געלאזען קיאמיל פאשא שטארבען אויף דעם ברעג מעער לעבען יאפא, האט פראנסוא געענטפערט.

טרעגאמעין האט געזעהן, אז פראנסוא איז היינט עפעס זעהר אויפגע־רעגט, און ער האט ניט געוואלט איהם נאך מעהר אויפרעגען. אום אבצוא־ווענדען דעם געשפרעך, האט ער א פרעג געטהאן:

— וואס איז דאס? איך זעה דארט עפעס א זאנדערבארע געביידע.

— דאס איז דער לייכט־טהורם פון ספארטעל, דיא ערשטע סטאציאן אין דעם לאנד סענעגאל, וועלכעס געהערט צו פראנקרייך.

— און וויא הייסט דיא הויפט־שטאדט פון סענעגאל?

— סען לואי.

— ווארום הייסט זיא סען לואי?

— צו עהרע פון דעם פראנצויזישען קעניג לודוויג אדער לואי דער נייני־טער, אדער לואי דער הייליגער, א פרומער פראנצויזישער קעניג, וועלכער איז געווען געפאנגען אין אפריקא.

— איז סענעגאל א גרויס לאנד?

— עס איז גרעסער פון פראנקרייך, אבער עס האט קוים צוויי הונדערט טויזענד איינוואהנער, מייסטענס נעגער אדער האלב נעגער. עס איז א רייך לאנד, א שעהן לאנד, דער קלימאט אבער איז טויטליך פאר אייראפעער. דער שטארקסטער אייראפעער קען ניט אויסהאלטען מעהר וויא צוויי יאהר אין סען לואי. דערפאר געפינען זיך אויף אונזער שיף אזוי פיעל פראנצויזישע אפיציערען. זיי האבען געמוזט פאהרען נאך אייראפא צו ערהאלען זיך און זיך אויסרוהען פון דעם אבשייליכען קלימאט, און יעצט פאהרען זיי צוריק.

דיא רייזע פון אלזשיר נאך דאקאר האט געדויערט גאנצע ניין טעג. ערשט אויף דעם צעהנטען טאג איז דער "קאטאלאן" אנגעקומען אין דאקאר.

23טעם קאפיטעל.

אין דאקאר

דאקאר איז א גאנץ אלטע שטאדט אין דעם לאנד סענעגאמביען. דיא רוי־מער האבען אבגענומען דאקאר נאך פאר דער קריסטליכער צייט רעכנונג,

שפּעטער האָט זיך ארום דאָקאר געגרינדעט א פרייע רעפּובליק פון אראבער און זיא האָט געהייסען גאָרעא. זייט 1857 געהערט דאָקאר און דאָס לאנד ארום צו פראנקרייך. דיא הויפּט שטאָדט פון דיעזען לאנד הייסט נאָך ביז היינ־טיגען טאָג גאָרעא אָדער גאָרעע, וויא דיא פראנצויזען שפּרעכען עס אוים. דאָקאר איז אָבער דיא איינציגע פּאָרט שטאָדט און דיא גרעסטע האנדעלס שטאָדט פון דיעזער פּראָווינץ.

דאָקאר איז ניט קיין גרויסע שטאָדט. זיא צעהלט אין גאנצען עלף הונ־דערט איינוואָהנער. עס איז אויך ניטאָ פיעל וואָס צו זעהן אין דאָקאר. דיא איינציגע מערקווירדיגקייט פון דיעזער שטאָדט איז איהר פּארק, וואו עס וואקסען אלע זעלטענע בוימער און אלע זעלטענע בלומען פון גאנץ אפריקא. עס איז אייגענטליך גאָר קיין פּארק ניט, נאָר א זעלטענער באָטאנישער גאָר־טען, וואו פראנצויזישע געלערענטע האָבען אָנגעזאמעלט דאָס בעסטע, דאָס שעהנסטע און דאָס זעלטענסטע אין אפריקא.

אויסער דעם גאָרטען געפינט זיך אין שטאָדט א ציטאדעלע, א קליינע פעסטונג, וואו עס האלטען זיך אויף דיא פראנצויזישע סאָלדאטען.

לאנג בלייבען אין דאָקאר איז זעהר געפעהרליך פאר אן אייראָפּעער, ווייל אין דאָקאר קומט פאר זעהר אָפט דאָס געלע פיעבער, דיעזע געפעהרליכע קראנקהייט, וועלכע פערניכטעט א מענשען אין אייניגע שטונדען, און נעגען וועלכער דיא וויסענשאפט האָט נאָך ביז אהער קיין מיטעל ניט אויסגעפונען. נור דיא עכטע אפריקאנישע נעגער קענען אויסהאלטען דעם מערדערישען קלי־מאט פון דאָקאר.

און דאָך איז דאָקאר א זעהר וויכטיגער האנדעלס פונקט אין אפריקא.

אלע נעגער פון טויזענדער מיילען ארום ברייגגען נאָך דאָקאר פּאלם אויל, עלעפאנטביין, גומי (ראָבער), אינדיגאָ, בוימוואָל און פיעלע אנדערע פּראָדוק־טען. עס געפינען זיך אין דאָקאר שטענדיג אייניגע טויזענד נעגער פון דיא געגענדען ארום, און ווען איינער וויל זיך בעקענען מיט פערשיעדענע נעגער פון וועסט אפריקא, קען ער האָבען דיא בעסטע געלעגענהייט דערצו אין דאָקאר.

קוים זיינען אונזערע רייזענדע אָנגעקומען אין דאָקאר, זיינען דאָראן און זאמבוקאָ געגאנגען צו דעם אגענט פון דער פראנצויזישער שיפס קאָמפּאניע און האָבען איהם געפרעגט:

— קען מען ניט קריעגען א שיף פון דאנען נאָך לאָאנגאָ?

—יעצט ניט, איז געווען דיא אנטוואָרט, עס געהן שיפען נאָך לאָאנגאָ העכסטענס איין מאָל אין מאָנאט, זיי זיינען אָבער אזוי אונרעגעלמעסיג און אזוי ניט זיכער, אז עס איז אונמעגליך צו זאָגען פאר געוויס, ווען אזא שיף וועט אָנקומען.

— ערוואָרטעט איהר וועניגסטענס אזא שיף?

— איך ערוואַרטע אַ פּאָרטוגעזישען דאמפּפער ניט פריהער פֿון אכט טאָג פון היינט, איז געוועזן דיא אנטוואָרט.

— געהן ניט שיפען פון דאָקאר אין אן אנדער פּאָרט שטאָדט, נעהענטער צו לאָאנגאָ?

— עס געהט אַ שיף איין מאָל אין וואָך פון דאנען נאָך פריטאַן, דיא הויפּט שטאָדט פון דעם לאנד סיעררא לעאָנע, וועלכעס געהערט צו ענגלאנד, אָבער פון דאָרט נאָך לאָאנגאָ איז נאָך אַ ווייטער וועג און פון סיעררא לעאָנע נאָך לאָאנגאָ איז פיעל שווערער צו בעקומען אַ שיף, וויא פון דאָקאר נאָך לאָאנגאָ.

— אלזאָ, וואָס פאר אַ ראטה גיט איהר מיר? האָט זשאק דאָראן אויס־געררופען, איך מוז זיין אין לאָאנגאָ וויא אם שנעלסטען.

— איך קען אייך גאָר ניט העלפען, האָט דער אגענט געענטפערט, איהר מוזט בלייבען אין דאָקאר ביז עס וועט אָנקומען דיא שיף, וואָס געהט נאָך לאָאנגאָ.

זשאק דאָראן האָט פערביסען מיט דיא ליפּען און איז אוועקגעגאנגען פון דעם אגענט בייז און אונצופריעדען. ער האָט זיך געביסען דיא ליפּען, וויא אַ לייב בייסט דיא אייזערנע שטאנגען פון זיין שטייג. ער וויל זיי צובייסען, ער וויל זיי צוברעכען, זיי זיינען אָבער שטארקער פון איהם.

בלייבען אַ גאנצע וואָך אין דאָקאר איז געוועזן דאָס שרעקליכסטע, וואָס האָט געקענט פּאסירען.ביידע שוואָגערס, זשאק דאָראן און זאמבוקאָ האָבען זאָגאר ניט געוואָלט זעהן און בעטראכטען דיא שטאָדט. צו וואָס טויג עס זיי? צו וואָס דארפען זיי עס? זיי דארפען דיא מיליאָנען פון קיאמיל פּאשא, אָבער ניט זעהן און בעטראכטען דיא שטאָדט דאָקאר.

טרעגאָמעין און פּראנסוא דאגעגען זיינען געוועזן צופריעדען, וואָס זיי קענען זיך אביסעל אָברוהען, וואָס מען טרייבט זיי ניט ווייטער צו פּאָהרען. זיי האָבען זיך אויסגערוהט אין האָטעל און זיינען דאן ארומגעגאנגען בע־טראכטען דיא שטאָדט.

דיא זון האָט געברענט וויא פייער, טרעגאָמעין האָט געמוזט אָנטהאָן זיין טאשענטוך אונטער זיין הוט אום זיך צו שיצען פון דער ברענענדער זון. זיי זיינען צוגעגאנגען צום ברעג, ווייל זיי האָבען גערעכענט, אז ביים מעער דארף עס זיין אביסעל קיהלער.

— אך, וויא הייס! האָט טרעגאָמעין אויסגערופען, איך וואָלט ניט גע־קענט לעבען אין דיזע הייסע געגענדען.

— דאָס איז ניט הייס, האָט פּראנסוא געענטפערט. מיר וועלען ערשט האָבען היץ, ווען מיר וועלען קומען אויף דעם עקוואטאָר. ערשט אין לאָאנגאָ וועט איהר וויסען, וואָס עס הייסט הייס.

— דאן וועל איך אין גאנצען צושמאָלצען ווערען, האָט דער עקס־קאפיטאן פון א בארקע געזאָגט.

— איהר האָט ניט ווילענדיג געזאָגט א ווארהייט, האָט פראנסוא בעמערקט, אין דיא הייסע לענדער געפינט מען זעלטען א פעטען מענשען, אלע זיינען מאָגער, ווייל דיא היץ צושמעלצט זייער שמאלץ.

— דאן זיינען מיר וועניגסטענס זיכער, אז דיא ווילדע נעגער וועלען אונז ניט אויפפרעסען... זיינען נאָך דאָ מענשען פרעסער אין דיא געגענדען ארום גווינעא?

— ביי דיא ברעגעס פון מעער געווים ניט, האָט פראנסוא געענטפערט, ווייטער אין לאנד און אויף פיעלע אינזלען זיינען נאָך דאָ פיעלע נעגער פעלקער, וועלכע עסען מענשען־פלייש.

— פאר וואָס עסען זיי מענשען־פלייש? האָט דער גוטער טרעגאָמעין געפרעגט.

— ווייל זיי זיינען גרויסע פילאנטראָפּען, האָט געענטפערט פראנסוא.

דער איינפאכער מאטראָז פון א פראנצויזישער בארקע האָט אויסגעגלאָצט א פּאָר אויגען. ער האָט ניט פערשטאנען דעם וויץ. פראנסוא האָט געמוזט עס איהם ערקלעהרען:

— פילאנטראָפּ הייסט איינער, וועלכער האָט ליעב מענשען. דיא מענשען־פרעסער פון אפריקא עסען ניט מענשען, ווייל עס פעהלט זיי אוים שפּייז, נאָר ווייל זיי ליעבען מענשען־פלייש, ווייל מענשען־פלייש איז ביי זיי דיא בעסטע דעליקאטעסע.

— עסען זיי אויך דאָס פלייש פון ווייסע מענשען?

— דאָס פלייש פון ווייסע מענשען איז ביי זיי פיעל ליעבער, וויא דאָס פלייש פון א שווארצען.

— און אין אזעלכע געגענדען האָט דער וואהנזיניגער קיאמיל פאשא בעהאלטען זיינע מיליאָנען!

דערמיט האָט מען פערבראכט דיא צייט אין דאָקאר, אָבער טרעגאָמעין און פראנסוא פלעגען וועניגסטענס ארומגעהן אין שטאָדט, זעהן און בעטראכטען אלעס, וואָס איז ווערטה געוועזן צו זעהן און צו בעטראכטען.

לאנגווייליגער און טרויעריגער האָבען פערבראכט דיא צייט זשאק דאָראן און זיין ליעבער שוואגער. זיי פלעגען זיך זעלטען ווייזען אויף דער גאַס, נור אבענדס, ווען עס פלעגט ווערען עפּעס קיהלער, פלעגען זיי ארויסגעהן צום דאק זעהן, אויב עס איז ניט אָנגעקומען א שיף.

דאמאָלס איז ווערטה געוועזן צו בעטראכטען דיעזע צוויי מענשען. איינער פון זיי האָט געלעבט שטיל, רוהיג און גליקליך אין א קליין שטעדטעל אין פראנקרייך. ער איז געוועזן ניט רייך, אָבער ער האָט פערמאָגט אזוי פיעל געלד,

אז עס וואָלט געגוג געווען אויף זיין גאנצען לעבען. אָבער דיא אויסזיכט, דיא האָפנונג צו בעקומען מיליאָנען האָט איהם פערפיהרט אזוי וויט, אין אזא היי־סע געגענד, וואו אן אייראָפּעער קען קוים אויסהאַלטען דיא היץ. ער האָט זיך ניט בעקלאָגט, האָט ניט ארויסגעוויזען זיין אונצופרידענהייט, נאָר האָט רוהיג און געדולדיג געווארט אויף א שיף, וועלכע זאָל איהם פיהרען אין נאָך א הייסערע, נאָך א ווילדערע געגענד.

דער צווייטער איז געווען א רייכער מאן, וועלכער האָט ניט געהאט קיין פרוי און קיין קינד און האָט אלזאָ גאָר ניט געדארפט דאָס געלד, און דאָך איז ער גע־פּאָהרען זוכען נאָך מעהר געלד. צו וואָס? וואָס דארף אזא רייכער מאן וויא זאמבוקאָ נאָך דיא מיליאָנען פון קיאמיל פּאשאַ?

געלערענטע מענשען ווילען ערקלערען, אז דיעזער זאָנדערבארער דורשט נאָך געלד, דיעזעס שטרעבען, דיעזעס ווינשען און פערלאנגען נאָך געלד, נאָך רייכטהום, דיעזעס ברענען נאָך פערמעגען איז דיא הויפּט שפּרינג־פּעדער, דיא געהיימע קראפט, וועלכע האָט בעשאפען אונזער ציוויליזאציאָן. מענשען, וועלכע דארפען גאָר ניט און פערלאנגען גאָר ניט, טראכטען ניט, קלערען ניט, אונטערנעהמען ניט, ריזיקירען ניט און דארום בלייבען זיי ווילד און אונווי־סענד.

דאָס איז פיליכט אמת: דיא נויטה איז דער בעסטער לעהרער, אָבער נור דיא נויטה, ניט דער וואהנזין פון געלד.

זעהר אָפט פלעגעןביידע שוואָגערס האַלטען פאָלגענדען געשפּרעך:

— וואָס וועלען מיר טהאָן, ווען מיר וועלען שוין קומען נאָך לאָאנגאָ?

— מיר וועלען דאן זוכען א שיף נאָך דער בוכטע פון מאיומבא.

— און ווען מיר וועלען קיין שיף ניט געפינען?

— דאן וועלען מיר געהן צו־פוס נאָך מאיומבא.

אז בן אָמאר און סואד פּאשא פלעגען אויך אָפט זיך דורכרעדען און זיך בעקלעהרען, וואָס זיי טהון און צו וואָס זיי פאָהרען מיט דיא פראנצויזען, איז זעלבסטפערשטענדליך. סואד פּאשא האָט אַלץ געטראכט, וואו מען נעהמט ערגעץ עטליכע גוטע רויבער, וועלכע זאָלען צונעהמען דיא מיליאָנען, ווען מען וועט זיי געפינען, און זאָלען זיי איהם אוועקגעבען.

אויף דיעזער ארט האָבען זיך אונזערע רייזענדע צוטהיילט אויף דריי אבטהיילונגען אָדער דריי גרופּען: דיא צוויי שוואָגערס, דיא צוויי עגיפּטיאנער און דיא צוויי איינפאכע פראנצויזען, וועלכע האָבען וועניגסטענס געוואָלט זעהן און זיך בעקענען מיט דיא לענדער, וועלכע זיי מוזען בעזוכען געגען זייער ווילען.

ענדליך איז אָנגעקומען דיא פּאָרטוגעזישע שיף, דער דאמפּפער "סענ־

טרא", וועלכע איז געגאנגען נאָך לאָאנגאָ און סאן פּאָול דע לאָאנדאָ, דיא הויפּט שטאָדט פון דער פּאָרטוגעזישער קאָלאָניע אין וועסט אפריקא.

דיא "סענטרא" איז געווען א קליינער דאמפּפער, וועלכער פלעגט געהן לאנגזאם. פון ריינליכקייט און בעקוועמליכקייט אויף איהם האָט גאָר קיין רעדע ניט געקענט זיין. אלע פּאָרטוגעזישע שיפען זיינען שמוציג און פערנאכ־לעסיגט, בעזאָנדערס אָבער שיפען, וועלכע געהן ביי די ברעגעס פון וועסט אפ־ריקא. זיי פיהרען מייסטענס נעגער און פאר נעגער דארף מען ניט קיין בע־זאָנדערע ריינליכקייט.

קוים איז דיא "סענטרא" אָנגעקומען האָט זשאק דאָראן גענומען קאיוטען פאר זיינע בעגלייטער. סואד פּאשא האָט זיך בעזאָרגט מיט א קאיוטע פאר זיך און בן אָמאר'ען.

דיא "סענטרא" איז געשטאנען אין דאָקאר נור פיער און צוואנציג שטונ־דען. אין דיעזער קורצער צייט האָט זיא אויסגעלאָדען און אָנגעלאָדען איהרע וואארען. קיין טהייערע ארטיקלען פלעגט זיא ניט פיהרען און דארום פלעגט זיא זיך שנעל אויסלאָדען און אָנלאָדען.

דעם דריטען טאָג גאנץ פריה איז דיא "סענטרא" ארויסגעפאָהרען פון דאָקאר. אזוי וויא זיא איז געפאָהרען גאנץ נאָהענט צום ברעג, האָט זאָגאר דער אונגליקליכער בן אָמאר ניט שטארק געליטען פון דער זעע־קראנקהייט.

פון דעם דעק פון דער "סענטרא" האָט מען געקענט זעהן גאנץ דייטליך דיא בערג און דיא וועלדער פון יענע געגענדען, וועלכע מען איז פארבייגע־פאָהרען.

דאָס וועטער איז געווען שעהן און עס וואָלט געווען רעכט אנגענעהם, ווען עס זאָל ניט געווען זיין אזוי הייס. אין דיא קאיוטען איז געווען אונמעגליך צו בלייבען און דארום פלעגען אונזערע רייזענדע פערברענגען זייער צייט אויף'ן דעק. ליידער, האָבען אלע מאטראָזען, פּאסאזשירען און דער שיפס־קאפּיטאן גערעדט נור פּאָרטוגעזיש, א שפּראך, וועלכע ניט פראנסוא און ניט זאמבוקאָ האָבען פערשטאנען.

זשאק דאָראן האָט געהייסען פראנסוא, ער זאָל פּראָבירען רעדען מיט דעם שיפסקאפּיטאן פון דער "סענטרא" אויף ענגליש אָדער דורך צייכענס און זאָל איהם בעטען, פיליייכט וועט ער זיי ברייננגען אין דער בוכטע פון מאַ־יומבא, מען וועט איהם דערפאר גוט בעצאָהלען.

פראנסוא האָט גענומען זיין מעער־קארטע און איז געגאנגען צום שיפס־קאפּיטאן. ער האָט איהם געוויזען דיא בוכטע פון מאיומבא און האָט איהם ער־קלערט אויף אלע שפּראכען, וועלכע ער האָט געקענט, בעזאָנדערס אָבער אויף דער שפּראך פון צייכענס, אז ווען ער וועט זיי ברייננגען אין דער בוכטע פון מאיומבא, וועט ער איהם גוט בעצאָהלען.

דער שיפסקאַפּיטאַן האָט אָבער דערפון ניט געוואָלט וויסען. ער איז גע־פאָהרען נאָך לאָאַנגאָ און האָט ניט געוואָלט אַבווייכען פון זיין וועג. זשאַק דאַראַן האָט זיך געבייזערט און האָט געשאָלטען און געזידעלט דעם שיפס־קאַפּיטאַן אויף פראַנצויזיש. דאָס האָט איהם אָבער זעהר ווייניג געהאָלפען.

דעם 5טען יולי זיינען זיי אָנגעקומען אין לאָאַנגאָ, וואו דיא שיף איז געשטאַנען נור אייניגע שטונדען, דאַן איז זיא ווייטער געפאָהרען נאָך סאַן פּאָול דע לאָאַנדאַ.

24טעס קאַפּיטעל.

סואַד פּאַשאַ געפינט וואָס ער דאַרף

דאָס לאַנד לאָאַנגאָ געהערט זייט 1885 צו פראַנקרייך. דאַמאָלס, אין 1862 האָט עס געהערט צו אַן אפריקאַנישען קעניג. אַזוי וויא עס איז אַ זעהר וויכטיג האַנדעלס לאַנד, פלעגען זיך דאָרט געפינען קאָנסולען און קויפלייטע פון פראַנקרייך, ענגלאַנד, האָלאַנד, דייטשלאַנד, שפּאַניען און פּאָרטוגאַל.

דאָס לאַנד איז אַזוי רייך, אַז עס וואַקסען דריי מאָל אין יאָהר רייז, מאַיס, טאַבאַק, צוקער־ראָהר און פיעלע אַנדערע פריכטע.

דיא שטאָדט לאָאַנגאָ אַליין, דיא הויפּט שטאָדט פון דעם קעניגרייך, גע־פינט זיך אין אַ וואַלד פון פּאַלמען, פייגענבוימער, גראַנאַט בוימער (מילגרויי־מען), באַנאַנעס, לימענע און אָראַנדזש בוימער, וויינגערטנער, פּיין־עפּעל (אַנאַ־נאַס) גערטנער און אַלערליי ניס־בוימער. עס איז אייגענטליך גאָר קיין שטאָדט ניט, נאָר אַ ווילדער וואַלד פון אַלערליי זעלטענע פרוכט בוימער, צווישען וועלכע עס געפינען זיך צוואָרפען, צוזעעט און צושפּרייט דיא וואָהנונגען פון דיא נעגער און פון אייניגע אייראָפּעער.

דיא נעגער זיינען שוואַרץ, אָבער דאָך ניט אַזוי שוואַרץ, וויא דיא נע־גער ווייטער אין לאַנד. מיט זייער קערפּער־בוי, וויא מיט זייערע געזיכטסציגע, זיינען זיי מעהר ענהליך צו אַראַבער אָדער צו דיא שוואַרצע אידען פון אינדיען, וויא צו עכטע נעגער. זיי האָבען ניט דיא גראָבע ליפּען און דיא הויכע, אַרויסגעשטעקטע באַקען־ביינער, וויא דיא נעגער, זייער געזיכט איז שעהן און קיילעכדיג. עס איז זאָגאַר דאָ אַ מיינונג, אַז דיעזעס פאָלק שטאַמט אָב פון דיא עשרת השבטים. בעוויזען איז עס ניט, מען דענקט נור אַזוי, ווייל מען האָט בעמערקט ביי דיעזען פאָלק פיעלע זיטען, וועלכע זיינען ענהליך צו דיא אַלטע אידישע זיטען.

דער קעניג מעג טהאָן אין זיין לאַנד, וואָס ער וויל נור, אָבער זייט אייראָפּעאישע קאָנסולען האָבען זיך בּזעצט אין לאָאַנגאָ האָט מען איהם גענעבען צו פערשטעהן, אַז ער קען נור הערשען איבער זיינע אונטערטהאַנען,

איבער דיא איירָאפּעער אָבער האָט ער ניט צו בעפעהלען. א פּאָר ענגלישע און פראנצויזישע קריעגס־שיפען האָבען איהם געוויזען, אז פאר דיא קאנאָנען פון דיא איירָאפּעער מוז זאָגאר א נעגער קעניג האָבען רעספּעקט.

אמאָל, אין דיא פריהערע צייטען, איז לאָאנגאָ געווען א זעהר וויכטיגער שקלאפען מארק אין דער בוכטע פון גווינעא. פון לאָאנגאָ פלעגט מען ארויס־פיהרען הונדערטער טויזענדער נעגער שקלאפען נאָך נאָרד און זיד אמעריקא און דער קעניג פון לאָאנגאָ פלעגט זיין דער גרעסטער שקלאפען־הענדלער אין וועסט אפריקא. זייט דיא איירָאפּעאישע מעכטע האָבען פערבאָטען דעם שקלא־פען־האנדעל, האָט דער קעניג פערלאָרען זעהר פיעל פון זיינע איינקינפטע, אָבער ער, זיינע פּרינצען און זיינע מיניסטאָרען האַלטען נאָך זעהר פיעל שקלאפען.

דיא הייזער אין לאָאנגאָ זיינען געבויט פון צווייגען פון בוימער און געדעקט מיט בלעטער פון פייגען־בוימער און פון דעם באָאבאב אָדער ברויט־בוים. זאָגאר דיא איירָאפּעער בויען זיך הייזער פון גאנץ דינע קלעצער און דעקען זיי צו מיט בלעטער פון בוימער און פון גרויסע גראָזען, וועלכע געפינען זיך נור אין יענע געגענדען.

דער באָאבאב איז איינער פון דיא מערקווירדיגסטע בוימער אין דער וועלט. מיר האָבען שוין געהאט א געלעגענהייט איהם צו בעשרייבען, ווען אונזערע רייזענדע זיינען געפאָהרען נאָך סאהאר. דאָרט אָבער זיינען דיעזע בוימער א זעלטענהייט, אין לאָאנגאָ וואקסען זיי איבעראל און דיא איינוואָה־נער בויען זיך זייערע הייזער אונטער דיעזע בוימער.

ווען דיא פראנצויזען זיינען אראָבגעגאנגען פון דער "סענטרא", האָבען זיי זיך געפונען אין א זעהר אונאנגענעהמער לאגע. אין לאָאנגאָ זיינען דא־מאָלס קיין האָטעלען ניט געווען. מען האָט ניט געהאט וואו צו פערפאָהרען און וואו אָבצושטייגען. אויף'ן דאק האָבען זיך אפילו געפונען עטליכע איירָא־פּעער, אָבער נור פּאָרטוגיזען.

אין יענער צייט פלעגט יעדער איירָאפּעאישער קאָנסול צוקומען צום דאק נור דאן, ווען א שיף פון זיין לאנד און פון זיין פאָלק פלעגט אָנקומען. ווען א פראנצויזישע שיף פלעגט אָנקומען, פלעגט דער פראנצויזישער קאָנסול און א פּאָר פראנצויזישע קויפלייטע צוקומען צום דאק אָבנעהמען דיא פּאָסט און דיא פראנצויזישע וואארע, וועלכע דיא שיף האָט מיטגעבראכט. פלעגט אָנקומען אן ענגלישע שיף, פלעגט דער ענגלישער קאָנסול און א פּאָר ענגלי־שע קויפלייטע קומען צום דאק נאָך בריעף און ענגלישע וואארע.

אזוי וויא דיא "סענטרא" איז געווען א פּאָרטוגעזישע שיף און אזוי וויא אין לאָאנגאָ געפינען זיך מעהר פּאָרטוגעזען, וויא אלע אנדערע איירָאפּעער, האָבען זיך געפונען אויף'ן דאק, ווען דיא "סענטרא" איז אָנגעקומען, נור פּאָר־טוגעזען.

מען קען זיך אלזא לייכט פארשטעלען אין וואס פאר אן אונאנגענעהמער לאגע עס האבען זיך געפונען אונזערע פראנצויזען, ווען זיי זיינען אראבגעקומען פון שיף און האבען בעגעגענט נור נעגער און פארטוגעזען, מיט וועמען זיי האבען זיך ניט געקענט צונויפריידען.

איינינע מינוטען זיינען זיי געשטאנען, האבען זיך אומגעקוקט אין אלע זייטען, האבען פראבירט רעדען צו דיא מענשען ארום זיי, ווייזען, מאכען צייכענס, אז זיי דארפען א האטעל — אומזיסט! קיינער האט זיי ניט פערשטאנען.

גאר פלוצלינג איז א קרעפטיגער פארטוגעזער מיט א ווילדען געזיכט צו־געקומען צו סואד פאשא און האט אנגעהויבען צו רעדען מיט איהם אראביש. אנפאנגס איז סואד פאשא אדער נאזים געווען זעהר פערוואונדערט און ער־שטוינט, וואס מען האט איהם דא דערקענט, באלד אבער האט דער פארטוגע־זער איהם דערמאנט, אז ער קען איהם פון עגיפטען.

באראסא — אזוי האט געהייסען דער פארטוגעזער — פלעגט אמאל קו־מען אפט נאך עגיפטען. ער האט גדיענט אלס צווייטער אפיציער אויף א פארטוגעזישער שיף, וועלכע פלעגט בריינגען נאך עגיפטען שפאנישע און פארטוגעזישע וויינען. סואד פאשא׳ם פאטער פלעגט אפט קויפען ביי איהם וויינען און אויף דיעזער ארט האבען זיי זיך בעקענט. באראסא פלעגט אבער דערביי אויך אביסעל שמוגלען, אריינ׳גנב׳ענען אין אלעקסאנדריא איירעפע־אישע וואארען אהן צאל. סואד פאשא האט דערפון געוואוסט און פלעגט מא־כען געשעפטען מיט דעם שמוגלער. שפעטער האט מען איהם געכאפט און דיא עגיפטישע רעגיערונג וואלט איהם געוויס שטרענג בעשטראפט, אבער סואד פאשא האט איהם געגעבען מיטעל און געלעגענהייט צו אנטלויפען.

— דאס ערשטע, וואס דוא קענסט טהאן פאר אונז, איז: דוא זאלסט אונז פערשאפען א האטעל אדער א גאסט־הויז, וואו מיר אלע זאלען קענען בלייבען עטליכע טעג, אבער אין דיעזען גאסט־הויז זאל מען ניט רעדען פראנצויזיש.

— דאס איז גאנץ לייכט, מען קען אבנעהמען אדער זאגאר אבקויפען א גאנץ הויז, ווייל הייזער זיינען דא ביליג. איך קען אייך אבער רעקאמענדירען מיינעם א פריינד, א פארטוגעזער, וועלכער האט א גאנץ גוט הויז און וועלכער וועט אייך אויך פערזארגען מיט אלעס, וואס איהר וועט דארפען, ווען מען וועט איהם גוט בעצאהלען.

— אלזא, פיהר אונז צו דיין פריינד. ווען דיא דריי פראנצויזען, וועלכע פאהרען מיט מיר, וועלען זיין פערזארגט, וועל איך ערשט מיט דיר רעדען, איך האב מיט דיר נאך א געשעפט צו מאכען.

— איך בין שטענדיג בערייט צו מאכען געשעפטען.

אזוי וויא סואד פאשא האט זיך ביז אהער געמאכט, אז ער פערשטעהט

ניט קיין פראנצויזיש, האָט ער געהייסען בן אָמאר'ען, ער זאָל איבערגעבען זשאק דאָראן און זיינע בעגלייטער, אז ער האָט פאר זיי א גאסט־הויז.

דיא היץ איז געוואָרען שרעקליך, אונערטרעגליך. זשאק דאָראן און זיינע בעגלייטער זיינען געוועזן העכסט צופרידען, וואָס זיי האָבען דערוויילע א דאך אונטער וועלכען זיך צו שיצען פון דער ברענענדער זון.

— ווען עס וועט ווערען אביסעל קיהלער, וועל איך געהן אויסזוכען דעם פראנצויזישען קאָנסול, האָט זשאק דאָראן געזאָגט צו זאמבוקאָ.

באראָסא האָט זיי אוועקגעפיהרט צו זיין פריינד און האָט איהם אָנגעזאָגט, ער זאָל זיי בעהאנדלען זעהר פריינדליך. בעזונדערע צימערען, וויא אין א האָטעל, האָט ער זיי ניט געקענט געבען, דאָס איז ניט אין דער מאָדע אין לאָאנגאָ, אָבער ער האָט אָבגעגעבען א גאנצע שטוב פאר זשאק דאָראן מיט זיינע בעגלייטער און פאר בן אָמאר'ען מיט זיין שרייבער האָט ער געפונען א קאמער.

קוים האָבען זיך דיא פראנצויזען געפונען אין זייער שטוב און מען האָט זיי אויפגענומען מיט דיא בעסטע אָראנזשען, אנאנאסען און אנדערע זעלטענע פרוכטען, האָט סואד פאשא געגעבען א וואונק זיין אלטען בעקאנטען באראָסא, אז ער האָט מיט איהם עפּעס צו רעדען, ער זאָל וואַרטען אויף איהם אונטער א בוים ניט ווייט פון דעם גאסט־הויז.

איניגע מינוטען שפּעטער זיינען געשטאנען אונטער דעם געדיכטען שאָטען פון א גרויסען באָאבאב־בוים באראָסאָ און סואד פּאשא און האָבען גערעדט גאנץ ערנסט.

— וואָס מאכסט דוא דאָ? האָט סואד פאשא געפרעגט זיין אלטען בעקאנטען.

— איך האָב א קליינע שיף, אויף וועלכער איך פיהר אלערליי וואארע פון איין פּאָרט אין דעם אנדערען, האָט באראָסא געענטפערט.

— און דוא מאכסט גוטע געשעפטען?

— וויא א מאָל.

— ווילסט דוא מאכען א גוט געשעפט?

— געוויס! איהר קענט מיך גאנץ גוט, גנעדיגער הערר, און איהר ווייסט, אז איך בין צו יעדער צייט גרייט צו מאכען א גוט געשעפט.

— דוא ביסט נאָך אלץ דאָס, וואָס דוא ביזט געוועזן?

— איך האָב מיך וועניג געענדערט, האָט דער פּאָרטוגעזער געענטפערט.

— און ביסט דוא גרייט אָנצופאלען אויף פיער מענשען און זיי אוועקשיקען אהין, פון וואנען מען קומט שוין ניט צוריק?

— ערקלעהרט אייך דייטליכער, גנעדיגער הערר, האָט דער פּאָרטוגעזער געבעטען.

— דוא האָסט געזעהן, מיט וועמען איך בין געקומען אהער, האָט סואד פּאַשא געזאָגט. דאָס זיינען דריי פראנצויזען און א באנקיר פון טוניס. דער פינפטער איז אן עגיפּטיאנער, וועלכער פאָהרט מיט מיר און עס הייסט, אז איך בין זיין שרייבער. דיעזע דריי פראנצויזען זוכען אן אוצר, וועלכער ליעגט בעגראָבען ערגעץ אויף אן אינזעל.

— וואו געפינט זיך דיעזער אינזעל?

— אין דער בוכטע פון מאיומבא.

— דיעזע געגענד איז מיר גוט בעקאנט. עס געפינען זיך אין יענער בוכטע פיעלע קליינע אינזלען.

— דיא פראנצויזען ווילען דינגען א שיף, א בארקע אָדער א באָאט נאָך מאיומבא. ווען זיי וועלען עס ניט קריעגען אין לאָאנגאָ, דענקען זיי צו געהן צו־פוס ביז מאיומבא און דאָרט דינגען אָדער קויפען א באָאט צו פאָהרען אויף זייער אינזעל. איך פערלאנג אלזאָ פון דיר, אז ווען זיי וועלען צוריקגעהן מיט זייער אוצר, זאָלסט דוא אָנפאלען אויף זיי און זאָלסט זעהן לויז צו ווערען פון זיי. צוערשט מוזט דוא לויז ווערען פון דיא פראנצויזען, וועט עס אָבער נויטהיג זיין, קענסט דוא אויך מיין עגיפּטיאנער בן אָמאר'ען אוועקשיקען צום טייפעל.

בּאראָסא האָט איינגעשטימט.

— קענסט דוא עס אָבער אליין אָבטהאָן? האָט סואד פּאשא געפרעגט.

— איך קען שוין געפינען א דוצען שטארקע קערלען, וועלכע וועלען טהאָן, וואָס איך וועל זיי הייסען, ווען איך וועל זיי נור גוט בעצאָהלען.

— דאן קענען מיר דיא גאנצע אנגעלעגענהייט אָבמאכען אין צוויי ווערטער.

— איך האָב א בעסערען פּלאן, האָט בּאראָסא געזאָגט.

— וואָס איז דיין פּלאן?

— איך האָב אייך שוין געזאָגט, אז איך האָב אן אייגענע שיף, א קליינע שיף, אויף וועלכער איך טראנספּאָרטיר וואארע פון איין פּאָרט אין דעם אנדערען. אמאָל פּלעג איך ארומפאָהרען מיט מיין שיף און פּלעג אויפקויפען שקלאַפען ביי אלערליי קליינע קעניגע אין דער געגענד ארום. דאָס איז געווען א פרעהליכע צייט, ווען איך האָב פערדיענט פיעל געלד. עס פּלעגען קומען פיעלע אמעריקאנער שיפען, וועלכע פּלעגען ביי מיר אָבקויפען מיין לעבעדיגע וואארע. דיעזע צייט איז אָבער פאָראיבער זייט ענגלאנד האָט פערבאָטען דעם שקלאַפען־האנדעל.

— דאָס דארף איך ניט וויסען, האָט איהם סואד פּאשא אונטערבראָכען. זאָג מיר דיין פּלאן.

— וויא וואָלט געווען, ווען אייערע פראנצויזען זאָלען אָבדינגען מיין שיף און איך זאָל זיי פיהרען אויף זייער אינזעל? זיי וועלען דאָרט אויסגראָבען

זייער אוצר, וועלען איהם אויפלאדען אויף מיין שיף, און ווען מיר וועלען פאָהרען צוריק נאָך לאָאנגאָ, וועל איך זעהן לויז צו ווערען פון זיי.

— דאָס איז א גוטער איינפאל! וויא פיעל מענשען האָסט דוא אויף דיין שיף?

— צוועלף.

— און קענסט דוא זיך אויף זיי פערלאָזען?

— וויא אויף זיך אליין. פאר געלד וועלען זיי דערווערגען זייער אייגענע מוטער.

— וואוהין ווילסט דוא יעצט פאָהרען?

— נאָך באראקא, א קליינע שטאָדט ניט ווייט פון מאיומבא.

— וועלכע וואארע פיהרסט דוא יעצט נאָך באראקא?

— דריי הונדערט זעק ניס און זעקס עלעפאנטען.

— עלעפאנטען? איז דאָס אויך א סאָרט וואארע?

— א האָלענדער קויפמאן האָט זיי געקויפט ביי דעם קעניג פון לאָאנגאָ און ער שיקט זיי נאָך באראקא, וואו עס דארף אָנקומען א גרויסער האָלענדי־שער דאמפפער.

— דוא רעדסט ניט קיין פראנצויזיש?

— ניט א וואָרט.

— אלזאָ, וועט מיין פריינד בן אָמאר זיין דער דאָלמעטשער צווי־שען דיר און דיא פראנצויזען, ווייל איך האָב געמוזט זיך מאכען, אז איך פערשטעה ניט קיין פראנצויזיש.

— דאָס געהט מיך ניט אָן.

— עס געהט דיך יא אָן, דוא דארפסט זיך מאכען, אז דוא קענסט מיך טאקע פון עגיפּטען, אָבער דוא האלטסט מיך פאר אזא אָרימען מענשען, אז עס שטעהט דיר גאָר ניט אָן צו מאכען מיט מיר א געשעפט.

דיא אלטע בעקאנטע האָבען אלעם אָבגערעדט און זיינען זיך צוגאנגען.

ווען דיא היץ האָט אביסעל נאָכגעלאָזען און זשאק דאָראן מיט זאמ־בוקאָ האָבען געוואָלט געהן זוכען דעם פראנצויזישען קאָנסול, איז בן אָמאר צוגעקומען צו זיי און האָט זיי דערצעהלט, אז דער פּאָרטוגעזער, מיט וועמען זיין שרייבער האָט זיך בעקענט, האָט אן אייגענע שיף, וועלכע וועט מיט א פּאָר טעג שפּעטער אָבפאָהרען נאָך באראקא, א שטאָדט ניט ווייט פון מאיומבא און עס איז אויך זעהר מעגליך, אז ווען מען וועט איהם גוט בע־צאָהלען, וועט ער פאָהרען מיט זיי אויף זייער אינזעל.

זשאק דאָראן און זיין שוואָגער זאמבוקאָ האָבען זיך אָנגעכאפּט אָן דיע־זען פאָרשלאָג מיט ביידע הענד. אויף אזא גוטער געלעגענהייט צו דערגריי־כען זייער ציעל האָבען זיי זיך גאָר ניט גערעכט. זיי האָבען איהם געבעטען,

ער זאָל זיי באַלד צושיקען דעם איינגענטהימער פון דער שיף און אין א גאַנץ קורצער צייט האָט מען זיך אויך באַלד אויסגעגליכט וועגען דעם פּרייז און אַלעס אָבגערעדט און אָבגעמאַכט.

מען האָט אָבגערעדט, אז דער פּאָרטוגעזישער שיפסקאַפּיטאַן זאָל זיי ברייננגען אויף זיין שיף נאָך דער שטאָדט באַראַקאַ אין דער בוכטע פון מאיומבא, און דאָרט זאָל ער זיי געבען זיין בעסטעס און גרעסטעס באָאט, אויף וועלכען זיי זאָלען פאָהרען אויף זייער אינזעל. ווען זיי וועלען אָבמאַכען זייער געשעפט אויף דעם אינזעל, וועלען זיי צוריקפאָהרען נאָך באַראַקא, וואו דיא שיף "פּאָר־טאָ אַלעגראָ" — אזוי האָט געהייסען דיא שיף — וועט וואַרטען אויף זיי. זיי וועלען זיך אויפזעצען אויף דער שיף און וועלען צוריקפאָהרען נאָך לאָאַנגאָ. דאָרט וועלען זיי בלייבען, ביז עס וועט אָנקומען דער ערשטער בעסטער פראַנצוי־זישער דאַמפּפער, וועלכער געהט נאָך מאַרסעיל.

דער פּלאַן איז געוועזען אזוי איינפאַך, אזוי ריכטיג און אזוי לייכט אויס־צופיהרען, אז זשאַק דאָראַן האָט געטאַנצט פאר פרייד, ווען ער האָט איהם אויסגעהערט, און אויך דער רוהיגער, איבערלעגטער, דורכגעטריבענער זאַמ־בוקאָ איז געוועזען פאָלשטענדיג איינפערשטאַנדען מיט דיעזען פּלאַן און ער האָט זאָגאַר געדאַנקט בן אָמאַר׳ס שרייבער פאר דיעזער געפעליגקייט. דאָס איז געוועזען זעהר פיעל פאר זאַמבוקאָ, א מאַן, וועלכער האָט קיינמאָל ניט געקענט פערשטעהן, פאר וואָס האָבען מענשען אויסגעטראַכט אזעלכע ווערטער, וויא "דאַנק" און "דאַנקבאַר זיין".

דיא שיף האָט נאָך געדאַרפט בלייבען אין לאָאַנגאָ צוויי טעג. דאָס איז געוועזען אביסעל צו לאַנג פאר דעם אונגעדולדיגען זשאַק דאָראַן, אָבער אזוי וויא ער האָט קיין בעסער מיטעל ניט געהאַט צו קומען צו זיין אינזעל, האָט ער געמוזט זיין געדולדיג און וואַרטען.

פראַנסוא און טרעגאָמעין זיינען געוועזען העכסט צופריעדען, וואָס זיי האָ־בען געקענט פערברייננגען אין לאָאַנגאָ נאָך צוויי טעג. אין דיעזער צייט האָבען זיי וועניגסטענס געקענט בעטראַכטען דיא געגענד, וועלכע ווערט אזוי זעלטען בעזוכט פון אייראָפּעער.

דעם אנדערען טאָג גאַנץ פריה, איידער עס איז נאָך שטאַרק היים גע־וואָרען, זיינען פראַנסוא און טרעגאָמעין ארויסגעגאַנגען שפּאַציערען און בע־טראַכטען דיא שטאָדט. עס איז געוועזען וואָס צו זעהן. ווער עס איז קיין מאָל ניט געוועזען אין דעם גאַנץ ווילדען אפריקא, דער קען זיך קוים מאַכען א פאָר־שטעלונג, וויא רייך דיא נאַטור איז דאָרט. ארום יעדען הויז געפינט זיך א גאָר־טען, ריכטיגער געזאָגט, א ווילדער וואַלד, אין וועלכען עס געפינען זיך אַלערליי אַפּען (מאַלפּעס) און אַלערליי פּאַפּוגאַיען און אנדערע זאָנדערבאַרע פויגעל.

אזוי וויא דיא גרויסע הייזער מיט דיא גרויסע גערטנער ארום געהערען

נור צו פרינצען און פירסטען, קען מען געפינען אין אזא גארטען ווילדע און געלערענטע זעבראס, קוואגאס און אלערליי טהיערע פון אפריקא. יעדער גאר־טען איז א וואהרע מענאזשעריע, א זאמלונג פון אלערליי טהיערע.

איין מאל האט פראנסוא געזאגט צו זיין פריינד טרעגאמעין:

— ווייסט איהר, פריינד, אז מיר געפעהלט ניט דיעזער שיפסקאפיטאן און דער גאנצער פלאן, וועלכען דיעזער שרייבער פון דעם עגיפטיאנער האט אויסגעטראכט? מיר געפעהלט ניט דאס געזיכט פון דיעזען באראסא.

— דוא האסט רעכט, פראנסוא, וואס קענען מיר זיך אבער העלפען? דיא קאשע איז אבגעקאכט, מיר מוזען זיא אויפעסען.

— איך דענק, אז עס וואלט בעסער געווען פאר אונז צו פערזאמלען א קאראוואנע און צו געהן צו־פוס נאך דער בוכטע פון מאיומבא, האט פראנ־סוא ווייטער געזאגט.

— בעטראכט נור דיעזע נעגער, דיעזע האלב־נעגער, און דוא וועסט זיך באלד איבערצייגען, אז מען קען זיי פיעל וועניגער טרויען, וויא דיא פארטו־געזען.

— איהר האט רעכט, טרעגאמעין, א האלב־ציוויליזירטער מענש איז פיעל ערגער און פיעל געפעהרליכער פון א גאנץ ווילדען. ווען א מענש ווערט נור אביסעל פאלירט, אביסעל אבגעשליפען פון דער ציוויליזאציאן, ווען ער איז ניט דורכגעדרונגען, דורכגעוויקט פון דיא העכסטע פרינציפען פון דער מאראל פון דער ציוויליזאציאן, איז ער נור א ווילד טהיער, וואס האט אזוי פיעל ערפאהרונג אום לייכטער אריינצוקריגען זיין רויב. ער ווייס וויא אזוי אריינ־צונארען זיין אפפער און פערשלינגט איהם אין דער מינוט, ווען יענער ער־ווארטעט עס גאר ניט. דיא אינדיאנער פון אמעריקא זיינען געווען דיא בעסטע און דיא ערעלסטע מענשען, איידער זיי האבען זיך בעקאנט מיט דער שפאנישער ציוויליזאציאן. דיא נעגער אין אפריקא און דיא מאלאיען פעלקער פון אזיען זיינען געווען גוטע מענשען איידער זיי האבען זיך בעקאנט מיט דער אייראפעע־אישער ציוויליזאציאן. דיעזע העכסט געליבטע און געריהמטע אייראפעאישע ציוויליזאציאן האט פערקריפעלט און פערדארבען מיליאנען מענשען, וויא דיא ציוויליזאציאן פון דעם אלטען רוים האט פערדארבען און פערקריפעלט דיא אלטע היידען. מיר געפינען זיך יעצט צווישען נעגער, וועלכע האבען זיך אבגע־לערנט פון דיא אייראפעער אלע זייערע שוואכע און שלעכטע זייטען פון דער זאגענאנטער ציוויליזאציאן. זיי זיינען גרייט צו בעגעהן דאס גרעסטע פער־ברעכען אום צו בעפריעדיגען זייער קלענסטען קאפריז.

דער אלטער טרעגאמעין האט געשאקעלט טרויעריג מיט'ן קאפ. ער איז צום ערשטען מאל אין זיין לעבען געווען אין אזעלכע לענדער, וואו דיא ציווי־ליזאציאן האט נור אבגעלעקט, אבגעגלעט דיא מענשען. ער האט צום ערשטען

מאָל אין זיין לעבען געזעהן האלב־ווילדע, ריכטיגער נאָך, האלב־ציוויליזירטע מענשען.

לאנג ארומשפּאציערען האָבען זיי ניט געקענט. דיא היץ איז באלד געוואָרען אזוי גרויס, אז קיין אייראָפּעער וואָלט זיא ניט געקענט אריבערטראָגען. ווען זיי וואָלטען געהאט ביי זיך א טערמאָמעטער, וואָלטען זיי געזעהן, אז ער ווייזט הונדערט גראד היץ אין שאָטען פון א בוים.

אייראָפּעער ווערען בוכשטעבליך צושמאָלצען פון אזא היץ. ווען זשאק דאָדאן און זיינע בעגלייטער וואָלטען זיך אָבגעוואויגען, וואָלטען זיי זיך איבערצייגט, אז זינט זיי געפינען זיך אין לאָאנגאָ, האָט יעדער פון זיי פערלאָרען עטליכע פונט. דער דיקער טרעגאָמעין האָט פערלאָרען מעהר אלס צעהן פונט פון זיין געוויכט.

ענדליך איז דיא שיף פארטיג געוואָרען צו איהר רייזע. פראנסוא אלס געלערענטער שיפסקאפּיטאן איז געשטאנען דערביי, ווען מען האָט ארויפגעפיהרט דיא זעקס עלעפאנטען אויף דער שיף און מען האָט זיי אריינגעפיהרט אין א שטאהל אין דער פאָדערזייט פון דער שיף. ער האָט געפונען, אז דאָס איז ניט פראקטיש און וויסענשאפטליך ניט ריכטיג.

דיא ״פּאָרטאָ אלעגראָ״ איז געוועזען א ניט גרויסע זעגעל־שיף. זעקס עלעפאנטען קענען וועגען פון אכציג ביז הונדערט טאָן. ווען מען לעגט אריין אזא שווערע לאסט אין פראָנט, אין דער פאָדערזייט פון א שיף, מוז מען אין דער הינטערזייט אנלאָדען נאָך א שווערערע לאסט, ווייל, אויב ניט, קען דיא ערשטע בעסטע גרויסע וועללע איבערקעהרען דיא שיף.

אלס געלערענטער שיפסקאפּיטאן האָט פראנסוא גוט געוואוסט, אז דיא גרעסטע אונגליקען אויף שיפען קומען דערפון, וואָס דיא לאדונג, דיא אָנגעלאָדענע שווערע זאכען, רוקען זיך איבער פון דער מיט פון דער שיף אָן א זייט. דיא שיף בויגט זיך אָן אין דער זייט, וואו זיא איז שווערער, און זיא קעהרט זיך איבער.

אלס געלערענטער שיפסקאפּיטאן האָט פראנסוא געוואוסט, אז אויף דאמפּף־שיפען האלט מען דיא קויהלען פון ביידע זייטען פון דעם דאמפּפער און מען ניצט זיי אוים בייטאָג פון איין זייט און ביינאכט פון דער אנדערער זייט, אום צו האלטען דיא שיף אין גלייכגעוויכט. דער אינזשיניער פון דער שיף מוז אויפפּאסען, אז דיא שיף זאָל שטענדיג האָבען אזוי פיעל שווערע זאַכען פון איין זייט, וויא פון דער אנדערער זייט, און דארום מוז ער וויסען פּאָראוים, וויא פיעל טאָן לאסט דיא שיף וועט פיהרען, אום זיי גלייך צו פערטהיילען פון ביידע זייטען פון דער שיף.

וואָס פראנסוא האָט יעצט געזעהן, האָט איהם גאנץ דייטליך געוויזען, אז דער שיפסקאפּיטאן פון דער ״פּאָרטאָ אלעגראָ״ האָט גאר קיין אידעע ניט

פון דיא ערשטע רעגעלען, וויא אזוי אַנצולאָדען א שיף. ער האָט עס געוואָלט זאָגען, אָבער וועמען זאָל ער עס זאָגען? דער שיפסקאפּיטאן וועט איהם ניט פערשטעהן, און זיין אַנקעל זשאק דאָראן איז צו פיעל בעשעפטיגט מיט זיינע מיליאָנען, אום צו דענקען דאריבער, וויא אזוי מען דארף אַנלאָדען א שיף.

ענדליך האָט פראנסוא זיך איבערלעגט, אז אזוי וויא דאָס וועטער איז געוועהנליך שעהן אין דיעזער צייט פון יאָהר, דאָס מעער איז געוועהנליך רוהיג און דיא שיף געהט דאָך נור ביי דיא ברעגעס, איז עס זעהר וואהרשיינליך, אז עס וועט קיין אונגליק ניט פּאסירען.

גענגען אכט אוהר אין דער פריה איז דיא "פּאָרטאָ אלעגראָ" ארויסגעפאָהרען פון לאָאנגאָ. דאָס וועטער איז געוועזען שעהן און אויף דעם וואסער איז עס געוועזען אביסעל קיהלער, וויא אויף דעם פעסטען לאנד.

אין יענער געגענד אין אפריקא זיינען ניטאָ קיין פיער יאהרעס־צייטען: פריהלינג, זומער, הערבסט און ווינטער, וויא אין אונזערע געגענדען, נאָר צוויי יאָהרעס־צייטען: דיא רעגענצייט און דיא טרוקענע צייט. דיא רעגענצייט אָדער "מאזיקא", וויא דיא נעגער רופען זיא, דויערט פון דריי ביז פינף מאָנאטען, געוועהנליך פון נאָוועמבער ביז מערץ. דאמאָלס רעגענט עס יעדען טאָג, אָפט רעגענט עס צוויי־דריי טעג נאָכאנאנד. עס רעגענט אָפט עמערווייז, עס גיסט און דיא דונערען און בליצען הערען גאָר ניט אויף. איין שטורם ענדיגט זיך און עס הויבט זיך אָן א צווייטער שטורם. אין דער טרוקענער צייט קומט א רעגען פאָר זעהר זעלטען. עס קען אוועקגעהן פיערציג־פופציג טעג נאָכאנאנד אָהן א טראָפּען רעגען.

יעצט, אין יולי, איז עס געוועזען אין דער מיט פון דער טרוקענער צייט, און מען האָט געקענט פאָראויסזאָגען פאר געוויס, אז עס וועט אזוי גיך ניט רעגענען.

דיא שיף איז געפאָהרען אזוי נאָהענט צום ברעג, אז פון דעם דעק האָט מען געקענט זעהן אלעס, וואָס עס האָט געלעבט און געשוועבט אויף דעם לאנד, אין דיא וועלדער, אויף דיא בערג, אין און ארום דיא טייכען. טויזענדער פויגעל זיינען געפלויגען אין דיא וועלדער און האָבען זיך געדרעהט ארום דער שיף.

אין דיא וועלדער האָט מען געקענט זעהן גאנצע ארמעען פון אלערליי אפּען (מאלפּעס), גרויסע און קליינע, לוסטיגע און ווילדע: דעם שרעקליכען באבון, וועלכער בילט וויא א הונד און קען צורייסען א מענשען, דעם ווילדען גאָרילאָ, וועלכער איז גרויס וויא א מענש, און דיא נעגער פון אפריקא האלטען איהם אויף פאר א פערשאָלטענעם מענשען, און פיעלע אנדערע קליינע, לוסטיגע אפען, וועלכע האָבען זאָגאר פּראָבירט ווארפען ניס און פריכטע אויף דיא פּאסאזשירען פון דער "פּאָרטאָ אלעגראָ".

גענגען מיטאָג איז דיא שיף פאָרבייגעפאָהרען א טייך, וועלכער האָט

ארויסגעוואַקסען זיינע רוהיגע, אָבער שמוציגע וואַסערען אין אטלאַנטישען מעער. עס האָבען זיך געבאָדען און געשפּיעלט אין איהם א גאַנצע הערדע (סטאַדע) פון ניל פערד אָדער היפּאָפּאָטהאַמוסען.

טרעגאַמעין האָט צום ערשטען מאָל אין זיין לעבען געזעהן דיעזעס זאָנדערבאַרעס טהיער, וואָס לעבט אי אין וואַסער און אי אויף דעם לאַנד. עס שווימט שנעל וויא א פיש, אָבער עס עסט נור גראָז וויא א פערד. דיא נעגער פון אפריקא פאַנגען זיי, טויטען זיי און פרעסען זייער פלייש. זיי דענקען, אז דאָס פלייש פון א יונגען היפּאָפּאָטהאַמוס איז אַזוי געשמאַק וויא דאָס פלייש פון א יונגען שוויין.

— קוק! בעטראַכט נור דיעזע זאָנדערבאַרע טהיערע, וויא זיי שפּיעלען זיך אין וואַסער, האָט טרעגאַמעין געזאָגט צו זשאַק דאַראַן און האָט איהם געוויזען אויף דיא היפּאָפּאָטהאַמוסען.

זשאַק דאַראַן האָט פערצווייגען דיא אַקסלען און האָט גאָר ניט געענטפערט. וואָס האָט ער זיך געקימערט וועגען דיא ווילדע טהיערע, ווען ער איז געוועזען זיכער, אז באַלד, באַלד וועט ער בעקומען דיא מיליאָנען פון קיאַמיל פּאַשאַ!

אַזוי וויא דיא "פּאַרטאַ אַלעגראַ" איז געוועזען א זעגעל-שיף און עס איז א גאַנצען טאָג געוועזען זעהר וועניג ווינד, איז זיא געפאָהרען לאַנגזאַם.

ווען דיא זון איז אונטערגעגאַנגען און עס איז נאַכט געוואָרען, האָט זיך דיא סצענע געענדערט. אַנשטאָט אַפען, פויגעל און היפּאָפּאָטהאַמוסען, האָבען זיך אָנגעהויבען צו בעווייזען לייבען, טיגער און לעאָפּאַרדען. ווען זיי זיינען געפאָהרען פון טוניס נאָך אַלזשיר, האָבען זיי נור געהערט דאָס ברומען פון א לייב, יעצט אָבער האָבען זיי געזעהן, וויא דער לייב איז צוגעקומען צום וואַסער שטילען זיין דורשט און פון צייט צו צייט פלעגט א שרעקליכער לעאָפּאַרד אויסגלאָצען זיינע פייערדיגע אויגען אויף דיא פּאַסאַזשירען פון דער "פּאַרטאַ אַלעגראַ", גלייך וויא ער וואָלט געוואָלט ארויפשפּרינגען אויף'ן דעק און זיי צורייסען.

נעגען האַלבע נאַכט האָט זיך אָנגעהויבען א קאָנצערט פון געשרייען, ברומען און קרעכצען פון ווילדע טהיערע, אז זאַנאַר בן אָמאַר און סואַד פּאַשאַ האָבען ניט געקענט שלאָפען און זיינען ארויסגעקומען אויף דעם דעק.

דיא זעקס עלעפאַנטען, וועלכע האָבען זיך געפונען אונטען אין שטאַהל פון דער שיף, זיינען געוואָרען אונרוהיג. וואַהרשיינליך האָבען זיי זיך דערשראָקען פון דיא געשרייען פון דיא ווילדע טהיערע אין דיא וועלדער, און זיי האָבען אָנגעהויבען צו טראָמפּעטען און צו טרעטען מיט דיא פיס אַזוי שטאַרק, אז דיא קליינע שיף האָט אָנגעהויבען צו ציטערען.

פראַנסוא האָט זאַגאַר מורא געהאַט, אז ווען אַלע זעקס עלעפאַנטען זאָלען זיך שטעלען אין איין זייט, קענען זיי אָנבייגען דיא שיף און זיא איבער-

קעהרען. עס האָט זיך אָבער ארויסגעוויזען, אז זיין שרעק איז געווען אומזיסט. דיא זעקס עלעפאנטען זיינען געווען צוגעשמידעט מיט אייזערנע קייטען, דריי אין איין זייט און דריי אין דער אנדערער זייט פון דער שיף. זיי האָבען זיך אפילו געריסען און האָבען שטארק געטרעטען מיט זייערע שווערע פיס, אָבער זיי זיינען דאָך געבליבען יעדער אויף זיין אָרט.

קיינער פון דיא פאסאזשירען האָט ניט געקענט שלאָפען דיעזע נאכט. זאָגאר זשאק דאָראן און זיין שוואָגער זאמבוקאָ האָבען דיא גאנצע נאכט פערבראכט אויף'ן דעק און האָבען פון צייט צו צייט גערעדט שטילערהייט.

פיער טעג האָט געדויערט דיא רייזע. דער ווינד איז געווען אזוי שוואך, אז דיא שיף האָט געמאכט קוים צוויי מייל אין א שטונדע.

ענדליך איז דיא שיף אריינגעפאָהרען אין דער בוכטע פון מאיומבא און זשאק דאָראן האָט געקענט זעהן דורך זיין טעלעסקאָפּ א גאנצע רייהע פון הונדערטער אינזלען צוזעעט און צוואָרפען אין דיעזער גרויסער בוכטע. אויף איינעם פון דיעזע אינזלען געפינען זיך זיינע מיליאָנען. אויף וועלכען אָבער? וועלכען פון דיעזע פיעלע אינזלען האָט קיאמיל פאשא אויסגעקליבען, אום דאָרט צו פערגראָבען זיינע מיליאָנען? אויף דיעזער פראגע האָט געקענט געבען א ריכטיגען ענטפער נור פראנסוא מיט זיינע קענטניסע און מיט דער הילף פון זיינע אסטראָנאָמישע אינסטרומענטען.

עס איז געווען זעקס אוהר אבענד. דיא זון האָט געהאלטען ביים אונטער־געהן, ווייל אין יענע געגענדען איז עס שטענדיג צוועלף שטונדען טאָג און צוועלף שטונדען נאכט. מען איז געווען אזוי נאָהענט פון דעם ברעג, אז מען האָט געקענט זעהן פייער אין דיא הייזער פון דער שטאָדט באראקא.

אלע פאסאזשירען זיינען געשטאנען אויף דעם דעק און האָבען געקוקט אויף דעם ברעג.

נאָר פּלוצלונג האָט דיא שיף אָנגעהויבען צו ציטערען און צו שאָקלען זיך. מען ווייס ניט, וואָס עס איז געשעהן. דיא עלעפאנטען האָבען זיך עפּעס דער־שראָקען אזוי שטארק, אז זיי האָבען זיך אָבגעריסען פון זייערע קייטען, האָ־בען אָנגעהויבען שרעקליך צו ברומען, צו שפּרינגען און צו ווארפען זיך אין אלע זייטען.

דיא שיף האָט זיך אזוי געשאָקעלט, אז זאָגאר פראנסוא און טרעגאָ־מעין האָבען זיך געמוזט אָנהאלטען אָן דיא שטריק פון דיא זעגעל־בוימער.

— וואָס איז געשעהן? האָט געפרעגט טרעגאָמעין.

— וואָס טהוט זיך דאָ? האָט געפרעגט זשאק דאָראן.

אונטערדעסען איז אָנגעקומען דער שיפסקאפּיטאן באראָסא. ער איז געווען בלייך, וויא קאלך, און האָט געציטערט וויא אין פיעבער.

— וואָס קומט דאָ פאָר? האָט יעדער איהם גענומען פרעגען.

— דיא עלעפאנטען! איז געווען דיא אנטוואָרט.

וואָס איז געשעהען מיט דיא עלעפאנטען? פאר וואָס זיינען זיי גאָר פלוצלונג אזוי ווילד געוואָרען? דאָס האָט קיינער ניט געוואוסט און קיינער וואָלט עס אויך ניט געקענט ערקלערען.

דיא עלעפאנטען זיינען געוואָרען מיט יעדער מינוט ווילדער, אויפגערעגטער און אויפגערייצטער. זיי האָבען זיך אלע אָנגעשפּאַרט אָן איין זייט און דיא שיף האָט זיך אזוי שטארק אָנגעבויגען, אז דאָס וואסער פון מעער האָט זיך אריינגעגאָסען אין דעם גרויסען פענסטער פון דער שטאהל, וואו דיא עלעפאנטען האָבען זיך געפונען. דיעזעס פענסטער האָט מען געמוזט האלטען אָפען, אום דיא עלעפאנטען זאָלען האָבען גענוג לופט.

אין איינינע מינוטען איז דיא שיף געוואָרען פול מיט וואסער און האָט זיך אראָבגעלאָזען צום גרונד.

דיא שיף איז אונטערגעגאנגען.

25טעם קאפיטעל.

אויף אן אינזעל

— ענדליך האָב איך אויך דורכגעמאכט א שיפברוך! האָט טרעגאָמעין אויסגערופען און האָט זיך אָבגעשאָקעלט און אָבגעטרייסעלט.

דיא "פּאָרטאָ אלעגרא" איז אונטערגעגאנגען גאָר ניט ווייט פון א קליינעם אינזעל. ווען דער שיפסקאפּיטאן, דיא מאטראָזען און דיא פּאסאזשירען האָבען געזעהן, אז דיא שיף געהט אונטער, זיינען זיי אלע אראָבגעשפּרונגען אין וואסער און זיינען צוגעשוואומען צום אינזעל.

צום גליק איז עס געווען אָנפאנג מאָנאט. דיא לבנה האָט טאקע געשיינט נור א קורצע צייט, אָבער דיעזע קורצע צייט איז געווען גענוג צו ווייזען דיא פּעראונגליקטע, וואו זיי קענען זיך רעטען, און אלע האָבען זיך גערעטעט.

אלע זיינען ארויסגעקומען אויף דעם שטיינעריגען אינזעל און האָבען זיך אויסגעשטעלט אויף דעם ברעג. אזוי וויא עס איז געווען זעהר היים, איז יעדער געגאנגען לייכט אָנגעטהאָן און עס איז איהם לייכט געווען צו שווימען. אלע זיינען געווען נאָס "אויסצודרעהען", וויא מען זאָגט, אָבער אין אזא הייסער געגענד קען עס ווענינ שאדען, ווען מען איז געצוואונגען זיך אָבצורבאָדען אין מעער.

איינינע מינוטען זיינען אלע געשטאנען וויא פּערשטיינערט. אויף אזא אונגליק האָט זיך קיינער ניט געריכט. ענדליך האָט יעדער אָנגעהויבען צו קומען צו זיך און זיך אומצוקוקען, וואו ער איז ערגעץ אין דער וועלט.

ניט ווייט אין געלעגען דיא שיף אין וואסער. איהרע זעגעל־בוימער און זאגאר א טהייל פון איהרע זעגלען האבען ארויסגעשטעקט פון וואסער. עס איז געווען ניט טיעף דארט, וואו זיא איז אונטערגעגאנגען. דיא עלעפאנטען זייד נען דערטרונקען געווארען און אלע וואארען, וועלכע האבען זיך געפונען אויף דער שיף, זיינען אונטערגעגאנגען מיט איהר.

יעצט, ווען יעדער איז געקומען צו זיך, ווען יעדער האט געפיהלט, אז ער איז געראטעט און ער געפינט זיך אויף פעסטען לאנד, האט יעדער געמאכט זיין בעמערקונג, יעדער האט אויסגעדריקט, וואס ער האט געפיהלט.

טרעגאמעין האט זיך געפרעהט, וואס ער האט ענדליך איין מאל אין זיין לעבען דורכגעמאכט א שיפברוך און ער וויס שוין, וואס עס הייסט ליידען אן אונגליק אויף דעם מעער.

— וואו זיינען אונזערע אינסטרומענטען און אונזערע לאנד־קארטען? האט זשאק דאראן געפרעגט זיין נעפע.

— זיי זיינען אונטערגעגאנגען מיט דער שיף, האט פראנסוא געענטפערט, איך האב קיין צייט ניט געהאט זיי ארויסצונעהמען פון דער קאיוטע.

— דאס הייסט אן אונגליק! האט זאמבוקא אויסגערופען. פונקט אין דער צייט, ווען מיר געפינען זיך גאנץ נאהענט פון אונזער אינזעל, איז דיא שיף אונטערגעגאנגען. וואס וועלען מיר יעצט טהאן?

— מיר וועלען פאהרען פון איין אינזעל צום אנדערען און זוכען אזוי לאנג ביז מיר וועלען אויסגעפינען דעם ריכטיגען אינזעל, האט זשאק דאראן געד ענטפערט.

— פערדאמט! האט געטראכט סואד פאשא. גראדע דאמאלס ווען מיין פלאן האט געקענט אויסגעפיהרט ווערען, האבען דיא פערדאמטע עלעפאנטען געזונקען דיא שיף!

— צום טייפעל! האט געברומט דער שיפסקאפיטאן. דיא עלעפאנטען זיינען ניט געווען פערזיכערט און מען וועט נאך פון מיר פערלאנגען, איך זאל פאר זיי בעצאהלען.

— איך דענק, אז יעצט וועט מיין אנקעל זיך אבזאגען פון זיין פאנטאזיע צו זוכען דיא מיליאנען פון קיאמיל פאשא און מיר וועלען צוריקפאהרען נאך אונזער סען מאלא, וואו איך וועל הייראטהען מיין געליעבטע זשוליעט, האט געטראכט פראנסוא.

אזוי וויא דיא לבנה איז אונטערגעגאנגען און עס איז געווארען רעכט פינסטער, האט קיינער ניט געוואגט צו געהן וויטער אויף דעם אינזעל. אויף אזא אינזעל אין אפריקא קענען זיך געפינען שלענג אדער ווילדע טהיערע. אלע האבען אלזא געמוזט בלייבען איבער נאכט אויף דעם ברעג, וואו זיי האד בען זיך געראטעט.

ווען מען האָט זיך אביסעל בערוהיגט, האָט מען אָנגעהויבען צו טראכטען וואָס מען זאָל ווייטער טהאָן. פון דעם אינזעל, אויף וועלכען זיי האָבען זיך גערעטעט, ביז צו דער שטאָדט באראקא איז געווען א שטרעקע פון אכט ביז צעהן מייל. דאָס איז א קלייניגקייט. וויא אזוי אָבער גיט מען צו וויסען אין שטאָדט, אז אויף דעם אינזעל געפינען זיך אונגליקליכע מענשען? שווימען ביז צו דער שטאָדט איז אונמעגליך. עס איז צו ווייט און פיליכט געפינען זיך אין מעער דיא שרעקליכע היי־פיש, דיא מענשען פרעסער. שרייען? מען וועט זיי ניט הערען. געבען סיגנאלען? אָנצינדען א פייער אויף דעם אינזעל? ווער וויים, אויב מען וועט דערזעהן אין שטאָדט דאָס פייער? און ווען מען זאָל שוין יא דערזעהן אין שטאָדט דאָס פייער, ווער וועט וויסען, וואָס דאָס פייער בעדייטעט? מען וועט געווים מיינען, אז פישער אָדער יעגער האָבען גע־מאכט א פייער, אום צו קאָכען זייער עסען.

מען האָט זיך ארומגעקוקט אויף דעם אינזעל ווייטער. עס זיינען דאָרט געוואקסען אלערליי בוימער. אין דער פינסטער אָבער האָט מען ניט געקענט זעהן, וואָס פאר בוימער דאָס זיינען.

פיליכט איז גאָר דער אינזעל בעוואָהנט? פיליכט געפינען זיך גאָר מענשען אויף דעם אינזעל?

אויף אלע דיעזע פראגען האָט קיינער ניט געקענט געבען קיין ריכטיגען ענטפער. זאָגאר שיפסקאפּיטאן באראסא, וועלכער פלעגט אָפט קומען נאָך באראקא און איז געווען גוט בעקאנט מיט דיעזער געגענד, האָט ניט גע־וואוסט, וואָס פאר אן אינזעל דאָס איז. עס איז איהם קיינמאָל ניט אויסגעקו־מען צוצופאָהרען צו איינעם פון דיא פיעלע אינזלען אין דער בוכטע פון מאיומבא.

יעדער האָט געטראכט און געקלעהרט פאר זיך, וואָס ער זאָל ווייטער טהאָן, און יעדער איז געקומען צום בעשלוס, אז יעצט, ביינאכט קען מען גאָרניט טהאָן, מען מוז וואַרטען, ביז עס וועט טאָג ווערען. בייטאָג, ביי דער העלער שיין פון דער זון, וועט מען זעהן, וואָס מען קען טהאָן און וויא אזוי מען קען זיך רעטען.

פראנסוא האָט זאָגאר געמאכט א פּלאן, אז מען זאָל אויסזוכען שטיקער האָלץ, געפאלענע בוימער און מאכען פון זיי א פּלאָס. ווען זיי זאָלען האָבען העק און א זעג, וואָלט עס געווען גאנץ לייכט צו מאכען אזא פּלאָס, זיי האָבען אָבער קיין איינציגען אינסטרומענט ניט גערעטעט פון דער אונטערגעגאנגענער שיף. עס איז נאָך געווען א גליק, וואָס זשאק דאָראן, דער באנקיר זאמבוקאָ און טרעגאָמעין האָבען געהאלטען זייער געלד אין א ביי־גארטעל אויף זייער קערפּער. מיט געלד קען מען דאָך עפּעס טהאָן זאָגאר אין באראקא, א נעגער־שטאָדט אין ווילדען אפריקא.

פון שלאָפען איז אלזא קיין רעדע ניט געווען. יעדער האָט זיך געזעצט אויף א שטיין, וואו ער האָט געקענט, און האָט זיך פערטראכט.

געגען צעהן אוהר ביינאכט האָט אלעמען איבערראשט א זאַנדערבאַרער ליארם. מען האָט געהערט, אז ערגעץ געהט מען, שרייט מען, רעדט מען א ווילדע, אונבעקאנטע, אונפערשטענדליכע שפּראך. מען האָט געלאכט, געפייפט, געשריען, געקוויטשעט, געברומט, געקלאפּט, געבראָכען צווייגען, זיי געשליידערט אויף דער ערד און געמאכט אזא ליארם, אז דער טייפעל אליין וואָלט ניט געקענט אנטשלאָפען ווערען.

דיא פראנצויזען און דיא צוויי עגיפּטיאנער האָבען זיך רעכט דערשראָקען. זיי האָבען ניט געוואוסט, וואָס דאָס איז, און זיי האָבען זאָגאר ניט געהאט מיט זיך קיין וואפען, מיט וואָס זיך צו פערטהיידיגען אין פאל, ווען דאָס זאָלען זיין ווילדע נעגער, וועלכע ווילען אָנפאַלען אויף זיי.

זיי האָבען קוים דערלעבט דעם טאָג, ווען עס האָט אָנגעהויבען ליכטיג צו ווערען. ערשט דאַמאָלס האָבען זיי דערזעהן אויף דיא בוימער א גאנצע באנדע אפען, שימפּאנזעעס.

דער שימפּאנזע איז איינער פון דיא גרעסטע און פון דיא שטארקסטע אפען. ער איז הויך כמעט וויא א מענש, שטארק, קרעפטיג, געשיקט און קלוג. ווען מען כאפּט איהם יונגערהייט, קען מען איהם אויסלערנען צו טהאָן פיעלע ארבייטען. ער עסט ביי א טיש מיט א לעפעל, א גאָפּעל און א מעסער. ער קעהרט אוים דיא שטוב און ווען מען האלט איהם אויף א שיף, קען מען איהם ארויפשיקען אויף דעם העכסטען זעגעל־בוים ער זאָל צורעכט מאכען דעם זעגעל. זיין געזיכט איז זעהר עהנליך צום געזיכט פון א מענשען און אלע זיינע גליעדער זיינען עהנליך צו דיא גליעדער פון א מענשען; דיא נעגער רופען איהם דער וואלד־מענש און זיי זיינען פעסט איבערצייגט, אז דאָס איז א מענש, וועלכער איז עפּעס ברוגז געוואָרען אויף דיא מענשען און וויל מעהר מיט זיי ניט רעדען.

אזוי וויא דער שימפּאנזע האָט זעהר לאנגע הענד און פיס, ריכטיגער נאָך, ער האָט פיער לאנגע הענד, ווייל זיינע פיס זיינען אויך הענד, געהט ער געוועהנליך אויף אלע פיער, דאָס הייסט, ער קלעטערט אויף דיא בוימער און בענוצט דערביי אלע זיינע פיער הענד. ווען מען לערענט איהם אָבער, געהט ער אויף צוויי פיס וויא א מענש.

ערשט יעצט האָבען זיך דיא פראנצויזען ארומגעקוקט, אז איבער זייערע קעפּ, אויף דיא העכסטע בוימער געפינט זיך א באנדע פון פיערציג־פופציג שטיק שימפּאנזעעס. זיי האָבען עס געמאכט דעם ליארם ביי נאכט. זיי האָבען עס אָבגעגעבען פאָריגע נאכט דעם העכסט אונאנגענעהמען קאָנצערט.

אונטערדעסען האָט זיך דער הונגער געלאָזט פיהלען. נעכטען האָט מען

קיין אבענד־ברויט ניט געגעסען, ווייל מען האָט גערעכענט צו עסען אין באַראקאַ. א גאנצע נאכט איז מען ניט געשלאָפען, מען האָט אלזאָ אָנגעהויבען צו פיהלען הונגער.

וואָס עסט מען אָבער?

— ווען עס געפינען זיך אויף דיעזען אינזעל אזוי פיעל שימפּאנזעס, מוזען זיי דאָך האָבען וואָס צו עסען, האָט פראנסוא געזאָגט צו זיך אליין. ווען דיא שימפּאַנזעעס האָבען וואָס צו עסען, דארף א מענש אויך האָבען וואָס צו עסען.

ער האָט אויך רעכט געהאט. אויף דעם אינזעל האָבען זיך געפונען אלערליי פריכטע, פון וועלכע די שימפּאנזעעס האָבען זיך דערנעהרט, ווען זיי האָבען אָבער פּראָבירט עסען דיעזע פריכטע, האָבען זיי זיך איבערצייגט, אז אום צו עסען דיעזע פריכטע רויהערהייט, מוז מען האָבען דעם מאָגען פון א שימפּאנזעע. א מענש מוז קאָכען אָדער באַקען דיעזע פריכטע, אנדערש קען ער זיי ניט עסען.

יעדער האָט אָנגעהויבען צו זוכען ביי זיך א שוועבעלע, אָבער זייערע שוועבעלעך האָבען ניט געטויגט; זיי זיינען פערנעצט געוואָרען. צום גליק, האָבען זיי געפונען עטליכע גאנצע שוועבעלעך ביי סואד פּאשא. ער פלעגט רויכען, וויא אלע עכטע טערקען, און דארום פלעגט ער שטענדיג האלטען שוועבעלעך אין א בלעכענער שאכטעל.

מען האָט באלד צונויפגעקליבען טרוקענע בלעטער און גאנץ דארע גראַזען און מען האָט געמאכט א פייער. יעצט, ווען מען האָט שוין געהאט פייער, האָט מען אָנגעהויבען צו רייסען דיא גרויסע רונדע פריכטע פון דעם ברויטבוים. דיעזע פרוכט איז גאנץ גוט צום עסען און זאָגאר גאנץ געשמאַק, ווען מען קאָכט זיא אָדער מען באקט זיא, דיא נעגער צוקלאַפּען זיא, צושטויסען זיא, מאכען פון איהר א סאָרט טייג און באקען עס וויא מען באקט ברויט.

קוים אָבער האָט מען אָנגעהויבען צו רייסען דיעזע פרוכט פון דיא בוימער, האָט זיך אָנגעהויבען א געשריי, א געוואלד, און שטיקער האָלץ האָבען אָנגעהויבען צו פאלען אויף דיא קעפּ פון דיא אונגליקליכע מענשען.

— וואָס איז דאָס? ווער וואַרפט עס אויף אונז מיט שטיקער האָלץ? האָט טרעגאָמעין געפרעגט.

— דאָס טהוען דיא שימפּאנזעעס, האָט פראנסוא געענטפערט, זיי זיינען זעהר ניט צופריעדען, וואָס מיר שטערען זיי און נעהמען אוועק ביי זיי זייער ברויט, און זיי פּראָטעסטירען אויף זייער אַרט.

— וויא עס ווייזט אוים, ווייסען דיעזע חברה־לייט ניט, אז מען דארף אויפנעהמען א פרעמדען פריינדליך, האָט טרעגאָמעין געשפּאסט.

— איז דאָ עפּעס א געפאַהר? האָט בן אָמאר געפרעגט.

— געווים איז דאָ א געפאהר, האָט פראנסוא געענטפערט, א שימפאנזעע קען כאפען א שטיין אוןווארפען אויף אייך, ער איז זעהר שטארק און זעהר ווילד.

— ווען מיר זאָלען האָבען וואפען, וועניגסטענס איין גוטע ביקס, וואָל־טען מיר זיי אָנגעלערענט, זיי זאָלען ווייטער זיין העפליכער צו פרעמדע מענשען, האָט טרענגאָמעין געשפאסט, לײדער האָבען מיר ניט קיין וואפען, און, וויא עס ווייזט אויס, האָבען דיעזע חברה־לייט זיך פעסט ענטשלאָסען אונז צו פערטרייבען פון זייער אינזעל.

קוים האָט ער דאָס אויסגערעדט, האָט מען דערהערט הויך אין דיא צוויי־גען פון דיא בוימער א ווילדען געשריי, גלייך וויא עס וואָלטען גערעדט פופציג נעגער מיט איין מאָל, און א גרויסע צווייג איז אראָבגעפאלען גאנץ נאָהענט פון באראָסא.

דער פאָרטוגעזער, וועלכער איז געווען גוט בעקאנט מיט דיעזע געגענ־דען און מיט דעם כאראקטער פון דיעזע אפען, האָט עפּעס געזאָגט צו זיינע מאטראָזען אויף פאָרטוגעזיש. דיא מאטראָזען האָבען אויפגעהויבען שטיינער פון דער ערד, האָבען געציעלט און זיי געוואָרפען אויף דיא שימפאנזעעס.

דאָס האָט געווירקט. דיא שימפאנזעעס האָבען געזעהן, אז מען פערטהיי־דיגט זיך און מען ווארפט גאָר מיט שטיינער, זיינען זיי שטיל געבליבען.

באראָסא האָט דאן צוגערופען סואד פאשא און האָט אָנגעהויבען מיט איהם צו רעדען. זיי האָבען גערעדט איבער וואָס צו רעדען. סואד פאשא׳ם גאנ־צער פלאן איז פערניכטעט געוואָרען דורך דעם אונגליק, וואָס האָט פאסירט דער "פאָרטאָ אלעגראָ". זיי האָבען יעצט גערעדט, בעסער געזאָגט, אָבגע־רעדט, וואָס זיי זאָלען ווייטער טהאָן אום צו בעקומען קיאמיל פאשא׳ם מי־ליאָנען.

אזוי וויא זיי האָבעןביידע גערעדט, האָט מען דערהערט א געשריי:

— פראנסוא! פראנסוא! קום נור אהער!

דאָס האָט גערופען זשאק דאָראן.

קוים האָט פראנסוא צייט געהאט צוצולויפען צו זיין אָנקעל, האָט מען געהערט שרייען:

— גילדאס! גילדאס!

זשאק דאָראן האָט עס גערופען זיין פריינד.

טרענגאָמעין איז צוגעקומען צו איהם.

— נו, וואָס פערלאנגט איהר, אָנקעל?

— הער מיך אויס אויפמערקזאם, פראנסוא, האָט זשאק דאָראן געזאָגט.

— איך הער אייך, ליעבער אָנקעל.

— אין דעם דאָקומענט, וועלכען מיר האָבען געפונען אין דער בוכטע פון

אמאן, שטעהט עס דייטליך, אז דער צווייטער אינזעל געפינט זיך אין דער בוכטע פון מאיומבא. איז עס אזוי?

— געווים, ליעבער אנקעל.

— קענסט דוא אויסגעפינען גאנץ גענוי, וואו עס געפינט זיך אונזער אינזעל?

— אהן מעער־קארטען און אהן אינסטרומענטען איז עס אונמעגליך, האט פראנסוא געענטפערט, נאך מיין מיינונג מוזען מיר יעצט פאהרען צוריק נאך לאאנגא, דארט זיך אויפזעצען אויף דעם ערשטען בעסטען דאמפפער, וועלכער געהט נאך פראנקרייך, און פאהרען אהיים.

— אויף קיין פאל! האט זשאק דאראן אויסגערופען פול צארן.

— אויף קיין פאל! האט ווידערהאלט זיין ליעבער שוואגער זאמבוקא.

— אבער וואס דען קענט איהר טהאן? האט פראנסוא געפרעגט.

— מיר וועלען געווים באלד געפינען א מיטעל, וויא אזוי צו פאהרען נאך באראקא אדער נאך דער קליינער שטאדט מאיומבא, דארט וועלען מיר דינגען אדער קויפען א באאט און מיר וועלען ארומפאהרען פון איין אינזעל צום אנ־דערען, ביז מיר וועלען געפינען אונזער אינזעל.

— דאס געפעהלט מיר גאר ניט.

— עס קען זיין, אז עס געפעהלט דיר ניט, עס איז אבער דאס איינציגע מיטעל צו געפינען אונזער אינזעל. זאג אליין: וויא פיעל אינזלען געפינען זיך דען אין דיעזער בוכטע? פינף? זעקס? צעהן? קענען מיר דען ניט אויס־פארשען און אויסזוכען אלע צעהן אינזלען, ביז מיר וועלען געפינען אונזער אינזעל? איז עס דען שווער צו געפינען דעם ארט, וואו קאמיל פאשא האט פערגראבען זיינע מיליאנען? וויסען מיר דען ניט, אז אויף דעם שטיין, אונטער וועלכען עס ליעגען דיעזע מיליאנען, איז אויסגעקריצט א דאפעל "קיי".

— דאס וועט זיין א לאנגע און שווערע ארבייט, האט פראנסוא בע־מערקט.

— איך ווייס ניט, פאר וואס מיר זאלען שוין ניט אנהויבען צו זוכען. פיל־לייכט איז עס גאר דיעזער אינזעל, אויף וועלכען עס געפינען זיך דיא מי־ליאנען?

אין דער צייט, ווען זיי האבען גערעדט, האבען זיך בעוויזען עטליכע פי־שער שיפלעך, וועלכע זיינען ארויסגעפאהרען פון באראקא אדער מאיומבא כאפען פיש אין דער בוכטע.

באראסא האט אויסגעטהאן זיין העמד, האט עס צוגעבונדען צו א לאנ־גען שטעקען, וועלכען ער האט אבגעבראכען פון א בוים, און האט דערמיט געגעבען א צייכען צו דיא פישער, אז אויף דעם אינזעל געפינען זיך מענשען, וועלכע בעטען הילף. ער איז געוועזען גוט בעקאנט מיט דיא זייטען פון דיא

נענער, וועלכע האָבען געוואָהנט אין יענער געגענד, און דארום האָט מען אויך באלד פערשטאַנען זיינע סיגנאַלען.

צוויי פישער־שיפלעך זיינען צוגעקומען צום אינזעל.

— אָנקעל, האָט פראַנסוא געזאָגט, אָנקעל, איך זעה, אז עס קומען אָן פישער־שיפלעך, לאָמיר זיך אויפזעצען אויף זיי און לאָמיר פאָהרען נאָך באראקא אָדער אן אנדער שטאָדט.

— אויף קיין פאל! האָט אויסגערופען זשאק דאַראַן, מיר זיינען אויף דיעזען אינזעל און מיר מוזען איהם אויספאָרשען.

— אויף קיין פאל! האָט געברומט זאַמבוקאָ.

פראַנסוא האָט ניט געהאט וואָס צו ענטפערען. ער האָט געזעהן, אז זיין אָנקעל האָט רעכט: ווען דער צופאל האָט זיי פערוואָרפען אויף אַן אונבעוואָהנ־טען אינזעל אין דער בוכטע פון מאיומבא, ווארום זאָלען זיי דען ניט אויספאָר־שען דיעזען אינזעל?

— זאָלען דיא מאטראָזען פון דער "פּאָרטאָ אלעגראָ" זיך אויפזעצען אויף דיעזע פישער שיפלעך! האָט זשאק דאַראַן ווייטער געזאָגט. זיי זיינען הונ־געריג, זיי ווילען עסען א גוטען מיטאָג אין באראקא, מיר קענען דאָ בלייבען און זוכען.

טרענאָמעין האָט איינגעזעהן, אז עס איז גאָר ניט צו מאכען מיט זיין אַלטען פריינד, און ער האָט געזאָגט:

— וויא אזוי אָבער קענען מיר בלייבען דאָ אליין? דיא מאטראָזען וועלען דאָך פערשטעהן, אז עס איז ניט אומזיסט.

— זיי שטעהען יעצט אלע אויף׳ן ברעג און וואַרטען אויף דיא פישער־שיפלעך, האָט זשאק דאַראַן געענטפערט. לאָמיר זיי לאָזען וואַרטען! לאָמיר זיך שטילערהייט אוועק־גנב׳ענען פון זיי און זוכען דעם צייכען פון קיאמיל פּאשאַ.

מיט דיעזע ווערטער איז ער אויפגעשטאַנען פון דעם שטיין, אויף וועלכען ער איז געזעסען, און איז ווייטער געגאַנגען. זאַמבוקאָ איז איהם נאָכגעגאַנגען, נור סואד פּאשא איז געבליבען איינינע מינוטען און האָט עפּעס געזאָגט צום שיפסקאפּיטאַן באראַסא, דאַן איז ער אויך נאָכגעלאָפען נאָך דיא איבעריגע.

26טעס קאפּיטעל.

געפונען

וויא פערקאָכט זשאק דאַראַן איז געווען אין זיינע מיליאָנען, האָט ער דאָך רעכט געהאט, ווען ער האָט ערקלעהרט, אז דיא הונגעריגע מאטראָזען פון דער

"פּאָרטאַ אַלעגראַ" וועלען זיך וועניג קימערען וועגען דעם, וואָס זייערע פאסאַזשירען זיינען ערגעץ פערשוואונדען געוואָרען.

זיי זיינען אַלע געשטאַנען אויף'ן ברעג און האָבען געוואַרט מיט אונגעדולד אויף דער מינוט, ווען דיא פישער־שיפלעך וועלען צוקומען און זיי אויפנעהמען. זיי האָבען דאָך ניט געוואוסט, אַז עס קען זיין, אַז אויף דיעזען אינזעל געפינען זיך מיליאָנען.

זיי האָבען דארום זיך גאָר ניט אומגעקוקט, וואָס זייערע פאסאזשירען זיינען אוועקגעגאַנגען ווייטער. גאַנץ אַנדערש האָבען געהאַנדעלט דיא שימפּאַנזעעס. זיי האָט עס שטארק פערדראָסען, וואָס דיא צוויי־פיסיגע טהיערע, דיא מענשען, ערלויבען זיך אָבצונעהמען זייער אינזעל. זיי זיינען געוואָרען אונרוהיג און האָבען אָנגעהויבען צו ברומען און צו שרייען.

— זיי רעדען צווישען זיך! האָט טרעגאָמעין אויסגערופען, איך קען שווערען, אַז זיי רעדען און זיי פּראָטעסטירען פאר וואָס מיר קומען זיי שטערען אויף אַן אינזעל, וואו זייערע עלטער־עלטערען האָבען געלעבט. שאַדע, וואָס איך פערשטעה ניט זייער שפּראַך, איך וואָלט זיי ערקלעהרט, אַז מיר דארפען ניט זייער לאַנד.

דער גוטער טרעגאָמעין האָט ניט געוואוסט, אַז אַ געלערענטער מאַן מיט'ן נאָמען גאַרנער, וועלכער האָט אַ לאַנגע צייט געוואָהנט אין דיא וועלדער פון אפריקא, האָט בעהויפּטעט, אַז ער האָט אויסגעלערענט דיא שפּראַך פון דיא אַפּען, און ער האָט זאָגאַר אָנגעשריעבען אַ בוך וועגען דיעזער שפּראַך. גאַרנער בעהויפּטעט, אַז דיא אַפּען האָבען אַ גאַנץ גוט אויסגעאַרבייטע שפּראַך, וועלכע ער קען רעדען און דיא אַפּען פערשטעהען איהם גאַנץ גוט.

טרעגאָמעין האָט אָבער דערפון ניט געוואוסט און ער האָט ניט געקענט רעדען מיט דיא אויפגערעגטע, אונרוהיגע שימפּאַנזעעס, דערפאַר אָבער האָבען זיי מיט איהם גערעדט און דערצו, אויף אַ שפּראַך, וועלכע ער האָט גוט פערשטאַנען: זיי האָבען אויף איהם געוואָרפען פריכטע און צווייגען פון בוימער. עס האָט זיך ארויסגעוויזען, אַז זיי ציעלען ניט גוט, אָבער זיי פלעגען דאָך אַמאָל טרעפען.

מען האָט געמוזט געהן זעהר לאַנגזאַם. דער וואַלד איז געוואָרען געדיכטער, דיא גראָזען זיינען געוואָרען גאַנץ הויך, אַז אַ מענש וואָלט לייכט געקענט זיך בעהאַלטען אונטער זיי, און דערצו זיינען זיי געוואָרען אַזוי געדיכט, אַז יעדער האָט געמוזט ארויסנעהמען זיין מעסער און זיך דורכשניידען אַ וועג.

עס איז געוואָרען צעהן אָדער עלף אוהר. דיא היץ איז געוואָרען שרעקליך. דיא זון האָט געברענט, וויא פייער, און עס איז געווען אונמעגליך צו שטעהן איינינגע מינוטען אויף אַ פרייען פּלאַץ, ניט אונטער דעם שוץ פון אַ בוים. טרעגאָמעין האָט געבעטען, מען זאָל זיך אָברוהען אַ ביסעל.

— קום ווייטער! עס איז יעצט קיין צייט ניטאָ זיך אָבצורוהען! האָט דאָ־ראַן געשריען וויא א וואהנזיניגער.

דיא שימפּאַנזעעס האבען געמיינט, אז ער בייזערט זיך אויף זיי, און זיי האָבען איהם געוואָלט ווייזען, אז זיי האָבען מעהר אורזאַכען צו זיין אין כעס און האָבען אָנגעהויבען צו וואַרפען אויף דיא פראנצויזען מיט שטיקער האָלץ און זאָגאַר מיט שטיינער.

— וואו נעהמען זיי דען שטיינער? האָט פראַנסואַ געפרעגט.

ער איז עס באלד געוואהר געוואָרען. דער וואַלד האָט זיך געענדיגט און זיי זיינען ארויסגעקומען אין א ווילדער געגענד, וועלכע איז געוועזען בעדעקט מיט גרויסע און קליינע שטיינער.

— דאָ דאַרף עס זיין, וואו קיאמיל פּאשא האָט פערגראָבען זיינע מי־ליאָנען, האָט זשאַק דאַראַן אויסגערופען.

עס איז געוועזען א רעכט זאָנדערבארע געגענד, אונגעפעהר א מייל דיא לענג און דיא ברייט. קיין גרעזעלע, קיין בוימעלע, קיין שפּור פון א מענשען. דאָס גאַנצע שטיק לאַנד איז געוועזען בעדעקט מיט שטיינער, גרויסע און קליינע. איינינגע זיינען געוועזען טיעף פערגראָבען אין זאַמד, אנדערע זיינען געלעגען גאַנץ פריי.

— דאָ דאַרף עס זיין! האָט זשאַק דאַראַן אויסגערופען. קיאמיל פּאשא האָט ניט געקענט געפינען א בעסערען פּלאַץ פאר זיינע מיליאָנען, וויא דאָ, אין דיע־זער וויסטער, שטיינעריגער געגענד.

יעצט האָט מען אָנגעהויבען צו זוכען דעם דאָפּעל "קיי", דעם צייכען, וועלכער דאַרף זיך געפינען אויף דעם שטיין, אונטער וועלכען עס ליעגען בע־גראָבען דיא מיליאָנען.

מען האָט געזוכט אומזיסט. דיא שימפּאַנזעעס זיינען זיי ניט נאָכגעגאַנ־גען אין דיעזער שטיינעריגער געגענד אויף דעם אינזעל. זיי זיינען בעסער געבלי־בען שטעהן אין וואַלד, געשיצט אונטער דעם שאָטען פון דיא געדיכטע בוימער. נור פון צייט צו צייט פלעגט זיך איינער ארויס'גנב'ענען, פלעגט אויפהויבען א שטיין פון א פּאר פונט און פלעגט איהם א שליידער טהאָן אויף דיא מענשען, דאַן פלעגען אלע אפען מיט איין מאָל אָנהויבען צו קוויטשען, צו ברומען און צו פּלוידערען, גלייך וויא זיי וואָלטען ערקלעהרט, אז זייער קאַמעראַד האָט גוט געטראָפען.

אזוי איז פערגאַנגען א שטיק צייט. טרעגאַמעין איז געוואָרען אזוי מיעד, אז ער איז בוכשטעבליך אנידערגעפאַלען אויף א שטיין און האָט געקרעכצט:

— איך קען שוין ניט אויסהאַלטען דיא היץ.

פּלוצלונג האָט מען דערהערט א געשריי:

— אָט איז עס! אָט איז דער צייכען!

דאָס האָט אויסגערופֿען בן אָמאַר.

אַלע זיינען צוגעלאָפֿן צו איהם און האָבען געפֿרעגט:

— ווער? וואו? וואו איז דער צייכען?

— אָט איז ער! האָט בן אָמאַר געקייכט און געוויזען אויף אַ שטיין.

אַלע האָבען זיך צוגעקוקט און האָבען דערזעהן, אַז גראַדע אויף דעם שטיין, אויף וועלכען דער דיקער טרעגאָמעין האָט זיך אנידערגעזעצט, איז פֿון דער אנדרער זייט געווען גאַנץ דייטליך אויסגעקריצט דער דאָפּעל "קיי".

זשאַק דאָראַן האָט זיך ארויפגעוואָרפֿען אויף דעם שטיין, וויא אַ וואהנזיניגער. ער וואָלט איינגעשלונגען דעם שטיין, ווען ער וואָלט עס נור געקענט. ער האָט געוואָלט איהם ארומנעהמען, אָבער דער שטיין איז געווען צו גרויס פֿאַר איהם.

אייניגע מינוטען זיינען אַלע געשטאַנען וויא פֿערשטיינערט און האָבען געקוקט אויף דיעזען זאָנדערבאַרען צייכען.

ווען זיי זיינען געקומען אביסעל צו זיך, האָבען זיי ערשט זיך געשטעלט דיא פֿראַגע:

— וויא אַזוי גראָבט מען אוים דיא מיליאָנען? זיי האָבען דאָך ניט קיין אינסטרומענטען מיט זיך, קיין גראָב־אייזען, קיין האַק און קיין אַנדערע אינסטרומענטען.

זשאַק דאָראַן האָט געוואָלט גראָבען דיא ערד מיט דיא הענד, ער האָט זיך אָבער באַלד איבערצייגט, אַז דאָס איז אונמעגליך.

פֿראַנסוּא האָט זיי אויסגעהאָלפֿען.

— מיר האָבען אונזערע טאַשען מעסערס, האָט ער געזאָגט, צוויי פֿון אונז מוזען צוריקגעהן אין וואַלד, אויסברעכען עטליכע שטאַרקע צווייגען, זיי פֿערשפּיצען, מאַכען זיי שאַרף און גראָבען מיט זיי.

אַזוי האָט מען געטהאָן. אין אַ קורצער צייט האָט מען זיך געמאַכט אינסטרומענטען פֿון האָלץ און מען האָט אָנגעהויבען מיט זיי צו גראָבען.

עס איז געווען אַ לאַנגע און שווערע ארבייט. מעהר וויא אַ שטונדע האָבען אַלע פֿינף געאַרבייט מיט אַלע זייערע קרעפֿטען און האָבען אוועקגעגראָבען דיא ערד און דיא שטיינער.

— אָט איז עס! איך האָב עס! האָט זשאַק דאָראַן אויסגערופֿען.

ער האָט אוועקגעקייקעלט אַ גרעסערען שטיין און עס האָט זיך בעוויזען אונטער איהם אַ קליינע הייל.

— אָבער גאָט אין הימעל! וואָס איז דאָס? האָט פֿראַנסוּא אויסגערופֿען.

אנשטאָט פֿעסלעך מיט גאָלד איז געלעגען אין דער קליינער הייל נור אַן אייזערנע שאַכטעל, אביסעל גרעסער פֿון דער שאַכטעל, וועלכע זיי האָבען געפֿונען אויף דעם אינזעל אין דער בוכטע פֿון אָמאַן, אָבער ניט מעהר.

זשאק דאראן און זאמבוקא זיינען בלייך געווארען וויא קאלך.

— וויעדער א שווינדעל! האט טרעגאמעין געברומט.

סואד פאשא האט געקריצט מיט דיא צייהן פאר צארן און פערדרוס.

זאמבוקא איז געווען דער ערשטער, וועלכער איז געקומען צו זיך און האט אויפגעהויבען דיא ניט שווערע שאכטעל. זיא איז ניט געווען פערשלאסען און ער האט זיא געעפענט.

אין דער שאכטעל זיינען געלעגען נור עטליכע שטיקלעך איינגעוויקעלטע פאפיער און א געל שטיקעל פארמעט.

זשאק דאראן האט אויסגעכאפט דאס קעסטעלע, האט ארויסגענומען דאס שטיק פערגאמענט און האט אנגעהויבען צו לעזען:

"דער מערידיאן פון דעם אינזעל נומער דריי איז פונקט מיט צוועלף מינוט אסט (מזרח), דיא הערען דאראן און זאמבוקא ווערען געבעטען, זיי זא־לען זיך נאטירען דיעזען מערידיאן אין דער געגענווארט פון דעם אדוואקאט בן אמאר, דאן זאלען זיי אויפזוכען דאקטאר טירקאמעל אין דער שטאדט דענ־באר, שאטלאנד, וועלכער וועט זיי איבערגעבען דעם פאראלעל פון דעם דריי־טען אינזעל".

ווען א דונער וואלט געווען אריינגעשלאגען אין דער ערד לעבען זיי, וואלטען זיי ניט געווען אזוי איבערראשט, וויא יעצט, ווען דאראן האט פאר־געלעזען דיעזען זאנדערבארען דאקומענט.

— אזוי? אנשטאט איינצוטהיילען זיין פערמעגען צווישען צוויי יורשים האט קיאמיל פאשא עס איינגעטהיילט צווישען דריי, און אנשטאט צוואנציג מיליאן וועט יעדער בעקומען עפעס ווייניגער פון זיעבען מיליאן? דאס איז אבשייליך! האט געשריען זאמבוקא.

— און ווען מיר וועלען קומען צום אינזעל נומער דריי, וועט מען אונז שיקען אויף א אינזעל נומער פיער! האט פראנסוא בעמערקט.

אזוי וויא קיינער האט ניט געענטפערט, האט פראנסוא ווייטער געזאגט:

— ליעבער אנקעל! דוא זעהסט דאך, אז דיין עגיפטישער פאשא מאכט דיך צום נאר, אלזא לאז איהם צו־רוה מיט זיינע מיליאנען און לאמיר בעסער פאה־רען אהיים.

— ער האט רעכט, זשאק, האט טרעגאמעין אונטערשטיצט, דוא זעהסט דאך שוין גאנץ גוט, אז מען פיהרט דיך ארום איבער דער וועלט, וויא א קליין אינגעלע, וועמען מען וויל אבנארען. דיין קיאמיל פאשא איז געווען א שפאס־מאכער און ווייטער גאר ניט.

— שווייגט דאך! לאזט מיך ענדיגען לעזען! האט זשאק דאראן גע־שריען אויסער זיך.

אלע זיינען געבליבען שטיל און האבען אויסגעשטרעקט זייערע העלזער.

זשאק דאַראַן האָט ווייטער געלעזען:

"אזוי וויא דיא מענשען, וועלכע וועלען אויפזוכען דיעזען אינזעל, וועלען האָבען געוויסע אויסגאבען, און אזוי וויא אום ווייטער צו פאַהרען און צו זוכען דעם אינזעל נומער דריי, וועלען זיי ווידער דארפען געלד, לעג איך אריין אין דיעזער שאכטעל צוויי דימאנטען, איינעם פאר הערר דאַראַן און דעם צוויי־טען פאר הערר זאמבוקאָ. דיעזע צוויי דימאנטען זיינען אזוי פיעל ווערטה, אז זיי קענען דעקען אלע אויסגאבען און רייזע־קאָסטען. פון דיעזע צוויי דימאנטען קענען זיי אורטהיילען, וואָס פאר א ווערטה עס האָבען דיא דימאנטען, וועלכע געפינען זיך אין דיא פעסלעך".

זאמבוקאָ איז אויפגעשפּרונגען, גלייך וויא א שלאנג וואָלט איהם א ביס געטהאָן, און האָט אויסגערופען:

— דימאנטען? וואו זיינען דיא דימאנטען?

זשאק דאַראַן האָט לאנגזאם און פּאָרזיכטיג צונומען דאָס איינוויקעל־פּאַפּיער און האָט אויך גאנץ פּאָרזיכטיג ארויסגענומען צוויי גרויסע, שעהנע גלענצענדע דימאנטען.

זאמבוקאָ האָט אויסגעכאפּט איינעם און האָט אָנגעהויבען איהם צו בע־טראכטען. ער איז געווען א קענער אויף דימאנטען. ער האָט איבערגעהאלטען גענוג דימאנטען אין זיינע הענד. ניט איין מאָל האָט מען ביי איהם פערזעצט אָדער געגעבען צו בעהאלטען (אלס פקדון) דימאנטען.

— זיי זיינען עכט, האָט ער געמורמעלט, יעדער איז ווערטה ביז צעהן טויזענד פראנק.

— מיך האָט דיא געשיכטע שוין געקאָסט מעהר אלס צוועלף טויזענד פראנק, האָט זשאק דאַראַן געמורמעלט.

אזוי וויא זאמבוקאָ האָט אריינגעשטעלט זיין דימאנט אין זיין ביי־גאר־טעל, האָט זיין ליעבער שוואָגער געטהאָן דאָסזעלבע.

— דיא געשיכטע ווערט קאָמיש אָדער ערנסט, האָט טרעגאָמעין געזאָגט, וויא צו זיך אליין, איך ווייס שוין גאָר ניט וואָס צו דענקען פון אייער פּאשא. איך וואָלט קיין מאָל ניט געגלויבט, אז א פּאשא זאָל קענען מאכען אזוי פיעל שפּאס פון ערנסטע פראנצויזען.

פראנסוא האָט פערצויגען דיא אקסלען און האָט געמאכט א גרימאסע. סואד פּאשא האָט געמאכט פון זיינע הענד צוויי פויסטען, גלייך וויא ער וואָלט געוואָלט זיך שטעלען שלאָגען מיט אלעמען. בן אָמאר האָט אויסגעגלאָצט דיא אויגען, האָט געקוקט אויף אלעמען מיט שטוינען, פערוואונדערונג, אי־בערראשונג, צאָרן, שפּאָט און פעראכטונג. ער האָט זיך געפיהלט זעהר שטארק בעליידיגט: קיאמיל פּאשא שרייבט אויסדריקליך, אז ער, בן אָמאר, זאָל זיין

דערכיי, ווען מען וועט עפענען דאָס אייזערנע קעסטעלע, און דאָך האָט קיאמיל פּאשא פאר איהם ניט אָנגעגרייט דעם קלענסטען דימאנט.

דאָס איז שרעקליך! דאָס האָט ער ניט פערדיענט! האָט דען קיאמיל פּאשא ניט פערשטאנען, אז אזא רייזע דארף קאָסטען געלד? ווארום אלזאָ האָט ער איהם, דעם אָרימען בן אָמאר'ען, אזוי ביטער בעליידיגט?

איינינע מינוטען זיינען אלע געשטאנען וויא פערשטיינערט. יעדער איז געווען פערטיעפט אין זיינע געדאנקען און אין זיינע בעטראכטונגען.

פראנסוא איז געווען דער ערשטער, וועלכער איז געקומען צו זיך און ער האָט געזאָגט:

— ליעבער אָנקעל, דוא זעהסט דאָך שוין יעצט, אז פון דיא 20 מיליאָן איז געוואָרען נור זעקס מיליאָן, עס איז אלזאָ מעהר אלס זיכער, אז ווען מיר וועלען געפינען דעם אינזעל נומער דריי, וועט פון דיא זעקס מיליאָן ווערען נור דריי מיליאָן, צו וואָס אלזאָ זאָלען מיר זיך ווייטער פּלאגען? לאָמיר בעסער פאָהרען אהיים און פערגעסען קיאמיל פּאשא מיט זיינע מיליאָנען.

— אויף קיין פאל ניט! האָט זשאק דאָראן אויסגערופען. מען הייסט אונז פאָהרען נאָך שאָטלאנד, לאָמיר פאָהרען נאָך שאָטלאנד. איך וועל ניט אָבשטעהן און וועל מיך ניט אָבזאָגען פון מיינע מיליאָנען, זאָגאר ווען עס וועט נויטהיג זיין, איך זאָל פאָהרען צום נאָרד פּאָל אָדער אין עק וועלט, וויא מען זאָגט. עס זיינען מיינע מיליאָנען און איך מוז זיי בעקומען!

— מיין ליעבע שוועסטער טאליסמא, וועלכע האָט געווארט ביז אהער און האָט ניט געהייראטה, קען ווארטען נאָך א יאָהר און נאָך צוויי יאָהר, ביז איהר וועט קריעגען דיא מיליאָנען, האָט זאמבוקאָ געזאָגט גאנץ ערנסט. אונזער קאָנטראקט בלייבט אין זיין פולער קראפט און איהר בלייבט מיין געליעבטער שוואָגאר.

ווען זשאק דאָראן וואָלט געקענט פערברענען דעם באנקיר זאמבוקאָ מיט א בליק, וואָלט ער עס געוויס געטהאָן, און ער האָט אויך פּרובירט. אזוי וויא זיין בליק האָט אָבער זעהר ווייניג געווירקט אויף דעם באנקיר, האָט זשאק דאָראן אָנגעהויבען צו קריצען מיט דיא צייהן פאר צאָרן און פערדרוס.

— מיר מוזען יעצט צוריקגעהן צום ברעג, האָט זשאק דאָראן געזאָגט שטרענג, מיר וועלען זיך אויפזעצען אויף דעם ערשטען בעסטען פישער־באָאט, וועלכעס וועט אונז ברייננען נאָך באראקא אָדער מאיומבא, דאָרט וועלען מיר זוכען א שיף, וועלכע זאָל אונז ברייננען צוריק נאָך לאָאנגאָ, דאן וועלען מיר זיך אויפזעצען אויף דער ערשטער ענגלישער שיף, וועלכע געהט נאָך לאָנדאָן אָדער גלאזגאָ.

קיינער האָט איהם ניט געענטפערט. מען האָט דאָך געמוזט טהאָן וויא

ער האָט פערלאנגט, ווייל מען האָט דאָך ניט געקענט בלייבען אויף דיעזען קליי־נעם אינזעל.

אויף'ן וועג צום ברעג האָבען דיא פראנצויזען זיך איבערצייגט, וויא אונ־אנגענעהם עס איז דורכצוגעהן אָהן ערלויבנים אַן אינזעל, וועלכער איז בע־וואָהנט פון שימפּאנזעעס.

דיעזע קלוגע אפּען (מאַלפּעס) האָבען אָבגערעדט און אויסגעטראַכט א פּלאַן, וויא אזוי אָנצולערנען דיא פרעמדע, וועלכע ערלויבען זיך צו קומען אויף זייער אינזעל. זיי האָבען גאַנץ ערנסט און גאַנץ קלוג אטאַקירט דיא רייזענ־דע. זיי האָבען געוואָרפען אויף זיי שטיינער און שטיקער האָלץ. איין שטיין האָט געטראָפען זאמבוקאָ'ן אין קאָפּ און האָט איהם געמאַכט א בייל וויא אַן איי דיא גרויס.

דערביי האָבען דיא שימפּאנזעעס אזוי געליארעמט, אזוי געשריען, אזוי געמיועט, געקרעכצט, געברומט און געקריצט מיט דיא ציינער, אז עס איז געווען גאַנץ דייטליך, וויא זיי וואָלטען געזאָגט: "אויב איהר וועט ניט אוועק־געהן פון אונזער אינזעל מיט גוטען, וועלען מיר אייך ארויסטרייבען מיט גע־וואלד".

מיט שווערער מיה האָבען דיא זעקס גאָלד־זוכער זיך דורכגעשלאָגען דורך דעם וואלד און זיינען צוגעקומען צום ברעג. זיי זיינען געקומען פּונקט צו דער רעכטער מינוט. דיא פּאָרטוגעזישע מאטראָזען זיינען שוין אַלע געזעסען אין צוויי קליינע פישער־שיפלעך, וועלכע האָבען נור וואָס געוואָלט אָבפאָהרען.

באראָסאָ האָט געבעטען דיא פישער, נעגער פון מאיומבא, זיי זאָלען צושיקען נאָך א שיפעל פאר זיינע איבריגע פּאסאזשירען.

א שטונדע שפּעטער איז אָנגעקומען א שיפעל און האָט אויפגענומען דיא זעקס גאָלד־זוכער.

27טעם קאפּיטעל.

דאָקטאָר טירקאָמעל

אין יענער צייט האָבען געוואָהנט אין דעם שטעדטעל מאיומבא נור צוויי אייראָפּעער, אגענטען פון גרויסע האנדעלס הייזער אין לאָנדאָן.

דיעזע צוויי אגענטען פלעגען אויפקויפען דיא פּראָדוקטען פון דעם לאַנד: רייז, גומי (ראָבער), קאָקאָס אויל, קאָפּירא (געטריקענטע קאָקאָס נים), עלע־פאנט־ביין און גאָלדשטויב.

דיא נעגער פון מאיומבא האָבען דאַמאָלס נאָך ניט געוואוסט פון גאָלדענע, קופּערנע און זילבערנע מטבעות, וויא מען געברויכט אין ציוויליזירטע לענדער. אַלס געלד פלעגען זיי נעהמען שטיקער ציץ פון ענגלישע פאבריקען און פּיעלע

ענגלישע וואארען. ווען א נעגער האָט געבראכט צום אגענט א שטיק עלע־פאנט־ביין, פלעגט ער דערפאר בעקומען אזוי פיעל און אזוי פיעל איילען וואארע.

אז דיא נעגער פלעגען וויסען זיך צו דינגען און צו פאָדערען וואָס מעהר פאר זייערע פּראָדוקטען, איז זעלבסטפערשטענדליך. מען קען אָבער זאָגען, אז דאָס איז געווען א שטיל, רוהיג, פלייסיג פאָלק, ווייל אין דער גאנצער שטאָדט האָבען זיך געפונען נור צוויי ווייסע מענשען און דאָך האָט זיי קיי־נער ניט בעאונרוהיגט און קיין נעגער האָט זיך ניט ערלויבט זיי צו טהאָן שלעכטס.

נאָך מעהר, דער קלימאט פון מאיומבא איז זעהר שלעכט פאר אן איירא־פּעער, בעזאָנדערס פאר א מענשען, וועלכער איז ניט געוואָהנט צו איהם. דיא שטאָדט געפינט זיך אין א טהאָל, אין וועלכער דיא היץ איז שרעקליך. דער שטארקסטער איירא־פּעער קען ניט אויסהאלטען אין דיעזער געגענד מעהר וויא צוויי יאָהר. זיין לעבער ווערט געשוואָלען און זיין געזיכט ווערט געל. ער מוז דאן צוריקפאָהרען נאָך איירא־פּא, זיך ערהאָלען.

דיא האנדעלס הייזער וויסען עס גאנץ גוט און זיי שיקען יעדעס יאָהר העכסטענס יעדע צוויי יאָהר פרישע מענשען, וועלכע זיינען וועניג בעקאנט מיט דיא איינוואָהנער, און דאָך האָט זיך נאָך קיינמאָל ניט געמאכט, אז דיא נע־גער זאָלען בערויבען אן אגענט.

יעצט געהערט דיעזע געגענד צו פראנקרייך, דאמאָלס האָט זיא געהערט צו א נעגער־קעניג, וועלכער האָט געוואָהנט אין מאיומבא. ווען עס פלעגט אָנקומען א נעגער אגענט פון ענגלאנד, פלעגט ער מוזען זיך פאָרשטעלען פאר'ן קעניג און איהם ברייננגען א פּרעזענט פון דער קאָמפּאניע.

אמאָל פלעגט אזא אגענט ברייננגען דעם קעניג ווירקליך א זעלטענע זאך: א גוטען זייגער, א שפּיעל־קאסטען און דאָסגלייכען. צומאָל אָבער פלעגט א גוטער, גלענצענדער צילינדער הוט זיין א גאנץ גוטער פּרעזענט. מען קען זיך לייכט פאָרשטעלען, וויא קאָמיש עס פלעגט זיין פאר אן איירא־פּעער, וועלכער פלעגט קומען נאָך מאיומבא, און האָט בעזוכט דעם קעניג, איהם צו געפינען זיצענדיג אויף א טהייערען סאמעטענעם שטוהל, האלב נאקעט, גאנץ באָרפוס און מיט א צילינדער הוט אויף'ן קאָפּ.

דאָס פישער־שיפעל האָט געבראכט אונזערע רייזענדע נאָך מאיומבא, און אזוי וויא דיא צוויי ענגלענדער אין מאיומבא זיינען דערוויל געוואָהר געוואָרען, אז איירא־פּעער האָבען געליטען שיפבּרוך אין דער בוכטע, זיינען זיי צוגעקומען צום ברעג, האָבען אויפגענומען רעכט פריינדליך זשאק דאָראן מיט זיינע בעגלייטער און האָבען זיי גענומען צו זיך.

דיא ענגלענדער זיינען פון דער נאטור ניט זעהר גאסט־פריינדליך, אָבער

אין א פרעמדען לאנד צווישען האלב־ווילדע מענשען האָבען זיי זיך געוויזען אלס זעהר גאסט־פריינדליך. זיי האָבען געבראכט דיא פראנצויזען צו זיך אהיים, האָבען יעדען אָבגעגעבען א צימער און זיי געגעבען עסען און טרינקען.

דאָס איז געווען דאָס וויכטיגסטע, ווייל זשאק דאָראן מיט זיינע מענשען האָבען זייט פיער און צוואנציג שטונדען גאָר ניט געגעסען. מען האָט זיי גע־געבען דיא בעסטע און זעלטענסטע פריכטע.

דער אנאנאס (פיין עפעל), וועלכער ווערט אזוי געשעצט אין אייראָפּא און אמעריקא, וואקסט דאָרט גאנץ ווילד. גאנצע פעלדער, גאנצע שטרעקען לאנד זיינען בעדעקט מיט אנאנאסען. דיעזע פרוכט איז אויך א געבאָרענע אפריקאנערין. דיא שקלאפען־הענדלער, וועלכע פלעגען ברייגגען שקלאפען פון אפריקא נאָך אמעריקא, האָבען זיא געבראכט נאָך אמעריקא, וואו זיא האָט זיך אָנגענומען און האָט זיך גוט צוואוואקסען.

דער אנאנאס איז אויך א זאָנדערבארע פרוכט. מען דארף נור לאָזען א שטיקעל שאָלעכץ פון איהם אויף דער ערד און עס צוואוואקסט זיך דערפון א גאנצער גאָרטען.

דעם ערשטען טאָג זיינען אלע גערעטעטע אָבגעשלאָפען אין דעם שאָטען פון זייערע געצעלטען, דעם צווייטען טאָג האָט זשאק דאָראן און זאמבוקאָ געבעטען דעם ענגלענדער, ער זאָל זוכען פאר זיי א שיף נאָך לאָנאנגאָ, און פראנסוא מיט טרעגאָמעין'ען זיינען געגאנגען בעטראכטען דיא שטאָדט.

פראנסוא איז אמאָל פארבייגעפאָהרען דיא בוכטע פון גווינעא, אָבער ער איז דאָ אין ערגיץ ניט אָבגעשטיגען. יעצט, ווען דער צופאל האָט איהם גע־בראכט אהער, האָט ער געוואָלט בעקאנט ווערען מיט יעדער שטאָדט און מיט יעדען שטעדטעל, ווייל דאָס קען איהם צוניץ קומען אלס שיפסקאפּיטאן פון לאנגע רייזען.

עס איז אָבער געווען ניט פיעל וואָס צו זעהן אין מאיומבא. מען רופט עס שטאָדט, אין דער ווארהייט געפינען זיך דאָרט אייניגע הונדערט שטיבע־לעך פון בוימער, געדעקט מיט דיא גרויסע בלעטער פון באנאנעס, פּיזאנג און פּאלמען, בעזאָנדערס אָבער פון דער פּעכער פּאלמע.

דיא איינוואָהנער געהען גאנץ נאקעט. זיי טראָגען נור א סאָרט גארטעל ארום דיא לענדען. פרויען טראָגען דעם גארטעל אביסעל לענגער, ביז דיא קניע, דער גאנצער קערפּער און דיא פיס בלייבען נאקעט.

דער הויפּט עסען זיינען פריכטע, אָבער דיא נעגער מאכען אויך ברויט פון הירזש און גערשטען. דערמיט בעשעפטיגען זיך נור פרויען. דער הירזש אָדער גערשטען ווערט ארויפגעשאָטען אויף א שטיין און מען קלאפּט אויף איהם מיט א צווייטען שטיין אזוי לאנג, ביז עס ווערט פון איהם א סאָרט גאנץ גראָבע מעהל. דיעזע מעהל ווערט אויסגעמישט מיט וואסער, ביז עס ווערט

א טייג, און פון דעם טייג מאכט מען דינע פּלעצלעך, א סאָרט מצות, און מען באקט זיי אויף צוגליהטע שטיינער.

אזא ברויט קריצט שטארק אונטער דיא צייהן און ווען עס ליעגט אוועק א טאָג אָדער צוויי, ווערט עס הארט, וויא א שטיין.

אזוי וויא דער קלימאט איז זעהר הייס און דיא הייזער זיינען אייגענט־ליך געמאכט נור אום זיך צו שיצען פון א רעגען, ווערען אלע ארבייטען גע־טהאָן אין דרויסען. מען לעבט אונטער'ן פרייען הימעל, מען עסט אונטער'ן פרייען הימעל, מען טרינקט אונטער'ן פרייען הימעל און מען טהוט אלעס וואָס מען דארף אונטער'ן פרייען הימעל. דאָס וואָרט "שעהמען זיך" שטעהט נאָך ניט אין דעם ווערטערבוך פון דיא נעגער.

— זיי לעבען, וויא דיא ערשטע מענשען אין גן עדן, האָט טרעגאָמעין בעמערקט.

— זיי לעבען וויא דיא בהמות, האָט פראנסוא געברומט.

— פאר וואָס וויא דיא בהמות? האָט טרעגאָמעין געפרעגט, ווייל זיי דארפען ניט קיין געלד? ווייל זיי ווייסען נאָך ניט פון שעהנע קליידער? ווייל זיי דארפען ניט קיין רייך מעבעל? ווייל זיי קענען ניט און ווייסען ניט פון פיעלע בעדירפניסע, וויא ציוויליזירטע מענשען?

— גאנץ געוויס!

— איז דיין אָנקעל א שטארק ציוויליזירטער מענש, ווייל ער יאָגט זיך אזוי נאָך רייכטהום, וועלכעס ער דארף ניט? האָט טרעגאָמעין געפרעגט מיט פערדרוס. איז דער באנקיר זאמבוקאָ א ציוויליזירטער מענש, ווייל ער האָט מיליאָנען, וועלכע ער קען ניט געברויכען און זוכט נאָך צו בעקומען דיא מיליאָ־נען פון קיאמיל פאשא?

— מיין אָנקעל און זאמבוקאָ זיינען אויסנאהמען, האָט פראנסוא געענט־פערט, זיי זיינען קראנק, זיי האָבען דאָס געלד־פיעבער אָדער גאָלד־פיעבער, זיי...

— אזוי? האָט טרעגאָמעין אויסגערופען. זיי זיינען קראנק? זייער קראנק־הייט הייסט ציוויליזאציאָן! איך בין מקנא דיעזע האלב־ווילדע נעגער, וועלכע ווייסען נאָך ניט פון אייער קראנקהייט ציוויליזאציאָן.

אין דיעזער מינוט האָבען זיי דערזעהן, וויא פיעלע נעגער געהן האסטיג צו א בערגעל, און זיי זיינען זיי נאָכגעגאנגען.

ווען זיי זיינען צוגעקומען צום בערגעל, האָט זיך זיי פאָרגעשטעלט א זאָנ־דערבאר בילד. אויף א גראָבען קלאָץ אונטער א געדיכטען בוים איז געזעסען א דיקער נעגער. זיינע פעך־שווארצע האר האָבען שוין אָנגעהויבען גרוי צו ווערען, אָבער ער איז נאָך געוועזן שטארק און קרעפטיג. ער איז געוועזן נאקעט, וויא אלע נעגער ארום איהם, אָבער אויף'ן קאָפּ האָט ער געטראָגען א שפּאָגעל־נייעם גאנץ גוטען צילינדער־הוט. פון דעם האלז איז אראָבגעהאנגען אויף דער

ברוסט אַ גאָלדענער זייגער אויף אַ דינער גאָלדענער קייט. עס האָט אויסגעוויזען, אַז ער טראָגט אַ מעדאַל אָדער אַן אָרדען. ארום דיא לענדען איז געווען ארומגע־וויקעלט אַ סאָרט גארטעל פון אַ ביליגען ענגלישען בוימוואָל שטאָף, אָבער זיינע פיס זיינען געווען גאַנץ נאַקעט.

— וואָס איז דאָס פאַר אַ קלאָון (פּאיאַץ) ? האָט טרעגאַמעין געפרעגט.

— מיר דאַכט, אַז דאָס איז דער קעניג פון מאיומבאַ, האָט פראַנסוא גע־ענטפערט.

לעבען דעם קעניג איז געשטאַנען אַ נעגער מיט אַ בלויזען קאָפּ, מיט נאַ־קעטע פיס, מיט אַ נאַקעטען קערפּער, אָבער אָנגעטהאָן אין אַ אַלטען רויטען מונדיר פון אַן ענגלישען גענעראַל מיט אַלטע פערגאָלדעטע, שווערע עפּאָלעטען.

— גאָט אין הימעל ! וואו זיינען מיר ערגעץ אין דער וועלט ? האָט טרעגאָמעין אויסגערופען, זיינען מיר אין אַ דול־הויז ?

— שווייגט, אַלטער פריינד ! פערגעסט ניט, אַז איהר שטעהט פאַר אַ קע־ניג ! האָט פראַנסוא געזאָגט און האָט אַ ציה געטהאָן דעם אַלטען טרעגאָמעין ביים ארבעל.

— אָבער ווער איז דען דער צווייטער קלאָון מיט דיא גאָלדענע עפּאָלעטען ?

— דאָס איז געווים אַ פּרינץ, פיליכט גאָר דער קראָנפּרינץ, פיליכט איז עס אַ גענעראַל אָדער אַ מיניסטער.

טרעגאָמעין האָט געוואָלט ארויסלאָזען אַ געלעכטער, אָבער פראַנסוא האָט איהם צוריקגעהאַלטען און האָט געזאָגט שטילערהייט :

— לאָמיר זעהן, אויב דיעזע ניט ציוויליזירטע מענשען זיינען גליקליך.

זיי זיינען צוגעגאַנגען אביסעל נעהענטער און האָבען בעטראַכט דיא פערזאָמעלטע. עטליכע הונדערט נעגער זיינען געשטאַנען ארום זייער קעניג.

איינינע מינוטען שפּעטער האָט מען צוגעפיהרט צום קעניג אונזער בעקאַנ־טען שיפסקאַפּיטאַן באַראַסאַ.

דער קעניג האָט איהם עפּעס געפרעגט און עס איז געווען דייטליך, אַז ער איז עפּעס בייז, עפּעס אונצופריעדען. באַראַסאַ האָט עפּעס געענטפערט, עפּעס געמאַכט מיט דיא הענד, עפּעס געוויזען אויף דאָס מעער.

אזוי וויא דיא פראַנצויזען האָבען ניט פערשטאַנען אַ וואָרט פון דער נע־גער־שפּראַך, האָבען זיי ניט געקענט פערשטעהן, וואָס דאָ קומט פאָר. ערשט ווען זיי זיינען געקומען אויף זייער קוואַרטיר, האָט בן אָמאַר געפרעגט דעם שיפסקאַפּיטאַן באַראַסאַ, וואָס דער קעניג האָט פערלאַנגט פון איהם.

— ער האָט פערלאַנגט פון מיר אַ פרעזענט און טריבוט (מס), האָט באַראַסאַ ערקלערט, איך האָב איהם געזאָגט, אַז מיין שיף איז אונטערגעגאַנגען און איך האָב גאָר ניט. דער קעניג אָבער האָט דערפון ניט געוואָלט וויסען.

— און מיט וואָס האָט זיך דיא גאַנצע געשיכטע געענדיגט ?

— איך האָב געמוזט איהם שענקען מיין שיף, האָט באראָסא געענדיגט, ער וועט הייסען זיינע מענשען זיא ארויסשלעפען פון וואסער און צונעהמען אלעס וואָס ער וועט דאָרט געפינען.

— און ווער איז דער קלאָון מיט דיא גאָלדענע עפּאָלעטען? האָט טרעגאָ־מעין געפרעגט.

בן אָמאר האָט זיין פראגע איבערזעצט אין אראביש און באראָסא האָט גע־ענטפערט:

— דאָס איז דער קראָנפּרינץ.

— אלזאָ, וויא קומט צו איהם א מונדיר פון אן ענגלישען גענעראל?

באראָסאָ האָט זיך צולאכט און האָט געענטפערט:

— איהר ווייסט געוויס ניט, אז די הייזער אין ענגלאנד, פראנקרייך און פּאָרטוגאל, וועלכע האנדלען מיט דיא נעגער אין אפריקא, קויפען אָב אלטע אוניפאָרמען פון אָפיציערען, גענעראלען, אדמיראלען און זאָגאר דיפּלאָמאטען און פיהרען זיי אוועק נאָך אפריקא, וואו זיי פערקויפען דיעזע אלטע קליי־דער צו קעניגע, פירסטען, פרינצען און מיניסטאָרען. עס האָבען זיך געפונען קלוגע אייראָפּעער, וועלכע האָבען זאָגאר איינגערעדט דיא אפריקאנישע הער־שער, אז מען איז קעניג אָדער פרינץ נור דאן ווען מען טראָגט אזא מונדיר. דיעזע קלוגע אייראָפּעער האלטען זיך אָן זייער שפּריכוואָרט: "קליידער מאכען לייט", און דיא אונוויסענדע נעגער גלויבען עס. קעניג בינגאָ, דער הערשער פון מאיומבא, איז פעסט איבערצייגט, אז ער איז קעניג נור דאן, ווען ער טראָגט דעם צילינדער הוט אויף'ן קאָפּ, און זיין זוהן ווערט קראָנפּרינץ נור דאן, ווען ער טהוט אָן דעם אלטען מונדיר פון אן ענגלישען גענעראל.

ווען איהר זאָלט פאָהרען אביסעל ווייטער אין לאנד, וואָלט איהר געזעהן דיא מערקווירדיגסטע קאָסטיומען. איהר וועט טרעפען א קעניג אָנגעטהאָן אין א מונדיר פון אן אדמיראל מיט איין עפּאָלעט. מען האָט איהם איינגערעדט, אז עס איז א גרויסע עהרע צו טראָגען א ראָק מיט איין עפּאָלעט. איהר קענט טרעפען א קעניג אָדער א פּרינץ אין דיא קליידער פון א פאשא און זאָגאר אין דעם מונדיר פון א לאָנדאָנער פּאָליציסט.

ווער עס איז ניט געווען אין אפריקא, דער קען זיך גאָר קיין בעגריף ניט מאכען, וואָס פאר גרויסע געשעפטען מען פלעגט דאָ מאכען מיט אלטע קליי־דער פון אייראָפּעאישע אָפיציערען, גענעראלען און מיניסטאָרען.

— דאָס זיינען אייערע גליקליכע מענשען, אלטער פריינד! האָט פראנסוא געזאָגט צו טרעגאָמעין, ווען בן אָמאר האָט זיי איבערזעצט באראָסא'ס ער־קלערונג.

— זיי וואָלטען געווען גליקליך, ווען דיא אייראָפּעער זאָלען זיי ניט בעגליקען מיט זייער ציוויליזאציאָן, האָט דער אלטער טרעגאָמעין געברומט.

אין דער צייט, ווען באראָסא האָט אונטערהאנדעלט מיט'ן קעניג און פראנסוא מיט זיין אלטען פריינד זיינען ארומגעגאנגען בעטראכטען לאנד און לייט, האָבען זשאק דאָראן און זיין שוואָגער זאמבוקאָ געזוכט מיטעל, וויא אזוי צוריק צו קומען נאָך לאָאנגאָ, וואו זיי וועלען געווים קריגען א שיף נאָך איירָאפּא.

עס האָט זיך אָבער ארויסגעוויזען אז אין מאיומבא קען מען קיין שיף און קיין באָאט פאר צוויי וואָכען ניט קריגען. אזוי לאנג האָט זשאק דאָראן ניט געוואָלט ווארטען. מען האָט אלזאָ בעשלאָסען, אז דיא פראנצויזען זאָלען דינגען עטליכע נעגער און זאָלען מיטנעהמען דיא מאטראָזען פון דער "פּאָרטאָ אלעגראָ". אלע זאָלען געהן צופוס נאָך באראקא, וואו זיי וועלען געווים קריגען א באָאט אָדער א שיף נאָך לאָאנגאָ.

מען האָט אָנגעגרייט לעבענס מיטעל און מען האָט געדונגען צוואנציג נעגער, בעוואפענט מיט זעהר שלעכטע ביקסען. דעם פיערטען טאָג איז מען ארויסגעגאנגען פון מאיומבא.

ערשט יעצט זיינען דיא פראנצויזען געוואָהר געוואָרען, וואָס עס הייסט געהן צו־פוס אין דיא ווילדע וועלדער פון אפריקא. מיט א זעגעל־שיף און מיט א גוטען ווינד גדויערט דיא רייזע פון מאיומבא נאָך באראקא אייניגע שטונ־דען, צו־פוס איבער דיא וועלדער און דיא זומפּען האָט דיעזע רייזע גדויערט פינף טעג.

דאָס ערגסטע איז, וואָס קיין פערד קען ניט לעבען אין יענער געגענד. עס געפינט זיך דאָרט א פליעג, וועלכע דיא אפריקאנער רופען טעזעטזע. ווען עט־ליכע טעזעטזע־פליגען צובייסען א פערד, ווערט עס קראנק און עס קראפירט אין א קורצער צייט. בעמערקענסווערטה איז עס, וואָס דער ביס פון דער טע־זעטזע שאדעט ווייניג אנדערע בהמות: קיה, אָקסען, שעפּסען און ציעגען. זאָ־גאר דער עזעל קען איבערטראָגען דיעזען ביס, נור דאָס פערד קען איהם ניט אויסהאלטען.

דיא נעגער פון מאיומבא האלטען זעהר ווייניג בהמות. עס איז זעהר שווער צו האלטען בהמות אין א זומפּיגער געגענד, וואו עס געפינען זיך פיעלע וויל־דע טהיערע, בעזאָנדערס דער געפעהרליכער לעאָפּארד.

בייטאָג, אין דער גרויסער היץ, האָט מען געמוזט זיך בעהאלטען אונ־טער דעם שאָטען פון געדיכטע בוימער. מען איז געגאנגען נור פארנאכט, ביי־נאכט און גאנץ פריה.

דיא וועגען אין מאיומבא זיינען זעהר שלעכט, דאָס הייסט, עס זיינען גאָר קיין וועגען ניטאָ. דיא איינוואָהנער בענוצען דעם שמאָלען וועג, וועלכען עלעפאנטען טרעטען אויס מיט זייערע שווערע פיס. אמאָל פלעגען זיך געפינען

פיעלע ווילדע עלעפאנטען אין יענער געגענד. מען האט זיי אבער פערניכטעט, ווייל די איירעפעער צאהלען גאנץ גוט פאר דיא צוויי גרויסע צייהן פון דעם "ער"-עלעפאנט — עלעפאנטביין רופען עס דיא איירעפעער.

טרעגאמעין האט ניט איין מאל זיך פערשאלטען דאס לעבען, וואס ער דארף געהן צו־פוס אין דיא וועלדער פון מאיומבא. ער איז מאגער געווארען, צו־שמאלצען געווארען פון דיא גרויסע היצען.

ערשט אויף דעם פינפטען טאג נאך זייער אברייזע פון מאיומבא זיינען זיי אנגעקומען אין באראקא. אלע זיינען געווען שרעקליך מיעד, צובראכען און נידערגעשלאגען. זייערע קליידער זיינען געהאנגען פון זיי אבגעריסען, צו־שונדען פון דיא דערנער. זייערע שיך און שטיוועל זיינען אזוי צוריסען געווא־רען, אז עס איז געווען א שאנדע זיי צו טראגען.

מען האט געמוזט זיך אויסרוהען אין באראקא און זיך פערשאפען נייע קליידער.

דאס מאל אבער האט דאס גליק א שמייכעל געטהאן צו זיי. עס האט זיך גראד געפונען אין באראקא א זעגעל־שיף, וועלכע איז געגאנגען נאך לאאנגא, און זיי האבען זיך ארויפגעזעצט אויף דיעזער שיף.

אין לאאנגא האבען זיי אויך ניט געדארפט לאנג ווארטען. צופעליגערווייזע איז אנגעקומען אן ענגלישער דאמפפער, וועלכער האט זיי מיטגענומען נאך הולל, ענגלאנד.

אויף דער רייזע נאך ענגלאנד האט גאר ניט פאסירט. אן ענגלישער דאמפ־פער איז געוועהנליך גאנץ פינקטליך. עס איז וואהר, אז דער "דענדי" — אזוי האט געהייסען דער דאמפפער — איז געווען נור א פראכט־שיף, ער האט געפיהרט נור וואארע און קיינע פאסאזשירען, אבער פאר עטליכע ענגלישע פונט האט דער שיפסקאפיטאן אויסגעזוכט קאיוטען פאר אלע זעקס גאלד־זוכער און דעם 5טען אויגוסט איז מען אנגעקומען אין הולל.

פראנסוא און טרעגאמעין האבען געוואלט בלייבען אין הולל א פאר טעג אום צו קויפען אנדערע קליידער. זאגאר אין דעם הייסען מאנאט אויגוסט קען מען ניט געהן אין ענגלאנד אין דיעזעלבע קליידער, אין וועלכע מען קען געהן אין מאיומבא אדער אין לאאנגא. זשאק דאראן און זיין ליעבער שוואגער זאמבוקא האבען דערפון ניט געוואלט וויסען: ווען מען פאהרט זוכען מיליאנען, דארף מען זיך וועניג קימערען וועגען שעהנע אדער אנשטענדיגע קליידער.

מיט דעם ערשטען בעסטען צוג זיינען זיי אוועקגעפאהרען נאך דענבאר אין שאטלאנד, וואוהין זיי זיינען אנגעקומען זעקס אוהר פארנאכט און זיינען אבגעשטיגען אין א גוטען האטעל.

דענבאר איז א קליינע שטאדט, זיא צעהלט יעצט נור פינף טויזענד איינ־וואהנער. אין 1862 האט זיא געצעהלט נור דריי טויזענד פינף הונדערט איינ־

וואָהנער. זיא געפינט זיך ביים מעער, אָבער גרויסע שיפען קומען אהין זעלטען: זיי האָבען ניט וואָס צו טהאָן אין דעם אָרימען דענבאָר.

קוים האָט מען אָבגעגעסען, איז זשאק דאָראָן און פראַנסוא צוגעגאַנגען צום אייגענטהימער פון דעם האָטעל און האָבען איהם געפרעגט, אויב ער קען זיי זאָגען וואו דער דאָקטאָר טירקאָמעל וואָהנט.

אזוי וויא זשאק דאָראָן האָט ניט גערעדט קיין ענגליש, האָט פראַנסוא געמוזט דיענען אלס דאָלמעטשער.

ווען דער אייגענטהימער פון דעם האָטעל האָט דערהערט, אז דיא פרעמדע פרעגען זיך צו א דאָקטאָר טירקאָמעל, האָט ער זיי אָנגעקוקט מיט שטוינען און פערוואונדערונג. עס איז געווען דייטליך, אז ער האלט זיי פאר פערריקט.

— מיר האָבען א נויטהיג געשעפט צו דאָקטאָר טירקאָמעל, האָט פראַנסוא ערקלעהרט.

— א געשעפט צו דאָקטאָר טירקאָמעל? האָט דער אייגענטהימער פון דעם האָטעל איבערגעפרעגט, גלייך וויא ער וואָלט ניט ריכטיג געהערט, וואָס מען רעדט צו איהם.

פראַנסוא האָט גוט בעמערקט און האָט געפרעגט איינפאך:

— וואָהנט דאָ אין דער שטאָדט א דאָקטאָר מיט'ן נאָמען טירקאָמעל?

— יא, איז געווען דיא אנטוואָרט.

— און קענט איהר אונז זאָגען, וואו ער וואָהנט? האָט פראַנסוא ווייטער געפרעגט.

— איך קען עס אייך זאָגען, אָבער...

— וואָס אָבער?

— אָבער ער וועט אייך ניט אויפנעהמען, ער וועט אייך ניט אריינלאָזען אין שטוב.

— מיר האָבען אָבער א זעהר וויכטיג געשעפט אָבצומאכען מיט איהם.

— א געשעפט? דאָקטאָר טירקאָמעל מאכט ניט קיין געשעפטען.

— ער קען דערביי פערדיענען געלד, האָט פראַנסוא אויסגערופען.

דער אייגענטהימער פון דעם האָטעל האָט זיך צולאכט און האָט אויסגערופען:

— דאָקטאָר טירקאמעל מאכט ניט קיין געשעפטען און ער וועט געוויס ניט וועלען אייער געלד.

— ווער וויל עס ניט פערדיענען פיעל געלד?

— איך זעה ארויס, אז איהר קענט גאָר ניט דאָקטאָר טירקאָמעל. ווען איהר זאָלט קומען צו איהם אלס א קראַנקער און בעטען, ער זאָל אייך העלפען אלס דאָקטאָר, וואָלט ער אייך פיליייכט אויפגענומען, וועט איהר אָבער קומען צו איהם וועגען געשעפטען, וועגען געלד, וועט ער אייך ארויסטרייבען.

— מיר מוזען איהם אָבער דאָך זעהען!

— יעצט ביינאכט נעהמט ער קיינעם ניט אויף, געהט צו איהם מאָרגען אום אכט אוהר אין דער פריה, פיליי׳כט וועט ער אייך אויפנעהמען און וועט רעדען מיט אייך.

ער האָט זיי געגעבען דיא אדרעסע פון דאָקטאָר טירקאָמעל און האָט זיי דערביי ערקלעהרט, אז דאָס איז איינער פון דיא זאָנדערבארסטע מענשען, וועלכע געפינען זיך אויף דער וועלט.

דאָקטאָר טירקאָמעל איז א געלערענטער. מיט פיעלע יאָהרען צוריק, ווען ער איז נאָך געווען א יונגער מאן, האָט ער זיך ערוואָרבען א גוטע פּראקטיק אלס דאָקטאָר. ער האָט אויסקורירט פיעלע שווערע קראנקהייטען און מען האָט אָנגעהויבען צו קומען צו איהם פון דער גאנצער געגענד.

זייט פופצעהן יאָהר איז איהם געקומען אין קאָפּ א ווילדע אידעע, אז מען קען אויסהיילען אלע מעגליכע קראנקהייטען דורך ספּיריטיזמוס; גייסטער פון יענער וועלט קומען און זאָגען, וויא אזוי מען זאָל אויסהיילען פערשיעדענע קראנקהייטען. ער האָט אָנגעהויבען צו הייסען זיינע פּאציענטען פאסטען, זיך פּייניגען, אוועקשענקען זייער פערמעגען צו אָרימע לייט, געהן ביינאכט אויף דיא קברים פון זייערע עלטערען און נאָך אזעלכע ווילדע זאכען.

דיא פּאציענטען זיינען זיך צולאָפען, דאָס האָט איהם אָבער ווי‏ניג געקימערט. ער איז זאָגאר געווען צופריעדען דערפון, ווייל ער האָט איצטער געהאט מעהר צייט זיך צו בעשעפטיגען מיט זיינע ביכער, מיט זיינע פאָרשונגען און מיט זיינע גייסטער.

דאָס אלעס איז פראנסוא געוואָהר געוואָרען און האָט עס איבערגעגעבען זיין אָנקעל און זאמבוקאָ. עס איז ביי זיי געבליבען, אז מאָרגען אום אכט אוהר אין דער פריה זאָלען זיי דריי, זשאק דאָראן, זאמבוקאָ און פראנסוא געהן צו דאָקטאָר טירקאָמעל און ארויסקריגען פון איהם דעם פּאראלעל פון דעם אינזעל נומער דריי.

דעם אנדערען טאָג גאנץ פריה זיינען זשאק דאָראן, זאמבוקאָ און פראנסוא געגאנגען צו דאָקטאָר טירקאָמעל. דיא שוואָגערס האָבען געמוזט מיטנעהמען פראנסוא, ווייל ער האָט גערעדט ענגליש און האָט געמוזט דיענען אלס דאָלמעטשער.

דאָקטאָר טירקאָמעל האָט געוואָהנט אין א גאנץ קליינעם הויז אם ענדע פון דער שטאָדט. דאָס הויז איז געווען ארומגערינגעלט פון א קליינעם, אָבער שטארק פערנאכלעסיגטען גאָרטען. אמאָל האָבען אין דיעזען קליינעם גאָרטען געוואקסען בלומען און עס האָט זיך געפונען אין איהם א קיאָסק, א געצעלט, וואו מען פלעגט קענען זיצען אין א הייסען זומער טאָג אונטער דעם שאָטען פון אן אלטען בוים, דער איינציגער בוים אין גאנצען גאָרטען. היינט איז

אלעם געווען פערנאכלעסיגט, פערווילדעט, פערוואקסען מיט ווילדע גראזען און מיט דערנער.

דאָס הויז אליין איז געווען אלט, אביסעל איינגעבויגען און שרעקליך פערנאכלעסיגט. ווען מען האָט בעטראכט דאָס אָרימע שטיבעלע, האָט מען געקענט זאָגען: "דער דלות פייפט פון אלע זייטען".

זאמבוקאָ האָט איינינע מינוטען בעטראכט דאָס אָרימע שטיבעלע און האָט געזאָגט צו זיין שוואָגער:

— מיר דאכט, אז מען קען אָבקויפען דעם גאנצען דאָקטאָר מיט זיין שטיבעלע פאר איינינע טויזענד פראנק.

זשאק דאָראן האָט איינגעשטימט און ער האָט בעמערקט:

— איך קען מיר אָבער גאָר ניט ערקלעהרען, וויא קומט דיעזער דאָקטאָר צו קיאמיל פאשא? וואָס האָט אזא מענש געקענט טהאָן פאָר קיאמיל פאשא? פאר וואָס האָט קיאמיל פאשא איהם איבערגעלאָזען א טהייל פון זיין פערמעגען?

— איך בין זיכער, אז ער אליין וועט אונז אלעם דערצעהלען, האָט דער קלוגער זאמבוקאָ געענטפערט. א מענש, וועלכער לעבט אין אזא אָרימען, איינגעפאלענעם שטיבעלע, וועט אויסזאָגען אלעם פאר א פּאָר טויזענד פראנק.

פראנסוא, אלס דאָלמעטשער, האָט אָנגעקלאָפּט אין דער טהיר. קיינער האָט ניט געענטפערט. מען האָט געמוזט אָנקלאָפּען צום צווייטען און זאָגאר צום דריטען מאָל. ענדליך האָט זיך געעפענט דיא טהיר און אן אלטע פרוי מיט א רויטען טוך אויף'ן קאָפּ האָט זיך בעוויזען און האָט געפרעגט:

— וואָס דארפט איהר?

— מיר ווילען זעהן דעם דאָקטאָר, האָט פראנסוא געענטפערט.

— דער דאָקטאָר נעהמט ניט אויף קיין קראנקע, איז געווען דיא אנטוואָרט.

— מיר זיינען ניט קיין פאציענטען.

— טאָ פאר וואָס זיינט איהר געקומען שטערען דעם דאָקטאָר?

— מיר האָבען צו רעדען מיט איהם וועגען א זעהר וויכטיגען געשעפט.

— געשעפט? האָט דיא אלטע פרוי געפרעגט פערוואונדערט.

— יא, מיר ווילען מיט איהם מאכען א געשעפט.

— דער דאָקטאָר מאכט ניט קיין געשעפטען, האָט דיא פרוי געזאָגט פינסטער.

זיא האָט זיך צוגעקוקט צו דיא געזיכטער פון זאמבוקאָ און דאָראן און זיי זיינען איהר שטארק ניט געפעהלען, זיא האָט שוין געוואָלט פערמאכען דיא טהיר און זיי ניט אריינלאָזען. פראנסוא האָט עס פערשטאנען און ער האָט געזאָגט:

— לאָזט אונז אריין, ליעבע פרוי, דער דאָקטאָר וועט זיין העכסט צופרי־דען צו הערען פון דעם געשעפט, וואָס מיר ווילען מאכען מיט איהם.

די אלטע פרוי האָט געטראכט איינינע מינוטען, דאן האָט זיא געזאָגט:

— איך וועל איהם פרעגען, אויב ער וויל אייך אויפנעהמען.

מיט דיעזע ווערטער האָט זיא פערמאכט די טהיר. איינינע מינוטען שפּע־טער איז זיא צוריקגעקומען און האָט זיי איינגעלאדען אין שטוב.

— איך האָב אייך דאָך געזאָגט, אז דיעזען דאָקטאָר קען מען גאנץ ביליג אָבקויפען, האָט זאמבוקאָ געזאָגט צו זיין שוואָגער, מיט אזא אָרימאן וועלען מיר באלד פערטיג ווערען.

די אלטע פרוי האָט זיי געהייסען ארויפגעהן דיא טרעפּ. דאָס ארבייטס־צימער פון דאָקטאָר טירקאָמעל האָט זיך געפונען אין דער דאכשטוב.

דיא אלטע, אָבגעניצטע, אויסגעדיענטע הילצערנע טרעפּ האָבען געציי־טערט און געקרעכצט אונטער דיא שווערע טריט פון דיא דריי שטארקע מע־נער און עס האָט זיך אויסגעוויזען, אז זיי זיינען גרייט איינצופאלען יעדע מינוט. דאָקטאָר טירקאָמעל האָט זיי בעגעגענט אויף דיא טרעפּ.

— וואָס פערלאנגט איהר פון מיר? האָט דער דאָקטאָר געפרעגט.

— מיר ווילען מיט אייך רעדען, האָט פראנסוא געענטפערט.

— איבער וואָס?

— איבער זעהר א וויכטיגען געשעפט.

— איך מאך ניט קיין געשעפטען, האָט דער דאָקטאָר געענטפערט קורץ און שארף.

— וואָס הייסט עס? פאר וואָס לאָזט ער אונז ניט אריין אין זיין צימער? דאָס איז דאָך ניט העפליך! האָט זשאק דאָראן אויסגערופען אויף פראנצויזיש.

— איהר זייט פראנצויזען? האָט דער דאָקטאָר געפרעגט אביסעל פער־וואונדערט.

— יא, מיר זיינען פראנצויזען, האָט פראנסוא געענטפערט.

— און איהר געהערט געווים צו דער פראנצויזישער אקאדעמיע פון וויי־סענשאפטען? האָט דער דאָקטאָר געפרעגט אויף פראנצויזיש.

— מיר געהערען ניט צו דער אקאדעמיע פון וויסענשאפטען, האָט זשאק דאָראן געזאָגט, דאָך אלס פרעמדע דארפט איהר אונז אויפנעהמען.

דאָקטאָר טירקאָמעל האָט זיי ענדליך ארייננעלאָזט.

פראנסוא האָט בעטראכט דיא וואָהנונג פון דאָקטאָר טירקאָמעל. דיא גאנצע וואָהנונג איז בעשטאנען פון צוויי צימערען: א גרויסען און א קליינעם. אין דעם קליינעם צימער איז געשטאנען אן אלט הילצערן בעט. דאָס איז אלזאָ געוועזען דאָס שלאָף־צימער. אין דעם גרויסען צימער איז געשטאנען אן אלט־מאָדישער גרויסער שרייב־טיש, אויף וועלכען עס זיינען געוועזען אָנגעוואָרפען

אין א שרעקליכער אונאָרדנונג ביכער, פּלעשלעך, גלעזעלעך,ביינער פון מענ־שען און טהיערע און אלערליי זאכען, וועלכע זיינען געווען פראנסוא פרעכוד און ער האָט ניט פערשטאנען צו וואָס זיי טויגען און צו וואָס מען דאַרף זיי.

לעבען שרייב־טיש זיינען געשטאנען א גרויסער אלטמאָדישער פּאָטער־שטוהל פון דעם דאָקטאָר און דריי אלטמאָדישע בענקלעך פאר בעזוכער.

דאָס גאנצע צימער האָט אויסגעוויזען וויא א ביבליאָטהעק, ווייל אוי־סער אויף דיא פּאָליצעס האָבען זיך געוואַלגערט ביכער אויף דעם באָדען און ארום דעם שרייב־טיש זיינען געלעגען גאנצע באַטערעען פון גרויסע, שווערע, אלטע ביכער.

דאָקטאָר טירקאָמעל איז געווען א מאַן פון א יאָהר זעכציג, מיט לאנגע ווייסע האָר, מיט א לאנגער ווייסער באָרד. ער האָט געהייסען זיינע געסט זיך זעצען, האָט זיך אליין געזעצט אין זיין גרויסען שטוהל און האָט געזאָגט ערנסט און פינסטער:

— יעצט, מיינע הערען, ערקלערט מיר, וואָס איהר דאַרפט צו מיר.

פראנסוא האָט יעצט דערצעהלט דיא גאנצע געשיכטע פון קיאמיל פּאשא, פון זיינע מיליאָנען, פון זיין טעסטאמענט און פון זייער לאנגער רייזע אין אפּ־ריקא. דער דאָקטאָר האָט אָנגעשפּארט זיין גרויען קאָפּ אָן ביידע הענד און האָט אויסגעהערט.

זשאק דאָראן און זאמבוקא האָבען ערוואַרטעט, אז דער דאָקטאָר וועט שטעלען פראגען און וועט וועלען אויספאָרשען, וויא פיעל מיליאָנען קיאמיל פּאשא האָט פערגראָבען אויף זיין אינזעל, דער דאָקטאָר אָבער האָט געשוויגען, גלייך וויא דיא גאנצע געשיכטע וואָלט איהם גאָר ניט אָנגעגאנגען.

זשאק דאָראן האָט עס ניט געקענט אויסהאלטען.

— זאָגט מיר, דאָקטאָר, זייט איהר אמאָל געווען אין עגיפּטען?

— ניין, איז געווען דיא אנטוואָרט.

— זיינט איהר פיליכט געווען אין סיריען? אין פּאלעסטינא? אין קאָנ־סטאנטינאָפּאָל?

— ניין.

— זיינט איהר פיליכט געווען אין אלעפּפּא?

— ניין.

— איז אייער פּאָטער געווען אין יענע לענדער?

— עס קען זיין.

— "עס קען זיין" איז ניט קיין ענטפער! האָט זשאק דאָראן זיך געקאָכט.

— דאָס איז דער איינציגער ענטפער, וועלכען איך קען אייך געבען, האָט דער דאָקטאָר געענטפערט.

— אלזא, ערלויבט מיר נאך א פראגע, האט פראנסוא געבעטען גאנץ העפליך.

— אויב איך וועל קענען, וועל איך אייך ענטפערען.

— האט איהר אמאל ערהאלטען א בריעף פון קיאמיל פאשא?

— יא.

— איז געשטאנען אין יענעם בריעף, אז עס געפינט זיך ערגעץ א געוויסער אינזעל, וועלכער געפינט זיך אויף אזא און אזא פאראלעל?

— יא.

— איז געשטאנען אין יענעם בריעף, אז א געוויסער זשאק דאראן און א געוויסער זאמבוקא וועלען קומען צו אייך מיט א בריעף פון קיאמיל פאשא וועגען דיעזען אינזעל?

— יא.

דאקטאר טירקאמעל האט געזאגט זיינע "יא'ס" לאנגזאם, פינסטער, ערנסט, גיט ווילענדיג. עס איז געוועזן דייטליך, אז דיא גאנצע געשיכטע איז איהם רעכט אונאנגענעהם.

— נו, הערר דאקטאר, יעצט שטעהן פאר אייך זשאק דאראן און זאמבוקא, האט פראנסוא געזאגט, זיי האבען ביי זיך דעם בריעף פון קיאמיל פאשא, אין וועלכען ער הייסט זיי קומען צו אייך און נעהמען ביי אייך אייער בריעף. ווען איהר האט דעם בריעף פון קיאמיל פאשא, ווייסט איהר דאך געוויס, אז עס האנדעלט זיך וועגען מיליאנען. וואהרשיינליך ווייסט איהר אויך, אז איהר זייט דער דריטער יורש.

דער דאקטאר האט געשוויגען אייניגע מינוטען, גלייך וויא ער וואלט זיך איבערלעגט וואס צו ענטפערען, ענדליך האט ער געפרעגט:

— וואס וועט איהר טהאן, ווען איך זאל אייך געבען קיאמיל פאשא'ס בריעף?

— מיר וועלען באלד פאהרען אויף יענעם אינזעל און אויסגראבען דיא מיליאנען, האט זשאק דאראן אויסגערופען.

— און וואס וועט איהר טהאן מיט דיא מיליאנען, ווען איהר וועט זיי אויסגראבען?

— מיר וועלען זיי צוטהיילען אויף דריי גלייכע טהיילען. איין טהייל וועט איהר נעהמען און צוויי טהיילען וועלען מיר נעהמען.

— און וואס וועט איהר טהאן מיט אייערע מיליאנען?

— יעדער וועט טהאן, וואס ער וועט וועלען.

דאקטאר טירקאמעל איז אויפגעשטאנען, האט אויפגעהויבען ביידע הענד און האט געזאגט מיט א שטימע פון א פראפעט פון דיא אלטע צייטען:

— ארימע, פערפיהרטע, אונגליקליכע מענשען! איהר יאגט זיך נאך רייכ-

טהימער אום זיי צו פערשווענדען, אום זיי צו פערשליידערען אין דער וועלט און צו מאכען דיא מענשען נאך עלענדער, נאך אונגליקליכער. רייכטהום איז דאס אונגליק פון אונזער ציוויליזאציאן.

— ערלויבט מיר, העדר דאקטאר! האט זאמבוקא געוואלט איהם אונ־טערברעכען.

— איך ערלויב גאר ניט! האט דער דאקטאר אויסגערופען, איך זעה, אז איהר ווילט מיך ניט אויסהערען, דארום וויל איך אייך שטעלען נור איין פראגע: ווילט איהר זיך ענטשליסען אוועקצוגעבען אלע מיליאנען, וועלכע מיר וועלען אויסגראבען, אויף א גוטער זאך, וועלכע קען ברענגען נוצען אלע מענשען?

— איך פערשטעהע ניט אייער פראגע, דאקטאר, האט זאמבוקא געזאגט פינ־סטער, מיר זיינען דריי גלייכע יורשים, יעדער וועט נעהמען זיין טהייל און טהאן מיט זיין געלד וואס ער וועט געפינען אם בעסטען פאר זיך.

— ווייסט איהר, העדר דאקטאר, וויא פיעל מיליאנען קיאמיל פאשא האט אונז איבערגעלאזען? האט זשאק דאראן געשריען. 20 מיליאן!

— דאס קימערט מיך גאנץ וועניג, האט דער דאקטאר געענטפערט רוהיג, וואס מעהר מיליאנען, אלץ בעסער פאר אלע מענשען.

— איהר קענט עס אבער פון אונז ניט פערלאנגען, מיר זאלען אייך אוועקגעבען אונזערע מיליאנען!

— איך פערלאנג עס גאר ניט, האט דער דאקטאר געענטפערט, איך דארף ניט קיין געלד.

— ווייסט איהר, אז מיר קענען אייך צווינגען, איהר זאלט אונז ארויס־געבען קיאמיל פאשא׳ס בריעף? האט זיך זשאק דאראן געקאכט.

— דאס ווייס איך ניט, איך בין ניט קיין אדוואקאט.

— אבער איהר זייט דאך מאראליש פערפפליכטעט, אונז אבצוגעבען אונ־זער טהייל, האט פראנסוא בעמערקט.

— מאראליש פערפפליכטעט? האט דער דאקטאר איבערגעפרעגט. מאראליש פערפפליכטעט בין איך נור צו דער מענשהייט, ווייל דיא מענשהייט האט מיר פערשאפט דאס וויסען און דאס קענען און דיעזע אלע ביכער, וועל־כע מאכען מיך גליקליך, און ווייל איך בין מאראליש פערפפליכטעט צו דער מענשהייט, וויל איך עפעס טהאן פאר דער מענשהייט. איך וויל אבקויפען א גרויסען אינזעל אין וועלט־מעער און דארט אומזיסט היילען אלע מענשען, וועלכע ליידען פון שווינדזוכט. איך וויל זיי קורירען נאך א גאנץ נייער מעטא־דע, וועלכע איך האב געלערנט פון אן אינדישען הייליגען. איך קען עס ניט טהאן אין דיעזע לענדער, וואו דיא לופט איז פעראונרייניגט און פערפעסטעט פון דעם רויך און דעם דאמפף פון דיא פאבריקען. דיא מענשהייט איז מא־

ראליש פערפּליכטעט עס צו טהאָן, ווייל דיעזע פאבריקען, וועלכע בעשאַ־פען רייכטהימער, נעהמען אוועק ביי דיא מענשען זייער געזונדהייט.

דאָקטאָר טירקאָמעל האָט אָנגעהויבען צו ערקלערען, וויא אזוי דיא שווינד־זוכט, דיעזע שרעקליכע פעסט פון דער נייעסטער ציוויליזאציאָן, פאָדערט אלע מאָל מעהר אָפּפער, מיט יעדען יאָהר שטארבען מעהר מענשען פון דיעזער קראנקהייט, ווייל עס ווערען אלע מאָל מעהר פאבריקען.

פראנסוא האָט איהם אויסגעהערט מיט פערגניגען. דער דאָקטאָר האָט זיך ארויסגעוויזען אלס גרויסער געלערענטער. עס קען זיין, אז ער איז געווען א פאנטאסט, א טרוימער, א מענש, וועלכער האָט זיך איינגעבילדעט, אז ער קען אויסהיילען דיא שווינדזוכט, אָבער מען האָט געמוזט צוגעבען, אז ער איז אן ערנסטער געלערענטער.

זשאק דאָראן האָט אָבער גאָר ניט געוואָלט וויסען פון דעם דאָקטאָר'ס פּלענער. ער האָט איהם דארום אונטערבראָכען און האָט געזאָגט בייז, האסטיג, אונרוהיג:

— ווייסט איהר, אז מען קען אייך פערקלאָגען אין א געריכט און אייך לאָ־זען ארעסטירען?

— פאר וואָס?

— פאר וואָס איהר גיט אונז ניט ארויס דעם בריעף. עס איז אונזער געלד און איהר מוזט אונז אוועקגעבען אונזער טהייל ירושה.

— איהר האָט א טעות, מיינע הערען פראנצויזען, האָט דער דאָקטאָר גע־ענטפערט גאנץ רוהיג, איך בין טאקע ניט קיין אדוואָקאט, איך וויים אָבער גאנץ גוט, אז איך בעגעה דערמיט ניט קיין פערברעכען. איידער אייך אוועק־צוגעבען דאָס געלד, איהר זאָלט עס פערשווענדען און מאכען נאָך מעהר קראנקע און אונגליקליכע מענשען, זאָלען בעסער קיאמיל פאשא'ס מיליאָנען פערפוילט ווערען דאָרט, וואו זיי זיינען בעגראָבען.

זשאק דאָראן איז אויפגעשפּרונגען, וויא א וואהנזיניגער, האָט געמאכט פון זיינע ביידע הענד צוויי שטארקע פויסטען, איז צוגעגאנגען נעהענטער צום דאָקטאָר, האָט אויסגעשטרעקט זיינע ביידע פויסטען און האָט געזאָגט:

— ענטפערט מיר קורץ און שארף: ווילט איהר אונז ארויסגעבען קיאמיל פאשא'ס בריעף אָדער ניט?

— ניין, האָט דער דאָקטאָר געענטפערט.

— ניין? האָט דאָראן איבערגעפרעגט און א ווייסער שוים האָט זיך בעוויזען אויף זיינע בלייכע ליפּען.

— ניין, האָט געזאָגט דער דאָקטאָר רוהיג און קאלטבלוטיג.

זשאק דאָראן איז צוגעלאָפען צו איהם און האָט געשריען ניט מיט זיין קול:

— איהר ווילט אונז ניט געבען דעם בריעף מיט גוטען? נו, וועלען מיר איהם נעהמען ביי אייך מיט בייזען!

מיט דיעזע ווערטער האָט ער זיך ארויפגעוואָרפען אויף'ן דאָקטאָר און האָט געוואָלט איהם דערווארגען. פראַנסוא האָט איהם צוריקגעהאלטען מיט אלע זיינע קרעפטען.

דער דאָקטאָר האָט גוט פערשטאַנען, אז דיעזע מענשען זיינען פעהיג איהם צו טויטען און צו זוכען אין זיינע צימערען אזוי לאַנג, ביז זיי וועלען געפי־נען דעם בריעף. ער האָט דארום געזאָגט גאַנץ רוהיג:

— אייער מיה איז אומזיסט. איך האָב ניט קיאַמיל פּאַשאַ'ס בריעף.

— איהר האָט איהם ניט? וויא איז דאָס מעגליך? וואו איז ער דען? האָבען דאָראַן און זאַמבוקאָ אויסגערופען מיט איין קול.

— איך האָב איהם פערברענט.

זשאַק דאָראַן האָט אָנגעהויבען צו קייכען, גלייך וויא עס וואָלט איהם גע־טראָפען דער שלאַג.

— ער האָט איהם פערברענט! האָט ער געקייכט. דער... טויגעניכטס! וויא... אזוי... פערברענט מען עס... א בריעף... וועלכער... איז ווערטה... צוואַנציג מיליאָן! צוואַנציג מיליאָן!... עס איז... ארויסצוזאָגען... מיט'ן מויל... צוואַנציג מיליאָן!...

— יעצט, מיינע הערען, קענט איהר אייך געהן געזונדערהייט, האָט דער דאָקטאָר געזאָגט ערנסט און פינסטער.

מיט דיעזע ווערטער האָט ער זיי געוויזען דיא טהיר.

זשאַק דאָראַן איז געבליבען שטעהן גלייך וויא א בליץ וואָלט איהם גע־טראָפען. זאַמבוקאָ האָט זאָגאר אָנגעהויבען צו וויינען, נאָר פראַנסוא איז גע־בליבען רוהיג. ער איז געוועזען העכסט צופריעדען דערפון.

ביידע שוואָגערס זיינען געוועזען אזוי דערשלאָגען און אזוי צובראָכען, אז פראַנסוא האָט געמוזט זיי נעהמען אונטער דיא אָרם און זיי אראָבפיהרען פון דיא טרעפּ.

28טעס קאַפּיטעל.

סוף פּאַשאַ געפינט וואָס מען זוכט

זשאַק דאָראַן איז, אמת, געוועזען א פאָלקאָמען געזונדער מענש, אָבער דער שטאַרקסטער מענש, אַן אייזערנער מענש וואָלט אויך ניט געקענט אויסהאַלטען אזוי פיעל איבערראַשונגען, אויפרעגונגען און ענטטוישונגען.

דער שטאַרקער קערפּער פון זשאַק דאָראַן האָט געקענט איבערטראָגען דיא לאַנגע און שווערע רייזען אין אָמאַן און אין לאָאַנגאָ, דעם שיפבּרוך אין דער

בוכטע פון מאיומבא, אָבער ער האָט ניט געקענט אויסהאַלטען דיא לעצטע ענט־טוישונג, ווען א קלוגער מענש האָט זיך אָבגעזאָגט פון זיינע מיליאָנען און האָט ניט געוואָלט ארויסגעבען דיא מיליאָנען, וועלכע געהערען איהם, זשאק דאָראן, און זיין ליעבען שוואָגער.

פראנסוא האָט קוים געבראכט זיין אָנקעל אין האָטעל. זשאק דאָראן האָט זיך געלעגט אין בעט און איז קראנק געוואָרען, ערנסט קראנק געוואָרען. מען האָט גערופען א דאָקטאָר, וועלכער האָט ערקלעהרט, אז דאָראן האָט א נערוועך־פיעבער, אלזאָ א זעהר געפעהרליכע קראנקהייט.

דער דאָקטאָר האָט געטהאָן אלעס, וואָס ער האָט געקענט און געדארפט טהאָן אין אזא פאל. אָבער ער האָט זיך זעהר געוואונדערט, ווען ער פלעגט בע־זוכען דעם קראנקען און פלעגט הערען, וויא דער קראנקער רעדט פון היץ און שרייט, מען זאָל איהם אָבגעבען זיינע מיליאָנען.

— מיינע מיליאָנען! מיינע צוואנציג מיליאָן! פלעגט שרייען דער קראנ־קער. דער טייפעל! פאר וואָס וויל ער מיר ניט אָבגעבען מיינע מיליאָנען?

זעלבסטפערשטענדליך, אז פראנסוא האָט באלד דערצעהלט זיין פריינד טרעגאָמעין, וואָס עס איז פאָרגעקומען אין דעם הויז פון דאָקטאָר טירקאָמעל און אז דער דאָקטאָר וויל ארויסגעבען זיין דאָקומענט נור דאַן, ווען דיא יורשים פון קיאמיל פּאשא וועלען אָבגעבען דאָס גאנצע געלד אויף א האָספּיטאל פאר שווינדזיכטיגע.

— נו, יעצט דענק איך, האָט זיך דיא גאנצע געשיכטע געענדיגט, האָט טרעגאָמעין געזאָגט.

— איך דענק אויך אזוי, האָט פראנסוא בעמערקט, דאָקטאָר טירקאָמעל איז אַ משוגענער פאנאטיקער, מיט איהם וועט מען גאָר ניט מאכען. ער דארף ניט קיין געלד און לאכט פון דיא מענשען, וועלכע יאָגען זיך נאָך געלד, גלייך וויא דאָס גאנצע לעבען פון א מענשען וואָלט בעשטאנען נור אין געלד.

— איך זעה גאָר ניט איין, פאר וואָס דוא האלטסט איהם פאר א משוגענעם. דוא זעהסט דאָך, אז ער וואָלט געקענט פערדיענען פיעל געלד אלס דאָקטאָר און ער וויל עס ניט. ער וויל בעסער גרינדען א האָספּיטאל פאר שווינדזיכטיגע.

— ער איז אלענפאלס ניט אזוי וויא אנדערע מענשען. אָבער גלויבסט איהר דען ווירקליך אין דיא מיליאָנען פון קיאמיל פּאשא?

— איך וויל זאָגען דיא וואהרהייט, האָט טרעגאָמעין געענטפערט, אָנפאנגס האָב איך געדענקט, אז דער טערקישער פּאשא האָט גאָר קיין מיליאָנען ניט גע־האָט. זייט מען האָט אָבער געפונען דיא צוויי דימאנטען אויף דעם אינזעל אין דער בוכטע פון מאיומבא, האָב איך אָנגעהויבען צו גלויבען אין דיזע מיליאָנען.

— און גלויבט איהר, אז זיי געפינען זיך ווירקליך אויף דעם דריטען אינ־זעל?

— פאר געווים ווייס איך עס ניט. עס איז דייטליך, אז דיעזער קיאמיל פּאַשא האָט געהאַט געוויסע אבזיכטען מיט זיינע מיליאָנען. מען זעהט דאָך, אז ער האָט עס אזוי געמאכט, אז זיינע יורשים זאָלען מוזען ארומפאָהרען א לאַנגע צייט און ליידען אלערליי אונאנגענעהמליכקייטען, איידער זיי וועלען בעקומען דיעזע מיליאָנען. איך דענק זאָגאר, אז דיעזער דאָקטאָר טירקאָמעל ווייס פיעל מעהר פון דיעזע מיליאָנען, וויא מיר אלע. עס קען זעהר זיין, אז ער איז געוועזען גוט בעקאנט מיט קיאמיל פּאשא און זיי האָבען עפּעס אָבגערעדט וועגען דיעזע מיליאָנען.

— איהר האָט רעכט, פריינד, האָט פראנסוא לאַנגזאם געזאָגט, עס איז זעהר מעגליך, אז קיאמיל פּאשא האָט געוואָלט געבען א לעהרע א געוויסע צאָהל מענשען און זיי ווייזען, וואָס עס ווערט פון א רייכטהום, וועלכעס מען האָט אָנגעזאמעלט מיט מיה, מיט נויט, שוויס, מיט אלערליי גערעכטע און אונגערעכטע מיטעל. דיא וועלט-געשיכטע לערענט אונז, אז א דינאַסטיע, א קעניגליכע פאמיליע, מיט אנדערע ווערטער, א געוויסע סומע עהרע דויערט אויך ניט זעהר לאַנג, רייכטהום אָדער א געוויסע סומע געלד געפינט זיך אויך אין געוויסע הענד ניט זעהר לאַנג.

— אלזאָ וויא לאַנג וועט דויערען דיא דינאַסטיע פון דיא ראָטהשילדס? האָט טרעגאָמעין געפרעגט.

— דיא ראָטהשילדס זיינען נאָך א גאַנץ יונגע דינאַסטיע, האָט פראנסוא געענטפערט, זייער רייכטהום האָט זיך אָנגעהויבען אין 1800, יעצט צעהלען מיר 1862, דיא דינאַסטיע פון דיא ראָטהשילדס איז אלזאָ אלט נור אונגעפעהר 62 יאָהר. דינאַסטיען פון קעניגע, מיט אנדערע ווערטער, מאַגנאַטען פון עהרע דויערען פיעל לענגער. דיא וועלט-געשיכטע לערענט אונז, אז אייניגע קעניגליכע דינאַסטיען האָבען געדויערט פינף ביז זעקס הונדערט יאָהר.

— אלזאָ, דענקסט דוא ניט זעהר פיעל פון קיאמיל פּאשאָ'ס מיליאָנען?

— איך האָב נעכטען ביינאכט אוועקגעשיקט א בריעף צו מיין געליעבטער זשוליעט, אז מיר וועלען באלד צוריקקומען אהיים און יעצט וועלען מיר שוין קענען הייראטהען, ווייל איך בין פעסט איבערצייגט, אז יעצט וועט שוין מיין אָנקעל אויסגעהיילט ווערען פון זיין מאניע (שגעון) נאָכצולויפען נאָך קיאמיל פּאשאָ'ס מיליאָנען.

פראנסוא האָט יעצט געפונען פאר נויטהיג צו דערצעהלען בן אָמאר'ען אלעס וואָס עס האָט פּאסירט אין דעם הויז פון דאָקטאָר טירקאָמעל. ער האָט איהם ערקלעהרט, אז יעצט איז אלעס פערלאָרען. קיאמיל פּאשאָ'ס בריעף וועגען דעם אינזעל נומער דריי איז פערברענט און יעצט מוז יעדער פאָהרען אהיים אָהן דיא מיליאָנען.

וואָס עס איז שפּעטער פאָרגעקומען צווישען בן אָמאר'ען און סואד פּאשא,

וויים קיינער ניט. פראנסוא האָט גערעכענט, אז קוים וועט ער דערצעהלען דעם עגיפּטיאנער, אז מען האָט מעהר ניט צו דענקען פון קיאמיל פּאשאַ'ס מיליאָ־נען, וועט ער באלד אוועקפּאָהרען נאָך עגיפּטען, בן אָמאר אָבער און זיין שריי־בער נאזים זיינען געבליבען אין האָטעל.

אונטערדעסען איז זשאק דאָראן געלעגען קראנק. פראנסוא און טרעגאָמעין זיינען ארומגעגאנגען ארום איהם, וויא א געטרייע מוטער ארום איהר קראנקען קינד. זיי פלעגען איהם לעגען אייז צום קאָפּ, זיי פלעגען איהם איינגעבען מע־דיצין און זיי פלעגען צורעכט מאכען זיין געלעגער.

זשאק דאָראן פלעגט אימער ריידען פון היץ, זיך בייזערען, שילטען און שרייען, פאר וואָס מען גיט איהם ניט אָב זיינע מיליאָנען; ער וויל פערהייראַ־טהען זיין ניכטע זשוליעט מיט א פּרינץ און זיין נעפע פראנסוא מיט א פּרינ־צעסין.

צום גליק, האָט זשאק דאָראן'ס שטארקער קערפּער אויסגעהאַלטען דיא קראנקהייט. דער דאָקטאָר האָט געטהאָן אלעס וואָס ער האָט געקענט און ער האָט אויך באלד איינגעזעהן, אז ביי אזא שטארקען קערפּער וועט ער לייכט בעהערשען דיא קראנקהייט.

— דעם קערפּער וועל איך אויסהיילען, איך וויים אָבער ניט, אויב איך וועל זיין אים שטאנד אויסצוקורירען דעם גייסט, האָט דער דאָקטאָר אמאָל געזאָגט צו פראנסוא, א נערוועז פיעבער לאָזט אמאָל איבער א טרויעריגען שטעמפּעל אויף דעם קראנקען, איך קען ניט גאראנטירען, אז דער קראנקער וועט בלייבען גייסטיג געזונד.

ענדליך איז געקומען דער קריזיס. דיא קראנקהייט האָט געבראָכען. זשאק דאָראן איז געווען אים שטאנד צו דערקענען פראנסוא, טרעגאָמעין און זאָ־גאר זיין שוואָגער זאמבוקאָ.

זיין שוואָגער? יעצט איז עס געווען א גרויסע פראגע, אויב דיעזע צוויי מענער וועלען נאָך אמאָל ווערען שוואָגערס און אויב דיא ניט שעהנע און ניט יונגע יונגפרוי טאליסמא זאמבוקאָ וועט נאָך אמאָל קענען פערהייראטהע ווע־רען. דער קלוגער זאמבוקאָ האָט זיך געהאַלטען פעסט אָן זיין פּרינציפּ, אז זיין שוועסטער קען הייראטהען נור א מאן מיט פיעלע מיליאָנען. זיא קען דאָך ניט הייראטהען אָן אָרימען אלטען פראנצויז.

זשאק דאָראן איז געוואָרען בעסער, פיעל בעסער. ער פלעגט שוין קענען זי־צען אויף'ן בעט און עסען, וואָס דער דאָקטאָר האָט איהם פערשריבען, אָבער גראָד יעצט האָבען פראנסוא און טרעגאָמעין געמוזט בלייבען לעבען איהם. מיט זיי פלעגט ער רעדען, זיי פלעגט ער דערצעהלען פון זיינע נייע פּלענער און זיי פלעגט ער פאָלגען, ווען זיי פלעגען איהם הייסען עסען, נעהמען מעדיצין אָדער זיך לעגען אָברוהען.

טרעגאַמעין האָט גוט געוואוסט, אז דענבאר איז ניט ווײַט פון עדינבורג, דיא הויפט שטאָדט פון שאָטלאנד און דיא געוועזענע הויפט שטאָדט פון דיא שאָטלענדישע קעניגע. אין עדינבורג האָט געלעבט דיא קעניגין מאריא סטיואַרט, וועלכע איז בעריהמט אין דער וועלט־געשיכטע מיט איהר טרויעריגען טויט אויף'ן עשאפאָט אין ענגלאנד. אין עדינבורג האָט געלעבט מאריא סטיואַרט'ס זוהן יעקב דער זעקסטער, וועלכער איז שפּעטער געוואָרען קעניג איבער גאנץ ענגלאנד אונטער דעם נאָמען יעקב אָדער דזשיימס דער ערשטער.

טרעגאָמעין און פראנסוא האָבען זעהר געוואָלט פאָהרען נאָך עדינבורג — אין גאנצען איין שטונדע רייזע פון דענבאר — אום צו זעהן דעם אלטען קע־ניגליכען שלאָס פון דיא קעניגע פון שאָטלאנד, אָבער דאָס איז געווען אונמעגליך, ווייל זיי האָבען ניט געקענט אוועקגעהן פון דעם קראנקען.

דערווייל איז מען געוואָהר געוואָרען אין דענבאר, אז עס זיינען גע־קומען פרעמדע, פראנצויזען און טערקען, וועלכע האָבען געוואָלט געבען דאָק־טאָר טירקאָמעל זעהר פיעל געלד און ער האָט זיך ענטזאגט דערפון.

ווער עס האָט פערברייטעט דיעזע נאכריכט, פון וואנען מען איז געוואָהר געוואָרען פון דיעזער געשיכטע, איז אונמעגליך צו זאָגען.

און מערקווירדיג, קוים האָט מען אָנגעהויבען צו רעדען דערפון אין דיא גאסען, איז דאָקטאָר טירקאָמעל געוואָרען בעליעבט און שטארק פּאָפּולער אין דער גאנצער געגענד. עס האָבען אָנגעהויבען צו קומען צו איהם קראנקע פון דער גאנצער געגענד. ארום זיין הויז פלעגען אָפּט שטעהן רעדליך מענשען. יעדער האָט געוואָלט זעהן דעם זאָנדערבארען מאן, וועלכער האָט זיך אָבגע־זאָגט פון מיליאָנען. ווען א דאָקטאָר זאָגט זיך אָב פון מיליאָנען, מוז ער זיין א גרויסער געלעהרטער אָדער אביסעל משוגע.

דאָקטאָר טירקאָמעל פלעגט אויפנעהמען נור זעהר ווייניג קראנקע. ער פלעגט בעהאנדלען נור ווירקליך קראנקע. קוים האָט ער בעמערקט, אז איי־נער האָט זיך נור געמאכט קראנק און איז געקומען צו איהם נור אויס נייגיע־ריגקייט, פלעגט ער גאנץ איינפאך איהם הייסען ארויסגעהן פון זיין הויז.

אין א שעהנעם פריהמאָרגען איז דאָס הויז פון דאָקטאָר טירקאָמעל גע־בליבען געשלאָסען. עס זיינען געקומען פיעלע פּאציענטען, האָבען געקלאפּט אין דער טהיר, אָבער קיינער האָט זיי ניט געענטפערט.

זיי האָבען געוואַרט ביז 11 א זייגער. קיינער האָט זיך ניט געוויזען. דיא פענסטער און דיא טהיר פון דעם הויז זיינען געבליבען פערמאכט. עס זיינען זיך אויך צונויפגעקומען פיעלע מענשען און מען האָט אָנגעהויבען צו רעדען, אז מען מוז רופען פּאָליציי, אויסברעכען דיא טהיר און זעהן, וואָס דאָרט טהוט זיך.

ווען עס איז געוואָרען 12 א זייגער און דיא טהיר פון דאָקטאָר טירקאָמעל'ס

הויז איז אַלץ געבליבען פערמאַכט, האָט מען אָנגעהויבען איבערצוטראַכטען, אַז עפּעס איז געשעהן, און מען האָט געשיקט רופען אַ פּאָליציסט.

דער פּאָליציסט האָט אויסגעבראָכען דיא טהיר און איז אריינגעקומען אין דאָקטאָר טירקאָמעל'ס צימער. אַ שרעקליך בילד האָט זיך איהם פאָרגע־שטעלט: אַלע קאַסטענס און אַלע שופלאַדען זיינען געווען געעפענט, אויפ־געריסען מיט געוואַלד. אַלעס אין צימער איז געווען צוואוואָרפען און צוריסען. דער שרייב־טיש איז געווען איבערגעקעהרט, דיא ביכער, שריפטען און אינסטרו־מענטען זיינען געלעגען צוריסען און צובראָכען אויף דעם פוסבאָדען. דיא ווע־שע און ניט רייכע קליידער פון דעם דאָקטאָר טירקאָמעל זיינען געלעגען אויף דיא ביכער מיט דיא קעשענעס אויסגעקעהרט, אַ בעוויז, אַז מען האָט שטאַרק געזוכט אין דיעזע קעשענעס.

אין זיין קליינעם אָרימען שלאָף־צימער איז געלעגען דאָקטאָר טירקאָמעל אויף זיין בעט, דיא הענד און דיא פיס געבונדען. ער איז געווען גאַנץ נאַקעט. עס איז געווען דייטליך, אַז מען האָט פון איהם אראָבגעריסען זיינע אָרימע קליידער מיט געוואַלד. אין זיין מויל האָט געשטעקט אַ גרויסע שטיק האַלץ, אַ שפּרייז־האָלץ, ער זאָל ניט קענען שרייען.

ער האָט נאָך געלעבט, דאָס הייסט, ער האָט נאָך גאַנץ שוואַך געאָ־טהעמט.

מען האָט באַלד ארויסגענומען דאָס שפּרייז־האָלץ פון זיין מויל און מען האָט איהם אָנגעהויבען צו רייבען און איהם צו מינטערען. מען האָט אויך באַלד גערופען אַ דאָקטאָר.

ווען דיא פּאָליציי און דער דאָקטאָר האָבען געמינטערט און גריבען דעם האַלב־טויטען דאָקטאָר טירקאָמעל, האָבען זיי דערזעהן מיט שטוינען און פער־וואונדערונג, אַז אויף זיין רעכטער פּלייצע זיינען איינגעשטאָכען ציפערען. מען האָט געקענט לעזען גאַנץ דייטליך: 17, 91.

וואָס זיינען דאָס פאַר ציפערען? וואָס בעדייטען זיי?

ווען מען האָט אָבגעמינטערט דעם דאָקטאָר און ער איז אַזוי ווייט געקו־מען צו זיך, אַז ער האָט געקענט רעדען, האָט מען איהם געפרעגט, וויא קומט עס, וואָס ער איז טאַטואירט? וואָס בעדייטען דיעזע ציפערען?

ער האָט געענטפערט, אַז ווען ער איז נאָך געווען אַ קינד פון אַ יאָהר צעהן, האָט זיין פאָטער איינגעשטאָכען אויף זיין פּלייצע דיעזע ציפערען.

— אָבער וואָס בעדייטען זיי? צו וואָס האָט אייער פאָטער עס געטהאָן?

אויף דיעזער פראַגע האָט דער דאָקטאָר ניט געוואָלט ענטפערען.

דאָס איז געווען דער פּאַראַלעל פון דעם אינזעל, אויף וועלכען קיאַמיל פּאַ־שאַ האָט פערגראָבען זיינע מיליאָנען.

דיא פּאָליציי האָט דאַן געפרעגט: וואָס איז פאָרגעקומען אין זיין הויז? ווער האָט איהם געבונדען?

דאָקטאָר טירקאָמעל האָט דערצעהלט, אז פאָריגע נאַכט, ווען ער איז געזעסען ביי זיין שרייב־טיש און האָט געארבייט, איז צוגעקומען פון הינטען א שטארקער מאַן מיט שווארצע האָר און מיט א ברוינעם געזיכט און איז אָנגעפאַלען אויף איהם. צוערשט האָט ער איהם אריינגעשטעלט א שפּרייז־האָלץ אין מויל, דאַן האָט ער איהם געבונדען דיא הענד אויף'ן רוקען און האָט איהם אריינגעוואָרפען אין זיין בעט.

ער האָט ניט געקענט שרייען, ווייל דער רויבער האָט איהם פערשטעלט דאָס מויל מיט'ן שפּרייז־האָלץ. ער האָט זיך ניט געקענט ראנגלען מיט'ן רויבער, ווייל דער רויבער איז א יונגער מאַן און ער, דער דאָקטאָר, איז אַן אלטער, שוואַ־כער מענש. אויסער דעם איז ער געוועזן אזוי איבערראַשט פון דעם פּלוצלונגען אי־בערפאַל, אז אין דיא ערשטע עטליכע מינוטען האָט ער גאָר ניט געוואוסט, וואָס עס טהוט זיך מיט איהם.

שפּעטער האָט ער געזעהן, וויא דער רויבער האָט געזוכט אין אלע שופ־לאָדען און אין אלע זיינע פּאַפּיערען. ער האָט געזעהן אלעס וואָס דער רוי־בער האָט געטהאָן און האָט זיך ניט געקענט ריהרען.

ענדליך, ווען דער רויבער האָט ניט געפונען, וואָס ער האָט געזוכט, האָט ער אָנגעהויבען צו זוכען אין דיא קליידער, וועלכע דער דאָקטאָר האָט געטראָגען אויף זיך, דערביי האָט ער דערזעהן דיא ציפערען, וועלכע זיינען איינגעשטאָכען אויף זיין רעכטער פּלייצע. קוים האָט ער זיי דערזעהן, האָט ער זיי פערשריבען און איז זיך רוהיג אוועקגעגאַנגען.

דער אלטער פרוי, דער איינציגער דיענערין פון דעם דאָקטאָר, האָט דער רויבער געגעבען א שטארקען זעץ איבער'ן קאָפּ און זיא איז געפאַלען אין אָנ־מאַכט. ווען דיא פּאָליציי איז געקומען, האָט מען זיא געפונען ליעגען אויף איהר געלעגער אזוי דערשראָקען, אז זיא האָט מורא געהאַט זיך אויפצוהויבען.

דיא פּאָליציי האָט ווייטער אויסגעפרעגט דעם דאָקטאָר, ווער עס איז גע־ווען ביי איהם, און אויב ער ווייס פון א מענשען, וועלכער אינטערעסירט זיך מיט דיעזע ציפערען. דער דאָקטאָר האָט געענטפערט, אז מיט עטליכע טעג צו־ריק זיינען ביי איהם געוועזן צוויי פראַנצויזען און אַן איטאַליענער אָדער מאַל־טעזער, וועלכע האָבען איהם געבעטען, ער זאָל זיי ארויסגעבען דיעזע ציפערען.

יעצט האָט דיא פּאָליציי שוין געוואוסט, ווער דער רויבער איז. מען האָט באַלד געפונען זשאַק דאָראַן, פּראַנסוא, טרעגאָמעין און זאַמבוקאָ. מען האָט זיי געפרעגט, אויב זיי זיינען געוועזן ביי דאָקטאָר טירקאָמעל, זיי האָבען עס ניט געלייקענט. אלזאָ איז דאָך איינער פון זיי געוויס דער רויבער.

זשאַק דאָראַן האָט בעוויזען, אז ער איז קראַנק געוועזן און קען נאָך יעצט

ניט ארויסגעהן אויף דער גאס. פראנסוא, טרעגאמעין און זאמבוקא האבען בעוויזען, אז זיי זיינען ניט ארויסגעגאנגען פון האטעל. אז בן אמאר האט ניט געקענט זיין דער רויבער, האט יעדער איינגעזעהען. ער איז געווען זעהר שוואך פון דער לאנגער רייזע און ער פלעגט זעלטען זיך ווייזען אין קארידאר פון האטעל.

אבער נאזים, דער שרייבער פון בן אמאר — וואו איז נאזים? נאזים איז פערשוואונדען געווארען.

עס איז אלזא דייטליך, אז נאזים איז עס געווען דער רויבער, וועלכער האט עס אוועקגערויבט ביי דאקטאר טירקאמעל זיין געהיימניס. דעם מערי־דיאן פון דעם אינזעל האט ער געוואוסט, ווייל ער האט עס געהערט פון זשאק דאראן אויף דעם אינזעל אין דער בוכטע פון מאיומבא, יעצט איז ער געוואהר געווארען דעם פאראלעל.

דאס איז געווען קלאר און דייטליך פאר פראנסוא און טרעגאמעין. דיא פאליציי פון דענבאר האט עס אבער ניט געוואלט גלויבען און מען האט גע־בראכט דאקטאר טירקאמעל אין האטעל, ער זאל דערקענען דעם רויבער. ער האט איהם ניט דערקענט. דיא פאליציי האט אלזא ניט געקענט ארעסטירען קיינעם פון אונזערע בעקאנטע.

ביז אהער האט פראנסוא און טרעגאמעין ניט געוואלט אויסזאגען זשאק דאראן וואס סואד פאשא אדער נאזים האט אבגעטהאן; ווען דיא פאליציי האט אבער געבראכט דאקטאר טירקאמעל אין האטעל און זשאק דאראן האט דערזעהן דאקטאר טירקאמעל מיט פאליציי, האט מען איהם אלעס געמוזט דער־צעהלען.

מען קען זיך לייכט פארשטעלען, וואס דער ארימער זשאק דאראן האט געפיהלט, ווען ער איז געוואהר געווארען, אז בן אמאר'ס שרייבער, דיעזער שטי־לער, פערטראכטער נאזים בן אבדאללאה, וועלכער קען קיין צוויי ניט צעהלען, האט זיי אלע אבגענארט. ער האט ארויסגעקראגען פון דאקטאר טירקאמעל זיין געהיימניס און איז אנטלאפען מיט איהם. יעצט איז ער שוין אין וועג און פאהרט שוין אויף'ן אינזעל.

זאמבוקא האט געטאנצט פאר צארן און פערדרוס. יעצט וועט ער ניט בעקומען א סענט פון דיא צוואנציג מיליאן און זיין שוועסטער טאליסמא וועט שוין קיין מאל ניט הייראטהען. ווען דאס זאל געווען פאסירען אין טוניס, וואלט ער שוין געפינען מיטעל צו כאפען דעם רויבער, עס האט אבער פאסירט אין ענגלאנד, אין א לאנד וואו ער קען זיך זאגאר ניט צוזאמענרעדען מיט דיא מענשען, וועלכע זיינען אים שטאנד נאכצולויפען אזא טויגעניכטס.

ווענינער איבערראשט איז געווען פראנסוא. ער האט שטענדיג געהאלטען

דיעזען נאזים פאר דעם גרעסטען טויגעניכטס און האָט איהם קיין מאָל ניט געטרויט.

אז אלע זיינען אָנגעפאלען אויף דעם אונשולדיגען בן אָמאר'ען, איז גאנץ נאטירליך. זיי האָבען איהם חושד געווען, אז ער האָט געוואוסט פון אלעם. צום אונגליק נאָך, האָט זיך בן אָמאר ארויסגעכאפּט און האָט אויסגערופען:

— אך, סואד! סואד!

— אזוי? אייער שרייבער הייסט גאָר ניט נאזים? האָט פראנסוא גע־פרעגט.

יעצט האָט דער בלאָטער געפּלאצט און אלע זיינען געוואָהר געוואָרען, אז בן אָמאר'ס שרייבער איז גאָר סואד פאשא, דער זוהן פון מוראד ביי, קיאמיל פאשא'ס נעפע.

וויא שוואך זשאק דאָראן איז געווען, איז ער דאָך אויפגעשטאנען און האָט צוגערופען זיין נעפע.

— האָסט דוא געקויפט נייע לאנד־קארטען, פראנסוא? האָט ער איהם געפרעגט.

— יא, אָנקעל.

— האָסט דוא געקויפט נייע אינסטרומענטען?

— יא, אָנקעל.

— דער מערידיאן פון דעם דריטען אינזעל איז 15 גראד 11 מינוט אָסט (מזרח). איז עס אזוי?

— יא, אָנקעל.

— און דער פאראלעל איז 17 גראד 91 מינוט נאָרד, אזוי שטעהט עס אויף דער פּלייצע פון דאָקטאָר טירקאָמעל?

— יא, אָנקעל.

— אלזאָ נעהם דיינע לאנד און מעער־קארטען און זאָג מיר, וואו דאַרף זיך געפינען דער אינזעל נומער דריי.

פראנסוא האָט ארויפגעלעגט אויף'ן טיש א גרויסע קארטע און האָט געזאָגט:

— דער דריטער אינזעל איז שפּיצבערגען.

— שפּיצבערגען? דער קעלטסטער אינזעל אויף דער וועלט? האָט זשאק דאָראן אויסגערופען.

פראנסוא האָט געשוויגען.

— וויא איז דאָס מעגליך? וויא קומט קיאמיל פאשא אזוי וויט אין נאָרד? שפּיצבערגען איז דאָך צעהן מאָנאט אין יאָהר בעדעקט מיט אייז. שפּיצבערגען, וואו עס וואָהנט ניט קיין מענש? שפּיצבערגען, וואו עס געפינען זיך דיא שרעקליכסטע אייז־בערען?

— יא, ליעבער אָנקעל, האָט פראַנסוא געזאָגט שטילערהייט.
— דאַן מוזען מיר פאָהרען נאָך שפּיצבערגען, האָט זשאַק דאַראַן געזאָגט גאַנץ ערנסט. געה און פרעג זיך אָן, אויב מען קען קריעגען א שיף נאָך שפּיצבערגען.
פראַנסוא איז געבליבען שטעהן וויא פערשטיינערט. דארויף האָט ער זיך ניט געריכט.
— געה, מיין פריינד, און זוך א שיף, האָט זשאַק דאַראַן געבעטען. איך וויל ניט, אז דיעזער פערדאַמטער סואד פאשא זאָל קומען פאר אונז און זאָל צונעהמען דיא מיליאָנען.
— און דוא, טרעגאָמעין, געה און זאָג בן אָמאר'ען, אז ער מוז פאָהרען מיט אונז נאָך שפּיצבערגען, דיא קעלטסטע געגענד אין דער וועלט. לאָז ער אויך וויסען, וואָס עס הייסט א רייזע צום נאָרד פּאָל.
— ניט צום נאָרד פּאָל, נאָר צום קעלט פּאָל, וויל אין דער נאָרד זייט פון שפּיצבערגען געפינט זיך דער קעלטסטער פּונקט אין דער נאָרד העלפט פון דער וועלט.
— עס איז נאָך גוט, וואָס דיעזער קיאַמיל פאשא האָט ניט געקענט פערגראָבען זיינע מיליאָנען אויף דער לבנה, האָט פראַנסוא געברומט, זאָנסט וואָלטען מיר נאָך געמוזט פאָהרען אויף דער לבנה.

29טעם קאַפּיטעל.

אויף שפּיצבערגען

דער בעסטער וועג צו פאָהרען נאָך שפּיצבערגען איז איבער נאָרוועגען. דיא טאַפּפּערע און פעהיגע פישער פון נאָרוועגען פאָהרען אָפט נאָך שפּיצבערגען אום צו פאַנגען וואַלפיש, זעע-הינד (סיעל, אויף ענגליש) און דעם וואַלראָס, וועלכער האָט גרויסע צייהן און דיעזע צייהן זיינען אזוי טהייער, וויא עלעפאַנטביין.
דיא פישער פון נאָרוועגען מאַכען זעהר פיעל פיש-טראָן און פיש-אויל (קאָד ליווער אויל אויף ענגליש). דער פיש-אויל פון נאָרוועגען ווערט בעטראַכט אלס דער בעסטער אין דער וועלט און ווערט געברויכט זעהר פיעל אין דער מעדיצין.
עס איז וואהר, אז אין נאָרד אַמעריקאַ, בעזאָנדערס אויף דעם אינזעל ניופאונדלענד מאַכט מען אויך זעהר פיעל פיש-אויל, אָבער דיעזער פיש-אויל ווערט בעטראַכט אלס שוואַכער, ניט אזוי גוט וויא דער נאָרוועגישער פיש-אויל.

דער פיש־אויל ווערט געצויגען פון דעם לעבער פון א געוויסען פיש, וועלכער הייסט "קאד" אויף ענגליש, "טריאַסקא" אויף רוסיש, "קאַבעליאו" אויף דייטש. דאָס פלייש פון דעם קאד־פיש איז גאנץ גוט צום עסען. מען עסט עס פרישערהייט און אויך געזאלצענערהייט. מעהר ווערטה האָט אָבער דער לעבער פון דיעזען פיש, ווייל נור דער לעבער ווערט געברויכט אום צו מאכען פון איהם דיא מעדיצינישע פיש־אויל.

ווען מען פאנגט דעם פיש, עפענט מען איהם אויף און מען נעהמט ארויס דעם לעבער. מען לעגט איהם אריין אין א פאס מיט לעבער און מען לעגט ארויף אויף דעם פאס שטיינער. פון דעם געוויכט פון דיא שטיינער ווערט אויסגע־פרעסט דער ערשטער, בעסטער פיש־אויל. ער איז ווייס וויא וואסער און זעהר לייכט צום טרינקען.

ווען מען האָט אָבגעצאפּט דעם ערשטען בעסטען פיש־אויל, ווארפט מען אריין דעם לעבער אין א קעסעל און מען ווארימט איהם אביסעל. דאן פרעסט מען איהם ווידער. עס קומט ארויס א צווייטער סאָרט פיש־אויל, וועלכער איז שוין אביסעל געלבליך. ער איז ניט אזוי אנגענעהם צום טרינקען, וויא דער ערש־טער סאָרט, אָבער ער ווערט נאָך בעטראכט אלס גוטער פיש־אויל.

ווען דער צווייטער סאָרט ווערט אויסגעפּרעסט, הויבט מען אָן צו קאָכען דעם לעבער און מען בעקומט דעם דריטען סאָרט, א דונקעל ברוינעם, געדיכטען פיש־אויל, וועלכען עס איז זעהר אונאנגענעהם צו טרינקען.

היינט ווערט דער דריטער סאָרט זעלטען געברויכט אלס מעדיצין. אמאָל אָבער פלעגט פיש־אויל זיין אזוי טהייער, אז ניט רייכע מענשען פלעגען מו־זען געברויכען נור דיעזען סאָרט. היינט געברויכט מען דיעזען סאָרט נור אלס שמירעכץ פאר מאשינען און אום ווייך צו מאכען לעדער.

נאָרוועגען פיהרט א זעהר וויכטיגען האנדעל מיט פיש־אויל און מיט אנדערע פיש־פּראָדוקטען. דאָס לאַנד איז אָרים, עס געפינט זיך ווייט אין נאָרדען, צפון־זייט, פון אייראָפּא. דער זומער געדויערט נאָר דריי־פיער מאָ־נאטען און עס קען וואקסען נור גערשטען און האָבער. דיא איינוואָהנער מוזען אלזאָ מאכען א לעבען פון דעם ים.

דיא וויכטיגסטע האנדעלס־שטאָדט אין נאָרוועגען, נאָך דער הויפּט־שטאָדט קריסטיאנא, איז בערגען. דיא שטאָדט בערגען צעהלט נור זעבציג טויזענד איינוואָהנער, אָבער זיא פיהרט דעם גרעסטען פיש־האנדעל אין דער וועלט. מען האנדעלט, דאָס הייסט, מען פערקויפט פאר אויסלאנד אלערליי סאָרטען פיש און פיש־פּראָדוקטען: הערינג, קיליען, סארדינען, פיש־אויל, פיש־ביין, פערשיעדענע פיש־קלעען און אין דער נייעסטער צייט דיא ביינער און דיא קעפּלעך פון דיא פיש, וועלכע ווערען געברויכט אלס א זעהר גוט מיטעל צו מיסטיגען פעלדער.

אין נאָרוועגען געפינט זיך אויך דיא שטאָדט האמערפעסט, וועלכע איז בע־מערקענסווערטה דערמיט, וואָס זיא איז דיא לעצטע שטאָדט אין נאָרדען (צפון) פון אייראָפּא. אין האמערפעסט איז פינף מאָנאטען טאָג און פינף מאָנאטען נאכט, און דיא איבריגע צוויי מאָנאטען פון דעם יאָהר איז דאָ טאָג און נאכט. דיא איינוואָהנער פון האמערפעסט ווייסען, אז אין ווינטער מוזען זיי זיך פאַרבערייטען אויף א לאנגער נאכט, וועלכע דויערט גאנצע פינף מאָנאטען, דערפאר אָבער האָבען זיי אים זומער א לאנגען טאָג, וועלכער דויערט גאנצע פינף מאָנאטען. מען זעהט, וויא דיא זון דרעהט זיך ארום אין הימעל אין אלע זייטען און געהט ניט אונטער.

דיא שטאָדט האמערפעסט צעהלט נור 2,300 איינוואָהנער. עס איז אלזאָ א קליין שטעדטעלע, אָבער אלע גרויס־מעכטע פון אייראָפּא האָבען זייערע קאָנסולען אין האמערפעסט. זיי טהון עס ניט אויס פערגניגען. אלע לענדער, וועלכע האָבען א גרויסע האנדעלס־פלאָטע, מוזען האָבען א קאָנסול אין האַ־מערפעסט, ווייל דאָס מעער איז דאָרט זעהר אונרוהיג און עס קומען פאָר ניט זעלטען אונגליקען אויף'ן מעער, דארום מוז יעדעס לאנד, וועלכעס האָט פיעלע האנדעלס־שיפען, האלטען א קאָנסול אין האמערפעסט, וועלכער זאָל העלפען און בעשיצען זיינע לאנדסלייט אין פאל פון נויט.

האמערפעסט איז נאָך מערקווירדיג דערמיט, וואָס אלע זיינע איינוואָה־נער לעבען נאָר פון מעער. אויף דעם לאנד ארום וואקסען נור איינציגע גראָזען. מעהל און אנדערע לעבענס־מיטעל ווערען בעצויגען פון דיא גרויסע שטעדט, ריכטיגער נאָך, פון אנדערע לענדער, ווייל דאָס לאנד נאָרוועגען איז ניט אים שטאנד ארויסצוגעבען אזוי פיעל ברויט־שטאָפען, אז עס זאָל זיין גענוג פאר אלע איינוואָהנער. זיי מוזען אלזאָ לעבען פון דעם מעער.

קוים ענדיגט זיך דיא לאנגע ווינטער־נאכט פון פינף מאָנאטען, פאָהרען ארויס דיא איינוואָהנער אויף זייערע קליינע, אָבער שטארקע שיפען אין מעער כאפּען פיש און טויטען זעע־הינד און וואלראָסע. ווען זיי האָבען געכאפּט פיעל פיש און האָבען גענוג פעל פון זעע־הינד און צייהן פון וואלראָסע, פאָהרען זיי מיט זייער וואארע נאָך בערגען. דאָרט פערקויפען זיי זייער פיש־וואארע און קויפען איין מעהל און אנדערע לעבענס־מיטעל אויף דעם לאנגען ווינטער.

פראנסוא האָט יעצט געמאכט זיין רעכנונג: פון דענבאר נאָך בערגען איז אין גאנצען א שטרעקע פון פיער הונדערט מעער־מייל. פון ענגלאנד קען מען צו יעדער צייט קריעגען א שיף נאָך בערגען. פון בערגען נאָך האמערפעסט איז א שטרעקע פון זעקס הונדערט מייל, אָבער אין זומער צייט קען מען אָפט קריעגען א דאמפּפער, וועלכער פאָהרט צווישען דיעזעביידע שטעדט. פיעלע רייכע מענער פון אייראָפּא און אמעריקא מאכען דיעזע רייזע אלס זומער־רייזע,

אלס פערגניגענס־רייזע. פיעל שווערער איז אָבער צו קריגען א שיף פון האמער־פעסט נאָך שפּיצבערגען, א שטרעקע פון זעקס הונדערט מייל, וואו מען פאָהרט שוין איבער דעם אייז־מעער און דיא רייזע קען אמאָל זיין רעכט געפעהרליך. דאמפף־שיפען געהען קיין מאָל ניט פון האמערפעסט נאָך שפּיצבערגען. מען וועט אלזאָ מוזען דינגען א פישער־שיף, א זעגעל־שיף, אָבער אויף דיא מאטראָזען פון האמערפעסט מעג מען זיך פערלאָזען. זיי זיינען גוט בעקאנט מיט דעם אייז־מעער און זיי ווייסען שוין וויא אזוי צו פיהרען זייער שיף דורך דיא אייז־בערג און אייז־פעלדער פון יענע קאלטע געגענדען.

די פראגע איז נור: וואו נעהמט מען דאָס נויטיגע געלד? זשאק דאָראן האָט שוין אויסגעגעבען זיין גאנצעס געלד. טרעגאָמעין האָט מיטגענומען ניט זעהר פיעל געלד און ער האָט שוין אויסגעגעבען אלעס. דיא רייזע פון האמערפעסט נאָך שפּיצבערגען וועט קאָסטען פיעל געלד, ווייל מען וועט מוזען דינגען א שיף מיט א פעהיגען שיפסקאפּיטאן, מיט פעהיגע מאטראָזען: מען קען דאָך ניט פאָהרען אויף דעם אייז־מעער אויף א שיפעלע וויא דיא "פּאָרטאָ אלעגראָ" איז געווען, מיט אזא אונוויסענדען שיפסקאפּיטאן, וויא באראָסא, וועלכער האָט זאָגאר ניט געוואוסט, וויא אזוי מען דארף אָנלאָדען א שיף. מען מוז אלזאָ האָבען א שטארקע שיף און פעהיגע מענשען און דאָס קאָסט פיעל געלד.

אלזאָ, וואו נעהמט מען געלד?

צום גליק האָבען זיי געהאט מיט זיך א מאן, וועלכער האָט געקענט בעקומען אין לאָנדאָן וויא פיעל געלד ער האָט נור געוואָלט, ווען ער האָט נור אונטערגעשריעבען זיין נאָמען. דאָס איז געווען דער באנקיר זאמבוקאָ. איהם אליין האָט מען אפילו ניט געקענט אין לאָנדאָן, אָבער דיא באנק אָוו ענגלאנד וואָלט געצאָהלט טויזענדער פונט אויף זיין טשעק.

זאמבוקאָ האָט אָבער גאָר ניט בעדארפט פאָהרען נאָך לאָנדאָן. דענבאר איז ניט ווייט פון עדינבורג, דיא הויפּט שטאָדט פון שאָטלאנד און דיא באנק אָוו סקאָטלאנד האָט אָנגענומען זיין טשעק וויא מזומן געלד און האָט איהם געגעבען מיט פערגניגען צוויי טויזענד פונט.

פון עדינבורג זיינען זיי געפאָהרען נאָך ליטה, א פּאָרט שטאָדט אין שאָטלאנד, וואו עס געפינען זיך שטענדיג נאָרוועגישע שיפען. דאָס מאָל זיינען זיי געווען אזוי גליקליך, אז ווען זיי זיינען אָנגעקומען אין ליטה, האָבען זיי געטראָפען א דאמפף־שיף, וועלכע איז געגאנגען נאָך בערגען.

דיא הויפּט זאך איז געווען, זיי זאָלען אָנקומען פריהער פאר סואד פּאשא. אלזאָ, האָט מען זיך געמוזט איילען. ליידער, איז דער "וויקינג", אזוי האָט געהייסען דער דאמפּפער, ערשט דעם אנדערען טאָג אָבגעגאנגען נאָך בערגען. וויא אונגעדולדיג זשאק דאָראן און זיין שוואָגער זיינען געווען, האָבען זיי דאָך געמוזט ווארטען נאָך א טאָג.

זשאק דאראן איז געפאלען אויף א גוטען געדאנק: ער וועט זוכען פיליכט וועט ער קענען דינגען א שיף, וועלכע זאל איהם פיהרען דירעקט נאך שפיצבערגען, דאן וואלט ער געוואונען פיעל צייט און וואלט פערשפארט דיא מיה צו זוכען אין יעדער שטאדט א שיף.

עס האט זיך אבער ארויסגעוויזען, אז קיין שיפסקאפיטאן האט ניט געוואלט ריזיקירען זיין שיף און פאהרען נאך שפיצבערגען. מען האט אלזא געמוזט זיך ארומשלעפען פון שטאדט צו שטאדט: פון ליטה נאך בערגען, פון בערגען נאך האמערפעסט און פון האמערפעסט נאך שפיצבערגען

דעם אנדערען טאג איז דער "וויקינג" ארויסגעפאהרען פון ליטה. דיא רייזע איז געווען א גליקליכע. אויף'ן צווייטען טאג זיינען זיי אנגעקומען אין בערגען און האבען באלד געפונען א גרויסען דאמפפער מיט רייכע אייראפעער, וועלכע זיינען געפאהרען זעהן דאס לאנד, וואו דיא זון געהט ניט אונטער. דיעזער דאמפפער איז געגאנגען ביז האמערפעסט.

מען קען זיך לייכט פארשטעלען, וואס פאר גרויסע אויגען זאמבוקא און בן אמאר האבען געמאכט, ווען זיי האבען דערזעהן צום ערשטען מאל, וויא דיא זון דרעהט זיך ארום הימעל און געהט ניט אונטער. מען זעהט, וויא זיא געהט ארום אלע פיער זייטען פון דער וועלט: מזרח, מערב, צפון און דרום און פערשווינדעט גאר ניט. עס איז וואהר, אז מען זעהט זיא מאכען שטענדיג א לאנגען שאטען פון אלע זאכען, אזוי וויא ביי אונז אין דער פריה און פאר נאכט.

טרעגאמיין איז געווען העכסט ענטציקט, ווען ער האט עס דערזעהן.

— עס איז ווערטה צו פאהרען נאך נארוועגען נור אום צו זעהן דיא זון, האט ער געזאגט צו פראנסוא. יעצט פערשטעהע איך, פאר וואס מען רופט נארוועגען דאס לאנד פון דער מיטנאכטס-זון: מען זעהט דא דיא זון אין מיטען דער נאכט, וויא אין מיטען טאג.

דיא שיף איז געבליבען שטעהן אויף זעקס שטונדען אין דראנטהיים, איינער פון דיא עלטסטע שטעדט אין נארוועגען. אין איהר האט געלעבט דער היילינער אלאף, דער ערשטער קעניג פון נארוועגען, וועלכער האט אנגענומען דאס קריסטענטהום. דערפאר האט מען איהם געמאכט פאר א היילינען און דערפאר ווערען דיא קעניגע פון שוועדען און נארוועגען געקרוינט אין דראנטהיים.

זשאק דאראן און זאמבוקא האבען ניט געוואלט ארויסגעהן זעהען דיעזע ניט גרויסע, אבער מערקווירדיגע אלטע שטאדט. פראנסוא און טרעגאמיין זיינען ארויסגעגאנגען בעטראכטען דיא שטאדט.

דיא גאנצע שטאדט בעשטעהט נור פון איינינע גאסען, וועלכע זיינען געפלאסטערט מיט שפיציגע, שארפע שטיינער.

— דאס איז א שטאדט פאר שוסטער! האט טרעגאמיין אויסגערופען,

דאָ צורייסט מען געווים א פּאָר שטיוועל א טאָג. פאר וואָס האָבען דיא קלאָ־גע דראנטהיימער ניט אויסגעפלאסטערט זייערע גאסען מיט צובראָכענע פלע־שער?

— בערוהיגט זיך, מיין פריינד, דיא דראנטהיימער טראָגען שיך מיט הילצערנע זוילען, האָט פראנסוא געענטפערט.

פיעל איז ניט געווען וואָס צו זעהן אין דראנטהיים. עס איז דאָרט דאָ א מארק פון גרינע זאכען און פריכטע, אָבער דיעזע ארטיקעל ווערען געבראכט פון ענגלאנד. אינטערעסאנט איז נור דער פיש־מארק, ווייל דיא איינוואָהנער פיהרען האנדעל מיט פיש און פיש־פּראָדוקטען. אויף דיעזען פיש מארק קען מען שוין געפינען פיש־ביין פון א גאנצען וואל־פיש. עס ליעגען אָנגעלעגט גאנצע הויפענס מיט פעסער הערינג. מען קען דאָרט געפינען אלע מעגליכע סאָרטען פיש: פרישע, געטריקענטע, געזאלצענע און געראויכערטע.

אין אייראָפּא און אין אמעריקא רויכערט מען יעצט פיש און פלייש דורך כעמישע מאטעריאלען און אין א גאנץ קורצער צייט ווערט עס געראויכערט, דאָס הייסט, עס בעקומט דיא פארב פון געראויכערטע זאכען, אָבער ניט דעם רעכטען געשמאק. אין נאָרוועגען רויכערט מען ווירקליך דיא פיש: מען האלט זיי אין רויך פון א פייער עטליכע טעג, ביז זיי ווערען דורך און דורך געראויכערט — "רייף, צייטיג", וויא מען רופט עס.

פראנסוא און טרעגאָמעין האָבען יעצט געהאט דיא בעסטע געלעגענהייט צו זעהן, וויא מען רויכערט פיש. זיי האָבען געקויפט א פּאָר געראויכערטע פלאָנדרעס, און ווען זיי האָבען זיי שפּעטער געגעסען, האָבען זיי ערשט פערשטאַ־נען, וואָס עס הייסט געראויכערטע פיש.

פראנסוא האָט נאָך צייט געהאט אָנצושרייבען א בריעף צו זיין געליעבטער זשוליעט און איהר צו מעלדען, אז ער האָפט אין צוויי מאָנאטען ארום צוריק־צוקומען.

אין אבענד איז דער דאמפּפער ווייטער געפאָהרען. ווען איך זאָג "אין אבענד", מיין איך ניט, ווען עס איז נאכט געוואָרען, ווייל אין יענער צייט און אין יענער געגענד ווייס מען ניט פון נאכט. אָבער אום דאָך צו האלטען א רעכנונג פון דער צייט, רופען דיא מענשען 12 שטונדען טאָג און דיא אנדערע 12 שטונדען נאכט. עס איז רעכט קאָמיש צו רופען נאכט א צייט, ווען דיא זון שיינט גאנץ העל, אָבער מען מוז דאָך וויסען וויא פיעל טעג עס איז אין מאָנאט און דארום בערעכענט מען דיא טעג אין דעם מאָנאט נאָך דעם זייגער.

דעם אנדערען טאָג, דאָס הייסט, נאָך׳ן זייגער, איז דיא שיף פאָרבייגע־פאָהרען דעם בעריהמטען מאלסטראָם, איינער פון דיא גרעסטע וועלט וואונדער.

דער מאלסטראָם איז א געוויסער אָרט אין מעער, וואו דאָס וואסער רוישט, קאָכט, זידט און דרעהט זיך, וויא אין א קעסעל. ווען איז דער שיף,

וועלכע קומט צו צו נאָהענט צום מאַלסטראָם! ער כאַפּט זיא אריין אין זיין קאָבענדען קעסעל, דרעהט זיא ארום און צוברעכט זיא, גלייך וויא זיא וואָלט געווען א קינדער־שפּיעלצייג.

קיין לעבעדיגער מענש האָט נאָך ניט געזעהן גאַנץ נאָהענט דעם מאַל־סטראָם. דאָס רוישען און קאָכען פון דעם מאַלסטראָם הערט מען מיילען ווייט ארום און ווען א שיפּסקאַפּיטאַן דערהערט דיעזעס שרעקליכע רוישען, אנט־לויפט ער מיט זיין שיף, וויא פון דעם טייפעל.

פראַנסוא איז שוין אמאָל געווען ניט ווייט פון דעם מאַלסטראָם, טרעגאָ־מעין אָבער האָט נור געהערט פון איהם.

— עס איז נאָך גוט, וואָס קיאמיל פּאשא האָט ניט פערגראָבען זיינע מיליאָנען אין דעם מאַלסטראָם, האָט טרעגאָמעין בעמערקט.

וואָס ווייטער מען איז געפאָהרען נאָך נאָרדען, אלץ מעהר האָט מען אָנ־געהויבען צו פיהלען, אז דאָס אייז־מעער איז ניט ווייט. עס האָט אָנגעהויבען קיהל צו ווערען.

עס איז געווען אין מאָנאַט אויגוסט. אין סעפּטעמבער הויבט זיך שוין אָן דער ווינטער אין יענע געגענדען. מען האָט שוין אָנגעהויבען צו פיהלען דעם ווינטער און דיא פּאסאזשירען האָבען שוין געמוזט זיך אָנטהאָן אין גאַנץ וואַרעמע קליידער. אין דער פריה פלעגט שוין זיין רעכט קאַלט.

ערשט יעצט האָט פראַנסוא זיך דערמאָנט, אז עס קען זיין, זיי וועלען קומען צו שפּעט. דאָס אייז־מעער וועט שוין זיין געשלאָסען, דאָס הייסט פער־פראָרען.

— וואָס וועלען מיר טהאָן, ווען מיר וועלען קומען אין האמערפעסט און מיר וועלען געפינען, אז דאָס אייז־מעער איז געשלאָסען? האָט ער געפרעגט וויא זיך אליין.

טרעגאָמעין, וועלכער האָט געהערט דיעזע פראַגע, האָט געענטפערט:

— דאַן וועלען מיר מוזען איבערווינטערען אין האמערפעסט.

— בלייבען זיבען־אכט מאָנאַטען אין האמערפעסט? איבערלעבען און איבערטראָגען א לאַנגע נאכט פון פינף מאָנאַטען? דאָס איז שרעקליך! דאָס איז אונמעגליך!

— צום טייפעל מיט קיאמיל פּאשא און מיט זיינע מיליאָנען! האָט טרעגאָמעין אויסגערופען. א שעהנער איינפאַל! אונז לאָזען זיך בראָטען אין דער היץ פון דער בוכטע פון מאיומבא און דאַן אונז לאָזען פרירען אין הא־מערפעסט אָדער אין דעם אייביגען אייז פון שפּיצבערגען! וואָס האָט איהם געצוואונגען צו פערגראָבען זיינע מיליאָנען אין אזעלכע ווילדע געגענדען?

ענדליך זיינען זיי אָנגעקומען אין האמערפעסט און זיינען אָבגעשטיגען אין האָטעל "נאָרד פּאָל".

פראנסוא און טרעגאמעין האבען געוואלט בעטראכטען דיעזע מערקוויר־דיגע שטאדט, דיעזע זאנדערבארע שטאדט, וועלכע געניסט אזא לאנגען טאג אין אזא לאנגע נאכט, דיעזע שטאדט, וואו מען פיטערט דיא בהמות מיט פיש, ווייל ברויט איז זעלטען און עס קאסט זעהר טהייער. אבער זשאק דאראן האט זיי ניט געלאזען אוועקגעהן. ניט ער און ניט זאמבוקא האבען פערשטאנען אווארט נארוועגיש, אלזא וויא אזוי וועט ער זיך צונויפרעדען מיט א נארוועגיער? פראנסוא אבער רעדט ענגליש, א שפראך, וועלכע איז זעהר עהנליך צו נארוועגיש. ווער עס רעדט ענגליש, דער קען זיך לייכט צונויפריידען מיט א נארוועגיער. אויסער דעם רעדען אלע נארוועגישע שיפסקאפיטאנען און מאט־ראזען גאנץ געלויפיג ענגליש.

מען איז אלזא באלד אראבגעגאנגען צו דיא דאקס און מען האט געזוכט א שיף. זיי האבען אויך באלד געפונען, וואס זיי האבען געזוכט. זיי האבען גע־פונען א בארקע מיט'ן נאמען "קראן", וואס האט בעלאנגט צום שיפסקאפיטאן אלאף, וועלכער האט זיך אונטערגענומען זיי צו ברייגגען נאך שפיצבערגען און צוריק אין צייט פון איין און צוואנציג טעג, זעלבסטפערשטענדליך, ווען זיי וועלען בלייבען אין שפיצבערגען נור א קורצע צייט, ניט לענגער פון דריי טעג.

זשאק דאראן האט זיך ניט לאנג געדונגען מיט'ן שיפסקאפיטאן אלאף, ער האט איהם געגעבען וויא פיעל ער האט פערלאנגט, ווען ער וועט נור ארויס־פאהרען אזוי שנעל וויא מעגליך.

— איך מוז ארויספאהרען נאך מארגען, האט קאפיטאן אלאף געענטפערט, דיא צייט איז קורץ, אין סעפטעמבער געהן שוין גרויסע אייז־בערג און אייז־פעלדער אויף דעם אייז־מעער צווישען האמערפעסט און שפיצבערגען. עס קען זיין, אז ענדע סעפטעמבער זאל דאס אייז־מעער שוין זיין פערפרארען. מיר מוזען זיך אלזא איילען, איך מוז זיך אבער פארבערייטען. איך מוז מיטנעהמען פראוויאנט און אנדערע נויטהיגע זאכען אויף דער רייזע אויף דעם אייז־מעער. איהר אליין מוזט קויפען אין האמערפעסט שווערע פעלצען, ווייל וואס ווייטער מיר וועלען פאהרען, אלץ קעלטער וועט עס ווערען.

מען האט אלעס אבגערעדט און אבגעמאכט. יעצט ערשט האבען פראנ־סוא און טרעגאמעין צייט געהאט צו בעטראכטען דיא שטאדט. אויף א פרייען פלאץ פאר דעם פארט איז געשטאנען א זייל פון ווייסען מארמאר מיט דיא וואפען (הערב) פון דעם קעניגרייך נארוועגען, מיט אן אויפשריפט, אז דיעזען זייל האט אויפגעשטעלט קעניג אסקאר דער ערשטער אלס אנדענקען דערפון וואס געלערנטע מענער האבען אויסגעמאסטען דעם מערידיאן פון האמערפעסט ביז סולינא, א שטאדט אויף דער דאנוי, וואו דיעזער טייך פאלט אריין אין שווארצען מעער.

זאָנסט איז ניטאָ פיעל וואָס צו זעהן אין האמערפעסט. דיא שטאָדט איז קליין, דיא הייזער זיינען נידעריג, אום זיי זאָלען זיין ווארעם אין דעם שרעקליכען ווינטער.

דעם אנדערען טאָג אין דער פריה זיינען דיא פּאסאזשירען אראָבגעגאנגען צום דאק און האָבען געפונען דיא "קראָן" פערטיג צו דער רייזע.

— ווי לאנג וועט דויערען דיא רייזע? האָט זשאק דאָראן געפרעגט.

— ווען מיר וועלען האָבען א גוטען ווינד, קענען מיר אין זעקס טעג אנקומען אין שפּיצבערגען, האָט קאפּיטאן אַלאַף געענטפערט.

אין דיעזער מינוט האָט ער זיך אומגעקוקט און האָט דערזעהן בן אָמאר'ען מיט זיין רויטען פעס אויף'ן קאָפּ, מיט זיינע לייכטע עגיפּטישע קליידער.

— ביי גאָט! וואָס טהוט איהר? האָט ער אויסגערופען, וויא קענט איהר עס וואגען צו פאָהרען נאָך שפּיצבערגען אין אזעלכע לייכטע קליידער? איהר וועט דאָך פערפראָרען ווערען!

בן אָמאר האָט איהם ניט פערשטאנען, אָבער פּראנסוא האָט איהם ערקלערט, אז ער מוז קויפען א שווערען פעלץ, זאָנסט וועט ער ניט אויסהאלטען דיא שווערע קעלט.

עס האָט ניט געהאָלפען, מען האָט געמוזט צוריקגעהן אין שטאָדט און קויפען א פעלץ פאר בן אָמאר'ען.

אום צעהן אוהר איז דיא "קראָן" ארויסגעפאָהרען פון האמערפעסט.

דאָס מאָל האָט שוין דאָס שיקזאל אליין זיך דערבארימט איבער זשאק דאָראן. דיא רייזע איז געווען א גליקליכע. קאפּיטאן אַלאַף איז געווען א פעהיגער שיפסקאפּיטאן, וועלכער איז געווען בעקאנט מיט דעם אייז־מעער, וויא מיט זיין שטאָדט האמערפעסט. זיינע עלף מאטראָזען זיינען געווען פישער, וועלכע האָבען פערבראכט זייערע יאָהרען אין דיעזע קאלטע געגענדען, און דיא הויפּטזאך איז געווען, וואָס דער ווינד האָט געטריבען זייער שיף גלייך נאָך שפּיצבערגען.

שפּיצבערגען איז ניט אן אינזעל, נור א גאנצע גרופּע אינזלען, ריכטיגער נאָך, דריי גרויסע אינזלען און זעהר פיעל קליינע. דער נאָמען שפּיצבערגען צייגט, אז אלע אינזלען זיינען בעדעקט מיט הויכע בערג. שפּיצבערגען איז גרעסער פון דייטשלאנד, אָבער אין דייטשלאנד וואָהנען מעהר אלס 52 מיליאָן מענשען און אויף שפּיצבערגען וואָהנט קיינער ניט.

צו וואָס פאר א לאנד געהערט שפּיצבערגען? צו אמעריקא אָדער צו אייראָפּא? וועמען אארט עס? וועמען קומערט עס? קיינער דארף ניט דיעזעס לאנד, וועלכעס איז בעדעקט מיט אייביגען שנעע און מיט אייביגען אייז. אויף דיא זיד־אָסט אינזלען ווייזען זיך נאָך אמאָל אין מאָנאט יוני און יולי איינינע גראָזען, דיא נאָרד אינזלען אָבער זיינען שטענדיג בעדעקט מיט אייז און שנעע.

דיא ענגלענדער בעהויפּטען, אז קאפּיטאן ווילאָבוי האָט ענטדעקט דיעזע

אינזלען אין 1553. דיא רוסען און דיא האָלענדער בעהויפטען, אז קאפיטאן בער־רענטס, וועלכער איז געווען א האָלענדער און האָט געדיענט אלס שיפסקאפיטאן אין רוסלאנד, האָט ענטדעקט דיעזע אינזלען אין 1596, ווייל ער האָט דאָרט פערבראכט א ווינטער.

א רייזע נאָך שפּיצבערגען איז אמאָל געווען א שווערע אויפגאבע, היינט איז עס א שפּאציער און מען קען זאָגען פאר געווים, אז עטליכע יאָהר שפּעטער וועלען שיפסקאָמפּאניעס פעראנשטאלטען עקסקורסיאָנען נאָך שפּיצבערגען, וויא זיי פעראנשטאלטען עקסקורסיאָנען נאָך עגיפּטען, סיריען, פּאלעסטינא. רייכע מענשען וועלען עס בעטראכטען אלס א פערגניגען צו מאכען א זומער־רייזע נאָך שפּיצבערגען, וואו מען קען זיך פערזאָרגען מיט קעלט אויף א גאנץ יאָהר.

דעם 4טען יוני 1897 איז פּראָפעסאָר אנדרעע אוועקגעפאָהרען פון א קליינעם אינזעל פון שפּיצבערגען אין א לופט באלון און איז מעהר ניט צוריקגעקומען.

פון אונזערע רייזענדע האָבען נור פראנסוא און טרעגאָמעין זיך אינטערעסירט מיט שפּיצבערגען. זשאק דאָראן און דיא איבריגע האָבען געהאט אין זינען נור דיא מיליאָנען.

בן אָמאר האָט זיך געשעצט גליקליך, וואָס ער האָט געהאט א פּעלץ, ווייל אין דרויסען אויף דער פרייער לופט איז שוין אזוי קאלט, אז אין איירָאפּא וואָלט מען שוין געמוזט הייצען אין אויווען.

אזוי וויא פראנסוא האָט יעצט געוואוסט גאנץ גענוי דעם מערידיאן און דעם פּאראלעל און דערצו האָט ער נאָך געהאט דיא בעסטע לאנדקארטען, איז עס איהם געווען זעהר לייכט אויסצוגעפינען דעם אינזעל, אויף וועלכען קיא־מיל פּאשא האָט פערגראָבען זיינע מיליאָנען. שיפסקאפּיטאן אָלאף איז שוין אזוי פיעל מאָל געווען אין שפּיצבערגען, אז ער האָט געקענט יעדען קליינעם אינזעל.

פראנסוא האָט געוויזען דעם שיפסקאפּיטאן אָלאף, וואו דער אינזעל געפינט זיך, און דיא "קראָן" איז צוגעשוואומען צו איהם, וויא א פיש.

עס איז געווען א קליינער, ניט גאנץ הויכער אינזעל, וועלכער איז אין גאנצען געווען בעדעקט מיט אלערליי שטיינער. ווען דיא "קראָן" איז צוגעקומען און האָט אראָבגעלאָזען איהר אנקער, האָט שיפסקאפּיטאן אָלאף געהייסען זיינע מאטראָזען אראָבלאָזען דאָס קליינע באאט, אויף וועלכען עס האָבען זיך אויפגעזעצט זשאק דאָראן, זאמבוקאָ, פראנסוא, טרעגאָמעין און בן אָמאר. צוויי קרעפטיגע מאטראָזען האָבען גערודערט דאָס באאט.

אין איייניגע מינוטען זיינען אלע פּאסאזשירען ארויס אויף׳ן אינזעל, נור דיא נאָרוועגישע מאטראָזען זיינען געבליבען אין באאט. זשאק דאָראן און זאמבוקאָ זיינען געווען דיא ערשטע, וועלכע זיינען ארויסגעשפּרונגען אויף דאָס לאנד.

א גאנצער וואָלקען פון אלערליי פויגעל האָט זיך אויפגעהויבען, ווען דיא

פאסאזשירען זיינען ארויפגעגאנגען אויף'ן אינזעל. עס איז געווען דייטליך, אז דיא איבערגעשראָקענע פויגעל לעבען דאָ זייט יאָהרען און האָבען דאָ אויסגעבריהט זייערע קינדער. פלוצלונג זיינען געקומען צוויי־פיסיגע טהיע־רע — מענשען — און האָבען זיי פערטריבען פון זייערע שטילע, זיכערע וואָהנונגען.

אין ערטער איז דער אינזעל געווען בעדעקט מיט שנעע און אייז; אין ער־טער זיינען דיא נאקעטע שטיינער געלעגען פאר דיא רייזענדע צושפּאָלטען, צוריסען פון דער קעלט. עס איז געווען דייטליך, אז זעלטען, זעהר זעלטען איז א מענש געקומען אויף דיעזען אינזעל. און צו וואָס זאָל אהער קומען א מענש? וואָס האָט ער דאָ צו טהאָן? וואָס קען ער זוכען אויף דיעזע טרויע־ריגע, פערווילדעטע, קאַלטע אינזלען, וואו דאָס אייז ווערט קיין מאָל ניט צו־שמאָלצען?

מען האָט אָנגעהויבען צו זוכען דעם שטיין מיט דעם דאָפּעל "קיי". מען האָט ניט לאַנג געדארפט זוכען. דער אינזעל איז געווען אזוי קליין, אז אין א שטונדע צייט האָט מען איהם געקענט ארומגעהן אין דער לענג און אין דער ברייט.

דאָס מאָל איז זשאק דאָראן געווען אזוי גליקליך, אז ער האָט דער ער־שטער אויסגעפונען דעם שטיין מיט דעם דאָפּעל "קיי".

— אָט איז עס! האָט ער אויסגערופען און האָט געציטערט פאר פרייד און אויפרעגונג.

— ענדליך האָבען מיר אונזערע מיליאָנען! האָט זאמבוקאָ אויסגערופען.

יעצט האָבען זיי מיטגענומען אַלע נויטהיגע אינסטרומענטען, בעזאָנדערס אָבער ברעכאייזענס.

זשאק דאָראן האָט אויפגעהויבען זיין ברעכאייזען מיט זיין גאנצער קראפט און האָט איהם אריינגעשלאָגען צווישען דיא שטיינער. זאמבוקאָ האָט איהם נאָכ־געטהאָן. דיא שטיינער האָבען נאָכגעגעבען. צוויי גרויסע שטיינער האָבען זיך אויפגעהויבען און מען האָט דערזעהען אונטער זיי א סאָרט הייל.

— ענדליך! האָט אויסגערופען זשאק דאָראן.

— ענדליך האָבען מיר דאָך דיא מיליאָנען, האָט געזאָגט זאמבוקאָ.

אַלע פינף האָבען אוועקגעקייקעלט דיא צוויי גרויסע שטיינער.

פלוצלונג האָבען דאָראן און זאמבוקאָ א ציטער געטהאָן און זיינען גע־בליבען שטעהן וויא פערשטיינערט: אָנשטאָט פעסלאָך מיט גאָלד און דימאנטען איז געלעגען אין דער הייל אן אייזערנע שאכטעל.

— ווידער אן אייזערנע שאכטעל! האָט טרעגאָמעין געברומט.

דיא שאכטעל איז געווען גאנץ עהנליך צו דיא צוויי, וועלכע מען האָט גע־

פונען אויף דיא אינזלען אין דער בוכטע פון אָמאַן און אין דער בוכטע פון מאַ־יומבאַ.

בן אָמאַר האָט געציטערט פאַר קעלט. ער איז ניט געוואָהנט געווען צו אַזאַ קעלט און דער פעלץ האָט איהם ניט גענוג געוואַרעמט.

אייניגע מינוטען זיינען אלע געשטאַנען וויא פערציובערט. ענדליך איז זשאַק דאַראַן געקומען צו זיך, האָט אויפגעהויבען זיין ברעכאייזען מיט זיין גאַנצער קראַפט און האָט צובראָכען דאָס קליינע, פּערראָסטעטע אייזערנע קעס־טעלע.

אין דעם קעסטעלע איז וויעדער געלעגען נור א שטיקעל פּאַרמעט. פראַנסוא און טרעגאָמעין האָבען געזוכט אין דעם קעסטעלע, פיליכט וועלען זיי דאָרט ווידער געפינען א פּאָר דימאַנטען, אָבער אין קעסטעלע האָט זיך געפונען נור א קליין שטיקעל פּאַרמעט.

— זאָגאַר ניט א קליינער דימאַנט אום צו דעקען דיא רייזע־קאָסטען, האָט טרעגאָמעין געברומט.

פראַנסוא האָט ארויסגענומען דאָס שטיקעל פּאַרמעט, האָט עס צונומען און האָט געלעזען אין דער הויך:

„איך פּיהל מיך פערפפליכטעט צו דריי מענשען, וועלכע האָבען עפּעס אויפגעטהאָן פאַר מיר. דיעזע דריי מענשען זיינען דער פראַנצויז דאַראַן, דער באַנקיר זאַמבוקאָ און דער שאָטלענדער טירקאָמעל.

„איך האָב זיי געצוואונגען צו פאָהרען אויף דריי אינזלען אין פערשיעדענע געגענדען פון דער וועלט, ווייל איך האָב גערעכענט, אז אויף דער לאַנגער רייזע וועלען זיי זיך בעקענען, וועלען זיך בעפריינדען, וועלען זיך בעראַטהען און וועלען בעשליסען, וואָס זיי זאָלען טהאָן מיט מיינע מיליאָנען.

„ווען דיעזע דריי מענער מיט דעם אַדוואָקאַט בן אָמאַר פון קאַירא וועלען קומען אהער, זאָלען זיי וויסען, אז דער לעצטער אינזעל, וואו איך האָב ווירקליך פערגראָבען מיינע מיליאָנען, געפינט זיך — געאָמעטרישעס געזעץ —

דיא לעצטע ווערטער זיינען געווען אָבגעמעקט. וויא עס ווייזט אויס, איז צוגעקומען וואַסער צו דעם אייזערנעם קעסטעלע און האָט פערדאָרבען דעם דאָקומענט. דיא לעצטע ציילען, דיא וויכטיגסטע, זיינען געווען פערמעקט און פערשמיערט, אז פראַנסוא האָט זיי ניט געקענט לעזען.

— לעז דייטליכער! האָט זשאַק דאַראַן געשריען וויא וואַהנזיניגער.

— איך קען ניט לעזען, עס איז אָבגעמעקט, האָט פראַנסוא געענטפערט.

זאַמבוקאָ האָט ארויסגעכאַפּט פון פראַנסוא'ס הענד דאָס שטיק פּאַרמעט, אָבער ער האָט אויך ניט געקענט לעזען. ער האָט אָבער אויסגעפונען נאָך א וואָרט „פּאָל".

— נאָרד פּאָל? האָט פראַנסוא איבערגעפרעגט.

זשאק דאַראַן האָט ארויסגעכאפּט דעם דאָקומענט פון דיא הענד פון זיין שוואָגער זאמבוקאָ און האָט אליין פּראָבירט לעזען, אָבער אויך ער האָט ניט געקענט מעהר לעזען, וויא זיין שוואָגער זאמבוקאָ.

פלוצלונג האָט ער א ציטער געטהאָן און איז אנידערגעפאלען אין אונמאכט.

30טעם קאפּיטעל.

זשוליעט געפינט וואָס קלוגע מענער האָבען ניט געקענט געפינען

מען האָט מעהר ניט געהאט וואָס צו טהאָן אויף שפּיצבערגען. מען האָט געמוזט טראָגען זשאק דאַראַן אויף דיא הענד צוריק אין באָאט און פון דאָרט אויף דיא "קראָן".

מען איז צוריק געפאָהרען נאָך האמערפעסט. שטיל, טרויעריג, אונאנגענעהם איז געוועזען דיעזע רייזע. זשאק דאַראַן איז געלעגען אין זיין קאיוטע האלב קראנק, האלב פערצווייפעלט. זאמבוקאָ האָט מיט קיינעם ניט געוואָלט רעדען א וואָרט. בן אָמאר האָט געציטערט פון קעלט אין זיין פּעלץ. נור פראנסוא און טרעגאָמעין פלעגען פון צייט צו צייט ארויסגעהן אויף'ן דעק און זיך צוקוקען, וויא דער בראוור שיפסקאפּיטאן אַלאַף קעמפּפט מיט דיא גרויסע שטיקער אייז, וועלכע זיין שיף האָט בעגעגענט.

— נו, וואָס זאָגסט דוא יעצט, פראנסוא? האָט טרעגאָמעין געפרעגט.

— איך האָב קיין מאָל ניט געגלויבט אין דיעזע מיליאָנען, האָט פראנסוא געענטפערט.

— איך האָב אויך ניט פיעל געגלויבט, אָבער זייט מען האָט געפונען דיא צוויי דימאנטען אויף דעם אינזעל לעבען מאיומבא, האָב איך אָנגעהויבען צו דענקען, אז קיאמיל פּאשא האָט ווירקליך ערגעץ פערגראָבען מיליאָנען.

עס איז געוואָרען מיט יעדען טאָג קעלטער, און נור דיא אלטע נאָרוועגישע מאטראָזען, וועלכע זיינען געוואָהנט געוועזען צו אזעלכע קעלטען, האָבען געקענט שטעהן אויף'ן דעק און טהאָן זייער ארבייט.

דעם 5טען סעפּטעמבער איז דיא "קראָן" אָנגעקומען נאָך האמערפעסט און אונזערע פּאסאזשירען האָבען דערזעהן מיט שטוינען, אז דיא גאנצע געגענד ארום איז שוין בעדעקט מיט א טיעפען שנעע. זיי האָבען געמוזט דינגען שליטענס איינגעשפּאנט מיט רענטהיערע (אזעלכע הירשען), וועלכע זאָלען זיי פיהרען נאָך דראָנטהיים, וואו מען קען שוין קריגען פּאָסט פערד מיט פּאָסט שליטענס נאָך בערגען.

דאָ האָט זיך אָבער פאָרגעשטעלט א נייע שוועריגקייט. בן אָמאר האָט מעהר קיין געלד ניט געהאט מיט וואָס צו פאָהרען אהיים. ער האָט אויסגעגעבען זיין גאנצעס פערמעגען.

ער האָט געוואָלט זיך ווענדען צו זיין קאָנסול, ער זאָל איהם אויסהעלפען, אָבער אין האמערפעסט געפינט זיך ניט קיין טערקישער קאָנסול. פראנסוא האָט זיך דערבארעמט אויף איהם און האָט ערקלעהרט, אז ער וועט בעצאָהלען בן אָמאר'ס רייזע־קאָסטען ביז פאריז.

יעצט איז מען געפאָהרען נאָך שנעלער. אין בערגען האָט מען זיך אויפגע־זעצט אויף א דאמפף־שיף נאָך קאָפּענהאגען אין דענעמארק און פון דאָרט האָט מען זיך אויפגעזעצט אויף א דאמפפער נאָך ענגלאנד.

אין לאָנדאָן האָט זיך זשאק דאָראן אָבגערעכענט מיט זיין שוואָגער. ער האָט פערקויפט דעם דימאנט, וועלכען ער האָט געפונען אויף דעם אינזעל לעבען מאיומבא, און האָט בעקומען פאר איהם צוואנציג טויזענד פראנק. דאָס איז יעצט געווען זיין גאנצעס פערמעגען. פון דיעזע צוואנציג טויזענד פראנק האָט ער בעצאָהלט פופצעהן טויזענד צו זאמבוקאָ און פינף טויזענד פראנק זיינען איהם געבליבען.

ער איז ארויסגעפאָהרען פון סען מאלאָ אלס רייכער מאן אין דער פעס־טער האָפנונג, אז ער וועט באלד ווערען א מיליאָנער, און איז צוריקגעקומען אהיים פערצווייפעלט און אָרעם.

מען קען זיך לייכט פאָרשטעלען וויא פרעהליך און וויא גליקליך נאנאָן און איהר טאָכטער זשוליעט האָבען זיך געפיהלט, ווען זשאק דאָראן און פראנ־סוא זיינען צוריקגעקומען. נאנאָן איז געווען זיכער, אז איהר ברודער האָט אהיים געבראכט דיא מיליאָנען, און זשוליעט איז געווען גליקליך וויעדער צו זעהן איהר געליעבטען. זיי זיינען אפילו באלד געוואָהר געוואָרען פון דער גאנצער ווארהייט, אָבער דאָס האָט זיי ווייניג געקימערט.

יעצט האָט שוין זשאק דאָראן איינגעוויליגט, אז פראנסוא זאָל הייראטהען זשוליעט.

זייט זיי זיינען צוריקגעקומען פון זייער רייזע, האָט זיך זשאק דאָראן צו־ריקגעצויגען אין זיין צימער און פלעגט זיך זעלטען ווייזען אויף דער גאס. ער פלעגט מיט קיינעם ניט רעדען און קיינעם ניט וועלען זעהן. דער איינציגער מענש, מיט וועמען ער פלעגט נאָך אמאָל רעדען, איז געווען דער אלטער טרע־גאָמעין. וואָס דיעזע ביידע מענער פלעגען רעדען צוזאמען, האָט קיינער ניט געוואוסט.

דיא האָכצייט פון פראנסוא און זשוליעט איז פאָרגעקומען שטיל, רוהיג, אָהן פיעל צערעמאָניעס און אָהן ליארם.

איייניגע טעג נאָך זייער האָכצייט האָט פראנסוא געלעזען אין אן ענגלי־

שער צייטונג, אז מען האָט ארעסטירט סואד פאשא אין גלאזגאָו און מען האָט איהם געבראכט נאָך דענבאר, וואו דאָקטאָר טירקאָמעל האָט איהם דערקענט, אז דאָס איז דער מאן, וועלכער איז אויף איהם אָנגעפאלען ביינאכט און האָט איהם געבונדען. מען האָט איהם פעראורטהיילט צו דריי יאָהר געפענגניס מיט שווערער ארבייט.

פראנסוא האָט באלד געפונען בעשעפטיגונג אלס שיפסקאפיטאן פון א גרויסען דאמפפער, וועלכער האָט געמאכט רייזען צווישען מארסעיל און קאל־קוטא. צופעליגערווייזע אָבער האָט אויף דיעזען דאמפפער געפלאצט דער קעסעל און עס האָט גדארפט גדויערען א געוויסע צייט ביז מען וועט אריינשטעלען א נייעם קעסעל און רעפארירען דיא שיף.

דערווייל האָט פראנסוא צייט געהאט צו טראכטען איבער פערשיעדענע זאכען.

איין מאָל האָט איהם זיין אָנקעל זשאק דאָראן געשיקט רופען און האָט געזאָגט צו איהם:

— הער נור, פראנסוא, דוא האָסט יעצט צייט. דוא קענסט טראכטען און קלעהרען. נא דיר דעם דאָקומענט, וועלכען מיר האָבען געפונען אין שפיצבער־גען. שטודיר איהם, בעטראכט איהם, פיליכט ועסט דוא דאָך געפינען, וואו עס ליעגט ערגעץ דער פיערטער אינזעל, וואו קיאמיל פאשא האָט פערגראָבען זיינע מיליאָנען.

— ליעבער אָנקעל, איהר זעהט דאָך אליין, אז דיעזער דאָקומענט איז לייד־דער אזוי פערדאָרבען געוואָרען פון דער צייט, פון דער פייכטקייט און פון דער קעלט אויף שפיצבערגען, אז עס איז אונמעגליך איהם צו פערשטעהן, האָט פראנסוא גענטפערט.

— פרוביר עס דאָך, פראנסוא! האָט זשאק דאָראן געבעטען מיט א ווייכער, וויינענדער שטימע. פרוביר עס, מיין פריינד.

פראנסוא האָט פרובירט לעזען נאָך אמאָל:

— דער פיערטער אינזעל געפינט זיך — געאָמעטרישעם געזעץ — פאָל —

דיא ווערטער צווישען "געפינט זיך" און "געאָמעטרישעם געזעץ" זיינען געוועזן אָבגעמעקט. דיא ווערטער צווישען "געאָמעטרישעם געזעץ" און "פאָל" זיינען ווידער געוועזן אָבגעמעקט.

פראנסוא האָט אָנגעהויבען צו קלעהרען און האָט געזאָגט:

— וואָס הייסט דען א געאָמעטרישעם געזעץ? איך האָב שטודירט געאָ־מעטריע, איך קען אָבער אויף קיין פאָל ניט פערשטעהן, וואָס פאר א געאָמעטרי־שעם געזעץ קען מיר ערקלערען, וואו עס געפינט זיך דער אינזעל נומער פיער... דאן זיינען ווידער אָבגעמעקט עטליכע ווערטער און עס שטעהט דאָס וואָרט "פאָל". וואָס הייסט עס? וויא קומט דער פאָל צו א געאָמעטרישען געזעץ?

האָט קיאַמיל פּאשא פּערגראָבען זיינע מיליאָנען ביים נאָרד פּאָל? איז דאָס מעגליך? מיר ווייסען דאָך, אז דערווייל איז נאָך קיין מענש ניט צוגעקומען צום נאָרד פּאָל; וויא אזוי האָט קיאַמיל פּאשא מיט א זעגעל־שיף געקענט צוקומען צום נאָרד פּאָל? וויא קענען מיר וואגען מאכען אזא טהייערע און געפעהרליכע רייזע, ווען מיר ווייסען ניט גענוי, וואו צו זוכען דיעזען אינזעל? ווייסט איהר דען ניט, ליעבער אָנקעל, אז ארום דעם נאָרד פּאָל געפינען זיך מיליאָנען אינזלען?

— פון דעסטוועגען זוך, טראכט און קלעהר, פיליכט ווערסט דו דאָך אויס־געפינען, וואו דער פיערטער אינזעל געפינט זיך.

ניט־ווילענדיג האָט פראנסוא מיטגענומען דעם זאָנדערבארען דאָקומענט, ניט־ווילענדיג האָט ער אויסגעלעגט אויף זיין ארבייטס־טיש אלערליי לאנד און מעער־קארטען, אלערליי אינסטרומענטען און א גרויסען גלאָבוס, אויף וועלכען עס איז געווען גענוי אויסגעשטעלט יעדער אינזעל אין רעליעף (בולט). אזעלכע גלאָבוסען קאָסטען זעהר טהייער, אָבער ווען איינער וויל גוט אויסשטודירען אונ־זער ערד, מוז ער האָבען אזא גלאָבוס.

פראנסוא אלס געלערענטער שיפסקאפּיטאן פון לאנגע רייזען, האָט געהאט אזא גלאָבוס. ער איז געשטאנען אויף זיין ארבייטס־טיש און יעדעס מאָל, ווען ער האָט געדארפט מאכען א פּלאן פון א לענגערער רייזע, פלעגט ער בע־טראכטען דעם וועג אויף דיעזען גלאָבוס.

איין מאָל איז ער געזעסען פערטראכט אין זיין צימער און האָט געקוקט אויף זיין גלאָבוס. פאר איהם אויף זיין טיש איז געלעגען דאָס אלטע געלע, אונטען פערמעקטע שטיקעל פּארמעט, וועלכעס זיי האָבען געפונען אויף דעם אינזעל אין שפּיצבערגען.

פראנסוא האָט געזוכט דעם אינזעל נומער פיער.

זשוליעט איז אריינגעקומען אין זיין צימער און האָט זיך געזעצט לעבען איהם. זיא האָט געזעהן, אז איהר מאַן איז עפּעס שטארק פערטראכט, און זיא האָט געוואָלט איהם צערשטרייען.

— דערצעהל מיר עפּעס, מיין ליעבער מאַן, פון אייער רייזע נאָך קיאַמיל פּאשא'ס מיליאָנען, האָט זיא געבעטען.

פראנסוא האָט גענומען דעם גלאָבוס און האָט אָנגעהויבען איהר צו ווייזען, וויא אזוי זיי זיינען געפאָהרען און וואו זיי זיינען געפאָהרען. ער האָט איהר געוויזען, וויא אזוי זיי זיינען ארויסגעפאָהרען פון סען מאלאָ נאָך עגיפּטען; וויא זיי זיינען געפאָהרען איבער דאָס רויטע מעער ביז אדען און פון אדען ביז מאָסקאט; וויא זיי זיינען געפאָהרען מיט א קאראוואנע פון מאָסקאט נאָך סאהאר און דאָרט, אין דער בוכטע פון אָמאַן, האָבען זיי געפונען דעם אינזעל נומער איינס.

— אזוי? דאָס איז געווען אייער אינזעל נומער איינס? האָט זשוליעט איבערגעפרעגט, וויא א נייגיעריג קינד.

— דאָס איז דער אינזעל נומער איינס, האָט פראנסוא ערקלערט, פון דאנען זיינען מיר ווייטער געפאָהרען מיט א שיף נאָך אלזשיר. און נאָך טוניס, פון דאָרט זיינען מיר געפאָהרען נאָך דער בוכטע פון מאיומבא.

פראנסוא האָט איבערגעדרעהט דעם גלאָבוס און האָט איהר געוויזען דיא בוכטע פון מאיומבא, וואו זיי האָבען געפונען דעם צווייטען אינזעל מיט דיא צוויי דימאנטען.

— אלזאָ, דאָס איז אייער אינזעל נומער צוויי? האָט זשוליעט איבערגעפרעגט.

— יא, מיין ליעבע פרוי, האָט פראנסוא געענטפערט.

ער האָט ווידער אויסגעדרעהט דעם גלאָבוס און האָט איהר געוויזען, וואו עס געפינט זיך דיא שטאָדט דענבאר אין שאָטלאנד און וויא זיי זיינען פון דאָרט געפאָהרען נאָך האמערפעסט און נאָך שפיצבערגען.

זשוליעט האָט בעטראכט דעם גלאָבוס, גלייך וויא זיא וואָלט פערשטאנען קאָסמאָגראפיע אָדער דיא וויסענשאפט, וויא אזוי דיא ערד געפינט זיך אין דער וועלט צווישען דיא אנדערע שטערען.

פראנסוא האָט ווייטער ערקלעהרט:

— איך קען אויף קיין פאַל ניט פערשטעהן, פאר וואָס דיעזער זאָנדערבארער פאשא האָט אויסגעקליבען גראדע דיעזע דריי אינזלען.

— וויא איך זעה, זייט איהר געפאָהרען א קיילעכדיגען וועג, וויא א ראָד אָדער וויא א צירקעל, האָט זשוליעט בעמערקט, דאָס מוז דאָך האָבען עפּעס א זין.

פראנסוא איז אויפגעשפרונגען, וויא א וואהנזיניגער, האָט ארומגענומען זיין פרוי און האָט אָנגעהויבען זיא צו קושען.

— גוטע, ליעבע זשוליעט, האָט ער אויסגערופען, דוא האָסט מיט דיין איינפאכען פערשטאנד מיר ענטדעקט א גרויסע געהיימניס. דוא קענסט זיך גאָר ניט פאָרשטעלען, וואָס דוא האָסט מיך יעצט געלערענט און וואָס דוא האָסט מיר ענטדעקט.

— וואָס איז דאָס? האָט זשוליעט געפרעגט.

פראנסוא האָט איהר ערקלערט:

— עס איז דאָ א געוויסע אקסיאָמע אָדער לעהרע אין דער געאָמעטריע, אז ווען מען מאכט א צירקעל אין א דריי־עק, אז דיא שפיצען זאָלען ארויסשטעקען, מוז דער מיטעלפונקט אָדער "פאָל" וויא ער הייסט אויף פראנצויזיש, זיין גלייך ווייט פון אלע דריי־עקען.

— אלזאָ, האָט פראנסוא ווייטער פאָרטגעזעצט, דאָס מיינט קיאמיל פּאַ־

שא׳ס דאָקומענט: "געאָמעטרישעס געזעץ" און "פּאָל", יעצט ווייס איך שוין קלאָהר און דייטליך, וואו עס געפינט זיך דער אינזעל נומער פיער, און דאָס האָט מיר אויסגעזאָגט מיין ליעבע פרוי, מיין טהייערע זשוליעט.

אזעלכע זאכען קומען ווירקליך פאָר. זשוליעט, וועלכע האָט קיין מאָל ניט געלערענט קיין געאָמעטריע, האָט מיט איהר שארפען אויג און מיט איהר קלאָרען פערשטאנד בעסער דערזעהן, אז דיא דריי אינזלען בילדען א דריי־עק און דיא רייזע צו זיי בילדעט א צירקעל.

פראנסוא האָט באלד געשיקט רופען זיין פריינד טרעגאָמעין און האָט איהם דערצעהלט וויא אזוי זיין קלוגע געליעבטע פרוי האָט איהם ערקלערט דעם דאָ־קומענט פון קיאמיל פאשא.

— ביסט דוא זיכער, אז דאָס מאָל האָסט דוא ווירקליך געטראָפען? האָט טרעגאָמעין געפרעגט.

טרעגאָמעין האָט אויך זעהר ווענינ פערשטאנען געאָמעטריע און דארום איז איהם געוועזען ניט גאנץ קלאָר, וויא אזוי מען מאכט א קרייז פון א דריי־עק און מען געפינט אוים זיין מיטעלפּונקט אָדער "פּאָל".

— איך בין אזוי זיכער, אזוי וויא איך בין זיכער, אז עס איז יעצט טאָג, האָט פראנסוא געענטפערט.

— ביסט דוא אָבער אויך זיכער, אז דאָרט געפינט זיך א אינזעל?

— אויף מיינע מעער־קארטען געפין איך דאָרט ניט קיין אינזעל, אָבער דאָס בעווייזט גאָר ניט. עס זיינען דאָ פיעלע קליינע אינזלען, שטיינער, וועלכע שטעקען ארוים פון מעער, וועלכע געפינען זיך ניט אויף דיא מעער־קארטען.

— וואו דארף זיך געפינען דיעזער אינזעל נומער פיער?

— אין מיטעללענדישען מעער, ניט ווייט פון דעם אינזעל סיציליען.

— דאן איז עס גאָר ניט ווייט פון סען מאלאָ?

— אין אכט טעג קענען מיר פאָהרען הין און צוריק.

— דאן לאָמיר פאָהרען! האָט טרעגאָמעין אויסגערופען.

— דיא פראגע איז, זאָל איך עס דערצעהלען דעם אָנקעל?

— געוויס! עס איז דאָך זיין געלד.

פראנסוא און טרעגאָמעין זיינען ארויפגעגאנגען צו זשאק דאראן אין צימער און האָבען איהם דערצעהלט, וואָס זיי האָבען געוואוסט. זיי האָבען גערעכענט, אז זשאק דאראן וועט אויפשפּרינגען און וועט אויסרופען: "לאָמיר פאָהרען! לאָמיר פאָהרען!" זשאק דאראן איז אָבער דאָס מאָל געבליבען גאנץ רוהיג. דיא נאכריכט, אז פראנסוא האָט אויסגעפונען דעם אינזעל נו־מער פיער, האָט איהם ניט איבערראשט. ער האָט זיי גאָר ניט געענטפערט און האָט מעהר ניט געוואָלט רעדען פון זיינע 20 מיליאָן.

31טעם קאפיטעל.

וואו געפינען זיך דיא צוואנציג מיליאָן?

עטליכע טעג זיינען פערגאנגען, זייט פראנסוא האָט אויסגעפונען און גענוי אויסגערעכענט, וואו עס געפינט זיך דער אינזעל, אויף וועלכען קיאמיל פאשא האָט פערגראָבען זיינע מיליאָנען.

זשאק דאָראן איז געוואָרען לעבעדיגער, פרעהליכער, מונטערער. ער האָט זאָגאר אָנגעהויבען ארויסצוגעהן שפּאציערען און פלעגט יעדען טאָג געהן צו דיא דאקס, אָבער ער האָט מיט קיינעם ניט גערעדט א וואָרט איבער דעם אינזעל און איבער זיינע צוואנציג מיליאָן.

וואָס זאָל עס הייסען? וואָס זאָל עס בעדייטען? וויא קומט עס, וואָס דערזעלבער זשאק דאָראן, וועלכער האָט ביז אהער געציטערט און געפלאָ־טערט, ווען ער פלעגט רעדען פון זיינע מיליאָנען, איז פּלוצלונג געוואָרען אזוי רוהיג, אזוי קאלטבלוטיג און אזוי גלייכגילטיג?

יעצט האָט שוין פראנסוא בעקומען דאָס גאָלד־פיעבער; יעצט האָט ער שוין געברענט צו פאָהרען זוכען דיעזע מיליאָנען, אָבער ער האָט עס ניט געקענט טהאָן אָהן זיין אָנקעל, וועלכער איז דאָך געווען דער ריכטיגער, געזעצ־ליכער יורש פון דיעזע מיליאָנען.

פראנסוא האָט איבערגערעדט מיט זיין שוויגער־מוטער נאנאָן און האָט זיא געבעטען, זיא זאָל רעדען מיט איהר ברודער.

— מיין ליעבער זוהן, לאָז דיא מיליאָנען ליעגען, וואו זיי זיינען ער־געץ, האָט דיא שטילע און גוטע נאנאָן געענטפערט, דוא זעהסט דאָך, אז מיר זיינען אלע געווען אונגליקליך, ווען איהר האָט זיך נאָכגעיאָגט נאָך דיעזע מיליאָנען.

אויך זיין פרוי זשוליעט האָט געזאָגט צו איהם:

— וואָס דארפען מיר דיעזע מיליאָנען? קענען מיר דען ניט גליקליך זיין אָהן דיא מיליאָנען פון דעם פאשא?

דאָס גאָלד־פיעבער איז א זאָנדערבארע קראנקהייט. ווען מען בעקומט זיא, מוז מען זיא דורכמאכען, דורכלעבען און דורכליידען.

פראנסוא האָט זיא יעצט בעקומען און ער האָט געליטען פון איהר, שרעקליך געליטען.

ער האָט זיך ניט געקענט איינהאלטען און האָט ענדליך דערמאָנט זיין אָנקעל און איהם געפרעגט:

— דענקט איהר צו פאָהרען אויף דעם אינזעל?

— וואָס פאר אן אינזעל? האָט זשאק דאָראן געפרעגט.

— דער אינזעל נומער פיער.

— א אינזעל נומער פיער? וואָס איז דאָס פאר אן אינזעל?

עס איז געווען דייטליך, אז זשאק דאַראן איז שוין פאָלקאָמען אויסגע־היילט געוואָרען פון זיין קראנקהייט.

פראנסוא האָט אָבער יעצט אזוי שטארק געליטען פון דעם גאָלד־פיעבער, אז ער האָט געבעטען טרעגאָמעין, זיין שוויגער־מוטער און זיין פרוי, זיי זאָלען זעהן איבעררייידען זיין אָנקעל, ער זאָל נאָך דאָס איינע מאָל פאָהרען זוכען דיא צוואנציג מיליאָן.

זשאק דאַראן האָט ענדליך נאָכגעגעבען.

— יא, אָנקעל, איך וויל מיך איבערצייגען, אויב דיעזע געשיכטע מיט דיא 20 מיליאָן איז דאָך וואהר, האָט פראנסוא געזאָגט.

— איך וועל דיר צוליעב טהאָן און וועל פאָהרען מיט דיר.

זשאק דאַראן איז געווען אן עהרליכער מאן. ער האָט ניט געוואָלט בע־שווינדלען דיא אנדערע יורשים פון קיאמיל פאשא. ער האָט געשריעבען בריעף צו זאמבוקאָ, דאָקטאָר טירקאָמעל און בן אָמאר, זיי זאָלען קומען נאָך סען מאלאָ און זאָלען צוזאמען מיט איהם פאָהרען זוכען דיא מיליאָנען.

זאָנדערבאר! קיינער האָט יעצט ניט געוואָלט קומען. יעדער האָט געענט־פערט: „ווען איהר וועט געפינען דיא מיליאָנען, שיקט אונז אָב אונזער טהייל".

אין דעצעבמער 1862 זיינען אָנגעקומען דיא אנטוואָרטען פון אלע דריי און פראנסוא האָט זיך ענטשלאָסען באלד ארויסצופאָהרען.

מען האָט באלד געפונען א קליינעם דאמפפער, וועלכען מען האָט אָבגעדונגען אויף צעהן טעג, מעהר האָט דיא רייזע ניט געדארפט דויערען.

אזוי וויא אין יענע געגענדען איז עס רעכט ווארים אין דעצעמבער און דאָס מיטעללענדישע מעער ווערט קיין מאָל ניט פערפראָרען און מען וויים דאָרט ניט פון קיין אייז, האָט מען בעשלאָסען, אז זשוליעט זאָל מיטפאָהרען און פראנסוא זאָל זיין דער שיפסקאפיטאן.

דיא רייזע איז געווען א גליקליכע, דאָס וועטער איז געווען שעהן און עס איז געווען א פערגניגען צו זיצען אויף׳ן דעק.

פיער טעג שפעטער איז מען געקומען אויף דעם אָרט, וואו עס האָט זיך געדארפט געפינען דער אינזעל מיט דיא מיליאָנען, אָבער מען האָט דאָרט קיין אינזעל ניט געפונען.

— וואָס זאָל דאָס הייסען? וואָס זאָל דאָס בעדייטען? האָט פראנסוא אויסגערופען איין מאָל נאָך דעם אנדערען.

צוויי טעג נאָכאנאנד איז מען ארומגעפאָהרען אויף דעם זעלבען אָרט, מען האָט געזוכט אין אלע זייטען, אָבער מען האָט גאָר ניט געפונען.

אויף'ן דריטען טאָג האָט מען בעגעגענט עטליכע איטאַליעניש פישער. פראַנסוא האָט צוגערופען אַן אַלטען פישער און האָט איהם געפרעגט:

— פון וואַנען ביסט דוא, אַלטער מאַן?

— איך בין פון דזשורדשענט, איז געווען דיא אַנטוואָרט.

— פאָהרסט דוא אָפט כאַפּען פיש אין דיעזער געגענד?

— זייט פיערציג יאָהר, האָט דער אַלטער געענטפערט, ווען איך בין נאָך געווען אַ אינגעל פון פופצעהן יאָהר, פלעגט מיין פאָטער מיך מיטנעהמען אויף זיין פישער־באָאָט. מיר פלעגען אַמאָל דאָ כאַפּען סאַרדעלען, היינט פאַנגען מיר אַנדערע פיש, ווייל דיא סאַרדעלען זיינען פערשוואונדען געוואָרען.

— ווייסט דוא ניט, אויב עס געפינט זיך ניט ערגעץ דאָ אַ גאַנץ קליינער אינזעל?

דער אַלטער מאַן האָט געטראַכט איינינע מינוטען, איידער ער האָט געענטפערט, ענדליך האָט ער געזאָגט:

— יאָ, אַמאָל איז דאָ געווען אַן אינזעל. איך קען זיך יעצט ניט דערמאָהנען, אויב עס איז געווען אין 1829 אָדער שפּעטער, איז גאָר פּלוצלונג אין איין נאַכט ארויסגעשפּרונגען אַן אינזעל, ריכטיגער נאָך, אַ שפּיץ פון אַ בארג, פון דעם מעער. איך בין עטליכע מאָל צוגעקומען צו דיעזען אינזעל. ער איז בעשטאַנען פון נאַקעטע שטיינער. קיין בוים, קיין בלאַט און קיין גרעזעלע. וויא לאַנג דיעזער אינזעל איז געשטאַנען, געדענק איך ניט מעהר, איך ווייס נור, אַז איין מאָל איז דיעזער אינזעל פערשוואונדען געוואָרען. אַזוי וויא מען האָט ניט געוואוסט פון וואַנען ער איז געקומען, אַזוי האָט מען ניט געוואוסט, ווען און וויא אַזוי ער איז פערשוואונדען געוואָרען.

— קענסט דוא מיר ווייזען, וואו דיעזער זאָנדערבאַרער אינזעל האָט זיך געפונען?

— געוויס, מיין העהר.

דער אַלטער פישער האָט איהם צוגעפיהרט צו דעם אָרט, וואו דיעזער אינזעל איז אַמאָל געשטאַנען.

פראַנסוא האָט גענומען זיין מעערקאַרטע און האָט אויסגערעכענט. עס איז וואָהר! עס איז ריכטיג! ער געפינט זיך יעצט פונקט אויף דעם אָרט, וואו קיאַמיל פּאַשאַ'ס אינזעל האָט זיך געפונען מיט איין און דרייסיג יאָהר צוריק. דיא צוואַנציג מיליאָן זיינען פערגראָבען טיעף אין מעער אונטער זיין שיף.

ערשט יעצט האָט פראַנסוא זיך דערמאָהנט, אַז אין יענער געגענד אין מיטעללענדישען מעער ארבייטען נאָך היינט אויף געהיימע קרעפטען, וועלכע טרייבען ארויס פון דער ערד אינזלען, וויא אַ קינד, וועלכער מאַכט שעהנע

בלאָזען פון זייפענוואסער. עס הויבט זיך אויף א שעהנע, גלענצענדע בלאָזע, וועלכע שטעהט אייניגע אויגענבליקע, דאן פּלאצט זיא און פערשווינדט.

ניט אומזיסט דערצעהלט מען פון א גרויסען לאנד, וועלכעס האָט געהייסען אטלאנטא און וועלכעס איז איינגעזונקען געוואָרען, פערשוואונדען געוואָרען.

מען דערצעהלט פון שטעדט און דערפער, וועלכע זיינען איינגעזונקען געוואָרען און אונטערגעגאנגען. דיא פישער פון סיציליען דערצעהלען, אז ניט וויט פון זייער אינזעל איז אמאָל איינגעזונקען געוואָרען א גאנצע שטאָדט און יעצט, ווען זיי פאָהרען איבער דיעזער שטאָדט פּארנאכט, הערען זיי נאָך, וויא דיא גלאָקען פון דיא קלויסטערס קלינגען און רופען צום געבעט.

אויב דאָס איז וואהר, קען מען יעצט ניט זאָגען, אָבער וואהר איז עס, אז אין יענער געגענד קומען אָפט ארויס אינזלען אין מעער, וועלכע שטעהען א געוויסע צייט, דאן פערשווינדען זיי; זיי ווערען איינגעזונקען.

פראנסוא איז געוועזן פערצווייפעלט. זיין פרוי איז געקומען צו איהם, האָט איהם ארומגענומען און האָט געזאָגט:

— בערוהיג דיך, ליעבער פראנסוא! צו וואָס דארפסט דוא דיא מיליאָנען פון דעם משוגע׳נעם פּאשא? מיר זיינען יונג און אונזער יונגענד איז ווערטה מיליאָנען.

— אהיים! אהיים! האָט קאָמאנדירט זשאק דאָראן.

— מען מוז בעצאָהלען דעם פישער פאר זיין מיה, האָט טרעגאָמעין בעמערקט.

זשאק דאָראן האָט געגעבען דעם אלטען פישער א גאָלד־שטיק.

ווען דער פישער האָט געזאָלט אראָבגעהן אויף זיין באָאט, האָט ער געזאָגט:

— מיינע קאמעראדען האָבען מיר דערצעהלט, און איך אליין האָב מיך איבערצייגט, אז זייט אייניגע יאָהר האָט עס ווידער אָנגעהויבען צו קאָכען און צו רוישען אויף דעם אָרט, וואו דער אינזעל האָט זיך געפונען. דאָס איז א בעוויז, אז דיעזער אינזעל קען אמאָל ווידער ארויסקומען, וויא דאמאָלס אין 1829.

זשאק דאָראן האָט געשאָקעלט טרויעריג מיט׳ן קאָפּ און האָט בעמערקט:

— עס קען זיין, אז אמאָל, הונדערטער יאָהרען שפּעטער, וועט איינער געפינען אן אוצר — קיאמיל פּאשא׳ס מיליאָנען — איך גלויב אָבער ניט, ער זאָל זיין גליקליך מיט דיעזע מיליאָנען. ניט גאָלד און ניט דימאנטען מאכען א מענשען גליקליך, גליק איז אונזער געוויסען, אונזער צופריעדענהייט. גליק געפינט זיך אין אונזער הארצען.

ע נ ד ע.